PETRE PANDREA
JURNAL INTIM
(*1952 - 1968*)
Prefaţă de Ştefan Dimitriu
Cuvânt înainte Nadia Marcu-Pandrea

PETRE PANDREA SAU ALBATROSUL UCIS

Volumul de faţă este, firește, tot o secţiune din acea monumentală *Patetică valahă*, la care Petre Pandrea visa cu ochii deschişi. Dar şi o carte de sine stătătoare, în acelaşi timp. Un concentrat semnificativ de jurnal intim, de pagini de memorialistică, de eseuri, de cugetări, de interpretări, de iluminări şi chiar de recenzii literare. O oglindă a ceea ce a însemnat, în epoca sa atât de tulbure, această personalitate distinctă, aproape neverosimilă, a culturii românești.

Fiind cea de a noua piesă din şirul de volume editate de către fiica sa, Nadia Marcu-Pandrea, după manuscrisele recuperate de la fosta Securitate, cartea de faţă încununează, într-un anumit fel, atât excepţionala operă postumă a titanului, cât şi eforturile supraomeneşti ale executoarei sale testamentare care, cu mijloace materiale precare, dar şi cu acea îndârjire moştenită de la ilustrul său părinte, a transformat în pagină de tipar cuvintele uneori abia lizibile ale miilor de pagini de manuscris. Nu ştim cine altcineva ar fi avut răbdarea, priceperea şi devotamentul să ducă la bun sfârşit acest uriaş travaliu. Dar, în absenţa acestuia, opera postumă a lui Petre Pandrea, care, de şapte ani încoace, răscoleşte conştiinţa societăţii româneşti la cele mai neaşteptate niveluri ale sale, ar fi rămas cine ştie câtă vreme, dacă nu pentru totdeauna, necunoscută.

Faptul că unele din temele şi chiar unele din întâmplările relatate anterior revin şi în acest volum are o explicaţie nu numai de ordin stilistic, dar şi alta, mult mai simplă şi, în acelaşi timp, mai dramatică, ţinând de condiţiile în care Petre Pandrea a putut să păstreze controlul asupra miilor de pagini, care aveau să devină apoi *opera sa postumă.* Scrise mai întotdeauna „pe picior", unele (în perioada 1962 - 1964) chiar în închisoarea de la Aiud, şi confiscate în repetate rânduri de securişti sau de temniceri, ele îi lăsau impresia că au dispărut pentru totdeauna, şi atunci, pentru a încerca să le recupereze din neant, le relua, ori de câte ori i se ivea prilejul, în noi şi noi redactări. Fără voia sa, el demonstrează astfel, prin fidelitatea amănuntelor semnificative, nu numai veridicitatea întâmplărilor relatate, dar şi fermitatea crezurilor sale morale, artistice sau politice. în acelaşi timp, stilistic vorbind, a-ceste reluări se îmbogăţesc, de la o etapă la alta, cu noi întorsături de frază, cu noi asocieri de cuvinte, cu noi armonii narative, devenind leit-motivele simfonice, când grave, când melancolice, când jucăuşe, ale *pateticii* sale inconfundabile.

Într-o vreme când şi numai un simplu cuvânt, spus nu neapărat în gura mare, ci numai la urechea unui presupus prieten, te putea duce la eşafod, Petre Pandrea are curajul - se poate spune şi nebunia - de a scrie mii de pagini, în care îşi exprimă fără nici un dubiu inaderenţa la regimul politic din România comunistă. Deşi cunoscut ca un om cu vederi de stânga şi chiar ca apărător, în procese grele, cu sute de încadrări la pedeapsa capitală, a militanţilor comunişti ajunşi acum la putere, el nu se sfieşte să denunţe, în luări de poziţie vitriolante, inconsistenţa lor doctrinară, fariseismul, dorinţa de căpătuială şi cruzimea lor satrapică. Mai mult decât atât, el atacă chiar baza ideologică a partidului unic, statutul acestuia, în care se vorbeşte despre „secretul de partid", a cărui încălcare „ar fi o crimă". Ceea ce-l face pe Petre Pandrea să se întrebe: „Partidul este o conspiraţie? Este organizat pe principiul bandei, al facţiunii, al mafiei?" întrebarea era, desigur, retorică. Dar el merge mai departe, observând cum în „Partidul cu P mare" se înghesuiau „canalia anti intelectuală", „bigoţii anti mandarinali", „tiranii care-şi calcă propriile legi" şi care „nu mai au dragoste, nu mai au nădejde, nu mai au credinţă", ci numai „interesul de castă şi complicitate la crimă şi tiranie". Astfel, ne aflam „în faţa eternului huligan, a eternului Caliban, care poartă mască sau de dreapta, sau de stânga", cauţionat acum de „dictatura proletariatului", care aduna laolaltă „toate haimanalele politice, pe toţi zdrenţăroşii", nefiind altceva decât „o adevărată dictatură a haimanalei proletariene şi a haimanalei intelectual-politice".

Ca un sculptor de o forţă şi de o precizie impresionante, care ţine în mână nu o daltă, ci un bisturiu, şi al cărui material de lucru nu este piatra, ci organismul osificat al unei societăţi ce păşea vijelios către autodistrugere (ca şi astăzi, de altfel; dar acum, sub o aparenţă de democraţie şi umanism... globalist, variantă poate şi mai perfidă a internaţionalismului proletar!), Petre Pandrea trasează cu mână sigură contururile monstrului ce rezulta din acea ideologie aberantă, şi anume „socialismul valah" cu „tinctură mongolică", în care „toate vârfurile se află în interminabile şedinţe, ca odinioară hanii tătărăşti la sfaturi", după care „vârfurile pleacă în goana calului pe teren şi dau porunci, trasează sarcini, intră în şedinţe, iar contramandează, arestează, masacrează şi răstoarnă".

Relatarea unei întâmplări petrecute pe culoarele Parlamentului, în anii de început ai puterii comuniste, este mai mult decât edificatoare pentru desenarea portretului unui asemenea monstru sanguinar, produs de noua ideologie şi practică aşa-zis revoluţionare. Aflându-se de braţ cu Ana Pauker pe celebrele culoare, „la o şuetă cu bancuri", se întâlnesc întâmplător cu marele fabricant textilist Nae Rizescu-Brănești, pe care Ana îl îmbrăţişează cu căldură. Exprimându-şi uimirea faţă de o asemenea atitudine publică, Petre Pandrea primeşte, în particular, uluitorul răspuns: „Abia aştept să-i înfig dinţii în beregată". „O sudoare rece mi-a trecut pe şira spinării - povesteşte el. Nu glumea. A arestat pe Tătărescu, pe Bej an (unde cina, regulat, într-o vreme), peste câteva luni, pe toţi corifeii liberali". Dar, vom adăuga noi, şi pe Pandrea însuşi, care-o scăpase cândva de la moarte, în răsunătorul proces politic de la Craiova. Ceea ce-l îndreptăţeşte pe memorialist să noteze, în altă parte: „Nu orice împricinat este o victimă. Dintre aceste «victime», s-au recrutat călăi de-ai altora şi călăi de-ai mei". Asemenea călăi s-au dovedit a fi, alături de Ana Pauker şi de mulţi alţii, Teohari Georgescu şi Iosif Chişinevschi, ambii asistaţi în procese grele de avocatul Petre Pandrea. Mai apoi, însă, toţi aceştia, dar şi alţii asemenea lor, departe de a fi ştiut să-şi arate recunoştinţa, au muşcat adânc nu numai mâna, ci şi jugulara binefăcătorului. Astfel, interzicând categoric apariţia cărţii sale *Helvetizarea României,* Chişinevschi contribuia decisiv la trimiterea după gratii a autorului. Solicitat să intervină pentru curmarea acestui abuz, ca ministru de interne ce se afla, Teohari Georgescu, comportându-se „ca un director de temniţă", transmitea familiei celui închis pe nedrept că avocatul Pandrea a fost arestat „pentru că nu şi-a ţinut gura". Şi nici peniţa, firește!

Trăind în asemenea vremuri de cumpănă şi de totală abdicare morală, Petre Pandrea se încăpăţânează să rămână drept şi neînfricat în mijlocul furtunii. El este conştient de pericolele care-l pasc la tot pasul, dar firea sa mândră, de „oltean şi european", preţuirea tradiţiilor de omenie şi bună conlucrare ale acestui pământ, ca şi credinţa în misiunea justiţiei adevărate, căreia i se dedicase cu toată fiinţa sa, prin studii aprofundate la cinci universităţi occidentale de primă mărime, îl determină să nu facă niciun pas înapoi. încredinţat că „istoria s-a scris şi se scrie cu lacrimi, sânge şi amintiri de temniţă" şi fiind conştient că „micile contribuţii sunt tot atât de preţioase ca şi monografiile, instantaneele fugare, amintirile, siluetele, reminiscenţele memorialistice, pentru a se reda fluxul istoric şi a se păşi la evocarea şi la zugrăvirea unei fresce", el „recoltează" tot timpul „materiale" pentru istoricul care va veni. (Şi care, până acum, chiar ar fi trebuit să vină! De ce întârzie, oare?).

Dar, după cum remarcam şi altădată, Petre Pandrea nu este numai un culegător de fapte, ci şi un comentator subtil şi avizat al lor, în scopul, nu o dată mărturisit, de a extrage din ele adânci învăţăminte morale. însă moralistul Petre Pandrea, pe care ne-am propus

să-l privim mai îndeaproape în aceste câteva pagini, nu poate fi nicicum, prin însăşi firea sa, adeptul acelei atitudini, practicată de altfel de mulţi moralişti celebri, de *a spune una* şi de *a fuma alta,* după o expresie consacrată, atribuită lui Tudor Arghezi. O subliniază el însuşi: „Eu nu mai sunt eu. Sunt pilda naţiei mele într-o înzăpezire".

Aşadar, când vorbim despre moralistul Petre Pandrea, de aici trebuie pornit - de la omul conştient că şi-a asumat una din cele mai grele, mai împovărătoare dar şi mai nobile misiuni, din toate câte pot exista: aceea de a sluji ca etalon moral pentru o întreagă naţie, într-unui din cele mai negre momente ale existenţei sale. „Mă numesc singur *călugărul alb* - spune el - şi mă aflu de peste un sfert de secol într-o cumplită, atroce singurătate spirituală". Un călugăr alb, adică un ambasador laic pe lângă Divinitate, luând asupră-şi păcatele şi rugăciunile semenilor, dar nu din chilia rece a unei mănăstiri, nu din locuri de recluziune (exceptându-le, desigur, pe cele nedorite, din puşcăriile politice comuniste), ci din clocotul vieţii de fiecare zi, cu bunele şi mai ales cu relele sale.

În această situaţie, chiar şi după ce suferise, în perioada 1948 - 1952, primii cinci ani de detenţie, condamna la fel de vehement, ca şi mai înainte, „stilul brigand şi fariseic" ce domina la vârf societatea românească, chiar şi atunci, sau mai cu seamă atunci când era vorba de oameni care-i fuseseră foarte apropiaţi. „Nu iubesc briganzii - scrie Petre Pandrea. Şi Lucreţiu (Pătrăşcanu *n.n.)* şi Hertha (Pătrăşcanu *n.n.)* şi Ana (Pauker *n.n.)* şi Avram (Bunaciu *n.n.)* aveau acelaşi stil de comportare. împărtăşeau teoria: «Stoarce-l ca pe o lămâie şi pe urmă aruncă-l!» Erau lipsiţi de scrupule. Erau lipsiţi de gratitudine. Erau lipsiţi de eleganţă şi omenie. Un fariseism groaznic şi crud îi anima pe toţi paukeriştii valahi care erau finii stalinismului satrapie asiatic (...), nişte febrile păsări răpitoare".

Pledând, chiar şi prin asemenea anti-exemple, pentru o morală sănătoasă, şi socotind totodată că „nu poate exista moralitate fără naturalitate", fapt pentru care „valorile morale nu pot fi în contradicţie cu valorile naturii", Petre Pandrea îşi manifestă în mod expres preferinţa pentru „un sistem de morală bazat pe valorile milenare ale ruralilor valahi. Dacă aş avea timp - scrie el - mi-ar fi uşor: m-aş adresa proverbelor, baladelor, liricii culte, tipic româneşti, învăţămintelor bisericeşti, cutumelor juridice şi amintirii părinţilor şi bunicilor mei, plus amintirilor celor câţiva bătrâni înţelepţi pe care i-am frecventat într-o jumătate de secol". Procedând astfel, el nu ezita să intre în polemică dură chiar şi cu „aberaţiile tematice ale unor filosofi de cabinet", ca Spinoza sau Immanuel Kant: „Ce credibilitate li se poate acorda acestor celibatari mahmuri care n-au cunoscut femeia şi căsătoria, deliciile dragostei cu amanta sau cu soţia, răspunderile familiale ale Stăpânului?"

Cât de mult apăsau aceste răspunderi pe propriii săi umeri, înţelegem din desele sale mărturisiri încredinţate hârtiei izbăvitoare: „Înveşmântat în cojoc şi scurtă, cu paporniţa în mână, păşesc calm pe uliţele prost pietruite ale cartierului meu, spre cartierul plin de noroi, zis Bucureştii Noi, unde mă aprovizionez cu carne de la măcelarul, prietenul meu. Car provizie la copilaşi şi la nevastă, după ritul milenar al masculului, care-şi aprovizionează gospodăria şi cuibul tihnit". Dar cât de tihnit mai putea să fie acel cuib, peste care se abătuse urgia vremurilor, transformându-l pe unul din cei mai mari avocaţi pe care i-a avut vreodată România, pe unul din cărturarii de seamă ai ei, „un Iorga" al generaţiei sale, cum îl numeau unii confraţi, într-un sărman şomer? (Bineînţeles, atunci când avea norocul să nu fie trimis, fără vină, în terifiantele închisori comuniste, adevărate fabrici ale morţii). „Sunt de zece luni şomer - scrie el, la un moment dat - mi-am vândut o casă şi biblioteca, încerc să trăiesc independent. Sunt foarte ocupat să-mi descifrez epoca şi contemporanii. Şi sunt înmărmurit de divorţul în care trăiesc intelectualii ţării: una gândesc şi alta scriu". El nu putea face la fel, chiar dacă era torturat permanent de grija zilei de mâine. „Pâinea albă nu mă satură - notează undeva. E prea scumpă. O înghit cu noduri". Totuşi, chiar şi în aceste condiţii, încerca să găsească resurse materiale mai sigure pentru întreţinerea familiei, gândindu-se, la un moment dat, că le-ar fi putut afla prin scris. Astfel, mărturiseşte el cu candoare, „mă aşez la masa mea de brad care nu are - vai! - nici un parfum poetic eminescian, fiindcă este vechea mea masă de bucătărie şi exală un uriaş miros de mâncare. Percep cu narinele mirosul şi mă aşez în faţa pogoanelor de hârtie albă, ca plugarul pe ogorul lui". Un miros care îi va ţine adeseori loc de mâncare, atunci când, alungându-şi *spleenul,* pleacă „la vânătoarea aducerilor aminte şi a fantomelor". Dar nu este o fire contemplativă, ci un clocot de proiecte şi de energii. „Nu pot sta nici tologit, ca dascălul meu universitar valah, nici în toropeală morală", mărturiseşte el. Conştient că, deşi în plină prigoană comunistă, numele său a ajuns „o legendă a barei româneşti", el crede a fi găsit acum, într-un fel oarecum compensatoriu, răgazul pentru a-şi scrie cărţile de literatură la care visa de-atâta vreme. Reuşeşte astfel, într-un timp relativ scurt, să definitiveze şase cărţi, dar - scrie apoi cu amărăciune - „nici una nu intră în planurile editoriale 1955 - 56". Cum ar fi putut să intre, când, chiar şi după efectuarea unui stagiu de 5 ani de puşcărie politică, fără condamnare şi fără cazier, el rămânea mai departe un proscris, vegheat de ochii vigilenţi ai lui Chişinevschi şi ai urmaşilor acestuia? Calea de supravieţuire, până la soluţionarea cererii de reînscriere în baroul Capitalei, rămâne tot cea cunoscută în ultimul timp: „Mi-am vândut casa din Mărgăriteşti, casa din Crângaşi, un teren din Băneasa şi nouă desene de Grigorescu. Săptămâna aceasta, vând două parcele la Periş, din care voi scoate aproximativ 8.000 de lei. Timp de 8 luni, sunt un om liber, dedicat scrisului. Sunt un om cvasi-fericit. Puişorii mei vor fi la adăpost". Cvasi-fericit, desigur. Pentru că fericirea nu putea fi întreagă, atât timp cât nu se putea concentra asupra romanelor din seria Cavalerului-medic-Floare-de-Crin, pe care ardea de nerăbdare să le scrie şi cu care ţintea, nici mai mult, nici mai puţin, decât premiul Nobel, aşa cum de altfel ne mărturiseşte. Deşi alteori se îndoieşte sincer (şi, desigur, creator) de talentul său literar: „Eu sunt un sculptor ratat. Ca jurnalist, am încercat să sculptez în mase umane. Ca medic pentru leproşi penali, am sculptat în sufletele aflate în criză ale clienţilor. Aş vrea să sculptez, azi, în hârtie (scris). Un veleitar? Probabil că da. Şi mai probabil: un cronicar cu răbojul în mână al mandarinului valah".

Deocamdată, morala sa de mandarin militant, de „pildă a naţiei" într-un moment de răscruce din istoria ţării, îi stabileşte priorităţile, prima dintre ele părând a fi păstrarea ideii de dreptate şi adevăr, întruchipată în primul rând în instituţia justiţiei, pe care continuă s-o apere cu aceeaşi îndârjire, şi ca proscris, din afara ei. „Ultimul respect şi ultimul refugiu al oamenilor este în istorie şi, pentru prezent, în judecători cu mâini curate, cu minţi luminate şi cu inimi calde. Nu accept comedia judiciară. Cine vrea să asasineze şi să jefuiască onoarea, banii şi prestigiul cuiva s-o facă la drumul mare, ca tâlharul. Să nu vină în sala de audienţe şi să pună o păpuşă de judecător, sau procuror-călău, şi un apărător, complice cu asasinul". (Vai, ce mult seamănă toate acestea cu arestările de vinerea seara, din zilele noastre, televizate în direct!) Cât despre el, ca avocat: „Eu nu am putut pleda cu pumnul în gură, ci cu pumnul în masă, şi înainte, şi după arestarea mea". Pentru că, spune Petre Pandrea, „avocatul este patrula vitează a poporului asuprit, care nu se predă în faţa asupritorilor".

Specie rară, dacă nu chiar unicat, în felul său, acest Petre Pandrea - ca om, ca slujitor al justiţiei, ca intelectual de o rară distincţie, ca scriitor carismatic şi, nu în ultimul rând, ca luptător de un curaj aproape sinucigaş pentru drepturile omului, într-o vreme când nici în Occidentul (mai) liber nu se făcea (încă) atâta caz de acest concept, întors în zilele noastre pe toate feţele şi amestecat în toate ciorbele, până la golirea lui de orice conţinut. Dar, în acelaşi timp, păstrându-şi echilibrul său erasmic şi gândind în continuare temeinic şi aplicat, ca-n vremuri paşnice, în contul unui viitor şi al unei normalităţi pe care aproape nimeni nu le mai întrevedea vreodată pentru această zonă a globului. Nerecunoscând, cum ştim, „decât trei capitale ale lumii: Roma eternă a ordinii judiciare, Atena

silogismului, a măsurii şi a simetriei, plus Ierusalimul carităţii", Petre Pandrea mai are puterea, în aceste vremuri învolburate, să arunce o privire duioasă, de complicitate şi reabilitare, chiar şi asupra mult (şi uneori, pe nedrept) hulitei civilizaţii balcanice, întrevăzută, de exemplu, „în filigranul amorului".

Nici nu ştii ce să apreciezi mai mult la astfel de rânduri: farmecul scriiturii, profunzimea observaţiei psihologice ori puritatea şi delicateţea comportamentului moral în sine? Căci, scrie Petre Pandrea: „Ne autopersiflam când infanteristul valah, trecând Nistrul în 1941 -1944, intra în cvartir rusesc şi, în loc să se culce cu cizmele înnămolite în patul gospodinei, tăia lemne, îi aducea apă, împărţea bomboane copiilor bălani, se culca prima noapte în bucătărie şi, pe urmă, se strecura, nocturn, tras de mânecă, în patul hazaicii, fără să simtă copiii, sau o înghesuia, mai bine, la divina şură de paie sau în stogul de fân".

De altfel, asemenea scene şi asemenea observaţii fac parte dintr-un concept mai larg care-l obsedează pe scriitor, concept pe care l-am putea cuprinde în sintagma „civilizaţia şi sămânţa". Fiind, prin construcţia sa fizică şi psihică, precum şi prin destinul asumat, un stâlp de susţinere al sufletului românesc, în acele aprige vremuri de confuzie, de cruzime şi de furtună, Petre Pandrea se simte îndemnat să justifice şi să întreţină, în acest fel, rezistenţa conaţionalilor săi, aflaţi sub tăvălugul istoriei. în timp ce tancurile ruseşti defilau încă pe străzile Capitalei şi prin celelalte oraşe mari ale ţării, el ţine sus steagul românismului luminat, fluturat împotriva tuturor tendinţelor de topire a neamului său în imensul creuzet al popoarelor sovietice. „Nu putem fi rusificaţi - proclamă el - pentru că avem stil de viaţă dulce, toleranţă şi sămânţă". Mărturie aducea chiar istoria: „De peste două mii de ani, sperma noastră se dovedeşte puternică, vitală şi procreativă. Asimilăm pe alţii şi nu suntem asimilaţi. Transilvania a stat o mie de ani sub unguri şi a ieşit intactă, ca forţa germinativă a ghiocelului, de sub linţoliul de zăpadă al persecuţiilor politice, confesionale şi rasiale habsburgico-maghiare". Gândind astfel, el se baza „pe teoria nemuritoare a sămânţei, a rădăcinilor, a muncii şi a vitalităţii, iar nu pe fantasme şi gogoşi verbale, cum gândesc scribii şi slujnicarii momentului istoric pe care-l parcurgem sau, mai exact, apologeţii efemeridei istorice în care ne zbatem". Considerând că „pilda şi sămânţa sunt nemuritoare", el îndeamnă astfel, prin propriul său exemplu, dar şi prin evidenţa faptului confirmat de istorie, la rezistenţă în faţa ocupantului vremelnic. „Destinul nostru, al valahilor aborigeni - scrie el - este un măreţ destin istoric. Suntem mereu înghesuiţi de imperii care se sparg pe crestele Carpaţilor. Aici s-a sfârşit vlaga Imperiului Roman (...). Aici, la noi, au expirat apoi imperiile asiatice succesive ale mongolilor, tătarilor şi otomanilor. De două ori s-au destrămat, în cotul carpatic, oştirile germane moderne", în această logică, urma Ia rând marele şi a-tot-puternicul, pe-atunci, Imperiu Sovietic. Ceea ce s-a şi întâmplat. Şi asta, nu peste sute sau mii de ani, ci doar peste câteva decenii.

Un prilej neaşteptat de a medita Ia rosturile morale ale acestei lumi i se oferă lui Petre Pandrea atunci când, în celula sa de la Aiud, îi cade sub ochi o broşură propagandistică despre pelerinajul unui anume Husar la Iasnaia Poliana, reşedinţa nobiliară şi locul de supliciu moral şi de aspră trudă intelectuală ale contelui Lev Tolstoi. Pus în faţa acestei mărunte realităţi - lectura unui simplu şi destul de neîndemânatic reportaj de călătorie, sufletul de om liber şi creierul supraîncărcat de informaţie cărturărească ale lui Petre Pandrea iau dintr-o dată foc. Şi atunci, sub pretextul unei recenzii, care strivea nu numai prin cunoaşterea *fenomenului Tolstoi,* dar şi prin dimensiuni, broşura de la care pornise, el întreprinde un adevărat studiu ştiinţific asupra operei marelui gânditor şi scriitor rus. Acest exerciţiu intelectual, de profunzime şi de amploare, are în el atâta vitalitate, atâta poftă de a pătrunde în esenţa ideilor, de a explica, de a argumenta, de a nuanţa, de a polemiza, încât ai parcă imaginea unui Petre Pandrea desprins cu totul de trista realitate înconjurătoare şi instalat într-un tron de aur, deasupra mizeriilor şi nedreptăţilor de moment, în încercarea de a se bucura în deplină libertate şi cu o nedisimulată frenezie, împreună cu toţi cei care-ar fi voit să-l asculte, de jerbele minţii sale scăpărătoare. Astfel, prezentând în această privinţă propria sa ipoteză, şi anume că „Tolstoi este un lutheran, drama lui Tolstoi este de factură protestantă", şi explicând apoi că „protestantismul înseamnă, în primul rând, individualism religios, adică dreptul fiecărui om de a sta de vorbă cu Dumnezeu", ceea ce presupunea „inteR.P.R.etarea liberă şi individuală a textelor biblice" (a se observa ingenioasa aluzie grafică la oprimarea gândirii libere în Republica Populară Română, care-l condamnase, tocmai pentru acest delict, la ani grei de temniţă!), Petre Pandrea ne face o mărturisire oarecum şocantă: „Eu m-am aflat, în 1926 - 1933, în *sejour*-ul meu germanic, cu o întrerupere de aproape doi ani la Paris, Roma şi Bucureşti, exact în situaţia pravoslavnicului Tolstoi". Şi, mai departe: „Tolstoi a scris pentru mine" (în sensul de *în locul meu).* Pentru că, şi la el, ca şi la Tolstoi, „diferenţele de clasă, de ranguri, de obârşie naţională se estompau până la anihilare, în retorta incandescenţei religioase, care topea sufletele şi unifica minţile, în acelaşi ideal de trăire a lui Christ" (să ne amintim că, deşi în veşnică dilemă asupra existenţei lui Dumnezeu, liber-cugetătorul Petre Pandrea n-a pus niciodată la îndoială existenţa Mântuitorului). Apoi, ca şi la marele gânditor rus, şi la el, „după ce s-a dezmeticit din creaţie, au venit, în jurul vârstei semicentenarului, problemele grele ale desăvârşirii personale, ale mântuirii, ale orientării în timp şi spaţiu intelectual". Observând, însă, cum „creştinismul a trecut şi trece mereu, încetul cu încetul, prin faza protestantă, lepădând balastul ecleziastic catolic şi ortodox", el nu cade în capcana de a vedea numai partea bună a lucrurilor. Astfel, scrie Petre Pandrea, „instinctul protestant iniţial este ca, la trei miliarde de locuitori ai planetei (azi, peste 7 miliarde *n.n.),* să se ajungă la trei miliarde de secte. Aici este şi forţa lui Martin Luther şi călcâiul lui Ahile". în acest fel, „finalul sectantului" nu poate fi altul decât „în cumplită şi pustiitoare agonie". Fapt întâmplat, în cele din urmă, şi genialului Tolstoi care, printre altele, „a ieşit din comunitatea ortodoxiei prin bizareria vegetarianismului", ceea ce a făcut din el „un fanatic şi un sectant în concluziile pe care le scoate mereu din Biblie sau din înţelepciunea sa lacto-vegetariană, narodnică şi pacifistă". Mişcându-se cu dezinvoltură printre atâtea concepte sociologice, religioase, estetice ori morale („Fără drama carnalităţii în afara căsătoriei, considerată ca un păcat, nu se poate înţelege nimic din aceste două romane" - *învierea* şi *Anna Karenina* n.n.), Petre Pandrea nu poate rata nici de astă dată prilejul de a-şi privi cu un umor coroziv epoca: „Dacă Tolstoi nimerea în România cu numiţii Karl Marx şi Engels, li se tăiau bărbile şi erau expediaţi la ocna cea mare din Vâlcea, la înfometare şi umilinţă, la călcarea cu cizmele şi la bătaia cu ghioagele".

Licheaua, în general, şi licheaua fanatizată, în special, sunt, şi în această carte, ţintele predilecte ale vulcanicului Petre Pandrea. El le atacă din plin, indiferent de poziţiile sociale pe care s-ar afla sau, poate, cu atât mai vârtos, cu *cât* poziţiile celor vizaţi sunt mai înalte. „Mă enervează lichelismul măscăricilor, excesul de zel al miniştrilor şi stupiditatea magistraţilor", scrie el. Îl vom găsi din nou, înseriat acestei categorii, pe veşnicul ministru Mihai Ralea, pentru care „gândirea este ca o secreţie a creierului, ca scuipatul, secreţie a glandelor salivare, idealurile sunt superfetaţii digestive şi incomestibile". Mihail Sadoveanu, despre care ne amintim că împărţea, cu cel mai sus pomenit, titlul neoficial de „licheaua nr. 1 a României", ne este arătat, de astă dată, ca fiind, în toate împrejurările, „omul Măriei Sale". Nu este iertat nici Cioran, „şmecheria acestui băiat de popă ortodox, intrat ca un zdrenţăros în curţile sinagogilor pariziene, unde cerşeşte puţină glorie, ceva pască şi ştiucă umplută". Dar cel asupra căruia zăboveşte mai mult este, de data aceasta, Tudor Arghezi, care „a supravieţuit pe şase-şapte decade de zvârcoliri, de eflorescente şi de năpârliri". „Când Arghezi ieşea din redacţie - îşi aminteşte Petre Pandrea -era o uşurare pentru toată lumea". Pentru că el „era capabil, cu stiloul său contorsionat şi esopic, să înjure chiar secretarul redacţional, obligat să-i purice articolul înainte de a-l da la imprimat. Directorul era în pericol cotidian să fie

străpuns cu stiloul dacă nu-i ceda, dintru început, punga, inima, automobilul, ţucalul şi coşniţa sa". Dar asta nu e tot: „Arghezi este ca o căpuşă şi ca o lăcustă. Suge sângele şi, când a pierit vita, sare în altă redacţie. Cine dă mai mult este binevenit. Trebuie să dea până la exterminare". In concluzie, „când Arghezi începe să fie lichea de presă, depăşeşte intenţiile şi aşteptările patronilor care stipendiază".

Pledând, fie prin exemplul său personal, fie prin pilda altora (pozitivă sau negativă), fie prin adâncirea unor precepte ori prin emiterea unor sentinţe memorabile, pentru o morală sănătoasă, bazată pe înţelegerea rolului fiecăruia într-o societate normală (chiar dacă această normalitate era, pentru moment, pusă în paranteză, cu semnul minus în faţă), Petre Pandrea pretinde cu atât mai mult din partea intelectualilor, cu cât aceştia păreau a fi, în vremuri de restrişte, cel mai uşor de întors de vânturi. Pilda sa luminoasă era Nicolae Bălcescu, care „a pus accentul pe morala privată şi pe morala publică". Dar ce era de făcut în vremurile din urmă, cu un „popor necopt, dacă ar fi să-l judecăm după intelectualii săi"? Mai ales de când „intelectualul valah, educat la şcoala Parisului, a Londrei sau a Berlinului", începea să fie înlocuit, pe scară largă, cu „o specie nouă: intelectualul de Moscova sau de Leningrad"? Aflându-se la o „masă întâmplătoare şi rapidă (...), într-un club literar, cu gloriile noi: Marcel Breslaşu, Mihail Davidoglu, Nina Cassian, Ovid Crohmălniceanu, toţi împovăraţi de glorie, afectaţi, lipsiţi de talent şi cosmopoliţi", Petre Pandrea simte cum „intelectualii noi miros a iuft". Cu asemenea oameni în fruntea bucatelor, „este atâta bârfeală şi lipsă de veneraţie în patria mea, încât puritatea se întinează automat, eroii sunt aruncaţi la lada cu gunoi, fecioarele sunt decretate prostituate şi putanele ies în primele rânduri, ca păduchii în frunte, iar măscăricii oficiază solemn".

Dar, chiar şi atunci când nu miroseau a iuft, ci, dimpotrivă, a cultură occidentală sistematică şi a parfumuri scumpe, mulţi intelectuali de vază, care pactizaseră în mod laş dar profitabil cu regimul comunist, dovedeau tot atâta imoralitate, prin acceptarea compromisului total în materie de artă. Analizând, de pildă, şerpăraia de la studiourile cinematografice româneşti, unde se realizau „capodopere" ca *Mitrea Cocor, Nepoţii gornistului, Răsună Valea* sau *Pasărea furtunii,* Petre Pandrea descoperă cum doi artişti de talia lui „Paul Călinescu şi Gopo sunt doi estropiaţi de către mediul infernal care a dominat la Buftea, mediu de cretini şi birocraţi, de inculţi ideologici şi de lichele fanatizate". Printre aceştia, „bandiţi ca Petru Dumitriu"! înţelegând perfect că nu de carnetul roşu de partid şi nici de cunoaşterea Cursului scurt de istorie a partidului comunist bolşevic al Uniunii Sovietice este nevoie pentru a produce filme de calitate, ci de artişti adevăraţi, chiar dacă „naivi şi selenari", chiar dacă „fără maniere" şi „cam beţivi", el decretează că, fără aceste „naturi artiste", „uzina de acolo este o uzină moartă (aluzie evidentă la *Uzina vie* a lui Sahia *n.n.),* fiindcă nu are oameni potriviţi".

Pledând pentru o astfel de morală a creaţiei, care admite un anumit tip de amoralitate, s-ar părea că Petre Pandrea intră oarecum în contradicţie cu sine însuşi. Dar această contradicţie este numai aparentă. Sau, în cel mai rău caz, admisibilă. Pentru că, la urma urmei, este vorba de vicii minore şi omeneşti, din categoria celor comune chiar şi artiştilor mari de pretutindeni. Asta, însă, nu-l împiedică pe scriitorul Petre Pandrea să se întrebe el însuşi, cu îndreptăţită teamă, ca orice filosof care se respectă, ca orice creator adevărat: „Nu sunt un ghem de contradicţii? Creştinismul cel mai suav sălăşluieşte în mine, alături de intemperanta erotică, de poftele vitale, de dispreţul cumplit faţă de oameni (!!! *n.n.),* parcă aş fi un han tătărăsc. Aspiraţiile nebune nomadice şi cuminţeniile eleate se oglindesc în comprehensiune totală".

Asemenea îndoieli şi asemenea întrebări sunt, însă, mai degrabă fertile, cu atât mai mult cu cât cel care şi le pune caută cu sinceritate nu un răspuns neapărat liniştitor. Dimpotrivă! Asemenea întrebări nasc uneori răspunsuri dintre cele mai tulburătoare. Cum ar fi, bunăoară: „Istoria artei, istoria literaturii şi istoria filosofiei sunt cimitire de nebuni, bolniţe cu cranii malefice, imense leprozerii morale". Pentru ca, de aici, să ţâşnească întrebări şi mai provocatoare: „Nu cumva arta iese din cărnuri putrede şi suflete torturate, pentru a ne face pe noi, mandarinii, să presimţim extazele divine ale celor aleşi de boală, estropiere, degenerescentă şi intoxicare?" Sau: „De ce vă miraţi, când vă spun că orice creator este crud, că are aspectele cruzimii, indispensabil necesare creaţiei?"

În ceea ce-l priveşte, „cruzimea" lui Petre Pandrea este aceea de a-şi privi în ochi epoca, oamenii săi - prieteni sau duşmani, de a-i radiografia fără milă, în folosul cunoaşterii firii omeneşti, pentru călăuzirea ei pe drumul cel bun, ca şi în perspectiva judecăţii neiertătoare a istoriei. Accentul pe care el, în linia unui Nicolae Bălcescu, îl pune „pe morala privată şi pe morala publică", predicând, ca şi marele său înaintaş, jertfa de sine în folosul Cetăţii, ni-l înalţă până la dimensiunile unui uriaş. Iar faptul că, în vălmăşagul acelor zile în care se părea că timpul îşi pierduse cu totul busola, el îşi alege ca etalon de normalitate morala rurală a strămoşilor săi nu este semnul unui conservatorism retrograd, ci dovada unui spirit drept şi vizionar, capabil să desluşească în negura vremii dârele de lumină ce arătau ieşirea din infern. Astfel se face că nu numai veşnicia lui Blaga s-a născut la sat, ci şi morala lui Petre Pandrea. O morală care nu are în ea nimic din acel didacticism sâcâitor, propriu moraliştilor de salon, ci, dimpotrivă, faptul semnificativ, nu arareori picant, şi, mai presus de orice, exemplul personal, jertfa şi martirajul acceptate în deplină cunoştinţă de cauză, pentru salvarea Cetăţii.

„Nu m-am dat învins nici sub cele trei dictaturi burghezo-moşiereşti, luptând contra huliganismului de dreapta, nu mă dau nici acum învins, în toiul huliganismului de stânga - scrie Petre Pandrea. Cu surâsul pe buze, cu arsenalul juridicităţii şi cu epitetul arghezian la îndemână, înaintez în noaptea îngrozitoare a Valahiei cotropite de minciuni, de genocid şi de infamie".

Din fericire, monumentala operă a lui Petre Pandrea, scoasă cu greu la lumină din hrubele Securităţii, este pusă astăzi la îndemâna cititorilor săi de toate categoriile. Am rămas, de pildă, surprins când unul din fructele minţii sale a zburat, dezinvolt, în eter, la o emisiune televizată, de pe buzele unui comentator sportiv, care a citat, cu *fair-play,* sursa. Din nefericire, însă, prea puţini cititori avizaţi (şi aceia, cam în treacăt şi cam la întâmplare, asemenea comentatorului amintit) s-au aplecat asupra scrierilor sale, pentru a le măsura înălţimea, pentru a le releva pe deplin înţelesurile, pentru a le integra, cu ştiinţă şi cu metodă, în tezaurul spiritualităţii româneşti şi, nu în ultimul rând, pentru a fixa definitiv, în Pantheonul culturii noastre naţionale, figura luminoasă şi impunătoare a mandarinului valah şi a martirului pentru dreptate şi adevăr Petre Pandrea. Până acum, criticii literari, istoricii, filosofii, sociologii, politologii n-au făcut decât să-l foile-teze, ca să şi-l prindă ca pe-o floare la butonieră, şi nu să intre în profunzimea operei sale. Comoditate? Ignoranţă? Blestem?

Privindu-l acum, prin ocheanul întors al timpului, descoperim parcă, pe plita încinsă a unor plaje pustii, profilul său dârz şi enigmatic, de pasăre a furtunii, de albatros căzut printre mormanele de moluşte „al căror miez căldurile îl rod". Pentru că Petre Pandrea nu e albatrosul lui Baudelaire, pe care, odată căzut printre oameni, „aripile'l împiedică să zboare", ci mai degrabă albatrosul ucis al lui Labiş, „cu gâtul galeş îndoit în sus". Privindu-l astfel, parcă niciodată aceste versuri nu ni s-au părut mai actuale, mai adevărate şi mai tragice:

„Când se-nteţeşte briza, aripa-i se-nfioară,
Şi, renviat o clipă de-un nevăzut îndemn,
Îţi pare că zbura-va din nou, ultima oară,
Spre-un cimitir mai sobru şi mai demn".

CUVÂNT ÎNAINTE

Deţinutul politic, Dr. Petre Pandrea, este eliberat din prima arestare comunistă la 19 noiembrie 1952.

Ridicat la 15 aprilie 1948, el nu a fost anchetat, nu a fost judecat, nu a fost condamnat.

A fost *doar reţinut.*

În mod abuziv.

În cursul anului 1951, ca urmare a unui control efectuat în toate penitenciarele, *„PANDREA PETRE a fost găsit la Ocnele Mari cu situaţia neclară şi a fost adus la DGSS pentru cercetări”.*

„Deţinut cu situaţia neclară”, a fost *uitat* în puşcării.

1.680 de zile, şi tot atâtea nopţi.

Ispăşite, toate, fără de vină.

O eroare.

La 23 octombrie 1958, este arestat din nou. Pentru a doua oară. Tot sub comunişti. Este anchetat fără întrerupere mai mult de un an. Cu bestialitate. Este judecat la 15 iunie 1959 la Tribunalul Militar. Simulacru de proces. Uşi închise. Avocat desemnat din oficiu.

Sentinţa: *agitaţie.*

Condamnarea: *15 ani muncă silnică.*

Delict de opinie. Vină inexistentă. Abuz.

2.005 zile, şi tot atâtea nopţi.

Ispăşite, toate, fără de vină.

O eroare.

Scriitorul şi avocatul Dr. Petre Pandrea a fost arestat, în decursul existenţei sale, sub cele două regimuri, de şase ori în total, pentru pledoarii cu suspiciuni de „ *comploturi statale”,* pentru *„excese în apărare”* şi pentru *„texte scrise nedifuzate”...*

În perioada anilor 1948 - 1964, Dr. Petre Pandrea a fost deţinut politic în 14 penitenciare şi a ispăşit, fără de vină, 3.685 de zile, şi tot atâtea nopţi...

La 19 septembrie 1968, la aproximativ două luni după decesul survenit la 8 iulie, al aceluiaşi an, Comitetul Politic Executiv al CC. al P.C.R. analizează, printre altele, şi hotărârile luate de Prezidiul Permanent al Comitetului Central privind „ *cazul Pandrea „.* S-a recunoscut că a fost *o eroare.* Dar această constatare nu a fost niciodată făcută public sub pretextul, la fel de criminal, potrivit căruia *„cazul Pandrea nu va fi publicat că el este mort”* (*Vezi „Stenograma şedinţei Comitetului Politic Executiv al CC al P.C.R. din 19 septembrie 1968”.*).

Arestările, condamnările, abuzurile, precum şi consecinţele abjecte ale acestei dezinformări premeditate au mutilat, definitiv şi irevocabil, vieţile noastre, ale tuturor celor apropiaţi părintelui meu.

*

Acest *JURNAL INTIM* este ţinut de Petre Pandrea:

- în perioada de libertate relativă, între cele două arestări comuniste (1952 - 1958);
- în perioada anilor 1961 - 1964 când, fiind deţinut politic la Penitenciarul din Aiud, i s-a dat permisiunea de a-şi aşterne gândurile pe hârtie, asemenea atâtor alţi distinşi colegi întru suferinţă;
- după ultima eliberare din detenţie, la 19 aprilie 1964.

Manuscrisele confiscate la percheziţiile efectuate de Securitatea Statului, cu prilejul arestării din 23 octombrie 1958, au fost folosite drept capete de acuzare - *„texte scrise nedifuzate”* - în simulacrul de proces ţinut la Tribunalul Militar, la 15 iunie 1959, aducându-i condamnarea la 15 ani muncă silnică.

În toamna anului 1997, Serviciul Român de Informaţii a returnat doar o parte din greu incriminantele *„texte scrise nedifuzate”,* care, până la citirea lor de către anchetatorii Securităţii, avuseseră pentru autorul lor un caracter de *strictă confidenţialitate, absolut toate* fiind însemnări *intime.* Aceste manuscrise-capete de acuzare, la care s-au adăugat şi cele scrise în timpul detenţiei, au văzut, rând pe rând, lumina tiparului, începând cu anul 2000, aşa cum, premonitoriu, prevăzuse Petre Pandrea încă din anul 1962, în hrubele Penitenciarului din Aiud: *Pentru cercetătorii şi istoricii din anul 2000, când vor fi date la lumină, cu descântări şi discuţii”.*

Cu privire la manuscrisele din perioada anilor 1961 -1964 la Aiud, când, bine se ştie, începuse „dezgheţul” post-stalinist, ziarista Cristina Sofronie prezintă într-un număr din „Evenimentul zilei” din august 1997, următorul articol:

„În exclusivitate,

Vă prezentăm lista manuscriselor ce vor fi restituite de SRI:

Aşa cum au declarat atât directorul SRI, Costin Georgescu, cât şi directorul adjunct, Mircea Gheordunescu, noua conducere a acestui serviciu intenţionează să returneze autorilor, iar în cazul în care aceştia nu mai sunt în viaţă, moştenitorilor, manuscrisele identificate în arhiva preluată de la fosta Securitate.

Singurul impediment, în cazul urmaşilor, a fost lămurirea - între aceştia - căruia anume să fie predat manuscrisul, în concordanţă cu prevederile Legii copyright-ului. Suntem în măsură să vă prezentăm, în exclusivitate, lista autorilor ale căror manuscrise au fost identificate până acum.

Lista autorilor manuscriselor identificate în arhiva preluată de la fostele organe de Securitate:

1). Demetrescu Radu Gyr
2). Ştefan Lakatos
3). Petre Ţuţea
4).Toma Spătaru (Crişan C.)
5). Anghel Poenaru-Popescu
6). Dionisie Udrişteanu
7). Adrian Dumitriu
8). Sima Dobre Mihai
9). Niţulescu Ion
10). Sufleţel Orest
11). General Ion Cantacuzino (Grăniceru)
12). Vladimir Arabov
13). Gheorghe Mânu
14) Ion Lascu
15). Boşca Malin-Emil
16). Ottulescu Alexandru
17). Ghenad Eugen
18). Ghenad Heinrich
19). Horia Hulubei
20). Gheorghiescu Constantin

21). Cristea Cezar
22). Chiricuţă Toma
23) Rosenbaum Lazăr
24). Apostolescu Ion
25) Cosma Dimitrie
26). Samson Aurel
27) Cucu. Teodor
28). Condur Ion
29) Densuşeanu Ovidiu
30). Martinescu Victor
31) Evanovici Mihai
32). Secreţeanu Leonida
33) Stănciulescu Toma
34). Pascu Nicolae
35). Marcu Petre Pandrea
36). Victor Frunză
37). Georgescu Ştefan
38). Dumitrescu Iosif-Petrari
39). Eugen Popa
40). Demetrescu Baldovin Flaviu
41). Iov Dumitru
42). Tudor Damian
43). Felea Ilarion-Virgiliu
44). Elefterescu Mircea
45). Bazalan Sever
46). Ilie Imbrescu
47). Biriş Răduleanu
48). Iacob Langhaus
49). Petrişor Marcel
50). Mişculescu Dumitru
51). Movilă Alexandru
52). Popescu Nicolae
53). Radu Doicescu
54). Caranica Despa-Olariu
55). Popp Alexandru
56). Michaescu Radu
57). Popovici Andrei
58). Ioanovici Bujor Cornel
59). Paul Goma
60). Ladea Ion
61). Constantin Titel Petrescu
62). Carianopol Virgil
63). Leontescu Alexandru
64). Sergiu Dan
65). Vlădescu Toma
66). Steinhard Nicu
67). Folescu Paul
68). Ursu Gheorghe
69). Predatu Ilie
70). Eusebiu Camilar
71). Vinogradschi Duiliu
72). Giurgea Emil
73). Stoica Ana
74). Dumitrescu Teodor
75). Marin Dumitru
76). Brăscăuceanu Ion
77). Gheorghe Catargi
78). Pâgaru Petre
79). Condur Georgeta
80). Pascu Ion
81). Pascu Iuliu
82). Nedelcu Niţă
83). Gorie Gheorghe
84). Ghinea Simion
85). Carol Rădoi
86). Barbu Alexandru
87). Mihai Popescu
88). Ilie Andrei
89). Zilbert Herbert Belu
90). Varlam Ioan
91). Stanciu Dumitru
92). Constantin Chiriac
93). Munteanu Virginia
94). Constantinescu Valeriu
95). Piticaru Mircea
96). Bedivan Nicolae
97). Ionescu Mihail
98). Negoiţescu Ion
99). Odobeşteanu Victor
100). Tudor Vladimir
101). Hanuţiu Medeea
102). Calciu Gh. Dumirreasa
103). Cană Ionel
104). Dâmboviceanu Ion Alexandru-Robert
105). Dancu Cristofor
106). Nifulescu Horia
107). Budişteanu Radu
108). Popescu Stelian
109). Vasilescu Savin
110). Dumitru Stăniloaie
111). Teodorescu Alexandru
112). Ovidiu Papadima
113). Hagiu Dumitru
114). State Aurel
115). Puiu Ion

*

Aşadar, după informaţiile SRI date publicităţii în anul 1997, arestate fuseseră nu numai operele unor prestigioşi deţinuţi politici, dar şi ale unor personalităţi din domeniile ştiinţei, artei şi culturii care nu cunoscuseră închisorile comuniste, ba chiar părea că se bucuraseră de privilegiile acelui regim criminal (printre aceştia, Adrian Dumitriu, Horia Hulubei, Eusebiu Camilar). Poate că cineva ne va explica în ce împrejurări au ajuns scrierile acestor autori în custodia Securităţii.

În ceea ce îl priveşte pe ***Marcu Petre Pandrea, numărul 35*** din lista mai sus amintită, manuscrisele i-au fost recuperate, la foarte scurt timp după publicarea în presă a anunţului dat de SRI. Acest lucru a avut loc în baza „PROCESULUI VERBAL Nr. 19918 din 27.10.1997, de predare-primire a manuscriselor confiscate scriitorului Marcu Petre Pandrea de către organele de securitate". Din partea Serviciului Român de Informaţii semnează colonel G. TOMESCU.

Mai mult, ele au fost aduse cu pietate la lumină, aşa cum a fost dorinţa tatălui meu.

Începând cu anul 2000, până în anul de graţie 2006, ele s-au întrupat în nouă [Scriitorul Petre Pandrea a avut răgazul să publice nouă cărţi până în anul 1948, an în care i s-a răpit libertatea şi a fost exclus din viaţă (privată, publică şi literară).] volume, publicate după cum urmează:

1. *MEMORIILE MANDARINULUI VALAH (2000),*
2. *REEDUCAREA DE LA AIUD (2000),*
3. *HELVETIZAREA ROMÂNIEI (2001),*
4. *GARDA DE FIER (2001),*
5. *CRUGUL MANDARINULUI (2002),*

6. *CĂLUGĂRUL ALB (2003),*
7. *TURNUL DE IVORIU (2004),*
8. *SOARELE MELANCOLIEI (2005),*
9. *NOAPTEA VALAHIEI (2006).*

Aceste memoriale au devenit puncte de reper pentru istoricii veacului XXI, testimonii de o nepreţuită valoare pentru descifrarea şi înţelegerea istoriei contemporane recente, precum şi o sursă bogată, certă şi netrucată pentru cititorii interesaţi de aflarea adevărului ţinut în umbră de prea multă vreme.

Nadia Marcu-Pandrea

I.
JURNAL INTIM
(1952 -l958)
PRELUDII

Voi vorbi în aceste file despre eroi, despre greşeli, despre fleacuri umane, socotite ca personaje de basm, şi despre eroi adevăraţi, ştampilaţi ca trădători. Nu pot uita soarta ingrată a bunilor mei amici Imre Aladar, Eugen Rozvany, Alex Mihăileanu, Mihail Gheorghe-Bujor şi alţi câţiva, ucişi ca inocenţi sau trăiţi în moarte civilă, biete cadavre vii.

Poeta nascitur.

Eroii se nasc, ca şi poeţii. Ei pot fi lesne crucificaţi, admiraţi şi ucişi.

Eroii se nasc şi cresc în toiul evenimentelor istorice sau al unei situaţii excepţionale individuale.

Eroul este un caz-limită. Reversul medaliei este dezertorul militar sau fugarul civil de la datorie.

Într-o situaţie încâlcită, eroul politic găseşte şi realizează o soluţie inedită pentru comunitatea sa.

Revoluţionarii posedă, în genere, cu toţii, fibra eroismului. Nu se poate face răscoală sau revoluţie fără eroism, umbra fiecăruia se cheamă martirajul şi acceptarea ingratitudinii celei mai negre. Conştiinţa sa decide.

În ce constă eroismul? în lepădarea de sine. în imolarea *Eu*-lui.

Concomitent, eroul mai are conştiinţa că aparţine unei comunităţi oarecare, unei doctrine cu un corp de principii nemuritoare şi folositoare. Fără această conştiinţă de utilitate imperioasă pentru comunitate şi fără conştiinţa că fapta pe care-o face şi pentru care se jertfeşte reprezintă ceva pur, nu există eroism. Puritatea personală şi utilitatea socială sunt coordonate necesare pentru a defini fenomenul de eroism în istoria universală şi în istoria naţională. S-au vărsat multe valuri de eroism, de sudoare şi şuvoaie de sânge. Istoria nu se poate scrie decât cu lampa eternităţii pe masă. Micile contribuţii sunt tot atât de preţioase ca şi monografiile, instantaneele fugare, amintirile, siluetele, reminiscenţele memorialistice, pentru a se reda fluxul istoric şi a se păşi la evocarea şi zugrăvirea marii fresce. într-o revoluţie socială de gigantice proporţii, ca de exemplu cea începută în 1917, participă actori şi spectatori febrili, duşmani ireductibili şi adversari lesne convertibili, lemn plutitor pe ape revărsate. Dar nu vei găsi indiferenţi. Zgâlţâirea şi dezgărdinarea formelor se observă, plenitudinar şi structural, şi în România. Nu mai este vorba de o criză conjuncturală, ci de o criză aducătoare de schimbarea structurii. Se purcede la mortificarea esenţelor mintale şi psihice. Frate cu frate, tată cu fiu, prieten cu prieten din copilărie se trezesc străini şi vrăjmaşi. Duşmanul de ieri poate deveni, la un moment dat, cel mai bun prieten şi prietenul, un inamic laş, periculos şi veninos. Entuziasmele şi dezamăgirile sălăşluiesc ca ghimpii lângă petalele de trandafir.

Nu voi lucra sistematic.

Nu a sosit vremea sistemelor în disciplina de istorie contemporană şi a ordonării raţionale a evenimentelor, treaptă cu treaptă, motor activ energetic lângă motor.

Recoltăm numai materiale.

Generaţia mea este prea aproape de fenomenele arzătoare trăite, unde şi-a distrus aripile de colibri, iluziile albastre, forţa, creaţia şi viaţa însăşi. Un scurt răgaz poate da prilejul pentru a îngropa morţii din bătălii. Morţii ne pestiferează atmosfera. *Quand on est mort, c'est pour longtemps.* Când moare cineva, moare pentru multă vreme. Moare chiar definitiv. Dar există morţi enigmatice şi cadavre care îngreunează pe cei vii. Sălbaticii, primitivii, anticii şi ţăranii arhaici confecţionau amulete-păpuşi. înfigeau cu voluptate cuţite în inima păpuşilor de ceară cu zorzoane, şi le ardeau. Se observă că mulţi contemporani de-ai noştri simt nevoia de idoli şi de amulete, pe care le adoră şi, apoi, le distrug plini de furie, la scurtă vreme.

Istoricul adevărat, aflat în faţa dilemelor şi a aporiilor din problematica contemporană istorică, procedează cu altă *metodă:* încercuieşte fenomenul istoric; delimitează frontierele; urmăreşte interpenetraţiile; sondează adâncurile sociologice şi psihologice; se cufundă ca un scafandru în hăurile psihologiei abisale ale eroilor, ale martirilor, ale actorilor gravi şi ale măscăricilor; rupe măştile şi arată obrazurile cu sulimanuri.

LUPTA ŞI VIAŢĂ
(după un deceniu de puşcării)

Prinţul de Benevent (sau Talleyrand) a fost întrebat, după perioada dificilă a lui Danton - Robespierre - Marat:

— Ce-ai făcut în timpul Marii Revoluţii?

— Am trăit.

Talleyrand a emigrat. Unii s-au ascuns. Alţii au urlat cu lupii.

România a trecut printr-o epocă grea, din 1933 până în 1964. Momentele cele mai grele au fost sub cele trei dictaturi burgheze (1938 - 1948), apoi sub dictatura proletariatului (1948 - 1960).

Copiii şi nepoţii mă vor întreba:

— Ce-ai făcut în timpul prerevoluţionar şi revoluţionar din epoca 1933-1964?

Pot răspunde:

— Am luptat, necurmat, împotriva răului, aşa cum mi-a poruncit conştiinţa. Am luptat cu condeiul contra penetraţiunii lui Hitler în ţara mea şi cu sabia verbului pentru a împiedeca ororile inutile, pentru a ameliora dictatura proletariatului. Contra acoliţilor români ai lui Hitler, aveam trei gazete la dispoziţie, unde am scris editoriale şi o carte. în timpul dictaturii staliniştilor români (Pauker - Luca - Georgescu), aveam verbul de avocat şi prestigiul vechi de antifascist, de apărător al ilegaliştilor PCR în epoca 1932 - 1944, când mi-am pus pielea la saramură cu trei arestări.

Am fraternizat şi am dat „sărutul leproşilor" la bară, în văzul şi auzul lumii, şi am plătit, în două reprize, cu zece ani de puşcării îngrozitoare. Triumviratul nemernic Luca - Pauker - Georgescu m-a încarcerat pentru pledoarii de la 15 aprilie 1948 până la 19

noiembrie 1952. Nu m-am lăsat. După o perioadă de refacere în sânul familiei, la Poiana Ţapului, pe Zamora, până la 11 mai 1953, fiindcă am ieşit piele şi os, cu edemuri, hepatic de scârbă şi înfometare, am reintrat în arenă cu elan sporit şi cu dârzenie. Am întins o mână sinceră sectelor religioase persecutate de o biserică dominantă pleşcară şi colivară, aliată cu o procuratură ipocrită, abuzivă şi năucă. N-am pactizat cu răul. N-am participat la procese-fotomontaje şi înscenate. N-am acceptat să fac apărări în acuzare, după tipic stalinist *a la* Andrei Ianuarevici Vîşinski, transplantat hilar şi odios într-o ţară cu tradiţia marelui jurist N. Titulescu. Am căzut şi am fost condamnat 15 ani muncă silnică pentru agitaţie. Cuvintele mele din pledoarii în epoca 1953 - 1958 au făcut ocolul republicii mele populare şi socialiste pentru care luptasem şi o doream intrată în legalitate şi umanitate. Am intrat, avocat de leproşi penali, cu fruntea senină, în leprozerii penitenciare, alături de pacienţii mei. Am luptat şi-acolo. Atunci când mi s-a dat cerneală şi condei, am cerut, prin memoriu tehnico-juridic amănunţit, pensii pentru deţinuţii politici pentru timpul detenţiunii. Am făcut memorii de avocat, din proprie iniţiativă, deşi purtam haină vărgată. Se pot pune lanţuri la picioare, cătuşe la mâini (le-am purtat), se poate băga pumnul în gât, dar nu se pot pune lanţuri pe creier. O conştiinţă liberă este liberă şi la închisoare.

La 60 de ani, am scos sabia avocaturii de la cingătoare şi am atârnat-o în cui. Scriu „memorii", adică depun pentru urmaşi mierea experienţelor mele, poate otrăvurile mele interioare, pe care încerc să le prefac în medicamente.

Am luat peniţa în locul săbiei de avocat, ca un plug al scriitorului pe pogoanele albe de hârtie. Voi arunca seminţele strânse în traista experienţelor şi urmaşii vor culege roadele, dacă ele vor fi.

— Ce-ai făcut în timpul revoluţiilor?

— Eu n-am trăit, n-am precupeţit viaţa. Am luptat.

...Nu regret nimic, dar melancolia mă înfăşoară cu toga mătăsurilor şi a catifelei violete.

ASEMĂNĂRI

Mi se spune la 60 de ani că seamăn leit, pentru unii, când cu Maxim Gorki, când cu Friedrich Nietzche sau cu Iosif Pilsudski. Am trecut prin puşcării ca Pilsudski şi Gorki şi laba suferinţei şi-a impregnat sigiliul penitenciar în fizionomia mea. Am trăit în dramă spirituală ca Nietzsche, care era german şi ura pe compatrioţi. Eu nu i-am urât, dar eram un oltean şi un european când am revenit acasă după studii îndelungate. Nu eram un român bizantinizat, ca bucureştenii mei. Am iubit oamenii şi am devenit mizantrop, detaşat şi dezabuzat de semeni. M-am războit cu Balcanul levantinizat prin fanariotism şi neo-iobag prin asuprire otomană de patru secole.

Când tânărul Nietzsche a descoperit pe Schopenhauer, filosoful suferinţei universale, eterne şi predestinate, a socotit că filosoful a scris special pentru filologi. Eu sunt jurist şi doct moralist. Filologul de la Basel era un *feuriger Salonlowe* (un leu salonard plin de foc şi euforie). Aşa îl descrie Burckhardt, istoricul clasic al Renaşterii. A intrat în agonie antică, euforică, optimist-tragică, a suferit cumplit fiindcă şi-a tăiat ombilicul germanic şi protestant. A redevenit păgân, cavaler medieval, cu spadă şi fără cruce, vitalist şi feroce. Ca moralist a optat pentru marile afirmaţii. A fost un *Ja-Sager* al vieţii, un afirmator al ei, iar nu negativist schopenhauerian, şi nici măcar un estetizant sau un nirvanian.

Eu sunt un pitic pe lângă aceşti giganţi cu care mă asemăn la chip. Mă asemăn la mutră cu primii doi, prin suferinţa penitenciară, prin drama spirituală cu filosoful agonic, poate şi prin vitalitate, cu toţi trei, prin mustăţi identice, prin frunte şi pometi proeminenţi, prin fizionomia înfrăţită, prin *carură,* prin europenismul estic, sud-estic şi central-european. Am fost localnic şi am iubit Europa, am ţinut la continentul nostru unificat, la perspectiva planetară, prin teoria scrisului cotidian (articole de jurnalist sau note de pledoarie).

CANDIDATURI EŞUATE

Am candidat, ca jurnalist şi avocat, la vitejie şi pedagogie socială. Am eşuat. Am stat zece ani prin penitenciare pline de zâzanii, dihonii, catastrofe ideologice şi crunte suferinţe fizice şi morale. Puteam deveni o zdreanţă în mâna temnicerilor dibaci şi fără scrupule. Am refuzat orice atingere. Medic de leproşi penali şi politici, am rămas printre leproşii mei, cu sufletul şi cu pilda înfruntării destinului şi a suferinţelor. Candidasem la vitejie în viaţa civică şi eşuasem. Puşcăria mi-a arătat drumul sfinţeniei laice. Era o potecă strâmtă şi o poartă închisă pentru sfinţenia mea prea puţin teologală propriu-zisă. Eu nu cred în divinitate şi nici în mitologia creştin-ortodoxă a părinţilor şi străbunilor mei. Sunt un laic tolerant, un sceptic îngăduitor şi estetizant, un liber cugetător temperat, fără otravă voltairiană sau nebuniile de derviş urlător ale lui Friederich Nietzsche. Ce-mi rămânea? Drumul larg şi înflorit al sfinţeniei laice. Are trandafiri pe margine. Dar nu ştiaţi că rozele au spini? Că viaţa rozelor durează cât răstimpul unei dimineţi? Laicitatea liber cugetătoare a dat şi ea o legiune de sfinţi, de îngeri şi chiar de arhangheli. Sunt pilde glorioase. Am vrut să fiu un sfinţişor oltean mânjit cu miere europeană şi cu granule de nuci din bazinul mediteranean. Nu ştiu dacă mi-a reuşit. Am candidat la eroism şi am clacat. Am candidat la sfinţenie laică, timp de un deceniu, în cele mai sordide şi mai drastice condiţii. Acum candidez la cuminţenie de bătrân, la politeţe, la convenţionalitate şi chiar la puţină ipocrizie. Ipocrizia mea este un omagiu adus virtuţilor din codul moralei ţărăneşti oltene seculare (poate milenare).

*

Aşa cum a spus Nietzsche despre Schopenhauer, că i-ar fi scris pagini speciale de pedagog *ad usum Delphini (Schopenhauer als Erzieher),* Baudelaire a spus despre Edgar Allen Poe: *„Savez-vous pourquoi j'ai si patiemment traduit Poe? Parce qu'il me ressemblait. La premiere fois quej'ai ouvert un livre de lui, j'ai vu, avec epouvante et ravissement, non seulement des sujets reves par moi, mais des phrases pensees par moi et ecrites par lui vingt ans auparavant".*

Mallarme a pus în *Symphonie litteraire* pe cei trei predecesori ai săi: Gautier, Baudelaire şi Bainville. Formau un *quattor,* iar Marcel Proust, într-o descripţie a decrepitului Baudelaire, spune: *„Il y a surtout dans ce dernier portrait une ressemblance fantastique avec Hugo, Vigny et Leconte de Lisle, comme si tous Ies quatre n 'etaient que des epreuves peu differentes d'un meme visage, du visage de ce gr and poete, qui, au fond, est un, depuis le commencement du monde" (Contre Sainte-Beuve,* pag. 193).

Asemănările mele, strict fizionomice, atât de ciudate, cu Nietzsche, Gorki şi Pilsudski, un trio similar vital şi fizionomie, sunt asemănările suferinţei oamenilor vitali şi euforici, care au vrut să sculpteze în oase umane şi n-au reuşit. Sunt asemănările eşecurilor comune la o fizionomie înrudită. Valorificările n-au nimic a grăi în aceste linii, ci linia caracterologică, biologică şi fizionomică.

DACĂ MUREAM LA AIUD

Constantin Brâncuşi spunea că este un ostaş al artei şi al vieţii.

Visul său interior se realiza în piatră, cu puterile vieţii pentru promovarea vieţii.

Ca ucenic al său, eu am fost un ucenic al vieţii sociale care a încercat să elibereze pe om de tină, de grija zilei cotidiene, de exploatarea omului de către om şi de asuprirea naţională, cu nemţi invadatori şi dislocări de teritorii pe linia unor economişti năuci. Am fost un pandur umil al revoluţiei proletare, după pilda Domnului Tudor, eroul local al revoluţiei iluministe incipiente în Valahia Mică şi în Ţara Românească.

N-am avut norocul să mor în puşcării sau pe baricade, unde am fost prezent cu spada verbului şi pana condeiului. N-am avut norocul să sculptez în marmură, ci în noroiul patimilor, al calomniilor şi al ticăloşiilor bucureştene. Am aprins câteva luminiţe în candele de suflete de puşcăriaşi politici. Dacă muream la Aiud, aveam statuie în Tribunalul Capitalei, ridicată de canalia judiciară cu care m-am războit sub patru dictaturi şi care ar fi rostit discursuri funebre apologetice.

N-am murit, dar nici nu vreau să mă târăsc. înfăşurat în cenuşiul austerităţii şi în toga violetă a melancoliei, oficiez, în acest templu al amintirilor, pentru copiii, nepoţii şi strănepoţii mei.

MANDARIN VALAH PRINTRE LEPROŞI

Crugul mandarinului printre leproşi penali este de o banalitate plicticoasă, dacă n-ar fi credinţa lui în Justiţie, care este de esenţă sacrală. Eu nu pot crede în Dumnezeu. Aş vrea să cred şi nu pot. Aş putea fi ateu, dar nu vreau, fiindcă este prea trivial şi inexact din punctul de vedere al teoriei cunoaşterii şi al teoriei cosmogonice.

Cred în Justiţie, care are ceva sacral, dacă nu divin, în substanţa ei. Ultimul respect şi ultimul refugiu al oamenilor este în istorie şi, pentru prezent, în judecători cu mâini curate, cu minţi luminate şi cu inimi calde. Nu accept comedia judiciară. Cine vrea să asasineze şi să jefuiască onoarea, banii sau prestigiul cuiva s-o facă la drumul mare, ca tâlharul. Să nu vină în sala de audienţe şi să pună o păpuşă de judecător, sau procuror-călău, şi un apărător, complice la asasinat.

M-am opus la comedia judiciară pe care a vrut s-o însceneze Constanţei Crăciun şi UTC-ului, în 1943, generalul Pălăngeanu, în calitatea sa de prefect omnipotent al poliţiei Prefecturii Capitalei.

M-am opus acerb la comediile judiciare din epoca 1938 - 1948, m-am opus şi în epoca 1953 - 1955, când am putut din nou pleda. Toate regimurile tiranice au *„Schauprozessen”,* procese comedii-spectacol. Un avocat le poate da uşor peste cap, dacă are experienţă şi elan, fiindcă judecătorii abia aşteaptă să fie acoperiţi în faţa tiranilor care le siluiesc conştiinţa. Dau vina pe avocat, că ei n-au putut condamna la moarte. în acest caz, avocatul devine paratrăsnet. Pe fiinţa lui, pe trupul lui, se descarcă energia electrică acumulată în atmosferă. Din apărător devine ostaş. Este rănit în onoarea, în libertatea şi în viaţa lui. Am fost arestat de patru ori, între 1940 şi 1944, totdeauna după pledoarii victorioase. După pledoariile din toamna anului 1947, în primăvara anului 1948, am intrat, pentru aproape 5 ani, la puşcărie.

Subsecretarul de Stat Marin Jianu, aghiotantul lui Teohari Georgescu, a transmis public, în sala de audienţe, soţiei mele şi fratelui meu Iancu, din partea stăpânului său, micul Tersite al Internelor:

— Tov. ministru vă transmite că avocatul Pandrea n-a fost arestat pentru că este cumnat cu Lucreţiu Pătrăşcanu, ci pentru că nu şi-a ţinut gura!

Temnicerii la puşcării au un dicton favorit: „Gura bate curul”. Teohari vorbea exact ca un director de temniţă.

Dar, dacă un avocat nu vorbeşte cum trebuie la procese, încep să vorbească pietrele şi se dărâmă catapeteasma Justiţiei.

N-am dat voie antonescienilor să condamne la moarte comunişti şi evrei. Nu le-am dat voie să condamne la închisoare adventişti. N-am dat voie lui Leonte să execute, imediat după stabilizarea din august 1947, pe predicatorul adventiştilor de la Periş. N-am dat voie, în 1955, să fie executaţi alţi 11, un total de 1012 „morţi” care trăiesc şi astăzi. Ce eram eu? Un biet avocatei, provenit din jurnalistică şi filosofie, împroşcat cu noroi în 1938, din toate taberele, hulit, detestat şi molestat pentru activitate jurnalistică umanitară, în favoarea comuniştilor şi a antifasciştilor, pentru a întâmpina în 1947 - 1948 aceeaşi ostilitate din partea celor pe care îi apărasem şi-i scăpasem de la moarte.

Asupriţii aveau poftă să devină asupritori.

Crugul mandarinului printre leproşi penali s-a închis într-un sfert de veac, şi, dacă mi se mai dă posibilitate şi sănătate, îl mai parcurg într-un sfert de veac, în aceeaşi monotonie a incomprehensiunii şi răutăţilor. De-aceea fac saltul în iertare, detaşare de sine, în pacea uitării de sine.

Urc sus, tot mai sus, pe platoul indiferenţei.

N-AVEŢI NEVOIE DE BANI?

Îmi aranjam geanta de avocat cu mâini febrile. Mi-am pus Codul Penal şi Codul de Procedură în primul compartiment, mângâindu-le cu dragoste. Şi fiindcă pledam pentru o fabrică de mezeluri de la Piatra Neamţ, cu directorul-inginer arestat împreună cu mai mulţi măcelari, am aruncat şi ultimele broşuri economice adnotate, câteva discursuri ministeriale, răsfoite în fugă prin librării, în materia atât de spinoasă şi controversată a raporturilor juridico-politice dintre întreprinderile socialiste, *hozrasciot* şi sectorul privat, plus un studiu al vicepreşedintelui Miron Constantinescu, aflat în 1954 la zenitul carierei sale.

Dădeam prima mare bătălie judiciară, după o absenţă de şase ani de pe ecranul tribunalelor: un an de şomaj, după alţi cinci ani târşiţi prin lagărele de concentrare ale Anei Pauker şi ale lui Vasile Luca, denumit Vlad Ţepeş la Finanţe, de către jurnaliştii amabili ai timpului. Cel care găsise porecla a stat cu mine patru ani la Ocnele Mari, după ce-l firitisise şi-i umpluse braţele cu flori. Fusese bănuit de spionaj economic în favoarea englezilor şi anglo-americanilor. I s-a dat şi lui drumul odată cu mine. Luase un Pronosport în antrepriză. Eu am reintrat cu greutăţi imense în avocatură. Ministrul de Justiţie Tatu-Jianu, la intervenţia fostei mele cliente, ministreasa Constanţa Crăciun, îmi oferea posturi mai uşoare şi mai rentabile: direcţia Oficiului juridic al Capitalei, catedră universitară de Drept penal sau consilier la departamentul său.

Am declinat oferta sa graţioasă cu surâs şi monosilabic:

— Nu!

— Să ştiţi că în avocatură nu se mai câştigă atâţia bani ca odinioară. Aveţi nevoie de odihnă după cinci ani de puşcărie.

— N-am nevoie de bani!

— Nici de odihnă? Aţi slăbit, atâta încât aţi căpătat porecla de Mahatma Gandhi. Trebuie să vă refaceţi.

— De la 19 noiembrie 1952 până azi, 10 mai 1953, am stat în sihăstria mea carpatină de la Poiana Ţapului. Sunt slab, în aparenţă. Nucleul a rămas vânjos.

— N-aveţi nevoie de bani? Să vă ajutăm? Aveţi dreptul la reparaţii.

— Am nevoie de onoare şi glorie. Mi-a trimis Geo Bogza una mie lei, Zaharia Stancu, două mii de lei, şi rudele, alte sume cu care am stat tihnit o jumătate de an. Mi-ajunge. Constanţa Crăciun mi-a dat ieri câteva sute de lei din poşetă, plus un stilou de aur Parker american, de ultima serie. Startul este asigurat. Vreau să-mi pun firma de avocat la poartă, ca să vină iarăşi orice cetăţean: zarzavagiii, pescarii, poeţii şi chiar miniştrii.

— Au să vină şi ei?

— Nu vă doresc. Din toată inima nu vă doresc să aveţi nevoie de avocat, de doctor şi de popă. Sunteţi ateu, dar v-aţi botezat în cristelniţă şi nu-l veţi mai chema. Sunteţi sănătos şi nu vă doresc medic. Sunteţi ministru de Justiţie şi nu vă doresc avocat.

— Insist pentru ultima oară.

— Nu!

A luat petiţia de reintrare în avocatură şi a scris în colţ: „Se aprobă”.

— Rog să adăugaţi: „De urgenţă”.

A semnat fără adaos.

A sunat şi a chemat pe birocratul respectiv. în aşteptare, am aprins ţigările şi ne-am privit în tăcere. îl vedeam pentru prima oară. Era un muncitor cheferist, îmbrăcat într-o scurtă de catifea închisă la gât, cu nasturi negri. Semăna a pictor sau, mai degrabă, a sculptor, privindu-i mâinile mari, puternice şi noduroase, înalt, voinic, cu ochi albaştri luminoşi, fixaţi cu intensitate în ochii mei. Am evitat privirea şi i-am arătat peisajul multicolor, cu flori de mai, al Cişmigiului.

— Ca avocat am venit, aici, în audienţe pentru clienţii mei. Am privit cu mulţi miniştri de Justiţie acest colţ încântător. L-am privit cu Victor Iamandi, prieten de Paris, care a fost ucis de legionari. L-am privit cu Ică Antonescu, coleg de universitate, ucis de comunişti. L-am privit cu Vaier Pop, Aurelian Bentoiu, Istrate Micescu, Ioniţă Marinescu, Lucreţiu Pătrăşcanu, cumnatul meu, care zac prin puşcării. Covorul cu flori este neschimbat de zeci de ani. Este îngrijit de florari, după desenul inginerului peisagist Rebhun. L-am cunoscut la maeştrii mei Anibal Teodorescu şi Dem. I. Dobrescu, foşti primari ai Capitalei. Era un neamţ ursuz şi enigmatic. Feriţi-vă de acest covor fermecat.

Muncitorul Tatu-Jianu, ajuns ministru de Justiţie, mă întrerupe abrupt:

— Am auzit în lagărul de la Tg. Jiu, în anii 1938 — 1944, atâtea despre isprăvile Dv. judiciare, în favoarea noastră, a comuniştilor. Ştiam că refuzaţi mereu să intraţi în rândurile noastre. Aş fi vrut să vă răsplătesc ingratitudinea predecesorilor mei cu altceva mai mult decât o simplă reintegrare în avocatură. Pot să vă întreb ceva? Care a fost cel mai bun ministru de Justiţie? Profesorul de filosofia Dreptului, Mircea Djuvara, sau marii avocaţi Micescu sau Bentoiu?

— Aş, de unde? Cel mai bun, mai fertil, mai creator în felul lui, a fost un profesor de istorie. Mă refer la Victor lamandi. Am avut multe diferende cu el. Era un apucat, un zărghit, cum spuneţi pe la Bârlad.

Birocratul a sosit. I-am înmânat hârtia şi m-am ţinut, scai, de el. Mi-a repetat ofertele şefului şi regrete speciale. A bătut la maşină adresa, a trimis-o prin curier special, şi, a doua zi, 11 mai 1953, eram înscris în tabelul avocaţilor Capitalei, şi repartizat la Colectivul V.

Când m-am prezentat, am dat peste Moaţă Eskenazi, colegul meu craiovean. A vrut să facă o primire specială.

L-am ironizat uşurel:

— Bă, Moaţă, noi stăm rău cu originea socială. Tatăl tău a fost bancher şi tata chiabur. Tatăl tău a dat faliment şi tata a pierdut depozitul lui bănesc la banca voastră. Dacă facem zgomot şi reprezentaţie fastuoasă, nu dăm* faliment cu Colectivul V şi-l ducem de râpă?

Moaţă a avut o criză cardiacă. A treia în acea săptămână. Şi-a luat concediu medical pe un trimestru.

Când am intrat în sala de şedinţă, îmi plutea, în zarea fumului gros, statuia şi spânzurătoarea directorului nostru de puşcărie Alexandrescu, poreclit de Puiu Vojen *le chat botte.*

Îi păream recalcitrant şi ne-a scos pe noi, cei opt pedepsiţi la Turnul Alb, din celulele de ciment destinate „vieţaşilor” de la ocnă, noaptea târziu, ca să ne facem necesităţile. După ce am golit tinetele de fecale şi urină - nu ne mai scosese de trei zile din celulele întunecate -, m-a strigat şi mi-a ţinut următorul logos în faţa co-deţinuţilor:

— Tu ai fost avocatul nostru în ilegalitate şi te-ai ţinut bine. Acum, când am venit la putere, în loc să ne aduci servicii în continuare, să pleci ambasador în străinătate, cum ţi-a propus tovarăşa Ana Pauker, te-ai şmecherit, ne înfrunţi şi ne faci dificultăţi. Ai devenit cel mai periculos reacţionar.

— *Niet kultur, tovarăşe !*

S-a înfuriat, s-a congestionat şi a început să urle, ca un câine turbat la luna care plutea majestuoasă pe cer. Floarea de regina nopţii, sădită din belşug de deţinuţii de drept comun care ascultau, cu urechile ciulite, pe la uşi şi ferestre, răspândea un parfum îmbătător. Mi-era dor de copii, de nevastă, de soră, de fraţi. Nici nu-i ascultam urletul la lună.

Am reţinut, totuşi, un fragment, fiindcă s-a apropiat de mine cu cravaşa, bătându-şi cizmele înalte, la statura lui pitică, ce-i dădea înfăţişare de motan încălţat.

M-am adresat lui Puiu Vojen, ostentativ, în franţuzeşte:

— Ce poftеşte motanul încălţat? Dacă trage cu cravaşa, îl strâng de gât.

Îşi zdrăngăna numai cizmele, zicând, furios:

— Ştiu eu ceea ce ţi se cuvine. întâi, un glonţ în frunte şi pe urmă îţi ridicăm o statuie.

Am replicat fulgerător şi mânios:

— Vă mulţumesc pentru statuie, dar n-am de gând să mor, fiindcă nu se va găsi judecător ca să mă condamne la moarte şi nici măcar procuror, ca să mă trimită în judecată. Proşti de ăştia se mai găsesc. Aştept destul de patru ani şi n-a mai venit. Eşti obligat să mă ţii în viaţă, în caz contrar, răspunzi în faţa copiilor mei, a celor nouă fraţi şi a celor 36 de nepoţi de frate din Oltenia. Nu vă aflaţi în Moldova, pe la Bârladul dumneavoastră natal.

— Ce spui? Un glonte în frunte şi o statuie. Asta ţi se cade.

— Cine va îndrăzni să-mi tragă un glonte în frunte, a-cela va avea o spânzurătoare, pe Calea Victoriei, de două ori mai înaltă decât statuia pe care vrei să mi-o ridici.

Detenţiunea mea s-a prelungit cu încă 100 de zile în celula de ciment, la nas cu tineta plină de urină şi de cele câteva fecale. Celula nr. 1 din Turnul Alb de la Ocnele Mari, unde a stat câteva zile şi Gheorghe Gheorghiu-Dej. Eram, din când în când, deranjat, când soseau musafiri de marcă. Li se arăta Celula nr. 1. Mi-am încrustat şi eu numele, alături de-al lui. Mi s-a răzuit numele şi-am fost ameninţat cu represalii crunte.

Turnul Alb de la Ocnele Mari se profila în fumul gros al avocaţilor adunaţi la şedinţa lunară a Colectivului V al Capitalei.

Nu-mi venea să cred.

Primul client, picat chiar a doua zi, a fost un caz complicat şi un nume celebru, rezolvat cu oarecare uşurinţă: sora inginerului N. Malaxa, magnat industrial, fugit în SUA. M-am speriat de această coincidenţă. Să nu-mi fie fatală?

M-am aruncat cu înverşunare în apărarea deţinuţilor politici. Aici terenul era şi mai minat, cercul de foc şi mai aprins şi mai îngust.

Îmi sosise acest caz cu măcelari şi mezelari de la Piatra Neamţ. Am preluat cauza spre apărare cu dragă inimă. Ieşeam din cercul de foc al Capitalei şi intram în Moldova mai tihnită.

Nu ştiam că intram într-un cerc de foc şi mai mare, în cercul magic al luptelor clericale, că intram în războiul judiciar al tăhuilor care-mi vor răpi câţiva ani de viaţă, că voi fi iarăşi suspendat din avocatură şi voi rămâne şomer un an şi opt luni.

Procesul măcelarilor şi al mezelarilor a durat o zi întreagă şi s-a desfăşurat după toate regulile jocului procesual, cu oarecare foc bengal, cu doctrină şi jurisprudenţă, cu citate din autori numeroşi, clasici şi moderni, ba chiar cu texte din simandicoase feţe politice contemporane în sprijin, care au făcut senzaţie prin noutate şi abilitate.

Venisem cu o zi înainte şi avusesem de furcă cu directorul colectivului local, Marcu Katz, om prudent până la timorare, care ar fi avut poftă să pună concluzii în acuzare, aşa cum era moda. M-am opus cu îndârjire la şedinţa de colaborare şi de pregătire a procesului, fiindcă figura o liotă de apărători fricoşi, ignoranţi şi venali, cum se întâmplă îndeobşte în breasla mea, în ultima vreme. Dictatura Anei Pauker lăsase urme adânci.

Tirania poliţistă corupe caracterele şi transformă oamenii în marionete laşe, în fantoşe ridicole şi în turme de iepuri.

S-au obţinut câteva eliberări provizorii din lotul arestaţilor. Directorul Marcu Katz nici n-a îndrăznit să formuleze pentru clientul său o cerere de eliberare provizorie, considerată de laşitatea sa directorială ca o cerere temerară, imprudentă, hazardată şi neconvenabilă politiceşte.

— Ce au a face mezelurile de la Piatra Neamţ cu politica? Hai, să politizăm şi brânza!

La ieşirea din tribunal, asudat leoarcă, fiindcă eu asud după marile dezbateri, nu numai cu salivă pe limbă, ci pledez cu toată fiinţa mea şi ies ud pe cămaşă şi pe izmene, ca după o plimbare în ploaie torenţială, în acest costum arhaic (deşi nu asud decât rar în toiul torid al verii), m-am trezit cu rudele clientului lui Katz, abordându-mă impetuos şi plângător. Nu obişnuiesc să răpesc clientela adversarilor şi nici pe-a prietenilor, iar Katz se dovedise prieten prin faptul că nu-mi impusese punctul său de vedere, îl acceptase şi-l ratificase prin tăcere. Fusese, timp de două zile, plin de curtoazie pentru mine. Se interesase de locuinţă şi de masă, de vrerile mele cele mai mărunte, inclusiv de WC curat. Mi-ar fi adus şi dame, dacă aş fi cerut. Voia să se pună neapărat bine cu o mărime, chiar de rang ultim, pe ecranul bucureştean, fiindcă niciodată nu ştii de unde sare iepurele şi ce rol pot juca aceşti boieri, cât de rău şi cât de bine pot face provincialilor cu limba lor ascuţită şi cu maşinaţiile lor obscure, în acea Capitală enigmatică plină de surprize.

Clienţii lui Katz au început să se lamenteze şi o femeie plângea cu faţa scăldată în lacrimi:

— Rabbi, te rog să aperi pe fiul meu. Numai tu îl poţi scăpa de la ananghie.

Atâta credinţă m-a cutremurat.

Nu i-am luat, totuşi, clienţii, ca să nu calc legea nescrisă a legământului loialităţii între camarazii de arme ai barei.

(Text găsit incomplet)

ROBA NEAGRĂ

În octombrie 1923, am intrat prima oară în Palatul de Justiţie al Capitalei, ca student în anul I şi secretar al unui maestru al barei, care se întâmplase a fi şi profesorul meu de Drept Administrativ. Dacă facem un elementar calcul, acum, în anul 1957, ar rezulta 34 de ani (1957 - 1923).

Din aceşti 34 de ani, scad 5 ani de studii în străinătate, 5 ani în lagărele politice de concentrare, 4 ani de jurnalistică exclusivă, adică: 20 de ani de avocatură (34 - 14).

Am ieşit din ciclul vieţii active şi am intrat la sânul vieţii contemplative. Hârtia suportă orice, ceea ce nu îngăduiau nici tribunalele, nici clientela, nici editorialele.

Mă cuprinde euforia de vacanţă, amestecată cu o undă de melancolie.

N-am să-mi mai pregătesc geanta şi dosarele în umbra înserării, repetându-mi sumar lecţiile pentru a doua zi?

N-am să mă mai scol, invariabil, la 4 jumătate dimineaţa, ca să mă aşez peste o oră, la birou, îmbăiat şi cu cravata înnodată, pentru a medita sau a redacta memorii, pentru a primi clienţi şi telefoane, pentru a împărţi dispoziţii secretarilor?

N-am să mai intru, imediat după ora 8, în tensiune de arc voltaic, în forfota tribunalelor?

Nu ştiu şi nici nu vreau să ştiu dacă am fost avocat mare, mic sau mediocru. Ştiu că am avut permanent, încă de la sosirea din străinătate, o mare, o enormă clientelă recrutată din fauna leproşilor penali ai ţării mele.

Am început cu Imre Aladar, client deputat comunist şi secretar al sindicatelor libere opoziţioniste, dat afară, printr-o minciună şi un fals grosolan, din Parlamentul Iorga-Argetoianu, şi sfârşesc ca avocat al mitropolitului Galaction Cordun, reprezentând 800.000 de ţărani mistici, denumiţi „stilişti".

Am fost, rând pe rând, avocat de bază al celor şase mii de olteni din Obor, avocat al comuniştilor, avocatul pledant al ţărăniştilor manişti în epoca grea din 1946 -l948, avocat al Maicii Veronica şi al părintelui Ioan Iovan de la Vladimireşti, care au fundat noul Maglavit în R.P.R., în epoca 1954 - 1956 -*finis coronat opus* -, am scăpat de la demolare cele opt mănăstiri şi zeci de biserici ale credincioşilor creştini-ortodocşi de stil vechi. *Plec la odihnă fără voia mea.*

Am pledat, în mod gratuit, 3.000 (trei mii) de comunişti, antifascişti şi evrei, sub cele trei dictaturi ('38 - '44), dintre care am salvat circa 1.000 (una mie) de candidaţi la moarte, după o statistică făcută de alţii. în toiul bătăliei, nici soldatul nu ţine minte numărul cartuşelor trase şi nici medicul socoteala operaţiilor.

Dintru început, m-am socotit un medic printre leproşii penali ai ţării mele. Sosisem la bară, din străinătate, dintr-o pustiitoare criză sufletească şi acută dilemă intelectuală care erau, probabil, dilemele şi criza vârstei sau ale neputinţei, teoretic iremediabile, fiindcă nici până astăzi nu le-am soluţionat

Mă inundă mila pentru umanitatea suferindă, pentru năpăstuiţii sorţii, pentru estropiaţii vieţii şi ai societăţii.

Aceste izvoare ale milei nu au secat nici până astăzi, deşi lacrimile vărsate interior pentru alţii s-au dovedit zadarnice şi uneori pernicioase. Nu orice om împricinat este o victimă. Dintre aceste „victime", s-au recrutat călăi de-ai altora şi călăi de-ai mei, care au ridicat barda şi le-a căzut din mâini printr-un miracol, ei rostogolindu-se în ignonimie şi anonimat, printr-o pedeapsă a Justiţiei imanente. Nu am ajuns încă la înţelepciunea caritătii bine ordonate, care începe cu sine. O viaţă trăită fără orgoliu, printre egali şi fără milă, pentru cei de jos sau neputincioşi, nu merită să fie trăită.

Conştiinţa mandarinatului intelectual a fost racila multora de teapa şi vârsta mea.

Nu m-am simţit niciodată brânzar care vinde în talgerele cobiliţei brânza jurisprudenţei, peştele înţelepciunii şi zarzavaturile artei.

Nu am acceptat nici o secundă predarea necondiţionată în faţa satrapului persan al oricărui regim. Am putut fi luat prizonier, am putut fi încercuit, am putut fi hulit şi îngenuncheat cu forţa, am fost pus, la propriu şi la figurat, în lanţuri, dar nu m-am predat

niciodată atunci când m-am aşezat pe piedestalul nemuritoarelor principii, juridice şi morale şi m-am amestecat, fiind ales, în treburi ale altora, care simţeam că sunt treburile generale ale Cetăţii şi ale istoriei universale.

Coincidenţa dintre nevoile cetăţii valahe şi ale istoriei universale am intuit-o întotdeauna pe platoul doctrinei umanităţii, în acel drept al ginţilor, încă nescris, dar pe care îl simţim toţi cei care suntem solidari şi trăitori în valorile civilizaţiei europene.

Se cunoaşte binele şi răul, dacă îţi dai osteneală şi aduci oarecare chibzuinţă.

LĂUDĂROŞENIA VICTORIOŞILOR-RINOCERI DE LA PARIS

(EMIL CIORAN ŞI EUGEN IONESCU)

Constantin Brâncuşi a făcut parte din *macquis.* A ascuns prin cornițele atelierului de cetăţean universal, cu paşaport antonescian, macquisarzi francezi sau izraeliţi şi armele lor. A venit Eugen Ionescu la Paris, ca să-şi confecţioneze „rinocerii" fioroşi. I-a făcut o vizită de atelier şi i-a mâncat din strachină. Sub acoperământul omului cu pravila craioveană, toţi sunt poftiţi la aceeaşi strachină. Linguri se găsesc de fiecare. Uneori şi talere separate. Eugen Ionescu n-a devenit „rinocer" în perioada 1933 - 1945, dar nici nu şi-a pus pielea la saramură, ca să-i combată. Craiovenii i-au pus la dispoziţie, în această grea perioadă, vitrina revistei „Meridian", ca să-şi etaleze giuvaericalele dadaiste şi suprarealiste. A mâncat din strachina lor şi a fost considerat om de omenie şi om de-al casei lor. Eugen Ionescu era pe-atunci un tânăr febril, de pe malurile Dâmboviţei, în cetatea lui Bucur, ctitorită prin zidari şi conducerea politică de craioveni. L-au anexat şi l-au îndrumat spre libertate deplină, zăgăzuită de înaltele ziduri ale conştiinţei şi omeniei. Ajuns pe Sena cu puţine bagaje, Eugen Ionescu a trimis o *Epistolă din Paris* revistei „Viaţa Românească" (unde scria Tudor Arghezi şi alţi cobiliţari). A insultat armata română care lăsase morţi şi răniţi de la Cotelnicovo până la Budapesta, Praga şi Munţii Tatra, în două războaie contradictorii, în răstimp de patru ani. Ofensele aduse armatei române de Eugen Ionescu au supărat pe generalul Nicolae Cambrea, comandantul Diviziei Tudor Vladimirescu. Nicu Cambrea este originar din Hobiţa lui Brâncuşi. Tărăboiul a fost repede înăbuşit la Bucureşti de literaţi-jurişti şi de intelectuali omenoşi.

Generalul N. Cambrea a cerut darea în judecată a lui Eugen Ionescu şi condamnarea lui în contumacie, ca un „rinocer" şi un rău făcător. Nu scrisese *Rinocerii,* dar se presimţea un rinocer defăimător.

Generalul roşu N. Cambrea a mai cerut penalizarea cu 1 (un) leu despăgubiri civile a revistei narodnice, democratice, progresiste şi antifasciste „Viaţa Românească". Revista luptase contra rinocerilor în perioada 1933-1939.

Culpele sunt de trei feluri: *culpa levis, culpa levior* şi *culpa lata.* Greşelile mai pot fi în comisiune *(culpa in comittendo),* în omisiune *(culpa in omitendo)* şi culpa lipsei de vigilenţe *(culpa in vigilando).* Cambrea de la Hobiţa a consultat pe un avocat dâmboviţean, originar de pe Olteţ, şcolit pe Jii, pe Spreea şi pe Sena.

Acesta i-a spus:

— *Non possumus. De minimis non curat praetor. Culpa in vigilando* („Viaţa Românească") *et culpa levissima* (Eugen Ionescu). *Genus irritabile vates.* Ai înţeles, mă, Neică Nicolache? Tu eşti *praetor* şi „ăla" de la „Meridianul" nostru, scos pe vremea lui Antonescu, cu paraua tăbăcarului Enciu de la Calafat şi cu ochii închişi ai coloneilor noştri anti-germani, este un poet, gen iritabil, de la Quintus Horatius Flaccus până azi. Gen iritabil, gen iresponsabil. Iertăm şi uităm. Şterge cu buretele.

Când Eugen Ionescu calomniază pe Brâncuşi, i-o spun pe româneşte:

— Apoi, aiasta nu se poate! Vrei să imiţi pe Emil Cioran, un Herostrat al templelor noastre? Jocul este prea facil şi prea teatral.

VOINŢA NAŢIONALĂ

M. Sadoveanu a făcut mereu apologia lui Ştefan cel Mare, voievodul şi despotul luminat. Acolo i-a rămas inima: poporul ascultă şi domnitorul comandă.

În viaţa sa de lut, prozatorul a fost, consecvent, omul Măriei Sale. A primit în dar caftan de preşedinte al Senatului sub mareşalul Averescu, din mâinile lui C. Argetoianu, boierul oltean de la Bucureşti, omul celor 33 de consilii de administraţie, prin pseudonimul său Boambă (socru), publicat ca atare la gazete democratice cu prilejul morţii. M. Sadoveanu a mai primit caftan nr. 2, de preşedinte al Senatului în guvernarea N. Iorga, din mâinile aceluiaşi boier Argetoianu, simbriaş industrial şi preşedinte al consiliului de administraţie la Societatea Băneasa *(capitalul german* penetrant în România între 1919 - 1945).

Care a fost secretul, că Argetoianu a căftănit de două ori pe Sadoveanu? E taina tainelor? Nu. E secretul lui *Polichinelle*: ambii erau demnitarii „crengii de aur", împreună cu escrocul internaţional Jean Pangal şi cu asasinul Berilă-Carol II, asasin şi complice la gâtuirea libertăţilor publice, la măsluirea voinţei poporului care nu se exprima prin vot universal, după voinţa alcovului Domniţei Elena Lupescu.

M. Sadoveanu a fost ca ideolog literar un semănătorist trecut la poporanismul lui C. Stere şi G. Ibrăileanu. A rămas semănătorist şi păşunist. Nu şi-a asimilat părţile pozitive al poporanismului, jertfa boierului care-şi leapădă bogăţiile şi pleacă în popor. Sadoveanu a rămas cu idealuri de boier voievodal în viaţa practică şi a practicat vânătoarea şi Jokey-Clubul în ore libere, virtuţi şi idealuri de senior în ascensiune sau în vârfuri. Sadoveanu a fost un aristocrat în gusturi, în idealuri şi în practica de fiecare zi. Din poporanism a luat ceea ce i-a plăcut şi ceea ce nu era consubstanţial curentului. A luat părţile negative. *A propos* de M. Sadoveanu, H. Sanielevici a vorbit despre poporanismul reacţionar. Poporanismul a avut o latură progresistă care nu apare la Sadoveanu. El n-a fost prezent cu condeiul la Griviţa Roşie. Absent la „Cuvântul liber" şi „Stânga" (cu toate solicitările). N-a fost prezent nici în numărul festiv al „Vieţii Româneşti" din 1936, dedicat Uniunii Sovietice şi revoluţiei roşii. N-a fost prezent la „Amicii URSS". N-a fost prezent la curţi marţiale, ca martor în apărarea martirilor şi revoluţionarilor progresişti ca Dr. P. Groza şi D. Guşti, preşedintele Academiei Române. N-a fost prezent cu o cotizaţie mignonă la „Ajutorul Roşu". N-a fost prezent cu un protest pe vremea lui Carol II sau Antonescu (scria articole de fond la „Ecoul"). S-a înghesuit la Carol II la ambele Fundaţii (strada Latină nr. 8, cu D. Guşti, care-l descria în memoriale corosive). M. Sadoveanu a crezut sincer în despotul luminat şi s-a dorit a fi mereu sfetnicul Măriei Sale, cu „Creanga de aur" a elitelor la butonieră. Rezultatul: păşunism.

CĂLUGĂRUL HARITON

Gheorghe Vlad şi Alexandru Ţuiu sunt doi bătrâni cu bărbi albe de patriarh. Sunt stilişti dintru începutul începuturilor, adică din anul 1924, când s-a desprins biserica ortodoxă dominantă din stilul vechi iulian, trecând la cel gregorian.

Fiul lui Gheorghe Vlad - botezat Hristache - a intrat în călugărie şi s-a botezat Hariton. Familiile Vlad şi Ţuiu (Alexandru este socrul lui Virgil Pârvu) din Copăceni, plus Teodoreştii, sunt adevărate dinastii monacale.

Virgil Pârvu, care a stat cu mine în momentele dramatice ale pronunţării de la Vidra, de marţi 13 august, şi m-a dus la Copăceni cu căruţa, printre ogoare calde şi rodnice, mi-a spus, cam pe la miezul nopţii:

— Dumneavoastră, Domnule Doctor, vorbiţi ca un călugăr sosit dintr-o lungă singurătate.

M-am crucit, am rămas perplex de atâta perspicacitate.

Mă numesc singur *călugărul alb* şi mă aflu de peste un sfert de secol într-o cumplită, atroce singurătate spirituală. De ce? Este greu de spus. Este greu chiar de gândit şi este cu atât mai greu de exprimat, deşi n-a existat poate o singură zi fără să nu mă întorn, mereu, mereu, la aceleaşi chestiuni. Chestiunea arzătoare este chestiunea existenţei lui Dumnezeu. A doua problemă - care mă frige ca şi tunica lui Nessus - este poziţia mea în Cosmos Şi în biologie. Nu m-a interesat niciodată poziţia mea în societate, poziţia de clasă sau poziţia în profesiune. Am escaladat clasele din fragedă copilărie. Ţăran de origine, prin intrarea la 11 ani în primul liceu al ţării, am fost prieten intim cu principi din Casa domnitoare autohtonă şi cu un Hohenzollern. Nu am avut senzaţia unicităţii clasei, ci a poliformismului, a escaladării claselor, a inanităţii lor şi - apoi - a detaşării şi a plutirii peste ele. Nu am prejudecata naţiunilor şi nici a confesiunilor sau a raselor. Mi-ar fi greu să ţin, zi şi noapte, o negresă, o galbenă sau chiar o ţigancă lângă mine. Se răscoală viscerele mele albe, care pot avea curiozităţi pentru o oră sau două, dar m-ar înăbuşi mirosul şi culoarea.

Poziţia mea în Cosmos şi în organicitatea biologică este o altă problemă greu de soluţionat.

Aceeaşi problemă în teologie. Aş putea fi ateu, dar nu vreau, fiindcă e trivial. Aş vrea doar să cred...

Cele mai nimicitoare şi mai amănunţite analize făcute ani în şir şi reluate în epoca 1948 - 1952 au dat faliment. Am recăzut în perplexitate şi aporeie.

Dacă în biologie şi în problema Cosmosului, dacă în teologie şi în politică am atâtea dificultăţi, cum aş putea trăi altfel decât într-o cumplită singurătate, pe care a intuit-o căruţaşul Virgil Pârvu, după o zi şi o noapte de observaţie?

Mă aflu în singurătate ca un călugăr într-o sihăstrie.

Şi-acum, povestea călugărului Hariton, acest document înfricoşător de ură şi dihonie confesională.

A murit în braţele maicii lui, departe de mănăstire, în prigoană.

Preotul dominant a refuzat net înmormântarea în cimitirul ortodox:

— Îngropaţi-l ca pe un câine, în malurile Argeşului!

Au oferit o sumă de bani substanţială, pe care boaita dominantă a primit-o, dar cu o condiţie: să nu fie înmormântat într-o rasă călugărească. Să fie înmormântat în costum civil, în costumul lui de seminarist sau de student la teologie. A fost călugăr, dar a aparţinut adversarilor. Nu poate fi înmormântat în acest costum de călugăr în cimitirul său. Costumul nu se deosebea de cel al călugărilor obişnuiţi şi nici chiar de al său. Aparţinea unui cult advers şi neautorizat.

Tratativele asupra costumului au durat cinci zile.

De patru ori, mortul a fost dezbrăcat şi îmbrăcat. Se hotărăşte îngroparea în costum civil.

Preotul n-a vrut să mai vie acasă. A aşteptat la cimitir, după ce a făcut inspecţia costumului.

Ghergina Vlad, mama lui Hariton, şi Oiţa Gogoţ, vara lui, l-au dezbrăcat de costumul civil, i-au pus rasa călugărească, i-au îmbrăcat pe deasupra costumul ordonat de preot, şi peste toate acestea au aruncat o dulamă albă. Au sosit cu năsălia în faţa bisericii. Preotul a încruntat din sprâncene şi a dat dulama la o parte. S-a înseninat. Era costumul ordonat. A slujit slujba morţilor. L-au dus la mormânt şi l-au scoborât pe Hariton în triplu costum: dulamă albă, costum cenuşiu şi rasă neagră călugărească.

Aşa s-a născut mănăstirea stilistă de la Copăceni. Din durere, suferinţă, prigoană, dihonii de cimitir.

Gheorghe, tatăl lui Hariton - căpşunar - a rămas stilist.

A continuat să-şi cultive căpşunile.

ÎNTÂLNIRI CU ANA PAUKER

Întâlnirile mele cu Ana Pauker s-au petrecut pe parcursul anilor 1936 - 1956. Două decenii furtunoase, întâlniri cu variaţiuni de roluri, dar întotdeauna de o perfectă curtoazie, fără ridicări de tonuri, într-o afecţiune reală de prietenie civilizată. Ne-am îmbrăţişat, *â la mode russe* (de-altminteri, conversaţia noastră avea loc în franţuzeşte, uneori în limba germană şi, rareori, în româneşte), de la prima noastră întâlnire la vorbitorul penitenciarului Văcăreşti, ca şi la pupătura funebră, de adio, pe străzile viscolite bucureştene. în 1956, bănuiam amândoi că nu ne vom mai revedea. Despărţirea a fost tandră. De ce n-aş spune-o?

La prima întâlnire din 1936, cerută de puşcăriaşa Pauker A., era pentru mine *Divina Ana.*

La ultima întâlnire (întâmplătoare), fusese şi rămăsese Abominaţiunea abominaţiunilor feminine şi politicastre. Şi, totuşi, ne-am îmbrăţişat, tot *a la mode russe,* în stranie tristeţe de adio, fără a ne spune „la revedere", după o promenadă de trei ceasuri sub ninsoare.

Când am venit ca student, în 1923, în Capitală, Ana Pauker plecase la Lausanne, căsătorită cu studentul poli-tehnician Marcel Pauker. Nu-şi puteau termina studiile universitare începute. Deveniseră activişti şi comunişti notorii. In salonul nr. 4 al căminului studenţesc din strada Gogu Cantacuzino nr. 19 (azi, strada Alexandru Sahia), am avut grijă să-mi aduc doi prieteni craioveni: pe Marcel Stănescu (jurist pur şi apolitic, agnostic, latinist de forţă) şi pe Savin Constat, poet comunist din dinastia scriitorilor rebeli Eugen Constant şi Paul Constant. Alţi doi corăbieni (fraţii Eufem şi Alexandru Mihăileanu) s-au anunţat în Cenaclul nostru literar şi ideologic, împreună cu M. Stromingher, comunist craiovean clarificat, bursier al Căminului Schuler.

Comuniştii declaraţi şi clarificaţi erau, fără îndoială, numai Alexandru Mihăileanu şi Savin Constant. Când P.C.R. a fost alungat, în 1024, în ilegalitate, protestul nostru a fost vehement şi van- M-am raliat şi eu la acest protest. Formele protestului pot lua forma bombei aruncate de Max Goldstein la Senat, omorând pe preşedintele Greceanu şi rănind alţi reprezentanţi în Parlamentul ales de generalul Alexandru Averescu, ca prim-ministru, şi C. Argetoianu la Interne. între 1920 şi 1923, Alex. Mihăileanu şi Marin C. Popa strânseseră arme (puşti Manlicher, mitraliere, grenade) pentru proletariatul efervescent din Bulgaria şi pentru muncitorii portuari din Corabia, pentru a pregăti luarea puterii de Stat şi a instaura dictatura proletariatului, ca în URSS. Alecu Mihăileanu şi Marin C. Popa (pantofar revoluţionar) treceau în Bulgaria o sumedenie de „ilegalişti" bulgari, cu paşapoarte false, cu luntri şi bărci strecurate printre vameşi. Nu ştiam că odată cu bomba lui Max Goldstein pentru Senat se mai pregătise şi o altă bombă pentru Camera Deputaţilor. Această bombă fusese pregătită de către Uniunea Tineretului Socialist din România anume de către doi redactori ai ziarului „Socialismul"- Aceşti redactori erau Lucreţiu Pătrăşcanu şi Tiji Dăianu. Bomba lor fusese pregătită de către aceiaşi chifti, care au înmânat şi au participat la confecţionarea ceasornicului cu exploziv al lui Max Goldstein. Bomba destinată pentru Camera Deputaţilor n-a mai fost aruncată. Au dus-o, întâi, noaptea într-una din cele două cămăruţe de la mansarda locuinţei scriitorului profesor D.D. Pătrăşcanu (viitorul meu socru). De acolo, au coborât-o pe treptele de lemn, aşa cum au urcat-o, au demontat-o pe cheiul Dâmboviţei şi au aruncat-o în gârlă.

N-am umblat niciodată cu bombe, dar am ştiut că acelaşi Lucreţiu Pătrăşcanu strângea arme şi dinamită, împreună cu bunul meu amic, avocatul Ion Gheorghe Maurer, şi cu Emil Bodnăraş, proaspăt ieşit din puşcărie, şi chiriaş al poetului-amic, supra-realistul şi futuristul dr. Saşa Pană, pentru a pregăti lovitura de stat de la 23 august 1944. Am ştiut şi am tăcut. Ceva mai mult, am instigat la lovitura de la 23 august 1944. Am instigat, am îndrumat şi am finanţat cu 800.000 de lei. Başca de a-ceste părăluţe, cu care se puteau

cumpăra câteva imobile de la burjui, am mai pus la dispoziţie, cumnatului meu Lucreţiu Pătrăşcanu, şi patru locuinţe conspirative bucureştene. Era considerat de toţi ca „şeful conspiraţiei" şi supuşi lui. Am ştiut şi de locuinţa conspirativă din Craiova, în apropierea casei surorii mele, Teodora Frunză, de pe strada Fraţii Goleşti nr. 33, unde amicul meu Ion Gheorghe Maurer a dormit în patul cu lăzile de dinamită, puse dedesubt. Vai de somnul lui şi al petrolistului Gheorghe Vidraşcu, viitor vice-preşedinte al Consiliului de Miniştri în Cabinetul Gheorghe Gheorghiu-Dej şi ambasador la Praga.

Cu Gheorghe Vidraşcu fac haz de necaz. Pe el l-am trimis la Gheorghiu-Dej, în timpul procesului lui Lucreţiu Pătrăşcanu din aprilie 1954, ca să afle dacă este adevărat că va fi condamnat la moarte, şi pentru a afla adevărata cauză şi adevăratul substrat al arestării, precum şi al detenţiei din aprilie 1948 până la procesul enigmatic.

Când vorbesc de bombe, de mitraliere şi de dinamită, ţin nasul în jos. Nu am dreptul de a protesta în principiu aruncării de bombe. Firește, ştiu să fac distincţia între terorism şi insurecţie armată. Cine hotărăşte unde încep teroarea şi terorismul? Cine hotărăşte unde sfârşesc teroarea şi vărsările de sânge?

Formele de protest sunt numeroase şi insidioase.

Când începe baricada? Când se ridică? Şi când se distruge?

În atmosfera anilor 1919 - 1923, baricada părea iminentă. Pregătirile de preluare revoluţionară a puterii prin violenţă, în acei ani tulburi, păreau absolut normale unui tineret cu secreţii glandulare abundente. Fără asemenea secreţii glandulare la tineret şi bărbaţi maturi sau femei histeriode, nu se face nici o revoluţie. Acest fenomen social nu poate fi descris şi studiat de sociologi obiectivi, cu perspectivă de broscoi, cu ochelari de cai jugăniţi şi care-şi scuipă în sân, pentru a-l alunga pe Necuratul.

Formele protestului studenţesc în anii 1923 - 1924 -1925, când s-a hotărât şi s-a efectuat alungarea în ilegalitate a Partidului Comunist din România, au fost multiple. întâi, s-a început cu boicotarea partidului frate social-democrat şi a întrunirilor lui rămase legale. Nu mai frecventam cu Savin Constant întrunirile muncitoreşti cu discursuri incendiare proletare din sala „Izbânda" şi sala „Liedertafel". Clubul din strada Sf. Ionică a devenit ciumat. înjurăturile auzite atunci împotriva lui Ilie Moscovici (şeful social-democraţiei româneşti, un banal funcţionar comercial bărbos la Banca lui Mauriciu şi Aristide Blank), care s-a apucat să ţină o conferinţă apoasă despre *Doctrina Socialismului,* în cadrul Institutului Social (dirijat de D. Guşti, de Nae Ionescu şi Mircea Djuvara, profesorii mei iubiţi), n-au mai cunoscut margini. In sala din Sf. Ionică, Nae Ionescu ţinea prelegeri filozofante şi sociologizante. Nu m-am mai dus ca să-l văd şi să-l aud, deşi prin 1919 - 1922 îmi fusese dascăl de liceu, de limba germană şi Logică. Intre 15 şi 18 ani, îmi pusese în mână pe Immanuel Kant, pe Bergson şi Pascal. Mă obligase şi stimulase moralmente la învăţare suplimentară a limbilor italiană şi engleză, ca şi la adâncirea limbii latine. îmi dăduse primele lecţii (gratuite) de italiană. Nu-l ştiam social-democrat, ci anarhist sindicalist revoluţionar din tagma lui Georges Sorel. Eu ţineam de la 15 ani de tagma lui Lenin (prin instinct şi protest), deşi vocabularul sociologic marxist îl împrumutasem din cărţile lui C. Dobrogeanu-Gherea (febril citit) şi din Şt. Zeletin *(Burghezia română,* apărută în „Arhiva de ştiinţă şi reformă socială", apoi în volum la „Cultura Naţională").

Secretar de redacţie la „Arhiva" lui Guşti se afla Emanoil Bucuţa, prietenul la toartă al lui Nae Ionescu şi, împreună, fondatori-diriguitori ai revistei „Ideea Europeană" (revistă de căpătâi).

Când Şerban Voinea a dat o replică *Burgheziei române* a lui Zeletin, denumind lucrarea ca pe „un marxism oligarhic", am huiduit *in petto* pe acest social-democrat. Am refuzat să ne ducem la conferinţa lui ţinută la tribuna „imparţială" a lui Dimitrie Guşti de la Institutul Social, unde conferenţiase şi I.G. Duca despre *Liberalism.*

Cum poate fi imparţialitate în materie de clase sociale, de politică şi sociologie?

În schimb, ne-a impus *Sindicalismul,* conferinţa lui Nae Ionescu, luminoasă ca un cristal, în fond, un mister ca un rebus. Prezenţa lui Nae Ionescu la „Ideea Europeană", la „Cultura Naţională", la tejgheaua de la Centrala Cărţii, la Universitate şi în jurnalistica de la Cuvântul" trezeau interes, efervescenţă, indignare şi polemică.

Îmi amintesc că, în acei ani 1923 - 1926, am refuzat, cu Savin Constant şi Eufem Mihăileanu, să mergem să-i ascultăm prelegerile despre *Problema mântuirii lui Faust,* despre *Istoria Logicii* şi despre *Metafizică.* L-am întâlnit, întâmplător, de câteva ori, pe Calea Victoriei sau pe treptele Universităţii. S-a mirat că nu-i vin la prelegeri, îl consideram un demon şi o încarnaţiune a lui Mefisto. în lungile promenade, căutam să-i ţin piept cu Karl Marx („al meu"), cu C. Gherea, cu Şt. Zeletin şi cu materialismul ireductibil pe care-l găsisem în opera lui Sigmund Freud.

Boicotarea social-democraţiei de către studenţimea comunistă nu ne era de-ajuns. Ne-am luat la bătălie cu cuziştii şi codreniştii. Grevele în Universitate se ţineau lanţ la iniţiativa lor. Cu tot parfumul odios al „spărgătorului de grevă", grupa noastră a dat cuvânt de ordine de participare intensivă la cursuri şi la seminare. Nu era uşor, nici fizic şi nici moral. Ca să intri în Universitate, te trezeai cu ciomege în scăfârlie. Pentru a ne deosebi de cuziştii antisemiţi, cuvântul de ordine era ca să nu purtăm ghioage şi bâte. Nu era voie să porţi costum naţional sau ipingea, specificul lor. Pe acele vremuri, se purta baston, ca o modă. Măciuca de corn, din adolescenţa de pe Olteţ, primită la 17 ani, odată cu custura şi brâul roşu, se schimbase pe un baston solid. Am pus deoparte custura şi bastonul, păstrând doar brâul roşu pe dedesubtul cămăşii de poplin. Centironul de elev de liceu militar, purtat în locul unei curele subţirele, la modă, nu mai era pe placul lui Savin Constant şi al lui M. Stromingher, fiindcă putea fi interpretat ca un *Ersatz* al chimirului huliganic din piele limonie. Am refuzat să-mi schimb cravata cu o lavalieră, specificul social-democrat şi comunist, spre dezolarea lui Strom şi a poetului Savin.

Fără bâzdoacă de corn, fără baston, dar cu lavalieră obligatorie, studenţii marxişti răzbeau cu greu în bătălii fizice endemice. In schimb, străluceau la prelegeri şi seminarii printr-un intelectualism real sau afişat cu ostentaţie. Lucrările mele de seminar aveau citate smălţuite din patru limbi moderne, başca latina. Curând am fost proclamat de N.N. Matheescu drept „decanul" seriei 1923 - 1926 de la Facultatea de Drept. Bazat pe această reputaţie stabilită încă din anul I, un ambiţios student din anul III a sosit ca să-mi propună o listă comună la alegeri studenţeşti. Studentul mai vârstnic se chema Radu Budişteanu.

Ştiam că era student liberal, şef de cabinet al subsecretarului de Stat Gh. Tătărescu, după ce fusese la I.G. Duca. Am făcut un manifest comun, cu program democratic, progresist şi de tip front popular cu anticipaţie. Se stigmatizau huliganii antisemiţi. Firește, se semna de către Radu Budişteanu, ca mai vârstnic, ca preşedinte, iar de subsemnatul, ca vice-preşedinte. Am căzut în alegeri *con brio.* Atunci, mi-am dat seama că studenţimea a apucat pe un drum greşit şi că revoluţia muncitorească s-a amânat *sine die,* ori pentru ceva foarte târziu, sau mai târzior.

Visarea, melancolia şi o uşoară deznădejde au cuprins pe Savin Constant, pe M. Stromingher (care a intrat redactor la ziarul „Lupta"), pe mine, pe studenţii basarabeni, numeroşi în căminul nostru, dar nu pe Alexandru Mihăileanu, tot mai activ şi mai plin de speranţe. Chiar fratele său Eufem a lăsat-o mai moale şi s-a alăturat cu Tudor Ionescu (admirator al lui Maxim Gorki şi al revoluţiei

roşii bolşevice) la aripa stângă a Partidului Ţărănesc, unde se afla şi inimitabilul, marele nostru Dem. I. Dobrescu (socialist utopic de factură franceză jauresiană, saint-simoniană şi soreliană).

În afară de conferinţele lui Constantin Stere şi doctorului N. Lupu, de la Clubul Astoria, am refuzat să ascultăm oratoria corifeilor ţărănişti ca Ion Mihalache, Grigore Iunian şi Virgil N. Madgearu, în sala Dacia sau alte săli de întruniri. Pentru aşa ceva, nu aveam timp şi nici interes. Elocvenţa universitară a lui Mircea Djuvara şi P.P. Negulescu ne fascina prin simplitate abstractă, în fond, prin virtuozitatea unor prelegeri învăţate în faţa oglinzii, după pilda glorioasă a lui Titu Maiorescu, marele lor învăţător.

LOCOMOTIVA REVOLUŢIEI

Revoluţia este o locomotivă care-i zgâlţâie pe toţi prin trepidaţiile ei sau care îi zdrobeşte pe cei care se pun în cale-i. Eu am fost arestat de patru ori înainte de 23 august 1944, fiindcă doream să promovez lupta revoluţionară comunistă şi am fost încarcerat ca atare. Ultima oară, prin 1943, fusesem pus la bască într-un lot al avocaţilor apărători de comunişti, împreună cu Ion Gheorghe Maurer şi V.V. Stanciu. Ceilalţi doi avocaţi angajaţi în lotul UTC-Bucureşti, din care făceau parte Dr. Ion Vinţe Şi Constanţa Crăciun, dăduseră bir cu fugiţii. Fugarii se numeau Istrate Micescu şi C. Paraschivescu-Bălăceanu. Micescu era considerat „prinţul avocaţilor" burghezi. Acest prinţ s-a dovedit a fi laş şi felon. C. Paraschivescu a plecat brusc la vânătoare la conacul său din Bălăceanu-Râmnicul Sărat.

într-o explozie jovială de indignare, Ion Gheorghe Maurer i-a decretat „tipuri leporice", în hazul lui Octav Livezeanu, Negulescu şi Paul Dimitriu:

— *Mon cher,* tip leporic de la *lepus-leporis,* iepure!

Când am ieşit din prima puşcărie de după 23 august 1944, arestat la 15 aprilie 1948 şi eliberat la 19 noiembrie 1952, prima vizită de condoleanţe şi afecţiune a fost a lui Geo Bogza. Mă aflam retras şi în refacere la Poiana Ţapului, după grava hepatită infecţioasă căpătată la Ocnele Mari. Hepatita este boală a înfometării şi a scârbei de oameni, nu numai a unui microb ticălos. Foamea şi scârba *(la nausee,* în sensul deplin al lui Jean-Paul Sartre) nu mă părăsiseră patru ani, şapte luni şi cinci zile.

Geo Bogza s-a deplasat de la Bucureşti la Poiana Ţapului, într-un elan de tandreţe şi amicalitate omenoasă. Zăpada ne scârţâia sub tălpi. Am trecut, în prealabil, pe la Alimentara, ca să-mi aprovizioneze casa în care se aflau o copilită micşoară şi un minor, o nevastă şi o soacră. Coborând colina şi luând pieptiş dealul pe Zamora, Geo Bogza a oftat şi m-a dădăcit:

— Omul actual este un şurub, un simplu şurub dintr-o maşină complicată. Şurubul poate fi scos dacă rugineşte şi înlocuit cu altul.

— Cunosc teoria că revoluţia este locomotiva istoriei care zdrobeşte pe toţi cei care i se pun în cale sau care nu vor, nu pot şi nu sunt în stare să se adapteze.

— Atunci?

— Comparaţia strict mecanică a şurubului într-o maşină nu este adecvată cu organicitatea oamenilor şi cu fenomenele de sociologie şi politică. îţi accept comparaţia ca un artefact de gândire şi premisă a dialogului. Dar, dacă cineva nu vrea să fie şurub al locomotivei şi doreşte să fie mecanicul ei? Maşina se strică, rugineşte şi are nevoie de uleiuri şi de combustibil. Cine i le dă? Şuruburile? Sunt neînsufleţite.

Locomotiva istoriei şi a revoluţiei noastre comuniste a deraiat în sectorul legalităţii populare. Pe acest sector este un dezastru, ca şi pe sectorul creaţiei literare.

Încrucişăm braţele? I

MĂREŢUL DESTIN ISTORIC AL VALAHILOR

Destinul nostru, al valahilor aborigeni, este un măreţ destin istoric.

Suntem mereu înghesuiţi de imperii care se sparg pe crestele Carpaţilor. Aici s-a sfârşit vlaga Imperiului Roman, odată cu Traian!

Împăratul Aurelian şi-a retras aparatul militar-administrativ de supunere, instalat de Tata Traian în Dacia Aureliană, adică în Balcani, la stânga Dunării. Aici, la noi, au expirat apoi imperiile asiatice succesive ale mongolilor, tătarilor şi otomanilor. De două ori s-au destrămat, în cotul carpatic, oştirile germanice moderne, maşini perfecte de război, puse la cale, dresate şi montate de Wilhelm II şi de Adolf Hitler.

Imperiul incoerent slav muşcă mereu în noi, de la Petru cel Mare încoace. A muşcat din Basarabia de trei ori - în 1812, în 1878 şi în 1940. Zadarnic: republica dintre Prut şi Nistru s-a extins până la Nipru şi se numeşte Republică Moldovenească. Românizăm în acest *intermezzo* prolific populaţii de găgăuţi şi ucraineni. Nu putem fi rusificaţi, pentru că avem stil de viaţă dulce, toleranţă şi sământă.

De peste două mii de ani, sperma noastră se dovedeşte puternică, vitală şi procreativă. Asimilăm pe alţii şi nu suntem asimilaţi. Transilvania a stat o mie de ani sub unguri şi a ieşit intactă, ca forţa germinativă a ghiocelului, de sub linţoliul de zăpadă al persecuţiilor politice, confesionale şi rasiale habsurgico-maghiare. Ardealul nu şi-a spus cuvântul. Ce sunt Coşbuc, Rebreanu şi Blaga faţă de forţa intrinsecă?

Sunt bântuit de halucinaţii istorice? Sau culeg rodul ofenselor care ni se aduc zilnic în cetatea Bucureştilor de către năimiţi şi iobagi ideologici? M-am cutremurat când s-a instalat perechea Laslo I şi regina Ana Pauker! Eu gândesc, acum, biologic, în coordonate precise, pe teoria nemuritoare a sământei, a rădăcinilor, a muncii şi a vitalităţii, iar nu pe fantasme şi gogoşi verbale, cum gândesc scribii şi slujnicarii momentului istoric pe care-l parcurgem sau, mai exact, apologeţii efemeridei istorice în care ne zbatem.

TREI DOSARE ÎNCHISE

Intelectualii şovini şi prostănaci valahi discută, furios, trei probleme: chestia evreiască, masoneria şi catolicismul. Dau din umeri. Sunt trei dosare clasate şi închise. Antisemitismul este socialismul proştilor şi include problematica stupidă a ţapului ispăşitor. Masoneria este un templu laic. Catolicismul este o biserică venerabilă. Cum pot sugruma un popor activ şi dotat cu măreaţă ereditate religioasă, evreii fiind strănepoţii lui Christos şi ai evangheliştilor? Cum pot dărâma un templu, fie chiar şi laic? Cum aş putea dinamita şi surpa o biserică, mai ales când e vorba de cultul romano-catolic?

Antisemitismul, masoneria şi catolicismul sunt trei dosare închise pentru o minte limpede de mandarin valah din secolul XX.

De altminteri, în asemenea procese, ridic o chestiune prealabilă: au dreptul popoarele mici să ia în răspăr probleme mondiale, fără a fi ridicole sau turtite?

Eu mai constat că s-a mai ridicat, din Octombrie 1917, o nouă biserică militantă, cu adepţi şi secte, cu o teologie virulentă, cu episcopi şi ţârcovnici, cu un cler şi cu o doctrină închegată. Este vorba de comunism (internaţionalismul proletar marxist-leninist).

Poporul valah nu are dreptul să se amestece în noua dispută decât cu preţul pieirii sale. Tactica braţelor încrucişate, a non-violenţei tolstoian-gandhiste mi se pare a fi cea mai indicată în acest al IV-lea dosar pe care aş dori să-l socotesc „închis", dacă

ţârcovnicii ne-ar lăsa în pace şi nu ne-ar „închide” ei pe noi. Indicaţia capitulantă a şefilor opoziţiei, Titel Petrescu - Pătrăşcanu - Pop, mi se pare tulburătoare şi, în final, înţeleaptă. Poate se va ajunge la un armistiţiu sau, măcar, la o *non-beligeranza* şi în acest penibil „dosar închis”, fără închisori şi fără orori inutile.

OSEMINTE

Într-o seară, era cât pe-aci să mor. O intoxicaţie alimentară, grefată pe icter - boala scârbei şi a foametei -care a lăsat leziuni pe cord. M-am gândit la osemintele mele. După 7 ani, cine le va reînhuma? Cine mi le va spăla cu vin şi le va unge cu untdelemn?

Evident, Nadia, fiica mea. Numai fiicele se ocupă cu spălatul vaselor, cu spălatul oaselor.

Pot muri mâine.

Fiica mea ştie că am fost procedurist. *Forma dat esse rei*- Forma dă substanţă lucrurilor, dă fondul, forma înghite fondul proceselor. Am păstrat formele. Vreau să mi se păstreze formele şi după moarte. Vreau să fiu înmormântat lângă părinţii mei. Vreau ca, după 7 ani, conform ritualului ortodox, să fiu dezmormântat, hârca şi oasele să fie spălate cu vin, unse cu untdelemn, depuse la bolniţă, iar locul ocupat în spaţiu, pe timpul scurtei sau lungii mele vieţi, să fie eliberat pentru succesori.

Visurile se vor realiza, oare?

Eu aşa aş vrea să se întâmple cu osemintele mele, la 7 ani după moartea mea.

CRUZIMEA CREAŢIEI

De ce să vă miraţi, când vă spun că orice creator este crud, că are aspectele cruzimii, indispensabil necesare creaţiei? Nu este Mihail Sadoveanu omul cel mai crud din Ţara Moldovei şi chiar din Ţara Românească, deşi, după tatăl său, este originar din Oltenia, şi are, la 75 de ani, fizionomie tipică de slav goethean? El şi-a apărat creaţia, cu orice preţ, sub 5 - 7 dictaturi.

De ce să vă speriaţi că viaţa creatoare se face cu sânge, sudoare, plăcere, atunci când este sânge, iar nu braga în vine; când este sămânţă, iar nu păstaie goală; când este adevăr, iar nu minciună?

PARALELĂ

Georges Clemanceau spunea despre Raymond Poincare că ştie tot, dar nu înţelege nimic, pe când Aristide Briand nu ştie nimic şi înţelege totul.

Mutatis mutandis, în Valahia contemporană s-ar putea spune despre cei doi „misiei” şi mişei: Mişu Ghelmegea - nu vorbeşte despre toate şi nu ştie nimic, Mişu Ralea ştie multe şi preferă să tacă prudent în public, înjugaţi amândoi la carul infamiei de slujnicari. în particular, Ralea linguşeşte, lustruieşte pantofii stăpânului, fără ruşine şi cu osârdie.

SLUJNICAR VALAH

Ralea l-a întrecut pe slujnicarul Dinu Păturică. Exemplu, auzit cu urechile mele: La Bucureşti, prin 1947, Ana Pauker făcea şi desfăcea guverne, când Ralea i-a spus:

— După părerea mea, de la Mihai Viteazu până azi, n-au fost decât două personalităţi politice de anvergură: Armând Călinescu şi Ana Pauker.

Femeia s-a înroşit.

Ralea - nu!

— *Flattez, flattez, ii en restera toujours quelque chose!* (Linguşiţi, linguşiţi, va rămâne întotdeauna ceva!)

I-a picat un Minister al popilor şi al măscăricilor, o ambasadă la Washington şi o alegere la Academie. Nu-i destul de la o femeie?

ACORD FUNERAR

S-a încheiat primul acord diplomatic, în 7 articole, între Pekin şi Tokyo, după o neîntreruptă bătălie militară şi de *guerila* economică de peste 70 de ani. Penultimul articol tratează despre dreptul osemintelor nipone din China de a fi transportate în patrie şi despre dreptul chinezilor aflători în Japonia, de a li se returna osemintele, după moarte, în pământ chinezesc.

De ce mă emoţionează înţelepciunea acestui pact şi-l înţeleg cu toată fibra fiinţei mele?

GENIUL TRANZACŢIEI

Românii au geniul tranzacţiei şi al toleranţei. Ruşii au geniul tranzacţiei şi al cruzimii. Avem un numitor comun: tranzacţia.

Nu mă împac cu cruzimea rusă, deseori inutilă, şi ruşii nu se împacă cu tranzacţionismul nostru tolerant. Suntem vecini răi. Dar de ce ne-am împăcat mereu de-a lungul istoriei cu sârbii? Şi ce păcat organic a înfăptuit organicistul istoric Maiorescu, Preşedinte de Consiliu în 1913, când a cerut stupida simetrie raţionalistă a Cadrilaterului, certându-ne cu Bulgaria!

SLUJNICARI FANATICI

Am tradus pentru ESPLA *Descriptio Moldaviae* de Dimitrie Cantemir. Nu poate să apară de doi ani, fiindcă domnitorul moldav, prieten cu Petru cel Mare, arată într-o hartă întocmită de el că Basarabia, minus Buceagul care era tătăresc, aparţinea Moldovei. Molotov a cerut în anul 1940 această veche provincie moldovenească şi Adolf Hitler i-a acordat-o.

Slujnicarii de astăzi ar vrea să tipărească pe Cantemir fără hartă. Dar ce te faci: în text se vorbeşte de Codrii Orheiului şi de Soroca!

Textul ar putea fi falsificat. Le este ruşine? O, nu! Se tem de *remontranţe.* Apariţia cărţii întârzie. Slujnicarii valahi de azi sunt mai rusofili decât Dostoievski, după cum există credincioşi mai catolici decât Papa.

MOLDOVENI ŞI OLTENI

Mi se cere, hojma, să fac paralelă între moldoveni şi olteni. Când zici „paralelă”, zici două linii drepte care se vor întâlni în infinit, adică în moarte.

Eu m-am amestecat cu Moldova în sperma mea şi în sângele copiilor mei. Nu pot face paralele. Le-am călcat. Pot face zig-zaguri în ele şi printre ele.

În momentele calme, este bine să trăieşti în Moldova: alivenci, femei curate, calde, cozonaci crescuţi de un metru. în Oltenia găseşti muncă, hărnicie abraşă, friptură de murături, priciuri cu rogojini, ca la puşcării, chiar la culaci, copii mulţi, economie, apetituri.

În vremuri grele, moldovenii se salvează individual, pe principiul că fiecare moare singur. Prospiciază individual şi provincia piere. Vreţi exemple? Eternii Mihail Sadoveanu şi Mihai D. Ralea, toţi corifeii celor patru, ultime dictaturi.

Oltenii nu se salvează niciodată individual. Ei merg împreună şi la viaţă, şi la moarte. Personalităţile lor devin exponenţi.

Vreţi pilde?

Fraţii Buzeşti au creat şi au acompaniat pe macedoneanul Mihai Viteazul, care a murit decapitat de Basta. Pe urmă, au suit pe scut pe Constantin, din Brâncovenii Romanaţului, care a dat 25 de ani de domnie liniştită întregii Ţări Româneşti, încercând să se

înţeleagă cu ardelenii silişteni, ajunşi dinastie cantemirească în Moldova. Pe urmă, au dat pe Tudor Vladimirescu, pe Iancu Jianu, pe Argetoianu, pe Nicolae Cambrea şi pe alţi politicieni valahi.

Un oltean nu se salvează niciodată singur.

El moare ca exponent. Moare cu scutierii lui, cu aghiotanţii lui, cu divizia lui, cu provincia lui, cu ţara lui.

ICONOCLAŞTII

Iconoclaştii sunt fanaticii neputinţei.

De pildă, Ralea a încercat să fie metafizician şi n-a priceput nimic. A dat târcoale religiei, bătându-se în piept cu „frisoanele" şi „angoasele" sale pascaliene. S-a înscris, dibaci, pentru carieră, la francmasonii lui Sadoveanu... Acum, în „mesajele de Crăciun", din „Contemporanul" din 6 ianuarie 1956, se proclamă orgolios, impenitent materialist, ateu, atacă religia, biserica, spiritismul şi pe spiritişti, într-o avalanşă de injurii mediocre iconoclaste.

Ştiam, de mult, că este, prin factură, un materialist de tip sordid Buchner şi Moleschott. Pentru Ralea, gândirea este o secreţie a creierului, ca scuipatul, secreţie a glandelor salivare din gură, idealurile sunt superfetaţii digestive şi incomestibile. Lui Ralea îi place „veaţa", e un mic epicurean al brânzei cu ceapă şi al lăudăroşeniilor culinare.

O, dacă ar fi un artist al gastronomiei şi al oenologiei!

Dar el nici nu mănâncă prea mult, ca să nu se îngraşe, nu mănâncă prea bine, fiindcă ar fi costisitor (iar el este un hulpav de bani), a angajat *maseuză,* săptămânal, ca să-i menţină silueta, nu bea fiindcă nu-i place, şi n-ar vrea să-şi piardă interesele cu euforii bachice.

Ce iubeşte Ralea?

Banii, banii şi iar banii.

Şi se mai iubeşte pe sine, în toate ipostazele.

VÂNĂTORII

Aforism: Să nu te asociezi cu vânătorii, fiindcă vei pierde la sigur! *Qui va a la chasse, perd sa* place (Cine merge la vânătoare, îşi pierde locul.) - în afară de maiştrii de vânătoare, *qui gagnent toujours* (Care câştigă întotdeauna.) peste măsură şi peste forţele lor.

Dar m-am abătut de la subiect.

Mihail Sadoveanu - mare vânător şi mare maestru de ceremonii, un fel de palatin - pleacă la vânătoare cu gonaci şi cu Traian Ulea, vărul meu iubit, colonel în magistratura militară, vânător împătimit, vital, gustător domnesc de vinuri. E vânătoarea din parcul rezervat al colonelului, fiu de şef de gară prin părţile Moldovei blestemate, sub regimul dictatorial al chiorului Armând Călinescu (intrat în bandă cu M. Ralea şi M. Ghelmegeanu - ţigan tătărăsc).

Au obosit la vânătoare. Colonelul Traian Ulea (iubitul meu prieten şi văr după nevastă) se opreşte pentru popas. Mihail Sadoveanu se opreşte şi el. Scoate din taşcă o bucată de slană, o sticlă cu vin moldovenesc, un codru de pâine şi trei mere. Ospătează singur, cu slana, cu sticla de vin şi cu merele. Ulea se uită, uimit, singuratic şi stupidizat. între vânători, aşa ceva nu se petrece.

Sadoveanu, la final, îi oferă un măr. Traian răspunde:

— Mulţumesc! N-am pahar pentru măr!

PSIHOLOGIA VÂNĂTORULUI

Psihologia vânătorului este psihologia laşului. Pe cine ucide vânătorul? Animale nevinovate.

Vânătorul care aplică metoda vânătoarei printre oameni are succese îndelungate, până când oamenii prind de veste. Pe urmă, aceşti căpcăuni mor în dispreţul public.

În Valahia contemporană, am avut pilda a trei vânători celebri care au murit în scuipat general:

1). Istrate Micescu (decanul lehăilor),

2). Carol II (regele ţării),

3). Mihail Sadoveanu (principele scriitorilor).

MOLDO VEANUL SE SAL VEAZĂSINGUR...

Repet: moldoveanul se salvează singur. Olteanul se salvează colectiv, fiindcă provincia lui a fost lipsită de şocul puternic al seismelor şi nici nu are epicentru geologic de cutremure.

TENDINŢA SPRE ATOMIZARE

Tendinţa în colectivism este spre atomizare. Fiecare este o monadă fără ferestre, un nenorocit care moare singur.

EPICENTRUL VRANCEA ŞI ARHITECTURA VALAHĂ

Nu se pot construi palate în Moldo-Valahia din pricina cutremurelor care merg până la gradul 9 şi care au epicentrul în Vrancea. Ipoteză care ar trebui dezvoltată de către şcoala de arhitectură. Psihologii abisali pot reflecta asupra repercusiunilor pe care aceste cutremure periodice - cam trei pe secol - le-au avut asupra sufletului naţional.

ROMEO ŞI JULIETA LA OCNĂ...

Romancierul naturalist, cu o viziune de bolgie dantescă asupra existenţei umane, compatriotul meu Ion Iovescu, poreclit de criticul E. Lovinescu „un Creangă al Olteniei", ne-a povestit un amor *ă la Romeo şi Julieta,* între un văcar şi o cerşetoare vagabondă şi cam năucă. Julieta era de trei zile nemâncată. Romeo a tratat-o cu dovleac copt în balegă uscată de vită.

Episodul avea suavităţi. Am citit ieri manuscrisul.

La puşcărie, la Ocnele Mari, Mihail Manoilescu, după ce a ascultat referatul meu, oral, introductiv şi ditirambic asupra operelor anterioare ale romancierului *(Nuntă cu bucluc, O daravelă de proces, Oameni degeaba),* după ce a ascultat expunerea cam tăpălăgoasă a autorului, cu aparenţă incultă şi brutală, şi-a smuls părul din cap cu o pronunţată calviţie, exclamând:

— *Mais, mon cher president, c'est une horreur! Romeo et Juliette avec du „dovleac" et du „baliga"? C 'est monstrueux*!

L-am potolit cu glume tandre. Nu era uşoară povara onorifică de preşedinte al Academiei de sub pământ de la Ocnele Mari!

BĂTĂLIILE TIMPULUI

În bătăliile timpului, am fost mereu un anticipator, o patrulă vitează a poporului meu, care a fost deseori încercuită, dar care nu s-a predat niciodată.

Am fost luat prizonier, dar nu m-am îngenuncheat.

N-am avut nici o victorie, dar nici n-am fost învins.

Numele meu a ajuns o legendă a barei româneşti, un cuvânt de alinare şi de nădejde pentru puşcăriaşii politici de toate nuanţele, cât am fost în puşcării, şi cât am fost la bară.

De zece luni, mă odihnesc în şomaj, transcriind procesul Maicii Veronica şi al Vladimireştilor, plus acest război al mandarinului valah.

Nu m-am dat învins nici sub cele trei dictaturi burghezo-moşiereşti, luptând contra huliganismului de dreapta, nu mă dau nici acum învins, în toiul huliganismului de stânga.

Cu surâsul pe buze, cu arsenalul juridicităţii şi cu epitetul arghezian la îndemână, înaintez în noaptea îngrozitoare a Valahiei cotropite de minciuni, de genocid şi de infamie.

MASA ROTUNDĂ

Ador masa rotundă, cu prieteni în jurul ei.

Masa rotundă n-are locuri de onoare, ci locuri egale.

Masa rotundă este masa cavalerilor, a călugărilor, a prietenilor şi a diplomaţilor, la tratative grele.

Am adorat masa rotundă de la trapeza călugărilor şi masa rotundă a tavernei proletare.

Am frecventat, intermitent, masa rotundă a cavalerilor de la *Dealu'* (asociaţia liceului meu de cădeţi).

Am refuzat să mă aşez la masa rotundă a masoneriei, din prudenţă, frică, prejudecăţi religioase ancestrale, fiindcă nu vreau să ies, cu nici o iotă, din biserica şi din doctrina strămoşilor, deşi biserica mea oficială, de rit răsăritean, a devenit de mult cuib al intoleranţei, iar prin factura mea de gândire şi simţire mă apropii mai mult de doctrina toleranţei reprezentată de adepţii lui Hiram, ctitorul masoneriei de acum 3.000 de ani.

Marii valahi au devenit tot atât de intoleranţi şi de porcini, ca şi porcii cu mitra-n cap, cum a spus Arghezi principilor bisericii ortodoxe, tot atât de huligani ca şi legionarii, ca şi paukeriştii (cu ultimii au încheiat pact de colaborare prin Mihail Sadoveanu, Ralea şi Constantinescu-Iaşi, masoni emeriţi, plus infamia pactului Pătraşcu - Teohari, legionari şi comunişti, sub egida Anei Pauker).

SUPĂRAREA

Repet: nu te supăra când vrea adversarul. Te superi când vrei tu.

Nu te supăra când te-a jignit adversarul. Dacă n-ai adversari, eşti un pom fără roadă.

Nu te supăra când adversarul este la pământ. Tu eşti măgar, să dai cu copita în leul doborât?

Când să te superi? Te superi ca tot omul, imediat ce te-a jignit. înţeleptul se stăpâneşte. Veninul supărării şi-l transformă în medicament. Care-i tehnica şi terapeutica? Ierţi imediat şi încerci - ulterior - să uiţi. Lucru foarte greu, aproape supra-omenesc. De aceea, eu nu uit nimic. Ce? Eu sunt supra-om? Eu nu sunt supra-om, ci mandarin, şi, aici, este un război al mandarinului valah.

POPOARE INSOLENTE

Un popor insolent pe lume este poporul finlandez. N-a cerut moratoriul şi nici nu l-a primit când l-a acceptat toată lumea, plătindu-şi dolarii datoraţi. N-a omorât pe mareşalul Mannerheim, care i-a condus la apărare împotriva cotropitorilor sosiţi dintr-un vechi imperiu, aflat într-o recentă efervescenţă. Şi-a reluat ultima „bază" aeriano-teritorială în 1955, pe care Rusia sovietică i-a cedat-o magnanim, cu acea magnanimitate de ţărani care-ţi dau înapoi căciula luată la încăierare.

Se duce la vecini pe picior de egalitate, adică de două ori pe an, chiar dacă vecinul este ameninţător, nebun şi puternic, fiindcă finlandezii ştiu să îmblânzească vecinii, copiii, nebunii şi fiarele sălbatice. Cum nu şi-ar apăra, cu îndârjire, copiii, lotul şi patria lor?

Al doilea popor insolent: cehoslovacii, care şi-au îngăduit să fie conduşi de mandarini ca Masaryk şi Beneş. Ei sunt la inima mea!

Al treilea popor insolent: românii, care şi-au îngăduit să facă 1859, 1877 şi 23 august 1944. Aş vrea să-i scot de la inimă şi nu pot!

Al patrulea popor insolent şi absolut insuportabil: elenii, care, după ce-au dat pe Homer şi pe Aristoteles, când lumea credea că s-au corcit sau au murit degeneraţi, au născut pe Venizelos, plus splendoarea literaturii moderne neo-greceşti. Ei au dat şi vor mai da pildă lumii întregi, dacă vor şti să se poarte bine cu macedonenii care le-au împrumutat pe Alexandru cel Mare, împărat din spiţa noastră balcanică, ei binevoind a-şi lăsa la o parte mofturile de capre râioase, cu coada-n sus.

TABACIOC

Râdeam de soldaţii nemţi când spuneau, pe la noi, în cele două ocupaţii (1916 - 1918 şi 1941 - 1944): *Wein, Weib und Gesang* (vin, femeie şi cântec).

Suportăm de 11 ani pe ruşi care spuneau la început: tabacioc şi vutcă, iar, pe urmă, violau femei, pentru a intra, ulterior, brusc, într-o tăcere mormântală.

Ne auto-persiflam când infanteristul valah, trecând Nistrul în 1941 - 1944, intra în cvartir rusesc şi, în loc să se culce cu cizmele înnămolite în patul gospodinei, tăia lemne, îi aducea apă, împărţea bomboane copiilor bălani, se culca prima noapte în bucătărie şi, pe urmă, se strecura, nocturn, tras de mânecă, în patul hazaicii, fără să simtă copiii, sau o înghesuia, mai bine, la divina şură de paie sau în stogul de fân.

Civilizaţia balcanică milenară se întrevede şi în filigranul amorului.

COLONIZAREA

Colonizarea se face cu arma şi cu sămânţa. Slobozi armele de foc, cucereşti teritoriile şi pe urmă slobozi sperma în pântecul băştinaşelor, cu voia lor, luându-le ca ibovnice sau ca soţii.

Alexandru Machedon a ştiut să colonizeze: s-a căsătorit cu Roxana şi a dat ordin generalilor să fecundeze legal fetele satrapilor şi pe ale faraonilor, întemeind elenismul.

Romanii ştiau să colonizeze: Antoniu a făcut copii cu Cleopatra (după ce Iuliu Cezar dăduse pilda cu Cesarionul ei); soldaţii cuceritori, după 9 ani de slujbă militară, se stabileau şi luau femei băştinaşe, întemeind gospodării şi naţiuni noi (Iberia, Dacia Felix, Macedonia, Gallia şi apoi Argentina, Brazilia, Mexic).

Englezii au ştiut să colonizeze cât au fost quakeri şi mormoni.

Pe urmă, le-a fost ruşine de metisaj, economisindu-şi sămânţa.

Moscoviţii au cucerit un imperiu cu suliţele tătarilor şi cazacilor, răspândindu-şi copios sămânţa lor şi a aliaţilor.

În ultima vreme, au intrat în fază englezească: au devenit parcimonioşi. Nu se vor mai extinde şi sunt în pericol să-şi piardă imperiul întemeiat de Petru cel Mare.

Am auzit că mulţi soldaţi americani au plecat acasă cu nemţoaice şi ceva franţuzoaice. Au luat în căsătorie şi multe rumânce de-ale noastre, lăsând admiraţie, suspine şi nostalgie în urma lor.

Majoritatea colegilor mei de studii berlineze s-au întors în patrie cu nemţoaice şi cu copii dolofani, deoarece consanguinitatea este o nenorocire, iar spiţele mai îndepărtate dau specii rezistente. Menajurile lor sunt pilduitoare.

Hitler şi Stalin au interzis căsătoriile mixte în ţări cucerite. Vai!...

Constat că America şi Balcanii păstrează încă tradiţiile glorioase ale Romei şi învăţăturile naturii. S-au prostit, recent, nemţii lui Hitler (corectaţi de nemţoaicele plecate benevol în captivitate), ruşii birocratizaţi ai lui Stalin, englezii fără sământă, hoinari prin Indii, franţuzii decrepiţi, cu sământa aruncată în bideuri sau în gura muierilor, ca să li se frăgezească tenul. Ce ruşine! Ce turpitudine! Ce luptă contra naturii nemuritoare!

GOETHE ŞI PREZENŢA DIVINITĂŢII

Şuetă cu Alfons Nachtigal, înconjuraţi de ciraci, în sala paşilor pierduţi a Tribunalului Mare. îi mărturisesc că mă plictisesc aulic traducând din *Wilhelm Meisters lehrjahren: quamquam bonus Homerus dormitat.* Paradoxuri cosmopolite *et de la blague.*

Alfons:

— Cum poţi vorbi aşa? Goethe este atât de divin, încât demonstrează existenţa divinităţii chiar pentru un ateu.

Eu:

— A început revoluţionarul marxist din tine să se gândească la hăurile cosmice şi la prezenţa divinului în lume?

TOXICE MODERNE

Prea multă muzică, prea mult alcool în circulaţie!

Muzica şi alcoolul cotidian duc la intoxicaţia generalizată a maselor.

Muzica în ocazii festive - duminica - este o artă înălţătoare.

Alcoolul consumat în ocazii sărbătoreşti ridică diapazonul psihic. Alcoolul consumat zilnic reprezintă o catastrofă a sănătăţii. Organismul se obişnuieşte cu acest excitant şi stimulent, ca la cocainomani şi morfinomani.

Muzica este din aceeaşi categorie: topeşte metalul preţios al voinţei.

Melomanii, cocainomanii, morfinomanii şi beţivii cronici sunt deşeuri tot mai numeroase ale umanităţii de astăzi.

CÂND ARDEALUL...

Când Ardealul dă filologi, apoi îi dă de prima mână: Ovid Densuşianu, Sextil Puşcariu, Sever Pop. Când Ardealul dă romancieri, îl avem pe Liviu Rebreanu. Când Ardealul se apucă de poezie şi filosofie, ne-a furnizat pe lebăda încenuşată Lucian Blaga. Când Ardealul ne furnizează oameni politici, avem pe Horia, pe Avram Iancu şi pe Iuliu Maniu. Când Ardealul ne furnizează escroci, avem pe Tiberiu Vornic.

În afara bornelor, acesta a fost motor şi propulsor: a dat şperţ de 800.000 de lei unui ministru (tot ardelean) şi s-a retras discret. Demnitarul ardelean l-a ţinut de mână: „Stai, stai, să-i numărăm”!

...Şi i-a numărat în cabinetul de toaletă de-alături.

S-a alipit de N. Malaxa şi s-a amestecat, prin Veturia Goga, în toate afacerile murdare ale timpului, până la 23 august 1944. Acum, a devenit romancier şi dramaturg al regimului. Tratează direct cu Constanţa Crăciun şi locuieşte un apartament la Athenee Palace, cel mai luxos hotel al Capitalei.

O spune ritos:

— Vând şi ciolanele mamei din mormânt.

S-a despărţit de actriţa Ioana Postelnicu şi trăieşte în concubinaj cu fiica vitregă a sa, fiica primei soţii.

Regretă profund pe servitoarea sa, cu care a trăit în concubinaj 9 ani:

— Am măritat-o cu un băiat frumos şi voinic. Nu mai vrea să vie înapoi.

Despre Ardealul reputat pudic, moral şi cuminte, de unde descinde (îl cheamă Oprea), spune sincer:

— Ion Mihalache şi dr. N. Lupu au vândut Cadrilaterul bulgarilor pe 40.000 de leva, câte 20.000 fiecare. Eu aş vinde Ardealul. Nu este adevărat că s-a oferit un preţ. Eu l-aş fi vândut metru cu metru.

Mă amuz ipocrit la cinismele sale. M-aş amuza sincer dacă n-aş şti că nerușinarea este sinceră şi adevărată.

Gore Pirgu al nostru, Radu Popescu, este un copil naiv şi candid faţă de Tiberiu Vornic.

În Regat, avem şi noi escrocii, faliţii şi jefuitorii noştri. Când Ardealul se apucă de escrocherii, are dimensiunile Provinciei.

CÂND TALAZ...

Picto-poetul G. Talaz are nevoie de alcool pentru creaţia sa. Acest lucru ni l-a spus, sfioasă, soţia sa, o institutoare modestă, speriată de capacitatea soţului. îşi dă lefşoara şi pensioara pe vinaţul soţului.

— Ce vreţi? Talaz are nevoie de alcool...

Această apologie casnică a alcoolului provoacă o permanentă ilaritate soţiei mele care ar putea fi înscrisă în ordinul bunilor templieri anti-alcoolici.

CROH, SINGURATIC...

Am întâlnit pe criticul literar al epocii mele, cel mai valabil, titrat (inginer), cuminte şi năuc, gen Garabet Ibrăileanu, pe numitul Ovid S. Crohmălniceanu, totalmente singuratic. L-am mai întâlnit pe armeanul Mihai Popescu-Doreanu, alt reporter literar, grozav de virulent, niţeluş bâlbâit, fiul tâmpitului sub-inginer Doreanu, fost ministru al Instrucţiei, actualmente preşedinte al Asociaţiei Generale a Inginerilor Români (AGIR), unde a fost preşedinte Fănică Mihăescu, inefabilul meu amic romănăţean.

Toţi se află sub steaua lui Batâi, năvălitorul mongolic: şi Croh şi Nina Cassian, şi Mihai Popescu, şi Fănel Mihăescu.

Lume de 5 parale!...

ACORD TELEPATIC

Printr-o stranie întâmplare, m-am întâlnit astăzi, a doua zi de Crăciun 1955, la ora 12, cu sora lui V. Andreica, sosită în gară de la Cluj, tramvai 15, lângă Universitate, despărţindu-mă de secretarul meu Costi Rătescu, şi am dus-o la secretarul meu Emil Popovici-Găluşcă, pentru a pleda, în final, marele proces al celor 11 inşi care trebuiau să moară şi n-au murit, graţie pledoariei mele de la 17 decembrie 1954.

Această coincidenţă impresionantă ar putea tulbura pe cei slabi de înger. Pe mine, nu mă poate tulbura. O simplă coincidenţă, numele diferit al hazardului.

Sper să nu moară până la sfârşit.

CAFENEAUA, TEMPLU MODERN...

Cafeneaua este un templu modern, cu sacerdoţii şi cu babele lor, care vin la utrenie (ora 11 dimineaţa) şi la vecernie (5 p.m.), cu o punctualitate de credincioşi bigoţi.

Am reintrat în cafeneaua Capsa după o lipsă de 25 de ani. Am regăsit tronând pe Mihail Sorbul (dramaturg), Ion Barbu (poet), Ernest Ene *(ubi bene, ibi Ene),* Şerban Cioculescu (critic literar progresist, prietenul cerebelului meu), Radu Polizu-Micşuneşti (monden năimit), Andrei Coteanu (economist patemalist) etc, exact ca acum un sfert de secol.

Eu nu sunt om de cafenea.

Nici de restaurant (nu sunt tip digestiv).

Nici de salon (ca aristocraţii, sau ca Rastignac).

Nici de anticameră (politician sau postulant la slujbe).

Eu sunt om de tavernă populară sau de „grădiniţă". Acolo mă veţi găsi în permanenţă cu plebeii, cu clienţii, cu pictorii, cu poeţii blestemaţi şi cu sculptorii vânjos-rafinaţi.

Eu sunt un sculptor ratat.

Ca jurnalist, am încercat să sculptez în mase umane.

Ca medic printre leproşi penali, am sculptat în sufletele aflate în criză ale clienţilor. Aş vrea să sculptez, azi, în hârtie (scris).

Un veleitar? Probabil că da.

Şi mai probabil: un cronicar cu răbojul în mână al mandarinului valah.

COCO

Coco este diminutivul amical al lui Duiliu Vinogradski, nepot de polonez refugiat la Iaşi şi ajuns gropar la cimitirul „Eternitatea". Maica lui era o greacă. El este un valah sclipitor, capşist, alert în puşcării. E prietenul meu. M-am simţit bine cu el la Ocnele Mari, în Turnul Alb. Nu-s de acord, uneori, cu el, dar e om bun.

Se duelează cu Ene.

Ene: Duiliu este un negustor şi un socialist utopic.

Eu: Coco este un cavaler, un prinţ polonez, pripăşit pe-aici, mai probabil un poet romantic din spiţa lui Miskievici, Sienkievici şi Chopin!

NU MĂ ENERVEAZĂ...

Nu mă enervează cruzimea şi lichelismul creatorului. N-a fost Goethe licheaua nr. 1 a Germaniei şi nu este Mihail Sadoveanu licheaua nr. 1 a României şi a Republicii Populare Române?

Mă enervează lichelismul inutil al măscăricilor, excesul de zel al miniştrilor şi stupiditatea magistraţilor.

Plâng pe Tudor Arghezi - orb la Florenţa, fără Paraschiva, fără Miţura.

TRIO LAPIDAT

Avem un trio lapidat (Titel Petrescu, G. Tătărăscu, Dr. Ionel Pop). Oftez:

— Au zis şi ei, săracii: nu suntem de-acord, dar ne supunem ca toată ţara. Noi suntem politicieni, exponenţi ai ţării.

Nu sunt nici personalităţi politice, nici eroi şi nici stofă de martiri nu au!

GURĂ LIBERĂ...

Libera exprimare a fost, este şi va fi forţa cetăţeanului în agora, forum, parlament, piaţă, club, tribunal etc.

Temnicerii spun: „Gura bate curul".

Omul liber nu acceptă această teorie „constituţională" nici la puşcărie.

E drept că lui Ficşinescu şi lui Banghereanu li s-a aplicat „constituţia", adică au fost bătuţi, schingiuiţi şi întemniţaţi, fiindcă răspândeau Constituţia printre ţărani.

E drept că Marin Jianu, ministru adjunct al lui Teohari Georgescu (pe care-l hrănisem), a transmis, în gura mare, din partea satrapului (stăpân al său), soţiei mele şi fratelui meu Iancu, că m-au arestat fiindcă nu-mi ţin gura. Nu-mi ţin gura la tribunal. Doreau avocat surdo-mut? Nu era suficientă cenzura scrisului? Mai trebuia şi pumnul în gură?

PICIOARE ŞI ŞEZUT

Avocatura se face cu picioarele (alergătură la instanţe), iar autorlâcul se face cu şezutul (fotoliu, *Sitzfleisch).* Le cunosc pe amândouă şi le alternam *con allegreza.*

MICI SATISFACŢII

Când anchetatorul nemernic, temnicerul crud şi bătăuşii din echipele Macarenko sunt arestaţi - iată mici satisfacţii în Valahia anului 1955.

Abia aştept să-i văd pe Ţuţea şi Pavel Pavel, amicii mei, care au fost schingiuiţi în 1948 de către Stănescu (Krantz), ca să se declare „spioni" anglo-americani, şi au fost ţinuţi, nevinovaţi, în temniţă, 5 şi 7 ani, pentru a le comunica faptul îmbucurător - mică satisfacţie: Stănescu, arestat, Braşov, într-un hotel, pentru... pederastie!

Sadismul lui era de natură perversă.

Se declara proletar!

SECRETUL

Citesc statutul nou al Partidului Muncitoresc Român. Se vorbeşte de două ori despre „secretul de partid". Călcarea lui ar fi o crimă.

Nu este o inadvertenţă? Partidul este o conspiraţie? Este organizat pe principiul bandei, al facţiunii şi al mafiei?

Nu mai înţeleg nimic, absolut nimic.

NECESITATEA LUI GÂGĂ, ÎNŢELEPTUL

Gâgă este *Monsieur de la Palisse* şi ambii emit banalităţi nemuritoare.

Într-o lume de fanatisme, Gâgă este indispensabil.

Într-o lume de bigoţi sociali şi sângeroşi, Gâgă devine un înţelept al cetăţii.

Simt nevoia să mă drapez, să judec şi să cuget ca Gâgă. Zic: albul e alb, negrul e negru, Justiţia e Justiţie, arta este artă. Nu accept comedia judiciară şi nici maculatura literară.

Dr. Petru Groza se întâlneşte la început de decembrie 1955 cu amicii mei Dr. Aurel Buteanu şi Dr. Pavel Pavel (ne cunoaşte şi ne salută pe toţi patru, de un sfert de secol), care-mi transmit următoarele din partea Preşedintelui Republicii:

— Am vorbit cu Gheorghiu-Dej. Pandrea este un exaltat. Nimeni nu-l «mai pricepe. Cum spunea Dej: ne-a apărat pe noi, comuniştii, şi a fost arestat de reacţiune. Acum apără pe reacţionari, pe legionari, pe poliţişti. Nu-l înţeleg. Să se astâmpere.

Constat că nici Preşedintele Republicii şi nici şeful comuniştilor valahi nu pricep nimic, nici de Justiţie, nici de civilizaţie, nici de umanismul socialist, nici de umanitate. Sunt nişte bieţi sectanţi.

Eu pricep, ca şi Gâgă, lucruri elementare şi am curajul de a le spune. De pildă, nu am acceptat şi nu accept ca Justiţia să fie o comedie judiciară, adică inocentul să fie ucis în cadrul sacru al tribunalului. Vor să se ucidă politicienii între ei? Treaba lor. Vor să ucidă şi pe alţii? S-o facă la colţ de stradă, s-o facă pe furiş şi pe întuneric, pe propria lor barbă şi răspundere. Nu accept ca aparatul public şi sacramental al Justiţiei să fie întinat prin farse năroade, jucate în incinta noastră. Templul nu trebuie spurcat.

De ce am apărat pe poliţiştii prezumaţi că au ucis pe Constantin David, eroul clasei muncitoare?

Întâi de toate, am dovedit că nu ei au ucis. Asasinii se află în refugiu la Madrid. Au fost trei tâlhari, care au jefuit pe casierul partidului comunist în noaptea rebeliunii de la 21 ianuarie 1941. Poliţiştii au filat, au arestat, n-au jefuit, n-au asasinat. De ce să nu-i apăr? Un poliţist inocent nu este om? Nu are mamă? Nu are soră? Nu are soţie? Nu are copii? Nu are ochi, nu are nas, nu are gură, nu poartă faţă omenească? Aşa mi se spunea şi pe vremuri: de ce tu, român, sub cotropirea hitleristă, aperi jidani, adventişti şi comunişti? De ce nu primeşti clientelă germană?

N-am primit clientela cotropitorilor. Am primit, în schimb, la consultaţie şi apărare, pe evrei, pe adventişti, pe comunişti, fiindcă erau ofensaţi şi năpăstuiţi.

După 23 august, am primit pe ţărănişti, legionari şi poliţişti, fiindcă ei erau în suferinţă.

Nu sunt eu Gâgă înţeleptul, medicul leproşilor penali?

JALBELE NU SE SFÂRŞESC...

Al. Jar a scris un roman intitulat *Sfârşitul jalbelor.* Al. Jar este „văduvul eroinei Olga Bancic". S-a consolat rapid cu balerina Orleanu-Jar.

Aforism: Jalbele nu se sfârşesc niciodată.

Se înşeală acest amic al meu. Glumesc mereu cu el. Jalbele nu s-au sfârşit. Sunt de zece luni suspendat din avocatură; nu mai am dreptul de a purta roba neagră şi căldăruşa în mână. Dar fac jalbe gratuite în fiecare zi. Acum, fac jalbe pentru amicii mei iugoslavi, Svetolik Piletic, Valgoni şi Radomir Ceabarcapa, înfiorătoare tragedie a idealurilor sfărâmate.

PROTOTIPUL LEPROSULUI LAŞ

Am văzut un prototip de lepros penal, infractor de drept comun. Se numeşte Mihail Strugaru şi l-am avut coleg de puşcărie la Ocnele Mari.

Hoţ de cai. Se da drept ofiţer. Se ducea la regiment, în audienţă la colonel. Cerea o căruţă regimentară cu cai, să-şi aducă bagajul de la gară. Şi pe urmă vindea totul. Judecat şi condamnat. A trecut în sectorul escrocheriilor feminine, ca inginer.

Foarte bigot. Se închina îndelungat, cu glas tare, făcând cruci adânci, ca un ţârcovnic de mănăstire moldovenească. Era de prin Suceava. La Ocnele Mari, devenise codoşul nr. 1, cel mai sângeros şi mai obedient. S-a îngroşat teroarea la Ocnele Mari. S-a dărâmat capela. M-am certat cu inginerul Adam şi cu popa răspopit de la Caransebeş care lucrau, pentru un blid de linte, la dărâmarea capelei.

Strugaru nu s-a mai închinat. Pâra pe cei care se închinau, pe furiş, onest, cuminte, adevăraţi credincioşi. Persecuţie îngrozitoare împotriva mea, deşi la Turn, unde era cu mine, singur, mi se destăinuise mistic, şi ceruse să-l cunun când vom fi în libertate.

(Portret viitor).

SALARII MICI, SALARII MARI

Am trăit până la 40 de ani sub capitalism: avea salarii mici şi salarii mari.

Am trăit peste un deceniu şi sub socialism: are salarii mici şi salarii mari.

Capitalismul stimula iniţiativa privată cu metoda salariilor.

Socialismul stimulează obedienţa, cruzimea şi lichelismul cu salariile mari, furtul şi sabotajul, cu salariile mici.

Salariul mic în capitalism avea coerciţiunea spectrului şomajului sau mica proprietate. Cum să te auto-sabotezi?

Salariul mic în socialism duce la furt din avutul obştesc şi sabotaj pe locul de producţie.

Ne aflăm într-un impas pe care tehnocraţii (mandarinii moderni) îl pot rezolva.

Cum? Şi când?

Ştiu cum se poate rezolva.

Nu ştiu când tehnocraţii vor fi chemaţi la conducerea lumii. Exemplul lui Platon, intrat în slujba tiranului din Syracuza pentru a-i construi un Stat ideal, mă face *mefiant* şi sceptic.

SOLDAŢI, NEGUSTORI, TEHNOCRAŢI, TEOCRATI

Cetatea este condusă de soldaţi în timpuri grele de război. Dacă pun mâna şi pe conducerea politică, dezastrul este inevitabil. Negustorii conduc Occidentul de la 1848 şi certurile lor pentru pieţele de desfacere au provocat războaie cumplite planetare.

Orientul a fost condus de satrapi şi teocraţi. Partidul comunist sub Lenin a fost o teocraţie a intelighenţiei, o satrapie sub Stalin şi, actualmente, asistăm la o revenire a teocraţiei sub conducerea diadohilor bicefali.

Tehnocraţia şi-a spus cuvântul sub Pericle, sub Augustus, sub Ludovic XIV, sub Lorenzo Magnificul, în micul ducat goethean de la Weimar, sub „trustul creierului" lui Roosevelt. Adică, încă nu şi-a spus cuvântul în istorie decât parcelar şi întâmplător. Pilda a rămas memorabilă şi popoarele îşi amintesc ca de „secolul de aur", deşi n-au fost decât câteva decenii realizate de mandarini, aflaţi la conducerea statelor.

BISERICA

Biserica este casa Domnului şi casa de refugiu a omului descumpănit spiritual, casă de împlinire sufletească pentru cel care caută, casa cu armonii sublime metafizice pentru cel care a găsit pe Dumnezeu, lăcaş de contemplaţie pentru filosoful agnostic.

Pentru mine, biserica este loc de refugiu sau de contemplaţie.

DOSARE DESCHISE

În arhivele istorice şi în arhivele tribunalelor zac dosare închise şi dosare deschise. Majoritatea dosarelor sunt dosare închise şi definitiv elucidate. Dar mai sunt şi altfel de dosare, acele dosare „deschise", dosare care sângerează din când în când.

Există dosare care sângerează permanent: de pildă, dosarul cu procesul lui Iisus Christos. Nu s-a închis până astăzi rana crucificării lui între doi tâlhari. Nu se va închide niciodată, cât va fi memorie şi bună amintire printre oameni.

Mi se pare că dosarul cumnatului meu Lucreţiu Pătrăşcanu este un dosar deschis pentru istoria contemporană a Valahilor.

DOR DE PRIETENI

Am observat că ţi-e dor de prieteni în orele de exuberanţă sau de depresiune sufletească. Prietenia nu suportă atonia psihică sau banalitatea cotidianului.

Sunt aşa-zişii prieteni din câmpul muncii, prieteni de tavernă bahică, prieteni de acţiune şi prieteni efemeri de vacanţă. Nu suport pe nici unul din aceste soiuri de prieteni. Ca avocat, nu eram niciodată prieten cu avocaţii şi magistraţii, nici cu artiştii din liota care mă

înconjura. Ca ziarist, îmi alegeam adversarii. M-am dus la tavernă cu prietenii vechi, dar n-am încheiat nici o prietenie nouă la o masă bahică. Nu mi-am folosit prietenii în acţiunile mele solitare de jurnalist şi de om public, fiindcă eu nu am intrat, niciodată, în bande şi facţiuni, cum se obişnuieşte în Valahia, iar vacanţele mi le-am petrecut, întotdeauna, în sânul familiei.

Mai sunt şi prietenii predestinate.

Sunt prieten, de pildă, cu nevasta mea,. cu un cumnat Maiorul Dumitru Pătrăşcanu (Ticu)), cu doi (Dr. Gheorghe Marcu (Gogu), frate mai mic, şi avocatul Marin

Marcu (Minei), fratele mezin) din cei 9 fraţi ai mei, cu un nepot (Dr. Traian Mărculescu (Trăienel) din cei 27 de nepoţi de frate. Dar acestea-s rude! Cu fratele mezin aş putea fi prieten de muncă, am fost de tavernă, de acţiune şi de vacanţă!

Prietenii predestinaţi nu pot fi recrutaţi dintre rude. Orizontul prea îngust, similitudinile prea mari, preocupările analoge. Lipseşte noutatea şi bogăţia schimbului de idei şi viziuni.

Am puţini prieteni. Am sute de cunoscuţi-amici.

Pe unii (vreo doi), i-am aşteptat cu anii ca să vină din străinătate, sau ca să mă duc să le fac o vizită. Evenimentele şi viaţa ne-au despărţit şi ne despart. Revederea este mereu proaspătă şi emoţionantă, va fi mereu proaspătă pentru mine. Mi-e dor de prietenii depărtaţi, cum mi-e dor de tata şi de mama, defuncţi.

Prietenia nu cunoaşte rasă, naţionalitate, clasă, sex sau profesiune.

Ea cunoaşte vârstă egală şi... şi restul e mister.

E drept că nu pot fi prieteni decât oamenii cu pungi egale, la fundarea şi cimentarea prieteniei. Pe urmă, vicisitudinile de carieră sau de pungă nu mai contează. E drept că nivelul intelectual trebuie să fie egal.

Prietenia nu cunoaşte interesul. Este dornică numai de feerie şi schimb intelectual. Poate cunoaşte jertfa, fiindcă prietenia se recunoaşte în vremuri grele, mai bine decât în zile însorite.

Prietenia nu poate exista fără respect reciproc, fără elevaţie şi fără suavitate. Carnalitatea este strict interzisă, chiar sub forma licenţiozităţii verbale. Prietenia poate deveni uşor golănie şi deriziune.

Prietenia este un templu unde se refugiază chiar şi deboşaţii (Stricaţii.). Prietenii nu-şi povestesc niciodată măscări, nu-şi schimbă metresele, nici nu şi le fură, ca să se amărască reciproc, aşa cum se obişnuieşte. Temele majore ale conversaţiei mele cu prietenii adevăraţi au fost filosofia, ştiinţa, istoria şi arta. Au mai fost şi închinări bahice ale exuberanţei vitale.

Căsătoria dă lovituri decisive prieteniilor, le selecţionează, trecându-le prin ciurul lipsei de timp (amorul conjugal este tiranic şi gospodăria este exclusivă) şi prin dârmonul grijilor materiale.

Pe urmă, la maturitate şi bătrâneţe, prietenia reapare suavă, triumfătoare şi senină.

Cine n-a cunoscut iubirea pentru o femeie, cine n-a cunoscut prietenia, cine n-a avut copii, cine n-a avut pisicuţe şi câini, cine n-a zidit o casă, cine n-a plantat viţă, pomi şi flori - acela n-a cunoscut lucrurile majore ale vieţii.

OTRAVA SUFLETEASCĂ

Otrava sufletească, pură şi concentrată, o găseşti la politicieni. In lupta penibilă pe care o duc cu partidele adverse şi în sânul propriului partid, ies sfâşiaţi şi mutilaţi, decrepiţi şi estropiaţi. Nu mi-aş da fiica sau sora în căsătorie după un asemenea bărbat. Ce-aş face cu asemenea ginere sau cumnat? Familiile intrate în coada cometei unui politician şi în cercul lui infernal ies, la rândul lor, mutilate, sfâşiate, decrepite şi estropiate.

La temniţele de la Aiud şi Ocnele Mari, am întemeiat un hilariant sindicat al cumnaţilor, format din două familii de stânga (Şraier şi Pătrăşcanu) şi două familii de dreapta (Zelea-Codreanu şi Horia Sima), plus trei cumnaţi ai asasinului obscur al lui Nicolae Iorga.

Ana Pauker - Luca şi Teohari aveau o mentalitate tribală de polinezieni. S-au certat şi urau pe politicienii din aceste familii şi se năpusteau asupra clanului.

La Ocnele Mari, aveam 18 membri ai familiei Horia Sima, ţărani făgărăşeni care nu văzuseră niciodată figura ilustrului conspirator şi rebel, plecat de copil, cu părinţii, în Bucureşti, fugar prin Germania, Italia şi Spania. Ţăranii cu „boresele" lor, unii moşnegi, nici nu ştiau nomenclatura partidelor învrăjbite, motivul certurilor, iar „boresele" lor erau total analfabete. Purtarea lor în puşcărie era plină de decenţă, de amenitate rurală. Un moşneag avea capul leit al împăratului roman Vespasian. Era prea bătrân şi-l ajutam să-şi ducă tineta cu fecale. Decebal Zelea-Codreanu şi Victor Vojen, antisemişti înfocaţi, exclamau la ajutorul penibil:

— Am ajuns să ducem fecalele lui Horia Sima!

Nu vă măritaţi fetele şi nu vă însuraţi băieţii în familii politicianizate! în Valahia, este un pericol mortal!

JUSTIŢIA CANIBALICĂ

Aplicarea unei justiţii tribale n-a fost apanajul exclusiv al acelui trio de canibali, Pauker - Luca - Georgescu. Răspunderea pe gintă a fost legiferată în anul 1939 de un trio frivol, Armând Călinescu - Ralea - Ghelmegeanu, care a guvernat un an şi jumătate sub fustele doamnei Lupescu, lingând ţurţurii fecali ai lui Carol II.

Proclamau că ţurţurii au gust de şocolată. Pe urmă, acest trio frivol a mai lins în vagin şi pe Ana Pauker şi declara că simt gustul mierii de mai.

În faţa mea şi a Anei Pauker, M. Ralea spunea surâzător şi apodictic:

— În istoria românilor, n-au fost decât patru capete cu adevărat politice: Mihai Viteazul, Ştefan cel Mare, Armând Călinescu şi Ana Pauker.

...Ana Pauker s-a înroşit de plăcere, ascultând pe sociologul-lichea de la Sorbona.

FUNERARE

Cineva se scuza că n-a venit la funeraliile lui Dimitrie Gusti, spunând că nu mai avea raporturi personale şi nu mai vorbea cu el.

M. Ralea plasează o butadă:

— Puteai veni şi nu erai obligat să vorbeşti cu el!

Mi-a amintit de P. Carp, prieten de-o viaţă întreagă cu Titu Maiorescu, certaţi în final, refuzând să se ducă la înmormântare:

— Nu vreau să-i fac o politeţă pe care nu mi-o mai poate întoarce!

Cineva descrie moartea scabroasă a lui Paul Zarifopol la *Hotel Opera* (în momentul ejaculării, întins peste o tânără actriţă) şi scandalul familial provocat de asemenea circumstanţe erotico-funebre.

Nu-l „înghiţeam" pe Zarifopol:

— A murit voluptos, ca un estet pur, aşa cum a trăit!

Discuţii contradictorii despre arta şi estetica lui. Spun:

— Suntem lămuriţi asupra artei şi esteticii lui Paul Zarifopol, de când a proclamat că *Prinţesa Limonada* a lui Adrian Maniu este peste *Luceafărul* lui Eminescu, de când a masacrat pe Ernest Renan şi a spus că preferă pe Catulle Mendes lui Homer, de când a intonat ditirambi pentru *Roşu, galben şi albastru* (roman minor) de Ion Minulescu, prezentat ca o culme a epicei moderne. Halal modernism!

POVARA GLORIEI

Masă întâmplătoare şi rapidă la o tablă rotundă, într-un club literar, cu gloriile noi: Marcel Breslaşu, Mihail Davidoglu, Nina Cassian, Ovid Crohmălniceanu, toţi împovăraţi de glorie, afectaţi, lipsiţi de talent şi cosmopoliţi. Era şi un grec talentat - Dimos Rendis -, un neamţ sârguincios, un bătrân poet evreu, Axelrad, împătimit de puritatea limbii valahe. A fost o seară dedicată poeziei.

Nu vorbesc cu ei decât franţuzeşte şi nemţeşte, amestecat cu limba română, într-un *miş-maş* specific intelectualilor locali.

Cineva mă întreabă uimit:

— De ce nu ne vorbeşti româneşte?

— Nu pot. Ies rareori în lume. De 10 luni sunt şomer, stau în casă înconjurat de cărţi străine, vorbesc franţuzeşte cu nevasta, şi nemţeşte cu copiii. Aici mă simt ca într-un club la Shanghai, sau ca într-o pensiune elveţiană de negustori internaţionali, sau de artişti împovăraţi de glorie. Nu-i aşa, *mon cher* Marcel Breslitzka (Breslaşu)?

Marcel surâdea acru. El poartă steagul autohtonismului poetic lingvistic.

Eu, un băştinaş, mă declar şi sunt eminamente cosmopolit, mă simt *Weltbiirger,* cetăţean planetar, cu rădăcini în Oltenia, educat la cinci universităţi europene, cu ochii ţintă la galaxii şi metagalaxii.

Venisem să aud recitând pe Nicolae Labiş, acest poet cu „talent bestial" (cum spune enigmatic Radu Popescu), pe Nicolae Tăutu şi pe Mihu Dragomir. A lipsit Tăutu. Am avut, în schimb, pe Veronica Porumbacu. Tot una.

Gafa cumplită cu Nina Cassian şi cu Ovid Crohmălniceanu.

Ne-am împrietenit de când au venit să-mi cumpere cărţi din bibliotecă. I-am văzut de câteva ori împreună. Nina Cassian este soţia lui Al. I. Ştefănescu, directorul Editurii ESPLA. Nu cumva este vorba de un triunghi conjugal? E o piesă frivolă de Louis Verneuil în acest mediu de potentaţi ai proletariatului valah? Am eliminat ipoteza: Nina - eroina - este prea urâtă, un monstru cu cap de cal, şuie, ceva de Frankenstein feminin.

Vreau să fac o glumă şi să aduc un omagiu urâtei. Ridic degetul şi admonestez moral:

— Am să fac o intrigă la Aii! Am să vă pârăsc. Vă văd mereu împreună...

Femeia cu cap de cal roşeşte şi-şi pune ochii în poală.

Ovid Crohmălniceanu calcă în strâchini:

— Eu nu sunt căsătorit şi nu mă poţi pârî la nevastă.

Nina, eroică:

— Sunt cu Croh împreună. Nu ştiai?

Şi-a mărturisit, cu candoare, adulterul!

— *Je suis un gaffeur impunil Cest le secret de Polichinelle*!

Gafa mea le-a făcut plăcere. Urâta are amant public.

INVIDIA MĂSCĂRICILOR VALAHI

Louis Verneuil, comediantul parizian, a murit în SUA şi a lăsat o moştenire de 1 milion de dolari. Fusese însurat cu Elvira Popescu din Caracal. Invitată în 1925 să creeze rolul din *Ma cousine de Varsovie* (cu accent metec), Verneuil a telefonat lui Puiu Iancovescu (co-director la Teatrul Mic cu vedeta):

— *Les pieds d'Elvire ă Paris, Paris a ses pieds*!

Povestea Gigurtu, miliardar român, că a căzut la Paris în acea epocă. Rotschild dorea să-i fie metresă oficială de un trimestru, contra bijuterii, blănuri, auto, apartament, cum făcea cu fiecare stea care se ridicase. O invitase la supeu. Elvira s-a dus „chaperonată" de câteva colege şi de unchiul Sam aurifer valah.

Conversaţie sclipitoare a Elvirei în primul iureş al succesului parizian. Rotschild cam enervat, fiindcă nu venise singură la supeu, în *chambre separee,* deşi tratativele fuseseră clare şi condiţiile cunoscute. Nu se băteau actriţele pariziene pe bancherul, cocoş cu pene de aur, ca să-l jupoaie?

Grăbit, s-a aşezat lângă „adorata Elvira", o mistuia în guşile şi stomacul său abundent, glandele testiculare secretau hormoni din belşug. A început manevra banal-trivială a alăturării cu picioarele, acele picioare care abia călcaseră în Paris şi-l cucerise deja.

Elvira avusese amanţi celebri: un rege, principi, mari scriitori, medici, actori. Avea temperament şi-i plăcea sincer dragostea. Avea - temporar - amanţi de inimă. Niciodată nu întâlnise asemenea guşat febril şi grăbit. Era hotărâtă să-i dea o lecţie. I-a înlăturat piciorul obraznic, de la felul întâi. I l-a înlăturat de câteva ori şi de la felul doi. Când s-a trezit că se aduce felul trei, şi piciorul gros al bancherului era alături de gambele ei divine, s-a sculat de la masă, ofuscată, şi-a strâns catrafusele, şi-a luat colegele şi pe unchiul valah aurifer, şi au trecut la *Prunier* să termine cina, exclamând:

— *Je n'ai jamais vu un pareil goujat*! (N-am întâlnit niciodată un asemenea mitocan!)

Tout Paris a ştiut a doua zi tărăşenia.

Louis Verneuil i-a oferit mâna. A fost soţia lui vreo 12 ani. Şi-a măritat fata, dintr-o primă căsătorie, cu un duce. Pe urmă, s-a despărţit de Verneuil. A fost amanta lui Otto Abetz, *Gauleuter*-ul Parisului pe timpul Vichy-ului. în 1945, a fugit în Elveţia, ca să nu fie trasă la răspundere. A coborât în Italia şi a remorcat pe Lombardi - şef de partid - în cohorta ei glorioasă de soţi şi amanţi. Louis Verneuil s-a căsătorit în America.

Pe pat de boală, a chemat-o la căpătâi. S-a dus singură? Cu 10 zile-naintea morţii, Louis Verneuil i-a făcut testament, lăsându-i averea de 1 milion de dolari.

Mai făcuse un testament similar ultimei soţii. în principiu, primează ultimul testament - dacă nu e captaţie.

Proces în SUA între cele două soţii, cu două testamente. Soţia anterioară, cu testamentul ultim, soţia ultimă, cu testamentul anterior.

Elvira Popescu a pierdut procesul.

L-a câştigat în ochii galbeni de invidie ai măscăricilor valahi.

SUCCESORUL LUIDRAGOŞ PROTOPOPESCU

Literat cu studii serioase la Londra, Dragoş Protopopescu era un dandy dunărean, chinuit să imite imaginea inimitabilă a faimosului Brummel care a dus „o viaţă inimitabilă", imitată după „viaţa inimitabilă" a Cleopatrei, nepoată şi strănepoată de regi egipteni, care şi-a sărbătorit fastuosul destin cu Iuliu Cezar şi cu Marc Antoniu, şi a murit sinucigaşă cu venin de viperă.

În stofa acestor biesteţi maronieni şi cleopatrici este ceva feminin, după cum în Cleopatra există un şuvoi de năprasnică energie, de factură uneori masculă.

Imitatorul la ceasul de faţă al lui Dragoş Protopopescu este Marcel Breslaşu. N-are studii londoneze. N-are nimic, în afară de neobrăzare şi de o facilitate a versului ca Vasile Militaru. Ca şi Dragoş, Marcel este scund, bondoc grăsun şi poartă pantofi cu talpă îngroşată, pentru a mai sălta câţiva centimetri. Ca şi el, este de o răpciugoasă eleganţă vestimentară. Ca şi el, fumează pipă olandezo-britanică.

Ca şi el, locuieşte la Athenee Palace. Ca şi el, îşi schimbă soţiile mai des decât cămăşile. Toate soţiile îl înşeală şi-l părăsesc. Agaţă mereu altele.

Ca şi el, sunt sterpi la suflet, sterpi la sămânţă, sterpi la fizic, mici potci veleitare. Ca şi el, probabil, se va sinucide. Teohariştii şi paukeriştii nu vor cădea, ca patronii lor?

Ca şi el, lirismul lor este din cap, scremut, spelb, combinat.

Dragoş a tradus pe Shakespeare.

Cine o să mai tipărească maculatura lui Breslaşu? Nu are traduceri, fiindcă nu ştie nici o limbă străină, nici măcar româna.

SUCCESORII LUI DRAGOŞ PROTOPOPESCU

Dragoş Protopopescu s-a sinucis în 1951, chinuit de spectrul foamei, chinuit de spaima arestării care n-a venit.

În 1955, Fondul Literar căuta succesorii săi, ca să le predea drepturi de autor din splendidele traduceri din Shakespeare.

Dragoş n-a lăsat moştenitori.

Zadarnic se caută, zadarnic se oferă...

AŞTEPTARE DE 10 ANI..

Un potentat politic din sectorul cultural s-a anunţat, pentru ora 11 dimineaţa, în vizită la Tudor Arghezi, pentru împăcarea cu regimul. Poetul, cu nevoi multiple culinare (şase guri), îl aştepta, ploconitor, la poartă.

— Maestre, vă rog să mă iertaţi că am întârziat un sfert de oră.

— Nu vă aştept de un sfert de oră, vă aştept de 10 ani!

FIZIONOMII ŞI ORIENTARE PROFESIONALĂ

Am făcut, în anii libertăţii (1952 - 1955), diverse vizite.

Vizită la Capsa: aceleaşi fizionomii din 1935.

Vizită în *sala paşilor pierduţi*: aceleaşi fizionomii din 1935.

Vizită la Restaurantul „Dunărea" (fost „Britania", fost „Bavaria"): aceleaşi fizionomii din 1935.

Vizită la Restaurantul „Kiseleff: aceleaşi fizionomii din 1935.

Vizită la taverna din colţul meu: aceleaşi fizionomii din 1935.

Vizită la ţară, în Oltenia: aceleaşi fizionomii din 1935.

Vizită la Poiana Ţapului (văgăună carpatină): aceleaşi fizionomii din 1935.

Vizită în tramvai, clasa I: aceleaşi fizionomii din anul 1935.

Vizită în tramvai, clasa II: aceleaşi fizionomii din anul 1935.

Plus ga change, plus c 'est la meme chose?(Cu cât se schimbă, cu atât e acelaşi lucru?)

De ce cartierele de lux din occident au fizionomii similare şi cartierele proletare, la fel?

De ce popii din toate confesiunile se aseamănă?

De ce se aseamănă poliţiştii?

De ce se aseamănă ţăranii?

De ce se aseamănă statuarii?

De ce se aseamănă poeţii?

De ce se aseamănă chelnerii?

De ce se aseamănă frizerii de pretutindeni?

Nu cumva destinele caracterologice hotărăsc - *grosso modo*- orientarea profesională? Sau reciproca este cea adevărată? Sau este o interpenetraţie şi misterioasă simbioză?

AVOCATUL

(definiţie elevată)

Avocatul este patrula vitează a poporului asuprit, care nu se predă în faţa asupritorului. El poate fi încercuit, luat prizonier, dar nu e niciodată fugar.

POPOR NECOPT?

Poporul meu este un popor necopt, dacă ar fi să-l judecăm prin intelectualii săi.

Se cunoaşte imediat intelectualul valah, educat la şcoala Parisului, a Londrei sau a Berlinului. A apărut, acum, o specie nouă: intelectualul de Moscova sau Leningrad.

Sunt cameleoni bizari: un valah parizian păstrează culoarea Parisului până la adânci bătrâneţi, un valah londonez este mai scrobit decât lordul Londonery sau Anthony Eden, Vasile Pârvan era un pastor protestant tipic. Intelectualii cei noi miros a iuft.

Intelectualii cu extracţia din vechi popoare nu se schimbă cameleonic.

MIRAREA LUI RALEA

M. Ralea întâlneşte un demnitar comunist cu care avea vechi legături de amiciţie şi pe care nu-l mai văzuse de un an. îl invită la o masă:

— Ce să facem la masă? Eu mănânc acasă.

— Ca să mai stăm de vorbă.

— Ce să vorbim?

Ralea a rămas perplex. Demnitarul comunist a conchis:

— Noi muncim!

CRUZIMEA ANEI PAUKER

Mă plimbam melancolic şi plictisit pe culoarele Parlamentului din 1947. Ana Pauker mă ia la braţ, la o şuetă cu „bancuri". Dau replica vivace, fiindcă noua noastră regină mă interesează ca psihologie.

Întâlnim pe Nae Rizescu-Brăneşti, fabricant textilist, deputat tătărescan liberal, cu al cărui frate am fost coleg şi prieten de liceu.

Se îmbrăţişează *a la mode russe.* (Nae are reputaţia unui penis imens, deşi cam leneş, fiindcă nevasta îi pune coarne şi au divorţat necuviincios, pentru public).

Tachinez pe Ana Pauker după plecarea lui Nae:

— Constatăm că proletarii se îmbrăţişează cu capitaliştii.

Ana Pauker se uită drept în ochii mei:

— Abia aştept să-i înfig dinţii în beregată!

— Vrei să capeţi faima lui Dolores Ibarruri, care a sugrumat un călugăr catolic?

O sudoare rece mi-a trecut pe şira spinării.

Nu glumea. A arestat pe Tătărăscu, pe Bejan (unde cina, regulat, într-o vreme) şi, peste câteva luni, pe toţi corifeii liberali. Nae a scăpat cu fuga în Franţa.

Ana Pauker şi-a denunţat soţul ca troţkist şi l-a trimis la eşafod. Şi-a arestat toţi amanţii, căpătând titulatura de „incoruptibilă comunistă".

AUTO-IRONII

Ca orice om, de zisă joasă extracţie socială *(basse extraction)* în epoca 1904 - 1917, mă scol cu noaptea-n cap şi mă culc cu găinile. Păstrez obiceiul până astăzi, în 1955.

Când mă scol, în nopţile mele de iarnă rurală, mă cutremur că mă aşteaptă 16 ore zilnic, pentru contemplaţie şi aromire, 16 ore înfricoşătoare şi lungi cât postul Paştelui.

O, de ce nu pot să stau şi eu tologit în pat?

Profesorul meu de Drept Roman îşi lua cafeaua cu lapte matinală la ora 10 jumătate, în patul cu polog, după ce eu îi cotrobăisem patru ceasuri prin bibliotecă, şi-i răspunsesem la zece telefoane. De la el mă obişnuisem să vorbesc despre „bassul Imperiu" (Imperiul de Jos al lui Justinian, care a dat ordin să confecţioneze şi să interpreteze *Digestele* noastre iubite), la el am surprins expresia de *„basse extraction sociale"* şi alte marafeturi, nazuri şi mofturi stilistice.

Profesorul era şi el de „joasă extracţie" socială, dar se salvase în mandarinat intelectual. N-am prea înţeles bine expresia lui. Am adoptat-o. Mă consider „mandarin", ca şi el, fiindcă am titlul de doctor, am hoinărit pe la cinci universităţi europene, m-am reîntors şi m-am retras din lume, cu aleanul durerii universale în suflet şi cu o melancolie în care mă înfăşor, ca un cavaler spaniol, în zale şi pelerină neagră. Nu pot să mă tologesc în pat. Stau la ţară. Viforniţa urlă pe horn.

O, dacă aş avea o pereche de boi, o vacă, un porc şi câteva orătănii! La ora aceasta matinală, aş fi pe lângă vietăţile domestice şi aş fugi de oameni. Nu pot sta nici tologit, ca dascălul meu universitar valah, nici în toropeală monahală.

Mă aşez la masa mea de brad care nu are - vai! -nici un parfum poetic eminescian, fiindcă este vechea mea masă de bucătărie şi exală un uşor miros de mâncare. Percep cu narinele mirosul şi mă aşez în faţa pogoanelor de hârtie albă, ca plugarul pe ogorul lui.

Am înfiinţat pentru mine, numai pentru mine, acest răboj al mandarinului valah, acest răboj al aducerilor aminte şi al reflexiilor, un răboj-bilanţ, pentru a ucide timpul neiertător.

Ca un lord englez, ca scumpul meu Byron, mandarinul valah suferă de *spleen,* de nostalgii, de *Weltschmerz* faustic şi romantic.

Îmi alung *spleenul,* plecând la vânătoarea aducerilor aminte şi a fantomelor. Ca la orice bilanţ onest, m-am izolat în birou ca un contabil, am făcut *tabula rasa,* nu mai primesc sugestii şi material nou. Mă aflu în *Splendid isolation,* m-am neutralizat şi helvetizat în bătăliile cumplite ale timpului, faţă în faţă cu acest răboj, păstrând distanţa patetică faţă de oameni şi evenimente, neîncadrat şi neîncadrabil în sisteme politico-sociale, deasupra în-vălmăşagului, *au-dessus de la melee,* cum ar spune Romain Rolland, autorul acelui *Jean Cristophe,* romanul fluvial în care aproape m-am înecat în tinereţe şi din care am înghiţit câţiva zeci de litri din apa lui tulbure, umanitară, apă cu lacrimi, siropuri şi ploi ale cerului.

EROI ŞI MĂSCĂRICI

Timp de un sfert de secol am fost avocat şi jurnalist în Valahia. Am văzut ceva eroi şi foarte mulţi măscărici.

Răbojul meu de mandarin rural cuminte ar trebui să consemneze, aici, mica galerie de eroi valahi văzuţi de mine, şi fresca imensă şi imundă a măscăricilor în mijlocul cărora am trăit.

Suntem în pragul anului 1956.

Cine conduce pe artiştii şi pe măscăricii valahi din punct de vedere politic şi birocratic?

În mod bizar, îi conduce o eroină politică, o intelectuală pură, o bravă femeie. Nu-i voi spune numele. Mi-e frică să-l pun pe răboj, fiindcă răbojul ar putea cădea sub ochii neiniţiaţilor şi aş putea fi taxat de părtinire. I-am fost avocat. Este atâta bârfeală şi lipsă de veneraţie în patria mea, încât puritatea se întinează automat, eroii sunt aruncaţi la „lada de gunoi", fecioarele sunt decretate prostituate şi *putanele* ies în primele rânduri, ca păduchii în frunte, iar măscăricii oficiază solemn.

Neamul meu valah mai venerează o eroină: pe Ecaterina Teodoroiu. E gorjancă. A îmbrăcat haina de soldat, a fost înaintată, după fapte de arme, la grad de ofiţer şi a murit, apărând ţara de invazia nemţilor, în primul război mondial. Era o patriotă, stil 1916-1918.

Eu am mai văzut o eroină, în 1942. I-am fost avocat. Era o comunistă, cu jbilţul la gât în faţa curţii marţiale Bucureşti. Fusese bătută groaznic la tălpi. Glumea cu mine şi cu cei din boxă, ca să le dea curaj.

— De când m-a bătut politic, mi-a trecut sciatica!

... Pe urmă, a bătut ea pe alţii la tălpi şi-şi bate joc de măscărici.

De ce? Ea n-a uitat nimic şi n-a iertat nimic.

Mandarinul iartă pe toţi şi nu uită nimic.

IMPERII ŞI CUTUME MONGOLE

Imperiile întemeiate de mongoli au fost imperii mişcătoare, paşi pe nisip, imperii de nomazi. Amintirea lor se leagă de fapte de ferocitate, de spaimă şi de satrapie. Nu vi se pare că socialismul valah actual are o tinctură mongolică? Nimeni nu mai stă la locul lui de muncă şi odihnă. S-a dizolvat sedentaritatea. Toate vârfurile se află în interminabile şedinţe, ca odinioară hanii tătărăşti la sfaturi. Pe urmă, vârfurile pleacă în goana calului pe teren şi dau porunci, trasează sarcini, intră la şedinţe, iar contramandează, arestează, masacrează şi răstoarnă. De 39 de ani, ne aflăm în gospodărie tătărască tipică. N-a vorbit Lenin cu dispreţ de socialism tătărăsc, de

reminiscenţele îngrozitoare ale acestor imperii? E uşor să decretezi răsturnarea unui sistem politico-social, e mai greu să modifici cutuma şi să construieşti.

În conglomeratul de la Shanghai până la Praga, virulenţa grupurilor cu tradiţii nomade este pentru mine clară. Tătarii, mongolii, musulmanii, izraeliţii, ţiganii s-au adaptat mai uşor. Cine nu se adaptează, piere în ritmul revoluţionar.

Îndeobşte, revoluţiile sunt cataclisme efemere. Revoluţia socialistă intrată pe mâna nomazilor s-a permanentizat. Troţki a murit, dar au rămas troţkiştii şi nomazii. Au făcut pui şi în Valahia: pentru orice abuz, pentru orice călcare a legalităţii socialiste, toţi stau cu „revoluţia" pe buze şi te împroaşcă. Nu aprob, dar înţeleg împroşcarea.

După bunica mea, baba Stana, aş fi fost un tătar pur sânge, dacă nu s-ar fi vărsat sământa latină a paternităţii biruitoare şi pilduitoare, pentru mine.

Sunt ca zeul Ianus: surâd şi plâng la lipsa de sedentaritate, de conservatorism şi ordine juridică valahă.

Nomadismul babei Stana şi al babei Anica, mama mea, este epatant pentru două ţărănci analfabete ca ele: au plecat din casa părintească de la Teiş, durată de bunicul Radu Albotă, pentru a construi o nouă casă, în alt sat, pe proprietatea tatei, curaj inconceptibil la rurali, fiindcă banii erau ai lor. Au plecat şi de-acolo, construind la gară o nouă casă. Au mai zidit pe-a patra. Erau mongole nomade chiar pe vatra lor. Mama, analfabetă, alerga la Bucureşti şi Cluj, ca să-şi vadă puii bolnavi.

Tata şi-a menţinut până la adânci bătrâneţi căsuţa natală cu prispă, leagănul copilăriei şi loc de odihnă intermitent. Nu se despărţea de odăiţa cu sobă albă şi opaiţ, şi geamul cât o băşică de porc. Complexele lui conservatoare şi tihna lui erau în acel *atrium* din Latium (Teiş). Zidea case şi avea orizonturi largi pentru multiplele odrasle. Tradiţia se unea cu toleranţa.

Mă cutremur când mi-amintesc de lipsa totală de creştinism, de tradiţie şi de cruzimea sfaturilor celor două „babe" mongolice ale mele:

1. nu plânge pe alţii, că-ţi seacă ochii,

2. săracul este leneş. Dacă poţi, scoate-i ochii, altminteri ţi-i scoate el şi-ţi mănâncă sufletul.

Avea şi bătrânul teoria „burghiului în burtă" pentru copii: amestec de tactică şi strategie în punerea interesului individual printre oameni.

Dictoanele mamei le-am auzit când, instigat de tata, furam cheile de la hambarul cu saci de mălai şi făină, ca să facem milostenie cu şatra de ţigani, poposită în miez de iarnă în jurul fântânii de la răscrucea din marginea târgului. Dănciucii dansau goi şi chiţăiau de foame.

Dictoanele tatei le-am auzit pe când refuzam, inutil, onorarii de meditator şcolar pentru orfanii de război, cu mame opulente, şi onorarii de avocat, de la zarzavagiii şi pescarii olteni, cu chimirul gros.

Cum pot face sinteza între Roma şi Mongolia mea? E posibil aşa ceva? Coexistenţa paşnică, timp de o jumătate de secol, văd că n-a fost iluzorie şi halucinantă. Nu sunt un ghem de contradicţii? Creştinismul cel mai suav sălăşluieşte în mine, alături de intemperanta erotică, de poftele vitale, de dispreţul cumplit faţă de oameni, parcă aş fi un han tătărăsc. Aspiraţiile nebune nomadice şi cuminţeniile eleate se oglindesc în comprehensiune totală.

GUVERNAŢI ŞI GUVERNANŢI

De două mii de ani, guvernanţii sunt detestaţi de guvernaţi în Valahia. Guvernaţii sunt populaţiile băştinaşe, supuse, rând pe rând, de Roma, teutoni, turci, tătari, nemţi, ruşi, fanarioţi.

Cotropitorii au furnizat clasa dominantă. Din viţa cotropitorilor se recrutează clientela politică de vârfuri a ultimului secol. în epoca xenofobiei, 1934 - 1944, zise „naţionaliste", mă amuzam să fac media etnică a cabinetelor ministeriale. Mai mult de jumătate erau alogeni. Duelul dintre Jean Ducas (fanariot) şi Corneliu Zelinski-Codreanu (neamţ slav) m-a amuzat. în 1940, când xenofobii au învins, conducerea lor semăna cu o legiune străină: Vojen, Cantacuzini, Acterian, greci, armeni, franţuzi, nemţi, ruteni. Hohoteam de râs.

HAIDUC ŞI POTERĂ

Haiducul se bucură de simpatie generalizată, dar nu poate conta pe nici un sprijin în acţiune. I se dă găzduire şi asistenţă culinară. Atât. Băştinaşii n-au capacitate de acţiune.

Hăituiţi de potere, haiducii şi deţinuţii politici se văd reduşi, în final, la glorie, cântec de caval şi baladă. Pildele lui Iancu Jianu, Tudor Vladimirescu, Corneliu Z. Codreanu, Lucreţiu Pătrăşcanu şi Iuliu Maniu sunt clare şi categorice. Acţiunea lor eşuează în mod lamentabil din pricina poterelor şi a lipsei de sprijin activ între băştinaşii încremeniţi în biologie şi protoistorie. Eroul valah rămâne cu aureola acţiunii între oameni care n-au gustul, pofta şi nici nevoia acţiunii feerice, fiindcă guvernanţii au căpătat în sânge microbul tacticii şi experienţei strângerii chimirului şi al curelei. Băştinaşii valahi au o neînchipuită capacitate de suferinţă, sunt de o impasibilitate, ca pietrele şi mineralele.

Când omul se resemnează la suferinţă este incapabil de acţiune.

Pe mine, om liber, în secolul XX, mă înmărmureşte capacitatea de supunere şi suferinţă a poporului meu băştinaş. Această înmărmurire se transformă uşor în dispreţ, dacă n-ar fi frâna dragostei şi a comprehensiunii.

HAIDUCUL DEVINE POTERĂ...

Când haiducul devine poteră, băştinaşii îl înconjoară cu un dispreţ care merge până la scuipat.

Zilele acestea am asistat la spectacolul a trei haiduci transformaţi în trei potere: Titel Petrescu, dr. Ionel Pop, Gheorghe Tătărescu.

Trei potere care vor să prindă....

(Text găsit neterminat)

SINUCIGAŞI

Am, în fiecare an, în calitatea mea de duhovnic al sufletelor în criză, de avocat al marilor procese, cu faima de avocat neînfricat şi plin de abnegaţie, câte unul sau doi candidaţi la sinucidere.

Este stranie forţa care emană dintr-un duhovnic laic, ca şi dintr-un duhovnic sacerdotal. Trebuie puţină dăruire, o atenţie încordată, ca să-i urmăreşti meandrele sufleteşti şi dorinţa de a-i scăpa.

CONFESIUNE DE SFÂNTUL PETRU

Azi este ziua Sfinţilor Petru şi Pavel, cei doi apostoli, unul - piatra din capul-unghiului bisericii şi al doilea -reporterul şi propagandistul strălucit al doctrinei blândului nazarinean. Este ziua numelui.

Împreună cu ziua de naştere (26 iunie), o sărbătoresc acum, în grea cumpănă sufletească.

Fiindcă scrijelesc acest calendar-crug al mandarinului valah, ca un răboj ciobănesc, pentru *uzul strict* al copiilor şi prietenilor mei, fără gândul tapajului public, fără a-l publica, să-mi îngădui, oare, să le fac o infantilă confesiune? N-aş fi vrut să mă cheme Petre. Nu-mi place piatra inertă. Aş fi vrut să mă cheme Ioan, după evanghelistul dragostei. Petru a fost şi evocă parcă ceva auster, linear şi monumental, cu toate cele trei lepădări succesive de Christos, într-o singură noapte, până la primul cântat al cocoşului. S-a lepădat şi s-a întărit prin râvnă şi pocăinţă. El, Petru, este ctitorul catolicismului, confesiune romană, bună pentru naturile aristocratice, pentru militari teologali ca Sfântul Ignaţiu, pentru latinii de sus şi salonarzii din întreaga lume. Nu suport catolicismul, fiindcă-s plebeu, n-am vocaţie de boier şi nici nu-i invidiez, considerându-i stârpituri la noi, nu suport disciplina militară şi nici pe cea ecleziastică a inchiziţiei Sfântului Ignaţiu, urând, din fire, pe satrapi, tirani şi jandarmi, având o dulce înclinaţie spre anarhie spirituală şi liberalism social, ca orice ţăran valah şi asiatic, ca orice ţăran, în genere. Pe salonarzi i-am frecventat în tinereţea occidentalizată şi i-am părăsit cu dispreţ, ancorând în boemă, tavernă, ţărănie şi gospodărie rurală.

N-aş fi vrut ca tata să mă boteze Petre. Port, bizar, trei nume de apostoli: Petre, Ioan şi Marcu. Nu mi-a plăcut numele de Marcu (numele bunicului, roşior şi călăraş cu schimbul), pe care l-am omis. Mă credeau vrăjmaşii şi prietenii din tinereţe drept evreu şi n-am înţeles să induc pe nimeni în eroare, având avantajele olteanului creştin, plus avantajele evreului (lucram printre ei) sau dezavantajele ambelor tabere. Nu sunt antisemit. N-am fost niciodată, fiind oltean şi cosmopolit; oltean, adică mai rău şi mai mercantil cobiliţar decât un israelit. Am făcut *tabula rasa,* omiţând pe ultimii evanghelişti din numele adevărat, plecând la război cu pseudonim, nume de război. Şi război mi-a fost viaţa. Aveam pe atunci, prin 1930, pretenţii vane de reformator social şi voiam să mă distanţez de familie, să fiu uitat de colegi şi de prieteni şi să reapar, meteoric, din străinătate, coborât cu hârzobul din cerul ideologiei înstelate, cu stele roşii, galbene şi fistichii. Nu era ideologie, ci pură utopie. Stupidităţi de student balcanic, plecat la studii în străinătate, moftolog şi sociolog.

N-aş fi vrut să mă cheme Petre. Aş fi vrut să mă cheme Ioan ca pe tata, ca pe evanghelistul dragostei, ctitor al ortodoxiei, după cum pe Pavel îl socot izvorul protestantismului şi pe Petru, ziditor al catolicismului, piatra din-capul-unghiului bisericii papistaşe.

De când îmi cunoaşte cele trei nume autentice de apostoli şi de când a aflat de bătălia furibundă judiciară pentru „stilişti" şi „vladimirişti", bătălie pe care o duc de patru ani, amicul meu, scriitorul Petru Manoliu, m-a apostrofat, enigmatic, recent, la cafenea:

— Degeaba te fereşti de Dumnezeu şi nu vrei să crezi. El te caută sub cele trei nume din leagăn, te caută sub toate confesiunile, intrând în conexiune intimă şi preocupări profesionale, până când te vei decide şi te vei preda Lui, şi numai Lui. Ne aparţii din leagăn, prin vocaţie, preocupări şi bătălii, numai nouă misticilor, misticilor ortodocşi.

Surâd viclean. Apoi, la plecarea din cafenea, mă întristez până la neagră disperare.

Ce să mă fac? Dacă nu vine harul, eu să mint? Să mint pe candidul şi turbulentul literat?

Nu mă pot minţi nici pe mine, nici nevasta, nici copiii, nici rudele, nici nepoţii, nici prietenii şi nici semenii apropiaţi. Cum să mint pe literaţii din căfană, prietenii tinereţii mele?

ROBII

Avem robi entuziaşti sub orice tiranie, ca Mihai Ralea, robi surâzători, ca Eduard Mirto, robi insurecţi, ca Tudor Arghezi şi rebeli permanenţi, ca Ion Iancovescu.

Până deunăzi aveam „secăturile entuziaste" (studenţii iorghişti), fripturiştii (politicienii), etc.

Azi avem robia salariată. Cine nu se pleacă nu mănâncă pâine albă. Mănâncă mămăligă cu ceapă, cum recomanda N. Titulescu. N-a putut ajunge prim-ministru în democraţie, din pricina acestei butade imprudente.

PROFITARIAT

Dintr-o pledoarie din 1948: „Dacă aţi da câştig de cauză adversarilor, fiindcă se pretind proletari, iar noi fiind ingineri să pierdem, *ipso facto,* n-am mai avea dictatura proletariatului, ci dictatura profitariatului".

PARTIDUL ŞI ECLESIA

Partidul cu P mare (cum îl cântă poeţii lipsiţi de talent ai lui Hitler, Mussolini sau Roller) e o biserică. în orice biserică, se formează bisericuţe sau fracţiuni. Eterna teologie!

Văd bigoţii, dar nu mai văd misticii.

Văd canalia anti intelectuală, văd bigoţii anti mandarinali, văd tiranii care-şi calcă propriile legi.

Nu mai au dragoste, nu mai au nădejde, nu mai au credinţă.

Ce le-a mai rămas?

Interesul de castă şi de complicitate la crimă şi tiranie. Mandarinul se fereşte de bigoţi partinici.

HULIGANII

Teoria mea favorită, între 1944 şi 1955, a fost şi a rămas, în materie socială şi morală, că ne aflăm în faţa eternului huligan, a eternului Caliban, care poartă mască sau de dreapta, sau de stânga, fiind aşa-zisul extremist moralist politic. Numitorul comun: adepţi ai pedepsei cu moartea pentru cele mai mărunte delicte ideologice, pentru aşa-zisul delict de opinie. Huliganul nu suportă contradicţia. Huliganul este omniscient, omnipotent şi obraznic *ergo omnes.*

CÂND GROZA ESTE ÎMPĂRA T...

Lui Groza i se mai spune în glumă împăratul. Umblă prin popor şi nimeni nu bagă de seamă. Se plimbă cu automobilul prin ţară. Se opreşte la nunţi. Bagă groaza în nuntaşi. încearcă să fie amabil. La o nuntă ardelenească, venise şi un fiscalist cu geanta, în haine de stradă. L-a trimis acasă, să îmbrace haine de sărbătoare şi să lase geanta.

Odată, o săsoaică l-a invitat la nunta feciorului. S-a dus. Săsoaica a crezut că nu vine. N-a anunţat-o. S-a fâstâcit când l-a văzut. Jignit că nu era aşteptat, deşi invitat, a făcut glume de prost gust. S-a dus la fabrică şi a anunţat pe mirele Hans că a venit Securitatea să-l ridice. I s-a refuzat păsuirea de consumare a nunţii. (S-au petrecut arestări reale în noaptea nunţii, în guvernarea Groza). Pe urmă, a speriat şi pe mireasă. Când a spus adevărul, mireasa l-a sărutat pe gură. S-a ales cu un sărut. La nuntă, n-a mai participat, fiindcă n-a fost aşteptat, deşi era invitat. Uitase să răspundă la invitaţie.

VREI SĂ MĂ ÎMPUŞTE?

Dr. Groza n-are memorie.

Soţia unui deţinut politic îl cunoscuse, cândva, la două banchete oficiale, pe împărat. Văzându-l pe stradă, i s-a adresat, cu gândul să-şi scoată soţul din puşcărie, mai ales că fuseseră prieteni. Groza era pus pe galantonie. A acceptat s-o primească la Preşedinţie. Când i-a spus cine este, a rugat-o să plece, să nu mai spună nimănui că a pătruns până la el:

— Dacă află hoţii de comunişti că am primit pe soţia şi pe sora unor deţinuţi remarcabili, sunt în stare să-mi tragă un glonte în cap.

Groza se uita în jur, speriat. îi era frică şi de propria lui umbră.

FEMEIA CU BARBĂ

Aşa cum am zis, femeia noastră cu barbă este Ştefan Voitec. Sub barbă nu poartă nici un obraz. Mama sa este italiancă, tatăl este slovac, iar Fănică este român romanaţean. Din Corabia. Şi ne fericeşte cu socialismul său în Valahia, cam din 1922, de când s-a lăsat de Politehnică. Este un întârziat sub pretextul apostolatului uvrier. In fond, este un leneş şi o haimana proletariană. De altminteri, dictatura proletariatului ne îngrozeşte de 12 ani. A strâns, ca pe un platou, pe toate haimanalele politice, pe toţi zdrenţăroşii, este o adevărată dictatură a haimanalei proletariene şi a haimanalei intelectual-politice. N-a strâns până şi pe Eduard Mirto, care se plângea celor doi mişei (Mişu Ralea şi Mişu Ghelmegeanu) că nu i se dă măcar voie să împingă cu un deget la căruţa trasă de gloabe ca Ana Pauker şi Vasile Luca?

Ştefan Voitec nu putea lipsi din această adunătură.

S-a gudurat pe lângă unitarianul caritabil, Dr. Ghelerter, şi a fost contabil.

S-a gudurat pe lângă ex-socialistul C. Graur, şi a fost bibliotecar. S-a gudurat pe lângă fascistul Pamfil Şeicaru, şi a fost redactor la *Dicţionarul politic* pe care voia să-l scoată similar cu *Le Dictionnaire politique* al lui Charles Mauras. *Cest tout dire!* (Altceva, nu mai e nimic de adăugat!)

A fost redactor-articlier la „Der Soldat", ca să scape de război.

Unde n-a mai fost? A fost de toate şi niciodată apostol.

A fost pe lângă Titel Petrescu, ca să-i dea cu piciorul.

A fost pe lângă Ana Pauker şi Vasile Luca, şi a fugit imediat în braţele lui Dej.

Omul cu barbă este o femelă cu puternic instinct de conservare personală. El şi cu mişeii săi vor răspunde ca şi Talleyrand:

— *Ou'est-ce que j 'ai fais pendant la Revolution? J'aivecu...* (Ce am făcut în timpul revoluţiei? Am trăit...)

A trăit în ruşine şi vermină.

EDITORI ŞI SCRIITORI

Sunt două edituri în R.P.R. care şi-au planificat activitatea cincinal. Scriitorii trebuie să se intercaleze în aceste planuri directoriale. Lucrul mi se pare nesănătos şi pidosnic. Ar trebui să se orienteze după activitatea scriitoricească sau măcar să lase jumătate de spaţiu pentru libera lor mişcare şi inspiraţie.

Mi se cere la Editura Tineretului să vin şi să semnez un contract cu un *Portret despre Abraham Lincoln.* Al doilea contract, cu un portret-monografie despre Craiova.

Sigur că pentru mine este o jucărie să schiţez o siluetă în cărbune, cu mult alb şi mult negru, despre Lincoln, care a eliberat pe negri din robia albilor. Ştiu englezeşte. Am citit zeci de vieţi romanţate germane şi americane cu respectivul preşedinte eliberator, cărţi de istorie cu războiul dintre sudişti şi nordişti. Cunosc tratatele clasice de politică americană. Mi-ar fi uşor să încherbez o carte densă, savantă, alertă şi jurnalistică.

Dar despre Craiova câte n-aş avea de spus? Nu este capitala banilor şi a provinciei mele?

Nu vreau să scriu despre Lincoln şi despre Craiova.

Vreau să scriu în acest an despre Maica Veronica *(Jurnalul Călugărului Alb),* un portret de mânăstire, de fecioare călugăriţe şi de sihastri. Vreau să-mi continui epopeea Cavalerului-medic Floare-de-Crin şi, dacă îmi scârţâie peniţa, cu care aş dori să obţin premiul Nobel, să încep *Insula Păunilor.* Intre timp, redijez *Turnul Alb* (memorial penitenciar) şi stilizez *Helvetizarea României.*

Deci, am pe şantier următoarele cărţi:

1. *Cavalerul-mediC'Floare-de-Crin* (circa 2.000 de pagini),
2. *Helvetizarea României* (terminat),
3. *Calendarul (răbojul) mandarinului* (terminat),
4. *Jurnalul Călugărului Alb,*
5. *Turnul Alb,*
6. *Insula Păunilor.*

Din aceste 6 cărţi, nici una nu intră în planurile editoriale 1955 - 1960. Voi aştepta până în 1960 (În anul 1960, Petre Pandrea ispăşea deja o condamnare de 15 ani muncă silnică.) Până atunci, mi-am vândut casa din Mărgăriteşti, casa din Crângaşi, un teren din Băneasa şi 9 desene de Grigorescu. Săptămâna aceasta, vând două parcele de la Periş, din care voi scoate aproximativ 8.000 de lei. Timp de 8 luni sunt un om liber, dedicat scrisului. Sunt un om cvasi-fericit. Puişorii îmi vor fi la adăpost.

Editorii ar trebui să se orienteze după marfa noastră, a scriitorilor. Ei cer de la mine banane sau bumbacul negrilor din SUA? Nu am această marfă. Produc mere creţeşti, nuci şi struguri tămâioasă.

ESPLA a mai făcut o glumă prin Al. I. Ştefănescu. A vrut să retipărească *Germania hitleristă,* reportaje de a-cum 23 de ani. N-am mai crescut? N-am mai căpătat experienţă de la debut? A fost prima carte tipărită, improvizată în trei luni de excursie la Berlin cu nevasta, în voiaj de nuntă, la un an după căsătorie, când îmi terminasem serviciul militar şi mai întârziasem, până la aranjarea problemelor materiale. E o carte de vacanţă, fără gânduri, fără sângele meu, fără experienţă, fără maturitate, scrisă la 29 de ani, cu material adunat la 25 de ani. Ce filosofie politică ştie un tânăr quarto centenar? Nu-i sfertodoct?

Editorii se adresează portretistului de acum un sfert de secol.

N-am crescut între timp? N-am acumulat experienţe noi?

STILUL BRIGAND, STILUL PIETIST, STILUL CAVALER

Stilurile morale sunt felurite, ca şi stilurile literare.

La ceasul de faţă, 1956, domină stilul brigand.

Stilul pietist instaurat în Valahia pentru asanarea morală l-am zărit la mănăstirile Sihastru şi Vladimireşti.

Stilul cavaleresc l-am găsit la toţi mânăstirenii mei, la mulţi ofiţeri şi la câţiva social-democraţi de formaţia umanismului socialist.

M-am opus, din toate puterile fiinţei mele, brigandajului moral, certându-mă cu propriul meu cumnat, Lucreţiu Pătrăşcanu, cu Hertha, cumnată-mea, cu Ana Pauker, care dorea să mă facă ambasador, cu secretarul meu, Avram Bunaciu, ajuns rector, ministru şi vice-rege, preferând puşcăriile, prigoana, surghiunul în Alexandria, şomaj de 14 luni şi sapă în mână la Periş.

Nu iubesc briganzii. Şi Lucreţiu, şi Hertha, şi Ana, şi Avram aveau acelaşi stil de comportare. împărtăşeau teoria: „Stoarce-l ca pe-o lămâie şi pe urmă aruncă-l!" Erau lipsiţi de scrupule. Erau lipsiţi de gratitudine. Erau lipsiţi de eleganţă şi omenie. Un fariseism groaznic şi crud îi anima pe toţi paukeriştii valahi care erau fiii stalinismului satrapie asiatic. Părăsiseră orice urmă de mandarinat, de

liniște creatoare, de ironie și auto-ironie. Erau niște febrile păsări răpitoare. S-au ciocnit aceste păsări între ele, s-au devorat, s-au stupit, s-au bârfit, s-au ucis.

Cronicarul obiectiv, preocupat mai ales de formele morale ale epocii, nu poate trece cu vederea stilul brigand și fariseic care a dominat o duzină de ani (1944 - 1956).

S-a pus pumnul în gâtlejul multora, s-a pus botniță tuturor.

Eu nu m-am lăsat prăjit de către niște eunuci ai brigandajului asiatic satrapie. Aveam și o poziție excepțională: fusesem avocat caritabil în vremuri grele, la o mie dintre ei, încadrați la moarte și salvați grație tehnicii, îndemânării și charismei mele.

Eu nu am putut pleda cu pumnul în gură, ci cu pumnul pe masă, și înainte, și după arestarea mea. Am vrut să le dau pildă de cavalerism și loialitate profesională. Când a început brigandajul, m-am retras cu focul bengal a trei articole esopice, publicate împotriva propriului meu cumnat (în „Timpul", „Orizontul", „Jurnalul de dimineață") și m-am prezentat la curțile marțiale apărând pe toți năpăstuiții împotriva omnipotentului Ministru de Justiție Pătrășcanu (repede aflat pe drojdie) și împotriva propriului meu secretar, Bunaciu, succesorul lui. Eu am fost aruncat în temniță. Nici acolo n-am dezarmat. Limba mea a devenit o mitralieră, mai rapidă decât Z.B.-urile și Katiușele lor...

CÂND ARGHEZI...

Când Tudor Arghezi intra într-o redacție cu *Tabletele* sale, era spor de prestigiu pentru foaie, fie gazetă, fie revistă.

Când Arghezi ieșea din redacție, era o ușurare pentru toată lumea, începând cu portarul și sfârșind cu directorul, ca să nu mai vorbim de secretarul de redacție responsabil, care căpăta fie chelie, fie fire argintii, treptat, treptat, până la înălbirea spaimei. Arghezi era capabil, cu stilul lui contorsionat și esopic, să înjure chiar pe secretarul redacțional, obligat să-i purice articolul înainte de a-l da la imprimat. Directorul era în pericol cotidian să fie străpuns cu stiloul dacă nu-i ceda, dintru început, punga, inima, automobilul, țucalul și coșnița sa. Arghezi este ca o căpușă și ca o lăcustă. Suge sângele și, când a pierit vita, sare în altă redacție. Cine dă mai mult este binevenit. Trebuie să dea până la exterminare. Metoda a aplicat-o și cu „Tânărul scriitor" comunist. Le-a plesnit *Instigatorul.* Scrie mereu pentru ei și în sensul lor, până când îi va răpune cu pretenții. Dar se pare că Arghezi și-a găsit nașul. Corsarul de presă a găsit supra-corsarii, briganzi cu vechime și mâini însângerate.

CÂND ARGHEZI ESTE LICHEA

Când Arghezi începe să facă pe licheaua de presă, depășește intențiile și așteptările patronilor care stipendiază. În momentele când se încearcă luminarea tenebrelor teroarei paukeristo-teohariste și revenirea la umanism, Arghezi începe să înjure pe fondatorii „Vieții Românești" care, de bine, de rău, au inițiat și întrupat acest duh luminat în Valahia. Calomnierea postumă a lui Constantin Stere, Motru, Radovici și a lui Ion Nădejde (titan al bunei credințe și Everest al candorii, într-o lume de pușlamale levantine) indignează și îngrețoșează pe lector și enervează pe patroni.

MAICA VERONICA ȘI SIHASTRII

Maica Veronica, stareța de la Vladimirești, și monahii de la Sfânta Mănăstire a Sihastrului de la Ploscuțenii Adjudului, cei atât de însihăstriți de dreptate, aruncați în temniță, prigoniți, duși din post în post și pârâți comisariatelor militare, au reprezentat tragedia cea mai sângeroasă și mai dureroasă din analele judiciare 1954 -1956, povestea cea mai suavă a inimii mele, deznădejdea sufletului meu însetat de idealuri de justiție, de caritate și de cavalerism.

Aici a fost piscul deznădejdii mele. De-aici începe o cotitură sufletească.

CĂSĂTORIILE MIXTE

Căsătoriile mixte în Valahia sunt supuse la o grea încercare în momentul de față. Ca orice căsătorie, sunt supuse crizelor, unele sunt mai fericite, altele mai puțin armonice, altele descompuse.

Făcându-mi studiile în Germania, cunosc multe cazuri de studenți români care s-au întors cu nemțoaice la subțioară, au făcut copii rumeni și frumoși. în genere, menajul mixt valaho-german, armăsar valah și iapă nemțoaică, dă roade bune și căsătoria nu intră în descompunere. Pe neașteptate, divorțurile se țin lanț. Prin divorț, soția pierde cetățenia Republicii Populare Române, cere pașaport și viza de intrare în patria de origine, împreună cu copiii, apoi copiii recuperează pe tată în Germania. Este tehnica pentru a scăpa din paradisul muncii silnice, al instabilității și al dezastrului sufletesc în care ne-a adus dictatura proletariatului condusă de Pauker-Luca și Georgescu. Ticăloșiile arestărilor nemotivate, pentru a construi Canalul falimentar, fără unelte tehnice (săparea cu ghearele), vastul penitenciar cu zăbrele cenușii și zăbrele albe, în care ne zbatem, a dus la inventivitatea acestei tehnici satanice în care căsătoriile se destramă temporar sau chiar permanent. Cunosc un caz în care soția și-a trimis copilul din prima căsătorie, a fost apoi recuperată de copil, părăsindu-și soțul după 17 ani de pașnică și cuminte coabitație. Ce tristețe...

INTELIGENȚA LUI ȘOLOHOV

Am analizat *Pe Donul liniștit* într-o nouă lectură, numai sub raportul inteligenței autorului. Are forța descriptivă a naturii rustice și a sufletelor elementare. Cum trece la personaje cu sentimente filtrate prin cultură -dincolo de școala de alfabetizare, personajele lui Șolohov sunt lamentabile, schematice și ireale. Abramovici, de pildă, nu există. Dincolo de sperma Axiniei, cu șoldurile legănate și picioarele ei goale, de lacrimile rivalei, de armăsarii cazaci în fierbințeli, de pe Don, de vutcă și mâncăruri rudimentare, nu se mai vede nimic.

Observația lui Leonid Andreiev către Maxim Gorki se verifică din nou:

— În cronicile și istoria rusească nu găsești decât mâncare, băutură și acuplare.

Hojma, personajele lui Șolohov se acuplează, mănâncă, varsă sânge și beau până la turbare. Se vede baia de sânge în filele romanului istoric al revoluției din Octombrie, cu titlul frumos ironic *Pe Donul liniștit,* dar nu se vede pasiunea ideologică, elanul intelectual, care a fost motorul acestor masacre și tulburări sangvine. Peste 200 de ani, nu se va mai înțelege nimic din învolburarea evenimentelor și stufărișul personajelor. Acum se urmărește cu atenție (cam obosită în partea a Ii-a), fiindcă cunoaștem evenimentele istorice. Mai târziu va deveni incomprehensibil. Va rămâne vie figura Axiniei, cățeaua rustică, violată de tată, bătută și iubită de soț, supusă până la sclavaj amantului predestinat, sex aprins, suavă și patetică în suferințele monstruoase pe care le provoacă rivalei (cu gât răsucit de sinucigașă) și va rămâne figura amantului, Romeo etern, realizat pe plan rural. Povestea filtrului de dragoste dintre Tristan și Isolda se repetă printre căzăcimea de pe Don, cu spermă abundentă și bălți de sânge, cu chiolhanuri de vutcă, blini și samahonca.

Într-o primă ipoteză, inteligența lui Șolohov este de natură instinctuală, aproape nulă.

Mă gândesc, însă, dacă nu cumva avem de-a face cu un decadent, cu un extenuat care pictează tablouri „primitiviste", un rafinat meloman care compune „muzică de negri", un moscovit otrăvit și citadinizat care zace printre căzăcime, pentru a-i percepe elanurile vitale și a se scălda pentru învigorare în belșugul de sudoare, spermă și sânge roșu ale cazacilor. Știm că trăiește la țară printre ai săi, cazac

de origine. Nu cumva e un cazac descompus, un cazac cu sânge albastru natural (fără mofturile nobiliare), un cazac decadent, subţiat prin descompunere degenerescentă?

Nu cunosc detalii biografice.

VIRGIL DESPRE SORIN

Sunt prieten cu Virgil Popescu de la 11 ani şi nu ne-am înţeles niciodată. Nici nu ne-am certat.

M-am împrietenit cu Sorin Pavel de la 21 de ani şi am rămas aşa timp de 30 de ani. E un prieten dificil, spre deosebire de primul, care are o prietenie comodă. Virgil dă totul şi nu cere nimic. Nu te stânjeneşte cu problemele sale personale. Sorin este egolatru. El este buricul pământului. Suferinţele, grijile şi nevoile lui încearcă să ţi le pună în spinare.

Am încercat să-i împrietenesc. Cum l-a văzut Virgil pe Sorin Pavel? L-a văzut ca pe un personaj dostoievskian: alcoolic, abulic, cu un menaj al groazei, încărcat de o nemţoaică abulică saşie, cu o casă plutind într-o atmosferă de sinucigaşi şi de mizerie, de vicii şi de teroare. Totul e o minciună. Are o casă armonică, tandră şi cuminte. Virgil, care e lacto-vegetarian şi antialcoolic, nu vede în Sorin Pavel, în Ion Iovescu, în Tiberiu Iliescu, în Dimitrie Stelaru şi alţi intelectuali decât viciul lor benign. Ce mentalitate minoră şi lamentabilă!

Şi Virgil, şi Sorin ispăşesc drama tinereţii lor furtunoase, care a fost drama cunoaşterii. Au ajuns la zdrenţe. Unul este teozof, altul este anarhist sinucigaş, mai întunecat decât întunecatul filosof antic care predica sinuciderea, mai înrăit decât Schopenhauer care, cel puţin, a făcut o sută de copii naturali cu banii babacii, pe când Sorin Pavel n-a făcut decât trei copii, crescuţi pe sângele şi pielea lui, între o rebeliune valahă, un război mondial suportat la Berlin şi Buchenwald, o experienţă paukeristă îndurată între 1945 şi 1956 şi alte blestemăţii ale mediului impropriu, cu un şomaj de 18 ani în Germania şi o muncă sisifică de 11 ani în Valahia.

Tristeţea incomprehensiunii dintre amici este una dintre cele mai copleşitoare.

MOARTEA LUI VINTILĂ BRĂTIANU

Am stat de vorbă cu ziaristul Barcă, liberal vechi, despre moartea lui Vintilă Brătianu. Şi această moarte a fost violentă, cum s-a întâmplat cu majoritatea căpeteniilor politice valahe din ultimul sfert de secol, începând cu I.G. Duca, trecând prin Nicolae Iorga şi Virgil Madgearu, Corneliu Zelea-Codreanu, Lucreţiu Pătrăşcanu, Victor Iamandi şi sfârşind cu Iuliu Maniu, aruncat în lada cu gunoi a puşcăriei de la Sighetul Marmaţiei.

Cum a murit Vintilă Brătianu? A murit la moşia lui. din Argeş, brusc, fără boală prealabilă. La ora 5 dimineaţa, a primit vizita unui străin misterios, însoţit de un român. Generalul Mihăescu din Vâlcea cunoaşte detalii asupra morţii enigmatice.

Ipoteza mea? Cred că Vintilă Brătianu a fost asasinat de regele Carol II şi de Lupeasca, în speţă de Serviciul Secret al lui Moruzov, aşa cum s-a întâmplat cu Octavian Goga, cu Nae Ionescu, cu Nicolae Titulescu (asasinat de Gestapo + SS), cu Patriarhul Miron Cristea, cu profesorul Vasile Cristescu, etc, etc.

TEHNICA PARADOXULUI

Paradoxul are o tehnică pe care o înveţi şi o practici aşa cum înveţi şi practici alfabetul.

Prima regulă: răsturnarea adevărurilor consacrate.

A doua regulă: ironia ridicată la rangul de dogmă, după modelul şi tipicul romanticilor, dintre care se recrutează caracterologic şi temperamental majoritatea amatorilor şi creatorilor de paradoxuri.

A treia regulă: aplicarea trucurilor sofiştilor.

A patra regulă: cutezanţa intelectuală. Nu trebuie să-ţi fie frică de contraziceri, fiindcă „devin" dialectice. Nu trebuie să te jeneze dacă ele contrazic realitatea contemporană, istoria, datele precise şi experimentate. Te salvezi făcând „ipoteze" şi joc gratuit.

LICHEAUA EMIL CIORAN

Pentru a vedea halul de lichelism al lui Emil Cioran, este suficient a citi:

a). Opiniile sale despre români, de la pagina 54, din *Tentative d'exister* şi cele 33 de pagini dedicate „poporului de solitari", adică izraeliţilor. Apologia ultimilor şi denigrarea primilor (care, întâmplător, sunt şi compatrioţii săi) ne arată şmecheria acestui băiat de popă ortodox, intrat ca un zdrenţăros în curţile sinagogilor pariziene, unde cerşeşte puţină glorie, ceva pască şi ştiu-că umplută;

b). Am citit cele 33 de pagini împreună cu un prieten evreu. Omul s-a scandalizat, s-a jenat, s-a înroşit, exclamând: *je ne merite ni cet exces d'honneur, ni cette indignite* (Nu merit acest exces de onoare, nici această ruşine).

ORDINEA RANGURILOR ESTETICE

Există o ordine a rangurilor în orice estetică. Cu atât mai vârtos există o ordine a rangurilor şi a valorificărilor în estetica marxism-leninismului.

Cum putem reconsidera pe G. Brăiescu, Al. Vlahuţă,

Şt. O. Iosif (cum s-a mai remarcat), pe Octavian Goga (tribut al solidarităţii ardelene), prin ediţii multiple, când Paul Zarifopol nu are decât un singur volum, în ediţie restrânsă, de-acum patru decenii? Critica în limbile germană şi română a lui Zarifopol are rang european şi comportă multe volume şi compartimente felurite. C. Stere se află în aceeaşi situaţie. Contribuţiile române la problema ideologică şi a sociologiei în secolul XX are patru prognoze: prognoza T. Maiorescu, prognoza Gherea, tezele lui C. Stere şi cercetările lui Şt. Zeletin şi Gh. Zâne. Nici Virgil Bărbat, nici Dimitrie Guşti, nici Petru Andrei şi nici Mihai Ralea n-au adus vreo contribuţie. Au fost sociologi universitari şi academicieni decoraţi. Gherea -Stere - Zeletin şi Zâne sunt în categoria omişi de oficialităţi. Nimeni nu şi-a putut permite să-i decoreze, după cum ar fi părut bizară academizarea lui Eminescu, Creangă şi Caragiale. Baudelaire şi-a pus candidatura la Academia Franceză. A provocat stupefacţie prin îndrăzneala lui. Ce s-a mai ales din academicienii timpului lui Baudelaire, din poeţii osificaţi şi pierduţi în negura uitării?

ANDRE MAUROIS LA 80 DE ANI

Andre Maurois a ajuns la 80 de ani.

Fac un tur de orizont şi de lectură al operelor numeroase. Rezistă la lectură şi sorb cu paiul ca din paharul cu mazagran.

Am terminat.

Andre Maurois este un pompier al spiritului, al culturii istorice şi al informaţiei filosofice. Un alexandrin, un astru mort care primeşte lumină de la aştri dinamici, în ebuliţiune şi în bombardamente interioare. Posedă spirit atenian: este un *graeculos* şi un *famulus,* un grecişor estropiat şi împovărat de clasicii didacticii lui Victor Cousin şi un ucenic al marilor maeştri diverşi, de unde-şi trage substanţa. Peste penele lui de înger ghebos se lipeşte strălucirea razelor, ca un polen subţire, cules sau dar al marilor astre. Andre Maurois are un suflet îngeresc şi candid: aici îi stă tot farmecul gustat de adolescenţi sentimentali, de femei lâncede, bolnave de spleen şi de ţaţe de bordel sau din mahalaua duhului. Nu-i scriitor pentru oameni maturi. Foiletonist parizian în accepţia proastă a termenului. Om bogat şi inocupat, ambiţios în a străluci prin redacţii şi saloane, a foiletat ceva istorici, prea mulţi monografişti literari, ceva

psihologi universitari şi filosofi periferici. Şi-a pregătit ghivecele cu fiori de hârtie colorată decent şi le-a expus în vitrine de gazete, de reviste şi de librării la standul cu marfă la „sectorul efemerelor” şi al zilei.

FALIMENTE

Falimentele sunt de două feluri: bancruta simplă şi bancruta frauduloasă.

Falimentele literaturii române prezintă forme de bancrută simplă şi aspecte de faliment fraudulos. Criticul literar trebuie să selecţioneze pe fraudatorii cu premeditare şi pe cei aflaţi în bancrută din neglijenţă, din entuziasm infantil sau din adeziune neoiobagă cu vechi tradiţii. O carieră artistică durează în medie patru decenii. Tudor Arghezi a supravieţuit pe şase-şapte decade de zvârcoliri, de eflorescente şi de năpârliri. E floare ca busuiocul şi câine ciobănesc de Gorj. Nu-i Goethe olimpic al României sau în Balcani. N-a avut spiritul faustic al investigaţiei şi al negaţiei mefistofelice. Un ţârcovnic de strană, cu aromiri evlavioase în tinereţe, iar la maturitate, pandur aprig cu bâta, cu măciuca de corn, cu şişul, cu boxul şi stiletele, cu arme puţine în tolbă. N-a avut armele marii culturi universitare, ca Eminescu. N-a avut filosofia în alianţă, ci teologia, lirica şi invectiva. Ca şi ţaţele, n-a dispreţuit sticluţa cu vitriol aruncată în faţă, nici blestemele şi stupitul de mâţă. Era cotoi (mârtan) cu cobiliţă gospodărească şi mercantilă pe umăr. Nu s-a înfruntat cu marii politicieni ai timpului, ca Domnul Tudor Vladimirescu de la Cernaţi sau ca Brâncuşi de la Hobiţa (cel cu marile probleme de artă, de tehnică a meşteşugului şi de filosofare). S-a înfruntat cu cei periferici de la putere, ca N. Iorga (un miluit al Brătienilor şi al puterii regale, unde a concurat şi Arghezi, la egalitate de epoleţi). S-a străduit să spargă formele lexicale cu tenacitate minoră. A reuşit. N-a mers în adâncuri, ca Joyce. A fost prea gospodar. Şi-a durat cula Cernaţilor pe uliţa Mărţişorului, printre ţiganii Capitalei, cu demnitate şi cu pildă stoică de cobiliţar abraş. A dat o lecţie politicienilor dezbrăcinaţi şi măscăricilor artişti sibariţi. Viaţa şi opera lui n-au fost în faliment. Viaţa, energia şi tenacitatea în meşteşug sunt deficitare. Opera nu-i un Everest, cum se acreditează, ci un gorgan, o măgură, poate o colină cu oseminte sacre ale unui napoleonid din Cărbunești. în Juveţia lui Tudor, Magheru şi Popa Şapcă, au răsărit (prin generaţie spontanee?, prin „sincronism”?, prin molipsire?) mulţi ucenici şi sateliţi ai astrului italian de la Ajaccio, care a luminat Franţa şi a tulburat Europa. Arghezi a fost un napoleonid oltean care n-a sfârşit pe insula Sfânta Elena sau în faliment.

SEX ŞI STOMAC

Arta patului şi arta culinară sunt înfrăţite, se interpenetrează şi se completează.

Nu spun nemţii că *die Liebe geht durch dem Magen,* adică dragostea trece prin stomac? Adagiul este cam vag.

Mandarinul adaugă:

— Eu nu pot mânca mămăligă prea multă. îmi strică stomacul. Mănânc chiar sarmalele cu pâine şi smântână.

Nu suport nici cozonacul, nici prăjiturile. Gust cozonacul înmuiat în vin, de Crăciun şi de Paşti. Cozonacul şi cafeaua cu lapte dimineaţa îmi dau dureri de cap toată ziua. îmi place pâinea în fiecare clipă şi înţeleg rugăciunea umilă: *Dă-ne, Doamne, pâinea noastră cea de toate zilele!* Se poate trăi cu 2.400 de calorii pe zi, adică o pâine neagră, adică 60 de lei, salariu minimal. Se face multă risipă de bani şi salarii. Cureaua se poate strânge până la piele. Pâinea albă nu mă satură. E şi prea scumpă. O înghit cu noduri. Prefer pâinea neagră, bine rumenită, aproape arsă, proaspătă sau veche.

Dacă sexul şi stomacul sunt cele două faruri luminoase ale omului, aşa cum pretind ironic răzvrătiţii, cinicii şi hedonicii, dacă între arta patului şi arta culinară a popoarelor şi a omului ar fi trainice legături (nu repeta H. Sanielevici până la saţietate că *der Mench ist was er Esst?* (Omul este ceea ce mănâncă.), dacă aceste două organe nemernice ale omului, bârdăhanul şi mădularul abraş, sunt organe esenţiale, eu aş da următoarele sfaturi ciracului meu:

1) nu mânca neapărat cozonac, dacă te doare capul, şi nu râvni la prostituata de lux, ca tovarăşă a parului nopţilor şi zilelor tale;

2) dacă îţi prieşte greoaia mămăligă cu varză, zadarnic te vei îndopa cu dulceaţă pe franzeluţă, fiindcă nu te vei sătura şi-ţi vei strica burta, deci nu te însura cu o blândă fetiţă *mignonă* fără maţe, dacă tu ai cheresteaua de fierar, gusturi de birtaş, stomac de măcelar şi mădular abraş de majur;

3) dacă eşti plugar sau meseriaş, nu-ţi lua ca nevastă fiică de negustor, boier sau funcţionar;

4) dacă eşti popă, ia-ţi fată de popă, dacă eşti profesor, ia-ţi dăscăliţă, dacă eşti artist, caută-ţi artistă, dacă eşti tânăr, caută-ţi una mai tânără, dacă eşti ghiuj verde, caută-ţi văduvă plinuţă şi rumeioară;

5)femeia este teaca săbiei şi bărbatul sabia duşmanului din casă care trebuie dulce ucis, cu tactică, strategie şi atac zi de zi şi noapte de noapte, până când se sudează, trup şi suflet, cele două unităţi inamice, într-o superioară, înduioşătoare unitate. Războiul dintre sexe este o realitate mai profundă şi mai vie decât războiul dintre clase, care izbucneşte de câteva ori pe secol sau chiar mai rar, pe când războiul dintre bărbat şi femeie este cotidian şi virulent, până când se ajunge la armistiţiu.

Martin Luther - „porcul mistic” - sfătuia evlavios pe căsătoriţi să nu aibă raporturi decât de 2 - 3 ori pe săptămână. Ce te faci cu luna de miere? Ce te faci cu lungile nopţi de toamnă şi de iarnă ale plugarilor noştri plini de vânjoşie, de sămânţă şi legaţi de ţarcul muncilor uşoare, de hrănire a animalelor domestice, trecând de pe cuptor la grajd şi de la grajd pe caldul cuptor? Amorul intens şi des este nu numai o necesitate, ci şi unica distracţie. Facerea copiilor devine munca serioasă de toamnă şi de iarnă a unor bărbaţi plenitudinari şi a unor femele ieşite, borţoase, regulat în primăvară şi născând vara, pe mirişti, ca iepuroaicele.

Ce te faci cu nopţile de mai, parfumate cu liliac?

Ce te faci cu verile toride, instigatoare la acuplare?

L 'amour c 'est l 'affaire des oisifs (Dragostea este ocupaţia celor leneşi.), spunea Napoleon şi avea dreptate. Balcanul rural şi Orientul cu uşoare munci casnice barbare, ţinând permanent masculul şi femela, cot la cot, sub acelaşi acoperiş, proliferează în dulce contemplaţie şi schimburi de epiderme, regenerând, cu aportul roadelor odrăslite, viaţa tentaculară a oraşelor înnebunite de activism şi civilizaţie deşănţată.

Sfatul evlavios al lui Luther asupra practicii paupere hebdomadare mi se pare ineficient şi fastidios, în mediul rural, şi bun doar pentru rentieri, pentru leneşii oraşelor şi pentru cei cu o prea bogată senzualitate. Ştiu că pe tonele de spermă masculină sustrasă vaginelor germanice şi - în general - protestante, s-a ridicat clădăria de fabrici, labirintul de termite al occidentalilor, încreţiturile maniace, sfidătoare ale scoarţei pământului, care par, de sus privite, *a voi d'oiseau,* nişte biete muşuroaie de furnici pretenţioase.

Nu preferaţi pe ruralul balcanic tihnit, în concordanţă cu cosmosul şi cu geologia milenară?

A fost adus omul pe lume pentru durere şi suspin, sau pentru bucurie şi plăcere?

Să se scurgă mai bine lacrima sărată a ochilor, sau mustul testiculelor, al mădularului fierbinte şi abraş?

Cine afirmă valorile morţii se va decide pentru activismul nesăbuit şi fără ţel, pentru obnubilarea şi obstacularea bucuriei, pentru frenetismul dăunător echilibrului şi armoniei.

Cine afirmă valorile vieţii nu va clinti o iotă din doctrina morală a regulilor biologice ale strămoşilor.

DOMNIA PLEBEI

Când plebea pune mâna pe putere sau când bandele catilinare organizate acaparează guvernământul, se instaurează iadul pe pământ:

1. egoismul terestru, zoologic şi ventricular,
2. dezordinea comenzilor şi dezordinea instinctelor,
3. lipsa sentimentelor nobile (justiţia, caritatea, loialitatea).

CONŞTIINŢA SCRIITORILOR MALADIVI

Când citesc biografia scriitorilor maladivi, mă înspăimântă lipsa lor de conştiinţă.

Cum au putut să-şi etaleze rănile purulente? Cum au putut să înşele, să proclame valori, să se drapeze?

Au drept bolnavii declaraţi şi conştienţi să scrie cărţi de literatură şi să confecţioneze artă pentru oameni sănătoşi?

Istoria artei, istoria literaturii şi istoria filosofiei sunt cimitire de nebuni, bolniţe cu cranii malefice, imense leprozerii morale.

Când stau de vorbă cu ţărani sănătoşi, îmi dau seama că bibliotecile publice sunt în mare măsură pericole publice, prăvălii sordide de fumat opiu şi consumat felurite droguri ale artificialelor paradisuri.

Dar de ce eu, mandarin valah, frecventez pe epilepticul Dostoievski, de ce nu mă mai satur de psalmiile lunaticului David şi de dervişii urlători, care sunt profeţii?

De ce mă lasă rece literatura sană şi didactică?

Nu cumva arta iese din cărnuri putrede şi suflete torturate, pentru a ne face pe noi, mandarinii, să presimţim extazele divine ale celor aleşi prin boală, estropiere, degenerescentă sau intoxicare?

RUŞINEA ŞI NĂDEJDEA FANTASTICĂ

Un om aflat în ruşine şi neputinţă secretează psihic floarea nădejdii fantastice.

De pildă, o fată cuminte înşelată de un flăcău pleacă la mănăstire pentru a deveni mireasa lui Christos, pleacă la oraş pentru a-şi găsi stăpânul, bărbatul sau bordelul. Studentul care nu-şi poate lua examenele se transformă în chiriaş al unui ideal politic extremist. Din drojdia studenţilor întârziaţi s-a recrutat clientela partidelor totalitare, predicatoare ale violenţelor.

Indivizii care au de ascuns ceva (impotenţa, vicii inavuabile) se refugiază în idealuri excesive şi devin de o virulenţă nemaipomenită în Cetate.

MASCARAUA LEVANTINĂ

Tipul levantin, atât de frecvent în oraşele noastre, se caracterizează prin:

a) mascara,
b) realism atroce,
c) arghirofilie feroce,
d) moralitate laxă în exterior şi puritanism domestic,
e) simţ tribal şi al ginţii,
f) spirit apatrid,
g) lipsă de ruşine şi de scrupule.

Puşi faţă în faţă cu ruralii băştinaşi, distonează până la antipod şi caricatură.

ÎMPĂCARE

Ţăranul întreabă despre cuplul proaspăt căsătorit:

— Cum se *împacă* amândoi?

Întrebarea mi se pare de o rară fineţe.

Nu este căsătoria, în fond, un război declarat, o agresiune latentă permanentă, o non beligeranţă provizorie sau, de cele mai multe ori, un război de *guerilla?*

Căsnicia pune frâu, în principiu, la o iapă în fierbinţeli şi la un tânăr armăsar nărăvaş. Armăsarul se potoleşte, se devirilizează prin acuplări regulate multiple, şi devine cal de dârloagă sau de tracţiune, iar iapa, prin saţietate şi câteva naşteri, se aruncă la rebutul gospodăriei şi creşterii copiilor.

Cuplul nărăvaş, împăcat, intră în „rândul oamenilor", cum zic ruralii, şi fundează o gospodărie, mai mult sau mai puţin prosperă, trage targa pe uscat şi respectă ciclul etern, printr-o poveste identică tuturor.

De ce aceste banalităţi auguste - naştere, botez, logodnă, cununie, boală, moarte - sunt emoţionante în ochii mandarinului valah, prin însăşi repetabilitatea lor? De ce trebuie să le aibă, icoane venerabile, în faţa ochilor săi?

Răspunsul e simplu: pentru a-şi da socoteală de limitele sale, de răspundere, de destinul banal al tuturor, pentru a se feri de personalism lăbărţat şi pentru a deveni simplu exponent al tuturor, deşi el, mandarinul, pluteşte ca albatrosul prin zări albastre, porneşte de la alt start şi urmăreşte alte finalităţi.

Mandarinul repetă ciclul banal în fiinţa sa şi, deseori, în viaţa sa. Este bine ca să se supună orânduielii tuturor. Dar dintre cine se recrutează călugării, dacă nu dintre cei cu vocaţia mandarinală? Dintre cine conducătorii de oşti sau oamenii politici? Dintre cine poeţii, filosofii, oamenii de ştiinţă şi tehnocraţii? Aceştia au cămin, repetă ciclul banal, dar sunt capabili de jertfa ciclului banal, atât de comod, tihnit, fericitor, pentru a se dedica unor treburi care transgresează interesele individuale.

Ce este mandarinul?

Un om cu un ciclu banal, în fiinţa sa şi în viaţa sa, pe care-l depăşeşte prin vocaţie.

DOUĂ INSTINCTE

Se face mare tapaj în jurul celor două instincte: foamea şi reproducţia.

Cât timp ţi-e foame, se naşte materialismul istoric proletari an.

Cât timp eşti în călduri nesatisfăcute, se nasc nevrozele lui Libido.

Asigurarea pâinii zilnice şi căsătoria timpurie rezolvă tapajul asurzitor al celor două instincte care umplu cu larma lor istoria universală, de la Spartacus şi Sylla până la stupidităţile lui Freud sau frivolităţile contemporane.

Fericitele ţări scandinave şi puritana Elveţie au ştiut să dea pildă recentă, de peste o jumătate de secol, Europei tulburate de instinctele elementare nesatisfăcute, foametea în primul rând, din cauza şomajului şi a acumulării avuţiilor în câteva mâini, ca şi de

instinctele genezice, răscolite tot din cauza lipsei de siguranţă a zilei de mâine, care împiedica pe tineri să-şi fundeze familia, să o întreţină şi să repete ciclul august şi banal al înaintaşilor.

Semn bun în Valahia contemporană citadină: căsătoria timpurie. Intrarea tuturor ca salariaţi în câmpul muncii, lefurile mici şi lipsa spaţiului locativ determină pe tineri să-şi unească trupurile, salariile şi destinele, în jurul vârstei de 20 de ani, aşa cum au făcut înaintaşii lor, aşa cum s-a întâmplat şi se mai întâmplă permanent la ţară.

CICĂLITOAREA SOŢIE VIITOARE

Un prieten spunea că a iubit o fată, o colegă de universitate, cu care a hotărât să se căsătorească după terminarea studiilor în străinătate. La şase luni, a sosit după el cu certificatul de naştere şi cu părinţii. Trebuiau să încheie căsătoria a doua zi, la legaţie.

Seara, au cinat împreună la un mic restaurant. La cafea - o ţigară. Pe urmă, se hotărâse consumarea matrimoniului în camera sa de student. Logodnica se codea, de formă. A aprins o nouă ţigară, ca s-o convingă.

Ţigara veche fumega. I-a stins-o ostentativ şi cu observaţii. Au mai întârziat cu persuasiunea:

— Ce vor zice părinţii, la hotel, când voi sosi dimineaţa?

— Păi, nu mergem direct la ofiţerul stării civile?

— Întâi, ofiţerul stării civile şi pe urmă consumarea matrimoniului!

— De trei ani, îmi faci această teorie. De ce să nu trecem Rubiconul cu zece ore înainte? De ce nu vrei să-mi dai dovada încrederii şi să jertfeşti fecioria, bazându-te pe cuvântul meu de onoare?

S-au mai fumat câteva ţigări.

De fiecare dată, a storcoşit ostentativ mucurile fumegânde ale ţigărilor.

...Logodnica a fost condusă ceremonios la hotelul de lux, unde locuia cu părinţii. Ningea cu fulgi mari prin parcul vast. A meditat. Va fi o femeie cicălitoare. S-a reîntors la hotelul adormit. A cerut portarului un plic cu hârtie cu *en-tete* în litere aurite. A scris misiva de adio.

S-a dus direct la vânzătoarea simplă de magazin, prietena sa recentă. A sunat uşor. I-a deschis şi l-a îmbrăţişat. I-a amintit de invitaţia de Crăciun în familia de ţărani şi de hotărârea luată în astă-noapte de a accepta. Să-şi facă bagajele. De frică să nu se fi răzgândit logodnica şi să n-o întâlnească acasă, a renunţat la peria de dinţi. înainte de revărsatul zorilor, au ajuns în gară şi au plecat în vacanţă.

Aşa a scăpat de o eventuală soţie cicălitoare. Din câteva chiştoace, se poate încheia sau desface o căsătorie.

SUFLETE COMPLICATE

Radu Popescu din Bucureşti trimite o epistolă deschisă lui Emil Cioran la Paris, azi, 12 septembrie 1957. îl atacă feroce. De ce?

Radu Popescu gândeşte despre români exact ceea ce scrie Cioran (adică tot răul posibil), iar Emil Cioran gândeşte tot binele orgolios despre valahi, dar scrie exact pe dos. îi cunosc bine pe amândoi. Emil Cioran este un legionar emigrant şi, ca toţi legionarii, un şovin, cu toată masca liberal-cosmopolită cu care se decorează. Radu Popescu este un democrat-progresist, un om al cosmosului şi puţin îi pasă de România. De-altminteri, maica lui este o bizantină, şi sufletul, manierele şi morala sa se trag dinspre Levant.

CHIRURGIA

Chirurgia este măcelărire? Nonsens. Chirurgia este arta şi ştiinţa bijutierului. Bijutierul lucrează cu metale preţioase. Chirurgul lucrează cu material furnizat de trupul uman, un material preţios şi cu mult mai complicat.

O BOALĂ LA TIMP

Apendicita mea, operată azi, 13 septembrie 1957, este o boală sosită la timp.

Am răgaz de contemplaţie: minimum trei săptămâni.

Am ieşit dintr-o serie de complicaţii: clientela stilistă. Patriarhia, prin vicarul ei Alex Ionescu, a depus o nouă plângere contra mea la Securitate, Procuratură, Colegiu. Mă aşteptam, din moment în moment, la arestare şi suspendare. M-am auto-arestat în spital şi mi-am făcut culcuş în boală, vorba lui Freud.

Am scăpat de perplexităţi şi încurcături. Cât timp?

SUFERINŢA

Traversez zile grele de suferinţă fizică. Operaţia de apendicită mă copleşeşte, cu tot cortegiul ei de mizerii.

Operaţia în sine: straniu, mecanic, monstruos, hidos, operaţie pe jumătate viu şi pe jumătate mort. Am încercat să spun versuri franceze. Pe urmă, am numărat. N-a durat 7 minute, ci 57 de minute. Senzaţie de groază. Un doctor şi-a pus cotul pe inima mea. Mi s-a agravat senzaţia cuiului din piept.

Rahianestezia cu stovaină te separă în trup inert şi trup viu. Când m-a coborât de pe masa de operaţie pe brancardă şi de pe brancardă pe pat, rotula piciorului drept a plesnit, am făcut o luxaţie teribilă, sau ceva similar, fiindcă de trei zile în şir mă doare. Nu mă mai doare rana, tăietura apendicelui operat, cât această entorsă a rotulei. Zac în smârcurile suferinţei sordide de spital. Nu-mi place durerea. Nu vreau suferinţele fizice pe care le suport cu greu, copilăreşte, căinându-mă uşor, discret, pentru a nu mă face de râs. Dacă aş fi singur, aş geme toată ziua. Când încetează această suferinţă, începe o stranie plăcere. Durează câteva secunde. Pe urmă, reîncep durerile de la genunchi sau de la apendice.

UN NOU AUTOR •

Ieri, Aurică Chivu, prietenul lui Andrei şi locţiitor în casa mea pustie (familia se află la Poiana Ţapului), a venit să mă anunţe că feciorul meu este căutat de Editură. Să se prezinte urgent la tipografie şi să facă ultima revizie. Să dea bun de tipar. Apare prima lui carte, *Hoinar prin Bucegi.*

Un nou autor a apărut la orizontul literaturii ţării mele? Sau un licurici efemer? Are un debit remarcabil. A redactat o carte în 4 - 5 săptămâni. Prea rapid. N-am făcut şi eu la fel cu *Germania hitleristă?* E o diferenţă în minus pentru mine. Eu aveam 29 de ani, iar Andrei avea 19 ani. *Sare capra masa, sare iada casa.* Are facilitate, sistem de lucru, tenacitate.

Când a apărut, împreună cu Nadia, fetiţa mea, la căpătâiul meu de bolnav, parcă doi luceferi au răsărit. Nu m-am vindecat. Dar m-am înseninat.

NEGAŢIILE MANDARINULUI

Nu mă pot încumeta să dau o definiţie a mandarinatului intelectual.

Aş putea să-i consemnez suferinţele, aprobările, entuziasmele. Mandarinul are un suflet candid, iubitor de oameni, admirator al frumosului, adorator al binelui, căutător al adevărului. Nu se teme să afirme. Nu se teme să vorbească. Are necesitatea admiraţiei vieţii şi a valorilor ei măreţe.

Cum aş putea surprinde, într-o definiţie strâmtă, viaţa pluriformă şi candoarea sufletului mandarinal, bunăvoinţa lui de a afirma şi a lăuda, de a împrăştia feeria şi a stimula bucuria?

M-aş încumeta, mai degrabă, să definesc pe mandarin prin diferenţe şi afaniseli, prin plictis şi amărăciuni.

Să enumerăm câteva din negaţiile mandarinului:

1. Mandarinul nu este huligan.

2. Mandarinul nu este şovin. îşi poate lăuda patria, provincia sau cătunul, aşa cum fiecare ţigan îşi laudă ciocanul, fără iluzii de şătrar şi îngustimi de barosan.

3. Mandarinul nu este leneş, nu poate fi fără meserie, fiindcă leneşul este cerşetor, iar mandarinul are obligaţii multiple.

4. Mandarinul valah plăteşte dajdia pecuniară a sufletului său, care porneşte de la zeciuială şi merge până la a pretinde doar o zecime din salariul sau venitul său. Cota sufletului are o scară mobilă, de la o zecime la nouă zecimi, dar niciodată nu coboară la zero. Dintr-o pâine, poţi ceda o pătrime. Dintr-un sfert, jumătatea lui, ca-n puşcăriile Anei Pauker. Cerşetorii pe care i-am văzut în puşcării i-am mai zărit şi-afară, înainte şi după.

5. Mandarinul darnic din puşcării tot darnic era şi afară.

6. Golanul şi mandarinul sunt la antipozi.

7. Zgârcitul şi mandarinul sunt la antipozi.

8. Lacomul şi mandarinul sunt la antipozi.

9. Egoistul şi mandarinul sunt la antipozi.

10. ....

(Text găsit neterminat)

ETICA MUNCII

Dezastrul multor intelectuali progresişti, ancoraţi şi dezamăgiţi în epoca de construcţie a socialismului, derivă din faptul că ei au căutat o religie şi o metafizică pe care socialismul n-o oferă şi nici n-o poate oferi.

Socialismul este un ansamblu de tehnici economice, politice şi sociale, pentru remedierea racilelor capitalismului: şomajul şi lipsa de planificare.

Socialismul nu este o religie sau o metafizică pentru mântuirea sufletelor. Socialismul are, cel mult, o etică.

Etica socialistă este de o rară severitate, fiindcă derivă din muncă, din salariu, şi salariile sunt calculate la minimal, producţia de bunuri fiind redusă şi lucrările de utilitate publică fiind enorme. Productivitatea muncii în socialism este redusă, fiindcă lipseşte egoismul, iar cu altruismul nu se face mare lucru. Capitalismul stimulează egoismul şi, implicit, producţia. Socialismul nu are alt avantaj. Morala severă şi eroică a muncii nu are poezie. Nu cunoaşte caritatea.

Decât să plângă mama, mai bine să plângă mă-ta.

Gura bate curu'. Frate, frate, dar brânza-i pe bani.

CHATEAUBRIAND ŞI SAINTE-BEUVE

Chateaubriand a fost regalist.

Sainte-Beuve a fost bonapartist, a adulat pe principesa Mathilda şi pe Napoleon III.

Sainte-Beuve a fost criticul *per excellentiam* al romantismului contemporan, iar Chateaubriand, unul din crainicii curentului, poate chiar chintesenţa acelui *„mal du siecle”.*

Numitorul comun le era romantismul, idealuri similare, scris înrudit, deşi temperamente variate.

Cine-şi mai aminteşte de disensiunea politică? Prin ce şi-au lăsat pecetea idealurile lor divergente politic? Prin nimic sau aproape nimic.

Numai Charles Maurras predica încăpăţânat şi monocord:

— La politique d'abord!

Politica este un capitol secund, poate terţiar, în viaţa poetului şi a prozatorului. Poate că sifilisul terţiar al poetului deschide perspective şi oferă chei explicative mai eficiente decât cheia politică. Această cheie a devenit un fel de *passe-partout* pentru literaţii mediocri şi criticii contemporani de rea-credinţă sau lichele.

IDEALURILE MONASTICE

Idealurile monastice au fost reluate *tale quale* în comunismul de tip rusesc, în special în comunismul ideal şi excesiv al lui LV. Stalin, fost seminarist.

Conversaţiile sunt tipic călugăreşti. Manierele - dulcege. Agapele - comune. Mefianţa şi regula de a trăi între „fraţi” şi „tovarăşi”, cu dispreţul faţă de rest. Etc, etc.

CERTURI

Cearta dintre aristocraţie şi burghezie a fost plină de grandilocvenţă: era o ceartă dintre negustori şi cavaleri.

Cearta dintre tinichigiii în salopetă şi miliardarii borţoşi, pentru stăpânirea uzinelor şi a băncilor, ia aspecte hidoase, de genocid.

CORELA ŢII „DIALECTICE

Sfaturile mele „dialectice” sunt:

1. pune burghiul foamei în burta omului politic,

2. pune-i revolverul la tâmplă.

Aşa se rezolvă dialectica hegeliană în Valahia.

CUTUMA ŞI LEGEA

Cutuma este mai tare decât legea.

Se poate face inflaţie de legi. Ele nu pot rezolva criza. O agravează. Sau iese un talmeş-balmeş. De aceea, o legiferare „îndrăzneaţă”, o legiferare „ideală”, o legiferare la bandă rulantă sunt stupidităţi.

Legile trebuie făcute rar şi cu multă prudenţă. Aplicarea legilor este problema esenţială. Confecţionarea legilor în serie, de bandă rulantă, este dovadă de superficialitate.

Cei mai răi miniştri de justiţie din generaţia mea au fost Victor Iamandi şi Lucreţiu Pătrăşcanu. Unul era profesor secundar de istorie şi al doilea economist. Nu am motive să-i bârfesc. Primul mi-era prieten drag, al doilea rudă. (Cu amândoi m-am certat crunt). Unul a guvernat doi ani, altul trei ani, ambii în depline puteri. Şi-au modificat aceeaşi lege şi de câte trei ori. Acceptau orice sugestie de legiferare. Parcă aveau muştar sub fotoliul ministerial.

Victor Iamandi a sfărâmat Codul Penal, îndelung chibzuit la confecţionare şi pus în aplicare abia la 1 ianuarie 1937, cu un an şi ceva înainte de preluarea Departamentului Justiţie. Lucreţiu Pătrăşcanu s-a amestecat în probleme de drept civil de care habar n-avea, răsturnând principii venerabile. Unul vorbea în numele revoluţiei FNR, altul în numele revoluţiei PMR. Ambii au pierit ucişi în condiţii dramatice. Nu făceau şi nici nu patronau „revoluţia", aşa cum îşi imaginau. îşi dădeau drumul la nervii lor, la hachiţe, la un carierism ieşean furibund şi fără scrupule.

Aceşti miniştri, zişi democraţi, erau de o tiranie înspăimântătoare *in concreto,* în dosare, făceau injoncţiuni groaznice asupra conştiinţei judecătorilor, ca să dea soluţii după bunul lor plac, după intervenţii întâmplătoare făcute asupra lor, după capricii sau vagi presiuni politice. Era o înspăimântătoare labilitate în darea sentinţelor.

Pot argumenta, în concret, pe dosare, abuzul ministerial. Cazul Al. Liciu a rămas memorabil pentru Victor Iamandi. Nu mai vorbesc de abuzurile cumnatului meu, Lucreţiu Pătrăşcanu. Şi-acum clocotesc de mânie şi de jenă.

Oamenii inteligenţi, carieriști, nervoşi şi fără specialitate strictă devin calamităţi naţionale, dezastre pentru familiile lor şi se prăbuşesc în catastrofe personale.

LEGI ŞI CUTUME

Legea lui Gresham în economia politică glăsuieşte just, atunci când spune că moneda rea alungă moneda bună. Circulaţia de monezi duce la catastrofa alungării monedei bune şi se instaurează moneda proastă, fără stabilitate, care duce, automat, la inflaţie.

În drept, aş formula o lege similară: cutuma reprezintă acoperirea-aur a legii, care este o bucată de hârtie. Avalanşa de legi care contrazic fundamentul cutumelor duce la inflaţia de pedeapsă şi la absenţa sau anarhizarea Justiţiei.

Ce este cutuma? Cutuma este făgaşul larg în care intră morala şi legile societăţii. Legile n-au voie să contrazică morala şi nici cutumele.

PANICA

Feriţi-vă de panica foametei, de panica adulterului, de panica adăpostului zilei de mâine.

Mâine, vei găsi mereu un codru de pâine, o altă femeie sau un căpătâi unde să-ţi pui capul.

ILUZII

Sunt trei iluzii artificiale şi pernicioase:

1). iluzia alcoolică pe stomacul gol,

2). iluzia gloriei la cei netalentaţi şi veleitari,

3). iluzia amorului platonic.

În acest trio găseşti deşertăciune, rodomontadă şi cenuşă.

Alcoolul îngurgitat pe stomacul cu aşternut gros de proteine, gloria pentru cei dotaţi şi amorul pentru cei puternici sunt spectacole magnifice şi sane...

DEZAMĂGIŢII

Detest omul dezamăgit.

L-am întâlnit în domeniul amorului: a iubit o fată, s-a căsătorit cu ea şi pe urmă nu i-a mai plăcut. în loc să-i facă educaţia sau să divorţeze rapid, târâie cu el cadavrul dezamăgirii.

Întâlnesc, acum, zilnic pe câte unul din cei 500 de comunişti, membri cinstiţi de partid în ilegalitate, fiindcă ceilalţi 500 erau agenţi de siguranţă, sau câte unul din cei 300 de intelectuali-simpatizanţi comunişti dinainte de 23 august. Ce era un simpatizant? După definiţia cinică a cumnatului meu Lucreţiu Pătrăşcanu, simpatizantul este o bestie care vrea să-i fie bine şi sub burghezie şi sub comunism.

Dezamăgiţii comunişti fac impresia îndrăgostiţilor care nu ştiu să-şi încherbeze căsnicia şi gospodăria cu fata iubită, şi oftează. Simpatizanţii comunişti sunt ridicoli: asta au vrut, asta au.

La toţi le citez dictonul francez: *Mefiez-vous de l'ideal, il se realise!* (Feriţi-vă de ideal, se înfăptuieşte!) Sau: nu poţi face omletă fără să spargi găoacea oului! în revoluţie se sparg şi capete. Sau: revoluţia formează un bloc, o admiţi în întregime, nu poţi s-o parcelezi ca pe un teren viran (adaptare din Georges Clemanceau).

Mi se răspunde: dar tu ce vrei?

Eu vreau păstrarea formelor şi a principiilor fundamentale ale umanităţii:

1). *forma dat esse rei,* adică forma dă substanţa lucrurilor, iar procedura garantează drepturile,

2). orice are faţă omenească trebuie să i se garanteze drepturi elementare.

Nu mă interesează fondul controversei: socialism sau capitalism?

Pe mine mă interesează *forma* în care se petrece această grandioasă controversă şi păstrarea patrimoniului milenar etic şi civilizatoriu al umanităţii.

Eu sunt convins că nici socialismul nu reprezintă acel *El Dorado* economic la care visează utopicii şi pe care-l proclamă şmecherii cu surle şi tobe. Materia este inertă şi nu poate fi stăpânită decât cu sudoare, şi în capitalism şi în socialism. Mai sunt convins că nici capitalismul nu cunoaşte cei 7 ani graşi, decât în epocile premergătoare războaielor, care sunt fenomene inevitabile acestui regim.

A treia soluţie există, se află în buzunarele mele şi în capetele mandarinilor, a tehnocraţilor epocii noastre. Trustul creierului *(brain trust)* roosveltian a dovedit-o. A sosit, teoretic, epoca sintezei între teza capitalistă şi teza comunistă. Se vede silueta teoretică. Nu văd timpul când se va pune în practică. Până atunci, umanitatea se află într-o gigantică încleştare, într-un duel sângeros. Acest duel trebuie să păstreze anumite reguli cavalereşti şi umanitare.

Huliganii de stânga sunt cu fraza „revoluţiei permanente" în gură. Troţki poate dormi liniştit şi răzbunat în cimitirul său mexican. Revoluţia nu se face în fiecare zi. A durat 3 zile în octombrie 1917. De-atunci, s-au instaurat ordinea şi legalitatea socialiste. Eternul huligan nu vrea să înţeleagă. Cât despre huliganii de dreapta, abia aşteaptă organizarea sotniilor negre.

SPUNE-MI CU CINE TE ADUNI...

Spune-mi cu cine te aduni, ca să-ţi spun cine eşti.

Spune-mi ce mănânci, ca să-ţi fac descripţia anatomică.

Spune-mi ce bei, ca să-ţi fac portretul caracterologic.

Bei vutcă? Te cunosc: eşti violent, tandru, nihilist şi infatuat. Săruţi prietenul şi pe urmă îl sugrumi în cumplite remuşcări de conştiinţă.

Bei bere? Eşti greoi la pas şi acerb la muncă, înceţoşat la minte şi idilic sufleteşte.

Bei rachiuri tari, ca anglo-norzii? Cine nu-i ştie?

Bei vinuri uşoare? Vei fi sclipitor ca franţuzul.
Bei şprituri? Eşti valah din speţa lui Mitică Popescu.
Bei ţuică? Fereşte-te de ţuicari.
Bei cafea? Vei sta tologit pe sofa, în aromeală.

BRÂUL CIVILIZAŢIEI

Brâul civilizaţiei coincide cu centura de podgorii. Nunta de la Cana Galileea ne pomeneşte de vinul palestinian şi de vinurile greco-italo-iberice, devenite celebre. S-au mutat, mai sus, treptat, în Franţa, pe Rhin, la Viena, la Tokay şi se opresc la Cotnar. Dincolo de această centură, nu mai există civilizaţie decât în măsura în care londonezii, de pildă, s-au obişnuit să bea porto, moscoviţii, şampanie franţuzească şi de Crimeea. Când americanii se vor dezvăţa să mai bea coca-cola, ginuri şi lapte, se vor civiliza. Laptele este excelent pentru copii, dar vinul este laptele bătrânului înţelept şi al omului matur civilizat.

TREI CAPITALE

Nu recunosc decât trei capitale ale lumii: Roma eternă a ordinii juridice, Atena silogismului, a măsurii şi a simetriei, plus Ierusalimul caritaţii. în acest amalgam de ape îmbălsămate, înot ca peştele în mediul lui. Nu-mi place nici Bucureştiul, capitala ţării mele, nici Berlinul, capitala studiilor mele, nici Parisul, surogat babilonic al Atenei, nici Madridul, capitala omului iberic, atât de drag mie, nici Pekinul, capitala strămoşilor materni.

Sinteza Romei juridice, a Atenei raţionaliste şi a Capitalei ierusalimitice: iată idealul îndepărtat.

INFANTILISM

Un sculptor prieten, întâlnit pe stradă, îmi declamă:
— Maistre, mi-am gonit nevasta... Am divorţat, în
sfârşit. V-aţi opus zadarnic. Nu era deloc gospodină...
— Sper că nu vei alerga imediat după alta, fiindcă după femei şi tramvaie nu trebuie să alergi. Poate te reconciliezi cu ea.
— O, nu. Mi-am gonit nevasta şi mi-am adus pe mama. Ştiu că ea nici nu mă va înşela, nici nu mă va fura.
...Sculptorul este încă în faza infantilă. Putea să-şi păstreze nevasta (o femeie excelentă, care-mi mărturisise că se va sinucide la repudierea prin divorţ legal, şi bine a făcut că nu a comis suicidul) şi să-şi aducă şi mama, ca s-o înveţe pe nevastă să gătească şi să deretice.

PREMISA FRUMUSEŢII

Premisa frumuseţii feminine este fecunditatea, iar premisa frumuseţii masculine este puterea de însămânţare. Restul sunt palori, indecenţe sau aparenţe.

UITAREA

Egoistul suferă de amnezie, când trebuie să-şi plătească datoriile.
Altruistul suferă de amnezie, când trebuie să-şi recupereze datoriile. El împrumută *a fonds perdus.*
Dar uitările afective?
Melancoliile dispariţiilor sentimentale?
Eminescu a definit magistral:

Uitarea le închide-n scrin,
Cu mâna ei cea rece,
Şi nici pe buze nu-mi mai vin,
Şi nici prin gând mi-or trece!

ÎMPRUMUTURI

Popoarele thalassice (englezi, greci, evrei) lucrează pe credit, adică cu banii altora. Popoarele agricole refuză creditul, fiindcă creditul înghite pe debitor sau debitorul trage chiulul creditorului.

Am văzut permanent în Bucureşti 90% din negustoraşii olteni refuzând creditele. Am fost avocat la sindicatul de porcari şi zarzavagii din Obor, „Tudor Vladimirescu", care avea 6.000 de membri cu cobiliţa. Nu aveau nevoie de bani ca să se extindă. Au început cu o paporniţă de marfă, dată de o rudă sau de un prieten, şi au sfârşit prin a construi jumătate din Bucureşti. Toată Calea Victoriei este opera constructivă, de peste 100 de ani, a oltenilor.

CUM SE CONSTRUIEŞTE O FABRICĂ?

Cel mai bogat om din sud-estul european - un oltean prieten al meu - mi-a dat reţeta construirii unei fabrici sub capitalism. El a construit 14. Acum, zace la puşcărie.

O transcriu:
1). un plan bine studiat,
2). un credit (banii altora),
3). contabilitatea bine supravegheată în primele două luni.
Pe urmă, fabrica merge singură.

VRAJA

Sunt bărbaţi şi femei care exală o vrajă, un fluid cuceritor, o atmosferă de feerie şi de încântare.

Prototipul acestor femei cunoscute de mine a fost Elvira Popescu. în prezenţa ei, se aprindeau toate lămpile tainice ale bărbaţilor.

Femeile spun că ar exista şi bărbaţi de acest soi. Care-i baza? Emanaţii fluidice hormonale?

IPOCRIZIA

După cum spunea La Rochefoucauld, ipocrizia este, uneori, omagiul pe care viciul îl aduce virtuţii, dar la noi, în Valahia, ipocrizia este adesea înţelepciunea mascată în virtute, pentru curmarea viciilor proprii şi ale semenilor.

Eu predic mereu ipocrizia virtuoasă în Balcanii comitagiilor violenţi, şi printre slavii dezlănţuiţi în vutcă şi ideologii fanteziste.

PILDA ŞI SĂMÂNŢA

Pilda şi sămânţa sunt nemuritoare. Nu s-au găsit boabe de grâu în mormintele faraonilor care, după două mii de ani, au germinat?

Pilda lui Christos, care a luat crucea păcatelor noastre pe umerii Lui, n-a rămas nemuritoare în problematica mântuirii, în sufletul şi în inima urmaşilor, de peste 1955 de ani?

TOLERANŢĂ RELIGIOASĂ

Sunt întrebat: eşti ortodox din naştere sau din convingere?

Răspund: sunt ortodox prin botezul hotărât de părinţii mei. N-am motiv să mă schimb. Botezul corespunde caracterologiei ţărăneşti, iar eu sunt ţăran din născare, prin temperament, prin stil de viaţă actuală şi ideal al meu pentru viitor.

Din convingere sunt tolerant.

Catolicismul corespunde naturilor aristocratice.

Protestantismul corespunde naturilor proletaroide, meseriaşilor şi spiritelor stricte.

Ortodoxia corespunde naturilor rurale şi celor care iubesc cu blândeţe, celor care au înţeles Evanghelia lui Ioan şi presimt Apocalipsa. Petru este pentru catolici. Pavel este îndrumător preferat al protestanţilor.

Haimanalele, proştii şi lumpenproletariatul minţii sau al simţirii preferă ateismul.

TOLERANŢĂ MORALĂ

Într-un cerc de bărbaţi bârfitori ai ultimelor scandaluri carnale din Capitală, exclam plictisit: nu-mi place că morala indignării voastre şi morala contemporană, îndeobşte, au un iz carnal; se referă mai mult la uter şi la penis; la adulter şi la deviaţii patologice. în această materie carnală, toleranţa trebuie să fie riguroasă. Unul îşi aruncă sămânţa în pântecul unei fete frumoase şi rodul se numeşte copil din flori. Altul îşi depozitează sămânţa în gineceul binecuvântat de popi şi de ofiţerul stării civile. Este stimat de unii şi dispreţuit de estetul dandy. Altul îşi aruncă sămânţa pe jos şi imită pe Onan, fiind ridiculizat de cei care au făcut la fel. Altul îşi murdăreşte mădularul abraş cu fecale şi este dispreţuit. Altul stă în pat cu o actriţă rafinată, de tip parizian, şi iese murdărit de balele şi de scuipatul ei.

Ce-mi pasă mie, om sănătos şi căsătorit, de modul cum fiecare îşi găseşte fericirea şi ejaculaţia?

De ce să dispreţuiesc pe amanţii care au copil din flori?

De ce să mă ocup de formele amorului?

Nu te amesteca în prohabul semenilor!

NATURĂ ŞI MORALĂ

Nimic din ceea ce este natural nu poate fi imoral.

Nu poate exista moralitate fără naturalitate. Limitele dintre morală şi natură pot fi desenate în două cercuri concentrice. Cercul mic se numeşte natură şi cercul mare acoperă suprafaţa moralităţii. In natură nu există eroism, sfinţenie, abnegaţie. Dar valorile morale nu pot fi în contradicţie cu valorile naturii. Ele pot depăşi natura, dar nu o contravin.

SISTEM ETIC RURAL

Eu aş vrea să construiesc un sistem de morală bazat pe valorile milenare ale ruralilor valahi. Dacă aş avea timp, mi-ar fi uşor: m-aş adresa proverbelor, baladelor, liricii culte, tipic româneşti, învăţăturilor bisericeşti, cutumelor juridice şi amintirii părinţilor şi bunicilor mei, plus amintirii celor câţiva bătrâni înţelepţi pe care i-am frecventat într-o jumătate de secol.

N-aş putea, şi nici nu mă interesează, să construiesc un sistem de etică în genul lui Spinoza sau Immanuel Kant, aberaţii teoretice ale unor filosofi de cabinet. Ce credibilitate se poate acorda acestor celibatari mahmuri care n-au cunoscut femeia şi căsătoria, deliciile dragostei cu ibovnica sau cu soţia, răspunderile familiei şi ale Statului, care au ieşit din bisericile respective pentru a întemeia alte bisericuţe, care n-au moştenit, n-au câştigat şi n-au pierdut avere, care n-au trăit viaţă de oameni şi au ieşit din rândul lor în reverii absurde? Ce să mai spun de moralistul Nietzsche, care exprimă în sistem filosofic o dramă poetică personală unică şi inimitabilă? Morala se învaţă de la oameni şi se adresează lor, încercând să-i înveţi câte ceva.

CALOMNIA

Dragii mei prieteni, nu calomniaţi!

Franţuzul Beaumarchais a fost în felul lui un gogoman când a proclamat în „Nunta lui Figaro”: *Calomniez, calomniez, il en restera quelque chose!*

Din experienţa danubiană şi australiană, vă spun:

— Calomnia este ca şi bumerangul: se întoarce împotriva celui care o proferează.

O ştiu din proprie experienţă.

Eu mă consideram un elev al lui Maximilian Harden, prietenul lui Walter Rathenau, despre a căror corespondenţă am scris cândva, în tinereţea mea berlineză, într-o revistă românească.

Eram, în fond, elevul lui Tudor Arghezi, poet din Valahia mea mică.

Cu acest triptic de maiştri, am scris în toamna anului 1933 o carte febrilă de portrete despre Germania hitleristă, plină de necuviinţe, de pamflete acerbe. Toate acuzaţiile nedrepte (definiţia calomniei) s-au întors împotriva mea.

Alt caz: cumnatul meu, Lucreţiu Pătrăşcanu, comunist din 1918 (de la vârsta de nici 18 ani), arestat în 1948, ucis în 1954, a suspectat pe 90% din comunişti că sunt „agenţi” plătiţi de Siguranţă. A murit acoperit de noroiul calomniei, întors ca un bumerang împotriva sa.

ATONIE PENITENCIARĂ

Am observat că, după o bucată de vreme de zvârcoliri, deţinutul cade în ceea ce am numit atonia penitenciară.

Deţinutul mandarinal se resemnează şi, când se află sub regim celular strict, ajunge la o ataraxie bizară, la detaşare şi la experienţe din domeniul memoriei, al trăirilor trecute şi al anticipărilor. Filmul vieţii se perindă în amănunt. Eu îmi construiam viaţa în diferite ipostaze, cu puncte de plecare diferite, şi mă minunam de varietatea liberului arbitru.

Atonia penitenciară o regăsesc şi în „puşcăria cu zăbrele albe”, cum denumesc comunitatea de viaţă, de destin şi de reciprocă mizerie pe care şi-o fac scumpii mei contemporani.

SENZAŢII VITALE

Cu tot bâzâitul viespilor grijilor cotidiene, tonusul meu vital este euforic şi armonic.

Învestmântat în cojoc şi scurtă, cu paporniţa în mână, păşesc calm pe uliţele rău pietruite ale cartierului meu, spre cartierul plin de noroi, zis Bucureştii Noi, unde mă aprovizionez cu carne de la măcelarul, prietenul meu. Car provizia la copilaşi şi la nevastă, după ritul milenar al masculului, care-şi aprovizionează gospodăria şi cuibul tihnit.

Când mă duc să cumpăr două pâini negre pentru o zi şi jumătate, vânzătoarele se uită, măsurându-mă dispreţuitor, la cojocul, căciula, scurta şi bocancii mei, întrebându-mă abraş:

— Aveţi buletin de Bucureşti, ca să puteţi cumpăra pâine?

Mă scarpin la ceafă şi fac pe prostu':

— Adică, noi, ţăranii, n-avem voie să mâncăm pâine? Păi, cine vă aduce grâul, ca să-l măcinaţi şi să aveţi făină pentru pâine neagră, pentru jimblă? Eu nu vreau decât pâine neagră.

Uneori, mi se dă pâinea fără să mai arăt buletinul.

Aşadar, ţăranii care vin la Bucureşti trebuie să moară de foame?

Rânjesc ca un bursuc şi adversitatea mă amuză.

OFTAT VALAH

Nevasta mea oftează:

— Mamă să ai! Mamă să nu fii!

— De ce?

— Băiatul vrea să publice prima lui carte. N-ajung atâtea hecatombe din neamul nostru pentru meteahna scrisului mandarinal, cum zici tu? Tata a fost la puşcărie, tu ai fost la puşcărie, fratele meu a fost la puşcărie şi ucis pentru idei. Acum, ridică şi fiul meu capul, cu idei şi cărţi. Ne-ajung atâtea victime... Să nu mai scoată şi el capul...

Nu răspund imediat. Mă gândesc. Replic:

— Dar, dacă ghiocelul vrea să scoată capul primăvara, de ce să-l opreşti? Poate a scris o carte de gramatică latină, ca şi străbunicul lui. Poate vrea să facă o catedrală, ca Moş Patru, din neamurile mele. Uit-o! De ce o păstrezi? Poate strănepoata lui o va arăta cu mândrie, cum mi-ai arătat-o tu, acum 20 şi nu ştiu câţi ani, cum mi-a arătat-o şi soacră-mea, pe patul ei agonic şi de bătrâneţe. Eu sunt ca Erasmus, cu toleranţa între bigoţi, nu numai în viaţa publică, eu sunt cu surâsul mandarinal şi în viaţa mea privată. Fiecare îşi ia răspunderea faptelor şi gesturilor sale. Părinţii n-au voie să le determine linia. Au o singură voie: să-i asiste culinar şi băneşte. Cât mai multe parale pentru copii şi nepoţi, cât mai puţine sfaturi, doamna mea, mama băiatului meu şi maica bună a viitorilor nepoţi!

ALT OFTAT

Trei lucruri le preţuieşti abia după ce le-ai pierdut: libertatea, tinereţea şi sănătatea.

Ce valoare are sănătatea? N-o simţi decât după ce te-ai îmbolnăvit.

Ce este libertatea, dacă n-ar fi oprelişti?

Ce este tinereţea? Nu afli decât dacă ai îmbătrânit sau dacă te-ai îmbolnăvit.

CAFEA

Nu pot lua cafeaua la Capsa, drept aperitiv, fiindcă nu pot dormi după-amiaza. Eu pot lua o ţuică, însoţită de măsline. Sau, şi mai bine: vin curat. Dacă e vin rău condiţionat, îl dreg cu sifon. Ce-i aia cafea pe inima goală? Aşa ceva beau Vianu, Barbu şi Şerban Cioculescu.

VIAŢA COLECTIVĂ

Viaţa colectivă poate fi un armistiţiu suportabil chiar şi în puşcărie, într-o sală cu 60 de deţinuţi, dormind ca sardelele pe priciuri suprapuse şi cu rogojini, cu condiţia să nu ai înăuntru codoşi obraznici şi nebuni querulantici, cum au fost anumite „saloane literare" ale noastre în cei peste 4 ani de puşcărie petrecuţi la *Academia de sub pământ* de la Ocnele Mari, unde eu am fost prezident ales de co-deţinuţi. Dirijam dezbaterile despre Faust şi Filosofia Istoriei, ca un adevărat preşedinte de Academie. Pluteam cu toţii în Nirvana, amenajată ca un turn de ivoriu al mandarinilor.

Pe urmă, ni s-a adus un „codoş" nemernic, ca şef de cameră, şi ne-a făcut viaţa un infern. Am frecat, cu zăpadă şi apă îngheţată, o iarnă întreagă, podelele de 5 ori pe zi, şi coridoarele de 4 ori. Am fost pedepsit cu „neagra", fiindcă vorbeam italieneşte cu Fra Giorgio Gramma şi dădeam lecţii de germană lui Ionel Vălimăreanu, bunii mei amici. Fără codoşi, aş fi plutit patru ani în Nirvana şi aş fi conversat cu amicii ca la un banchet platonic, deşi noi nu aveam nici „mămăligă cu făsui" şi făceam o foame cumplită.

HANURI SPANIOLE ÎN AMICIŢIE

Amiciţia este un banchet al inteligenţei şi al inimii cordiale, unde fiecare îşi aduce partea de contribuţie, ca într-un picnic.

Sunt anumite amiciţii, ca şi hanurile spaniole, unde nu găseşti decât ceea ce ai adus în traista ta. Nu ţi-e lehamite? Sunt prieteni scoţieni care-şi aduc rudele lor la banchet, drept cotă personală, adică grijile lor cotidiene. Nu vă este lehamite?

PRIETENIA = FEERIE

Definiţia prieteniei este cea de sus, adică prietenia este echivalentă cu feeria. Numai oamenii feerici pot dispune de capacitatea feeriei. Câtă capacitate şi gust de feerie porţi în măruntaiele fiinţei tale, atâta capacitate şi gust de amiciţie porţi cu tine.

Omul sanchiu nu poate fi prieten.

Omul egolatru îşi exploatează prietenii.

Omul veninos îşi denigrează prietenii.

Omul feeric cultivă prietenia, ca pe un dar al zeilor, în această vale a plângerii care-i viaţa noastră.

PRIETENUL

Prietenul este un *alter ego.*

Prietenul casei este un pericol fatal. De aceea, prieteşugul se leagă în câmpul muncii, la crâşmă, în zaiafet, la căfană-n taifas şi rămâne acolo.

DER WELTSCHMERZ (Durerea lumii.)

Durerea lumii înrădăcinată în sufletul voinicului, fie el Heracles, Aristoteles sau Adonis, îl va învenina şi îl va dărâma.

Din *Weltschmerz* derivă *discrepanţele* de toate formele.

Quadratura cercului. Cerc închis. Crugul mandarinului.

MANDARINUL VALAH

Mandarinul poartă lebăda neagră a melancoliei metafizice, plutitoare pe lacurile sale subterane; pasărea măiastră a dreptăţii pe umăr; floarea de crin pe platoşa de cavaler; flacăra idealului caritabil-umanitar şi a iertărilor în ochi; spada în mâna vitează; panaşul la pălărie şi cizmele de 7 poşte în picioare, pentru a alerga să facă binele şi iarăşi binele, cu toate ingratitudinile, zăgazurile şi apa neagră, fetidă, care-l înconjoară, îl invadează până la înec şi dezgust.

DIVORŢ

Stau de vorbă cu scriitorii mari ai ţării, cu artişti, cu avocaţi-consilieri, cu demnitari, cu universitari. Sunt de zece luni şomer, mi-am vândut o casă şi biblioteca. încerc să trăiesc independent. Sunt foarte ocupat să-mi descifrez epoca şi contemporanii. Şi sunt înmărmurit de divorţul în care trăiesc intelectualii ţării: una gândesc şi alta scriu. Una gândesc în particular şi altceva vorbesc în public. S-au supus. Trăiesc în discrepanţă şi pirandelism.

Cum este posibilă această tragedie? Iată, abia acum, înţeleg satrapiile asiatice.

EU NU MĂ PREDAU

Azi, duminică, voi da copiilor să mănânce fasole. Am epuizat fondul de carne şi bani pe casa vândută măcelarului de la Chitila. Cu cele 2 kilograme de carne şi 100 de lei, săptămânal, târâm existenţa celor trei guri cărora le port răspunderea. Sunt în preajma falimentului culinar. Totuşi, nu mă voi preda.

De ce nu mă predau? Nici măcar nu mă interesează bătălia în curs dintre socialism şi capitalism. E o pseudo-bătălie. Cui să te predai? Capitaliştilor? Tinichigiilor?

Mă interesează valorile morale şi metafizice ale omului valah, cutumele lui milenare, fasonul lui. Eu nu mai sunt eu. Sunt pilda naţiei mele într-o înzăpezire.

TRIO

Unealta, omul şi experienţa fac civilizaţia tehnică.

Omul socialist (fără unelte şi experienţe) oglindeşte brambureala valahă din anul 1955, fragment din eterna noastră brambureala, divorţul dintre vis şi realitate.

LIMITELE LIBERTĂŢII

Limitele libertăţii interioare sunt limitele *Eu*-lui. Cultul *Eu-lui* nestânjenit duce la egolatrie şi egolatria duce la egolatrină. „Cazul tipic al Franţei".

Limitele libertăţii exterioare sunt determinate de gradul de conştiinţă civică.

Ce să faci cu nemţii? Molotov are dreptate: cum le dai alegeri libere, cum intră în cazarmă şi pregătesc, într-o jumătate de veac, al treilea război mondial!

Nici Franţa, nici Germania nu mai pot conduce Europa şi, cu atât mai puţin, lumea.

Thomas Mann remarcă afinitatea între omul sovietic simplu şi omul simplu american.

Dacă autorul lui *Buddenbrook* ar fi cunoscut omul balcanic, ar fi rămas înmărmurit de elanul lui vital, de inhibarea elanului şi de rafinamentul spiritual al unui tip uman asuprit o jumătate de mileniu de stăpânirea otomană, ieşit victorios pe arena istoriei în 1912 şi care a început să ia iniţiative internaţionale memorabile prin Take Ionescu, Venizelos, Nicolae Titulescu şi alţii.)

CÂŞTIG ŞI PAGUBĂ

Prietenul meu Alfons Nachtigal, cel mai mare avocat al Republicii Populare Române, a rămas înmărmurit când i-am declarat, după vechiul dicton valah, că prefer să mă duc cu un deştept la pagubă decât cu un prost la câştig.

Alfons are factură şi atitudine de lord; se aliază cu toţi proştii, făcându-le concesiuni mărunte şi umilitoare, pentru a-i merge treaba. N-au fost biciuiţi soldaţii englezi în piaţa Ierusalimului? Marea Britanie a protestat? Lorzii au nevoie de dihonii în lumea arabă, după vechea indicaţie a lui *divide et impera,* înghit umilinţe şi îşi umflă buzunarele.

SÂMTATĂ ŞI VOINŢĂ

În 99% din cazuri este sănătos cine vrea şi bolnav numai 1 %. Bolnavii din cele 99% de procente au pierdut arcul voinţei şi-şi caută culcuş în boală. Bolnavul este un neputincios în 99% din cazuri şi o victimă numai în procent de 1%.

EROTICĂ ŞI BOALĂ

Amorul îl face cine poate, iar nu cel care vrea.

Aţâţările artificiale sunt dezgustătoare la geronţi. Sărutările la tineri sunt fermecătoare. Culcatul nocturn, în acelaşi pat, la maturi este de rigoare. Unitatea în doi, din tinereţe până la adânci bătrâneţi, are ceva sacral.

SUPĂRARE

Nu te supăra când îţi vine focul. Te superi cu socoteală, la rece. Supărarea este ca dulceaţa. Numai copiii o consumă fierbinte.

„Mă supăr când vreau eu, iar nu când vrea adversarul" spunea Iuliu Maniu cu ironie înţeleaptă.

CREDIT ŞI PUTERE

Nu se acordă credit decât celor puternici şi bogaţi?

Minciună. Iată, comuniştii sunt puternici şi au bogăţiile ţării pe mână. Nimeni nu le mai acordă credit. Nici eu, care le-am acordat punga mea şi creditul semnăturii, de la sosirea din străinătate, când am semnat apelul pentru fundarea „Amicii URSS", apeluri pentru pace, apeluri împotriva bătăii în închisori, apeluri şi sute de articole antifasciste, semnături nenumărate pe memorii judiciare, etc, etc.

Sunt puternici şi bogaţi. Nu le mai acord nici un credit, fiindcă au o triplă morală iezuitică: una gândesc, alta vorbesc şi alta fac, după împrejurări fluctuante. Sunt amici de vreme bună şi te socotesc manta de vreme rea.

PREMISELE RAIULUI

Se spune în glumă că nu poţi intra în rai dacă nu ai ucis un şofer şi un chelner valah. M-am convins de necesitatea unui triplu asasinat: şofer, chelner şi avocat RPR (prototip C. Paraschivescu-Bălăceanu).

Dar cum poţi omorî o moluscă sau un limax? îţi scapă printre degete.

OBSTACULAREA

M. Ralea a constituit o antropologie filosofică pe ideea-forţă *(l'idee maitresse)* a obstaculării.

Metafizica lui este o metafizică de monahi. De fapt, o nostalgie. Din partea unui mormon valah şi a unui om politic care n-a cunoscut nici binele, nici răul, în fiinţa şi fapta sa, este un omagiu ipocrit pe care viciul îl aduce virtuţii.

PROFESII ŞI PUNCTUALITATE

Sunt, în Valahia, trei profesiuni de o severă punctualitate: jurnalistica, avocatura şi... acarii. Am practicat două dintre ele. Am dat articolul redacţional cotidian, mi-am pierdut timpul prin sala paşilor pierduţi, aşteptându-mi rândul să pun concluzii. Aş fi pregătit pentru a treia meserie, de acar?

ORA DRAMATICĂ

Întotdeauna, vine ora dramatică între ucenic şi maistru, când ucenicul îşi repudiază maistrul (după ce i-a furat tainele). Bunul maistru îşi alungă ucenicul, pentru a-şi regăsi personalitatea şi căuta firul destinului.

ANXIETATE

Anxietatea provocată de misterul cosmic este o glorie sau o ruşine a geniului uman? Eu simt acest mister cu toate fibrele fiinţei mele, la orice oră din zi şi din noapte. M-am eliberat de multe prejudecăţi. De pildă, misticii religioşi gândesc şi simt misterul cosmic (interpretat confesional), în orele când se duc la templele lor. Eu îl pot gândi şi simţi la orice oră, în orice poziţie, în orice stare sufletească. Altădată, mă tulbura şi mă arunca în deprimanta melancolie. Azi, mă însenineză. Contemplaţia misterului cosmic a încetat de a mai fi pentru mine o anxietate sau o spaimă ca pentru Pascal *(le silence de ces espaces infinis m'effraye),* nici nu mai leg,

admirativ, ca Immanuel Kant, ordinea cosmică de ordinea morală. Pentru mine, misterul cosmic şi ordinea morală umană sunt pe planuri diferite.

Simt misterul cosmic cu toate mădularele şi încheieturile fiinţei mele fizice şi psihice.

Anxietatea a dispărut. A venit seninătatea:

— Şi, acuma, sloboade, Doamne, pe robul tău!

HĂUL, NEANTUL ŞI DUMNEZEU

Hăul este infinitate cosmică.

Neantul este infinitatea negaţiei.

Dumnezeu este infinitatea ordonată.

NEANT ŞI DUMNEZEU

Pendulez mereu între Neant, ca infinitate negativă, şi Dumnezeu, ca infinitate ordonată, pozitivă.

Trebuie să recunosc că hăul, ca infinitate cosmică, are ceva ordonat, pozitiv şi creator.

Eminescu a intuit, elegiac şi depresiv, aceste trei noţiuni independente:

Din haos, Doamne, m-am născut
Şi m-aş întoarce-n haos,
Şi din repaos m-am născut,
Mi-e sete de repaos...

Haosul este hăul, în limba valahă veche şi actual-populară.

Dumnezeu este invocat involuntar.

Nimicul sau neantul înfăşoară ca o mantie de mătase tot poemul *Luceafărul.*

UNICITATEA

Se spune că numai Dumnezeu este Unic, Omnipotent, Omniprezent şi Omniscient.

CHRISTOS

Christos este Fiul lui Dumnezeu, despre a cărui viaţă şi despre ale cărui dovezi aflăm cu bogăţie în Noul Testament. Citiţi zilnic Evangheliile, fiindcă sunt în ţesătura poporului valah şi a tuturor ortodocşilor.

SFÂNTUL DUH

Dumnezeu, Christos şi Sfântul Duh, amin!

II.

JURNAL INTIM

JURNALUL DE FILOSOFIE, ETICĂ ŞI POLITICĂ

- Penitenciarul Aiud —

(1961 -l964)

ARTICOLE

1. Tolstoi şi drama cunoaşterii
2. Gorki despre Dostoievski
3. Guvernanţi şi guvernaţi
4. Bicigaşii

(Manuscrise nereturnate de către SRJ)

TOLSTOI ÎN DRAMĂ LUTHERANĂ...

Casa memorială în care a locuit Tolstoi la Moscova între anii 1882 - 1901, în plină glorie, cuprinde în arhiva muzeală 50.000 de scrisori pe care le-a primit în cursul vieţii sale de patriarh al literelor şi al preocupărilor religioase şi filosofice.

Din această corespondenţă, s-a aflat legătura strânsă ideologică a ciracului Mahatma Gandhi cu îndrumătorul Tolstoi. Doctrina non-violenţei gandhiste are izvorul în sumedenia de opere şi opuscule pe care le-a publicat Tolstoi, după ce a rupt cu arta şi creaţia strict literară.

Într-o broşură celebră *(Ce este arta?),* şi-a renegat opera anterioară şi a declarat că arta este *un păcat.* Nu te poţi mântui prin artă. Dimpotrivă. Creaţia artistică este o ispită a Diavolului (cu *d* mare). Tolstoi credea sincer în diavol şi în nevoia mântuirii prin credinţa în Dumnezeu. Problemele religioase l-au chinuit cumplit. Nu era o simplă melancolie filosofică, sau o vorbă în vânt, şi o pată din fuga condeiului. Formele crizei şi ale delirului său religios au luat forme concrete, ca şi la Gogol, care şi-a aruncat în foc ultima producţie literară, ajungând la concluzii similare cu Tolstoi, cu Savonarola şi cu marii mistici, asupra artei ca emanaţie satanică şi ca ispită, ca drum al degradării.

Recitirea operei sale vaste, cu caracter teologic, mi-a reamintit de imprecaţiile şi imploraţiile prietenilor săi de a reveni la arta literară şi de a părăsi drumul spinos al religiei şi al propagandei religioase. Tolstoi nu se mulţumea să se roage la colţul cu icoane, pe care majoritatea ruşilor îl avea în locuinţă, înlocuit astăzi cu *colţul roşu,* zis, *colţul lui Lenin.* Tolstoi nu se mulţumea să se ducă duminica dimineaţa la biserică şi să asculte liturghia, iar de patru ori pe an să se spovedească şi să se împărtăşească, după ce a ţinut marile posturi şi micile posturi (miercurea şi vinerea), aşa cum cerea biserica pravoslavnică. Tolstoi a devenit profetul şi propagandistul religios al unei înţelepciuni şi al unui adevăr, al unei doctrine, al unui corp de principii, pe care criticii literari şovăiesc sau refuză a le lua în consideraţie. Aceşti critici comit o eroare imensă şi nici nu au acest drept. Se află în cvasi-unanimitate. Toţi s-au aşezat pe poziţia amicilor lui Tolstoi, care-l implorau să se întoarcă la confecţionarea de noi capodopere, aşa cum sunt *Anna Karenina, Război şi Pace, învierea* sau *Hagi-Murad.* Tolstoi i-a refuzat şi confecţiona ciubote pentru mujicii aflaţi pe moşia sa. Efectiv, Tolstoi a luat costum de mujic rus, deşi, după tată, era conte şi mama sa era prinţesă, descendentă din Rurik. Un străbunic tratase, la 1708 - 1710, la Ţarigrad, în calitate de ambasador al ţarului Petru cel Mare, cu principele savant Dimitrie Cantemir al Moldovei, pentru a face *volte-face* în politica externă, ceea ce a şi făcut. Tolstoi aparţinea aristocraţiei, iar veniturile sale literare erau considerabile în momentul când a început criza, care a avut o lungă perioadă de incubaţie, de gestaţie şi s-a instaurat insidios. Romanul *învierea* fusese un semnal şi o cotitură.

Tolstoi a luat în serios religia, după cum luase în serios creaţia literară. Umbla cu ciubote şi rubaşcă, dregea cizmele dijmaşilor săi, pentru a face o faptă bună zilnică, pentru mântuire, a vrut să se lepede de latifundie, şi l-au împiedecat nevasta şi copiii (Tolstoi avea şapte progenituri), a renunţat la venituri literare din ultima producţie teologală şi ideologică, vândută în tiraje imense, etc.

Bătălia cu Sofia Andreevna Tolstoia este consemnată de biografi şi de Maxim Gorki (prieten al casei), care ia partea soţiei.

Tolstoi a luat în serios religia. Cu meandrele şi ispitele ei, pe care vom încerca să le analizăm şi să le descurcăm, după cum luase cu seriozitate şi gravitate munca literară. Criticii tac asupra considerabilei opere religioase care a avut o enormă influenţă asupra lui Gandhi, Romain Rolland, asupra pacifismului mondial, care practică doctrina non-violenţei şi ilustrează un caz tipic de dilemă lutherană.

Seriozitatea, meticulozitatea şi gravitatea omului religios Tolstoi sunt identice cu seriozitatea, sârguinţa şi meticulozitatea literatului. Sofia Andreevna Tolstoia a transcris de şapte ori romanul *Război şi Pace,* după ciornele, variantele nenumărate şi textele manuscriselor, pe care i le furniza soţul înhămat la o muncă gigantică de concepţie a filosofiei istoriei, de evocare a sute de personaje, dar şi de travaliu stilistic.

Un călător român în Uniunea Sovietică, Al. Husar, preocupat de muzeografie, ne descrie astfel mediul de la Iasnaia-Poliana, locul de naştere şi creaţie al lui Lev Nicolaevici:

„Într-o regiune de păduri pitoreşti, pe un piept de colină, înconjurat de pământ arător *(n.b.* arabil) şi iazuri limpezi, tărâm până în zare, este conacul moşiei lui Tolstoi, conac bătrânesc cu un singur etaj, având în faţă un gorun gârbovit, susţinut de pari bătuţi cu grijă în jur, casă în care a trăit şi a lucrat marele Tolstoi. Aici totul este aşa cum era pe vremea scriitorului. Parcul cu arbori, stăvilarul cu peşte, banca din lemn sculptat, chiar şi rugina frunzelor de stejar, cum scrie cineva, îţi trezesc sentimentul că ai intrat într-o lume în care timpul nu poate pătrunde" („Probleme de muzeografie", Cluj, 1959, pag. 169).

Iată odaia de lucru a contelui-scriitor, dintr-un conac cu zeci de încăperi:

„Într-una din încăperile de jos, văruită cu alb, cu tavanul scurt, arcuit, cu o boltă largă şi rotundă, ca de hrubă, se află o mică măsuţă de lemn. în această încăpere cu pereţi albi şi goi, cu o fereastră zăbrelită, aruncând o lumină ca într-un subsol, a scris Tolstoi nemuritoarele sale romane *Război şi Pace, Anna Karenina, Sonata Kreutzer" (pag.* 169).

Iată salonul:

„Faimosul fotoliu voltairian, cu pictura lui Repin, în care scriitorul asculta pe compozitorii săi preferaţi: Glinka, Chopin sau bucăţi dragi din muzica populară rusă ori întreţinea discuţii aprinse cu Cehov, Korolenko, Leskov sau Gorki" (pag. 169).

Iată biblioteca:

„Dulapuri din lemn de mesteacăn, pline de cărţi, cărţi ruseşti şi greceşti, franţuzeşti şi ebraice, nemţeşti, englezeşti" (pag. 169).

Tolstoi stăpânea trei limbi moderne şi două limbi vechi, probabil şi latina. Ebraica este dovada îndelungatelor sale preocupări religioase. Engleza era în casă de uz curent. Personajele din *Anna Karenina* sunt persiflate că suferă de anglomanie. Când Anna pleacă cu trenul de la Petersburg la Moscova, pentru a împăca divorţul iminent al fratelui său, Stiva Oblonski (fermecătoarea secătură adulterină, descendent din Rurik, ca şi Tolstoi), se întâlneşte cu mama contelui Vronski (viitorul său amant), care citea o carte englezească, aşa cum avea şi ea. Tolstoi ştie bine germana din copilărie, ca şi franceza, de la guvernante. A făcut o călătorie de studii, în Germania, cu nevasta, când s-a apucat de pedagogie şi când a înfiinţat faimoasa şcoală de la Iasnaia, pentru ţărani şi copiii lor. A făcut manuale didactice celebre, cu texte inedite. C. Narly, profesorul de pedagogie de la Facultatea de Litere din Cernăuţi, a ocupat catedra cu o teză despre *Pedagogia lui Tolstoi.*

Care erau cărţile de căpătâi ale lui Tolstoi? Sunt judicios consemnate de călătorul român: „deasupra mesei de scris a lui Tolstoi sunt rafturi de cărţi, cu numeroase inteligente (!) însemnări marginale: alături de Platon, Confucius, Montaigne sau Lao Tse; alături de Kropotkin sau Korolenko, Biblia şi Coranul".

Enumerarea este semnificativă: alături de Biblie şi Coran, găsim Biblia idealismului filosofic (Platon), doi moralişti şi profeţi chinezi (Confucius şi Lao Tse), un sceptic francez *ondoyant et divers* (Montaigne) şi un profet rus al anarhismului filosofico-politic (prinţul Kropotkin).

Din această bibliotecă de căpătâi poate fi citit (aşa cum Cuvier reconstituia scheletul animalului preistoric dintr-un singur os) profetul Tolstoi, candidatul la fundarea unei religii noi, a unui curent filosofic, moral şi practic, a unor noi biserici şi bisericuţe.

Care este această biserică sau bisericuţă?

Acelaşi călător muzeograf notează amănunte stranii din casa memorială de la Moscova:

„Stradă liniştită, departe de centru; o casă veche de lemn aparent, înconjurată de o mare ogradă provincială, e casa în care marele Tolstoi a locuit între 1882 - 1907" (pag. 170).

Iată sufrageria:

„Masa e pusă pentru 9 persoane, Tolstoi, soţia şi copiii, ca şi cum nu s-ar fi întâmplat nimic între timp. Se văd locurile în care stăteau separat copiii, sub influenţa lui Tolstoi (vegetarieni), de altă parte, copiii de sub influenţa mamei, care nu voia să renunţe la carne" (pag. 170).

Aşadar, în casa Tolstoi bătălia a fost nu numai pe chestiuni grave religioase. A coborât până la dihonia culinară. Tolstoi a fost un apostol al vegetarianismului pe motive religioase (postul, lipsa de vărsare de sânge, pacificare, îmblânzirea fiarei din om şi pe cale alimentară, prin restricţii la carne şi la alcool). A fost doctrinarul non-violenţei. A predicat lipsa de opunere în faţa răului, pe care a reluat-o budistul religios Gandhi, rămas la stricta lui ortodoxie confesională a prinţului Buddha. Tolstoi a luat vegetarianismul de la budişti. In India, marea majoritate a populaţiei nu consumă carne şi vaca este considerată un animal sacru.

Cine era Tolstoi? Ce era Tolstoi? Care-i definiţia sa religioasă? Care au fost preocupările intime? Care-i filosofia? Care-i *nisus formativus?* Care-i confesiunea exactă a lui Tolstoi?

La aceste dezbateri, critica literară refuză să ia parte. Acest refuz l-am găsit la critica literară română: Ion Biberi are un volum despre Tolstoi. G. Ibrăileanu, C. Stere, M. Sadoveanu au spus lucruri subtile despre marele scriitor. C. Narly a scris un volum despre pedagogia tolstoiană din care nu înţelegi nimic, fiindcă pedagogia este o anexă a religiei sau a filosofiei, iar Narly nu ştie teologie şi nici filosofie.

Traducerile actuale din Tolstoi, apărute la Editura Rusă, sunt ornate cu prefeţe unde se ignorează totalmente problema religioasă a lui Tolstoi şi se escamotează filosofia lui de către prefaţatori, care habar n-au de drama cunoaşterii sau se prefac că nu ştiu nimic din tragedia lui Tolstoi sau din opera lui filosofică, teologică şi morală, care se întinde pe câteva zeci de volume. Aşa ceva se cheamă amputarea lui Tolstoi, estropierea sau epurarea lui. Cine are interes să mintă? Prima datorie a unui critic literar şi a unui editor este respectul adevărului. Cum îndrăznesc aceşti pigmei să falsifice pe Tolstoi şi să-l prezinte publicului român, frezat şi cu panglicuţe roze, care nu-i aparţin? Cezar Petrescu a prezentat un Tolstoi după chipul şi asemănarea sa, în numeroase articole, traduceri şi prefeţe. N-a vorbit niciodată despre esenţialul tolstoian, adică despre preocupările sale religioase. Gogol, Tolstoi şi Dostoievski şi nu pot fi despărţiţi de filosofia teologică. Acolo-i sâmburele lor intim şi de-acolo se porneşte la explicaţia biografiei şi a operei. Cine eludează acest sâmbure este necinstit.

Critica marxistă mai veche avea respectul integral al adevărului.

Criticii marxişti mai noi, înspăimântaţi şi terorizaţi de stalinism, n-au putut spune adevărul intact. Ilya Ehrenburg descrie descătuşarea în romanul *Dezgheţul,* apărut prin 1956-1957.

A apărut pe vremuri, în limba germană, o colecţie de studii despre „Tolstoi în oglinda marxismului" *(Tolstoi im Spiegel des Marxismus).* Lenin are un studiu literar, plin de reverenţă, despre apostolul creştin. Discută drama sa religioasă şi-l arată ca pe un exponent al poporului rus, ameţit de opiu. Critica literară este pe linia indicată de Karl Marx, care consideră religia ca opium pentru popor. Lenin nu escamotează drama. îl arată şi ca pe un şef de sectă vegetariană, acei sectanţi care mâncau cotlete de orez, pentru mântuirea sufletului. Lenin merge în amănunte şi nu-i este teamă să le dezvăluie poporului. Tolstoi a fost un mistic, ca şi Gogol, ca şi Dostoievski. Tolstoi a fost un vegetarian, Tolstoi a fost cu non-violenţa, deci împotriva revoluţiei şi a vărsărilor de sânge. Nu era un contra-revoluţionar. Era un pacifist, contra războaielor şi revoluţiilor în care se varsă sânge. Cerea coexistenţa paşnică între popoare şi un armistiţiu prelungit între clase. Când a izbucnit revoluţia din 1905, cu vărsările de sânge şi represiunea groaznică, Tolstoi n-a stat cu mâinile în sân, nici nu s-a dat cu ţarul şi cu poliţia, îndemnându-i să tragă în revoluţionari. Tolstoi a scris pagini magnifice de pacificare: *Către Ţar şi domnii revoluţionari.* A fost o utopie? Este Tolstoi un utopic? De când utopiştii n-au voie să stea în Cetate? De când au drept de cetate numai canaliile bestiale şi sanguinare, cei care asmut la represiune în mod permanent? Visul de aur al umanităţii, al unei păci eterne *(Zum ewigen Friede,* cum scria Kant), nu este o himeră. în orice caz, această „himeră" împiedecă guvernanţii să tragă prea des în guvernaţi. Oameni ca Tolstoi au început să facă istoria şi - de fapt - întotdeauna au făcut istorie. Elevul său, Gandhi, a lichidat stăpânirea Engliterei în India, cu doctrina non-violenţei. Interpreţii români ai lui Tolstoi sunt nişte fleacuri bestiale, mici huligani care ornează pe romancier ca „utopist" şi asmut la ura de clasă, la represiuni sălbatice, care au avut loc în perioada 1948 - 1952 (Pauker - Luca -Georgescu), în aplauzele acestor histrioni sanguinari. Literatorii au răspunderi istorice şi politice. Cine aruncă prea des cu piatra şi săgeata otrăvită în utopie, în idealurile nobile de pace, omenie şi dragoste ale umanităţii, cine asmute, predică şi propagă ura între oameni, între naţiuni, între grupe etnice sau grupe sociale, acela răspunde în faţa tribunalului literar, ideologic şi istoric. Marx a vorbit despre lupta de clasă. Marx a vorbit despre ura dintre clase. Marx n-a preconizat ura între oameni. Marx şi Lenin n-au propovăduit genocidul, aşa cum a fost practicat de cei care au fost animaţi de ura oamenilor, la guvernarea lor efemeră. Crimele genocidale contemporane au fost comise de cei animaţi de ură. Vor ieşi la iveală, rând pe rând, faptele şi făptaşii din murdara noastră epocă. Firește, Tolstoi nu poate fi înţeles de huligani şi nici nu are circulaţie în medii sau în statele huliganice. In Germania weimariană şi democrată (1919 - 1933), Tolstoi a avut o mare circulaţie şi a fost integral tradus. Este simptomatic că, între 1924 - 1954, nici Tolstoi, nici Dostoievski n-au putut fi integral editaţi. Abia după moartea lui Stalin au fost pregătite şi au apărut „opere complete", în 90 de volume, îngrijite de un cirac religios al său, scriitor mărunt de opuscule teologice de odinioară.

II.

Iată, prezint ipoteza mea: Tolstoi este un lutheran, drama lui Tolstoi este de factură protestantă. Tolstoi este un şef de sectă religioasă creştină, un Martin Luther al Rusiei, apărut în epoca modernă, cu firească întârziere. Creştinismul a trecut şi trece mereu, încetul cu încetul, prin faza protestantă, lepădând balastul ecleziastic catolic şi ortodox. Din aceste lepădări, creştinismul a ieşit înviorat şi întărit. S-au întărit şi bisericile catolice şi ortodoxe. Faza protestantă este o fază fatală prin care trece orice om modern, indiferent de care biserică creştină aparţine şi la care confesiune a fost vărsat, prin hazardul naşterii.

Protestantismul înseamnă, în primul rând, individualism religios, adică dreptul fiecărui om de a sta de vorbă cu Dumnezeu şi de a rezolva prin acest colocviu problemele fundamentale. Biserica romano-catolică şi biserica pravoslavnică nu îngăduie aderenţilor acest liber-examen. Fiecare catolic sau ortodox primeşte învăţătura în catehism, prin intermediul bisericii şi al sacerdoţilor. Individul nu este liber să gândească religios şi să facă o conversaţie cu divinitatea. Aceste opreliști pleacă de la considerentul că individul singur şi însingurat poate greşi şi este expus ereziilor. Nu ajunge lectura individuală a Bibliei. Cei mai mulţi sectanţi şi cele mai numeroase secte s-au născut din inteR.P.R.etarea liberă şi individuală a textelor biblice. Aceste texte sunt inteR.P.R.etate şi autorizate de către prelaţi. înainte, credinciosul nici nu avea voie să citească Biblia. A trebuit să vină Dr. Martin Luther, să traducă Sacra Carte în limba germană şi s-o pună în mâna nemţilor. Cine ştia latina, în afară de sacerdoţi şi savanţi, în mediul germanic? *De facto,* Biblia a fost interzisă credincioşilor la lectură, până la Martin Luther. în Balcani, ortodoxia utiliza o limbă sacră, vechea slavonă, pe care românii, albanezii, bulgarii şi sârbii n-o înţelegeau. Au fost decretate limbi sacre (aramaica, elina, latina, slavona) şi limbi profane (restul).

Lectura *cotidiană* a Bibliei în limba *naţională* este aportul lui Martin Luther.

Tolstoi a fost un lector cotidian al Bibliei, decenii în şir, ca şi Gogol, ca şi Dostoievski.

Prima caracteristică a protestantului, când îi căutăm definiţia, este *lectura cotidiană* a Scripturii, care se face de două ori (minimal), dimineaţa şi seara. Firește că lectura se începe cu o rugăciune şi se termină cu o rugăciune. Nici una dintre cele trei mese (gustare matinală, dejun, cină) nu poate fi începută sau terminată fără rugi scurte.

Nici ortodoxia şi nici catolicismul nu au aceste reguli. Biblia este o carte cu şapte peceţi, rezervată teologilor şi ministranţilor. Biblia este o carte accesibilă savanţilor. Biblia se administrează în ediţia Septuagintei. Biblia se cântă, se expune solemn sub forma recitativelor, în temple împodobite bogat şi pline de miresme, pentru a crea atmosfera orfică, emoţia şi comoţia religioasă. Elementele de vrajă, de poezie, de muzică, miresmele, pictura şi sculptura sporesc tainele şi orfismul. Călcarea şi alungarea acestor elemente de către Luther au fost considerate sacrilegii. Luther era călugăr şi profesor universitar de teologie. A trebuit să iasă din biserică, s-a căsătorit cu o călugăriţă, desfiinţând ordinele monastice în protestantism şi a făcut marea schismă, uriaşa disidenţă care numără câteva sute de milioane de aderenţi.

Unul dintre aderenţii lui Luther este contele Lev Nicolaevici Tolstoi care a ieşit din biserica ortodoxă, iar erezia lui a dat loc la discuţii imense şi la un vacarm care nu s-a potolit decât la un sfert de veac după moartea lui. Romancierul păleşte în faţa reformatorului religios. Gloria tolstoiană este bazată pe insurecţia provocată în ortodoxie.

Când a cunoscut Tolstoi pe Martin Luther şi în care „sectă" lutherană se încadrează?

Tolstoi a vizitat Germania în plină criză religioasă, când s-a hotărât să-şi facă şcoala de la Iasnaia Poliana. S-a dus, în mod special, ca să studieze pedagogia, sistemele pedagogice şi să-şi aleagă un sistem. Etapa pedagogică din viaţa lui Tolstoi conţine elemente narodnice. Era, atunci, marea modă, ca nobilii să plece din clasa lor, să ia drumul în jos, spre popor, să se amestece cu poporul, să se devoteze poporului, să-şi plătească poliţa de recunoştinţă. Nobilii narodnici ruşi se considerau parazitari, aveau conştiinţa păcatului de parazitism şi încercau să-şi răscumpere păcatul prin plecarea în popor şi devotamentul faţă de popor. în această conştiinţă a păcatului narodnic, eu citesc conştiinţa mistică a creştinilor credincioşi sinceri. Una din premisele creştinismului este conştiinţa păcatului şi nevoia mântuirii prin răscumpărarea de păcat. Această răscumpărare se face prin fapte bune, prin rugăciuni, posturi, credinţa fierbinte, iubirea aproapelui şi ascultarea de Biserică.

Narodnicii au fost misticii sociali ai ortodoxiei.

Protestanţii cunosc „serviciul social" al tineretului care trebuie să facă un stagiu în operele de binefacere, aşa cum se face stagiul militar. Serviciul militar se prestează atât de băieţi cât şi de fete, înainte de căsătorie. Aceasta-i regulă protestantă mistică. Regula ortodocşilor mistici de odinioară era plecarea narodnică în popor. Din această regulă s-a alimentat copios revoluţia rusă din 1905, şi aceea care a culminat în 1917, cu cele două faze din februarie şi octombrie. Revoluţia din februarie 1917 a avut multe elemente narodnice.

Tolstoi a plecat ca narodnic în Germania. Era un narodnic *sui generis,* cu un puternic accent religios, dar şi cu multe elemente de feudalitate aristocrată în mentalitatea sa. Trecerea la lutheranism nu s-a operat decât cu greu şi a avut un stagiu incubator.

Pentru a putea pricepe filiaţiunea şi etapele tolstoiene, am consemnat, încă din tinereţea sa de ofiţer în Caucaz, o conştiinţă vie a păcatului care este comună la ortodocşi, la catolici şi la protestanţi. Tolstoi a fost torturat de păcatul carnalităţii şi al alcoolismului. Faptul că la Moscova, în casa memorială, se află tacâm de vegetarieni pentru Tolstoi şi jumătate din pruncii săi, nu este lipsit de semnificaţie. Vegetarianism însemnează anti-alcoolism şi viaţă puritană, în cadrul strict al familiei monogamice.

Tolstoi este fiul unui conte latifundiar, plin de datorii, care a luat în căsătorie pe o prinţesă enorm de bogată şi cam urâtă. Se plânge mereu în tinereţe de urâţenia sa cam mongoloidă şi cu un nas prea lat. Tatăl este descris în fermecătorul Stiva Oblonski, secătura cheflie, plin de datorii, pe care i le plăteşte nevasta urâţică şi casnică, prinsă în laţul dragostei şi al copiilor numeroşi. La vârsta de 17 ani, Tolstoi a primit drept cadou o roabă tânără, fecioară, pe care tatăl său i-a adus-o noaptea, fără ştirea mamei. A avut copii cu această roabă. Subiectul din *învierea,* cu principele Nehliudov, este luat din viaţa sa personală, transfigurată cu elemente creştine ale conştiinţei păcatului carnalităţii extra-monogamice. în creştinism, carnalitatea nu este îngăduită decât în cadrul căsătoriei, care este o taină. Această căsătorie este unică şi indisolubilă. Divorţul nu este îngăduit decât de adulterul femeii, şi recăsătorirea este interzisă. *Sonata Kreutzer* merge mai departe şi prelucrează un text paulinic care recomandă castitatea credincioşilor, preferabilă căsătoriei. Acest text, interpretat în literă şi spirit, duce la extincţiunea genului uman. Dacă textele din Biblie sunt de inspiraţie sacră (emanaţiuni ale Sfântului Duh), fireşte că aceasta-i concluzia: stingerea genului uman în mod voluntar. Operaţia o face Tolstoi, cu multă delicateţe artistică şi consecvenţă ideologică, în *Sonata Kreutzer,* care este şi un acces de mizantropie. Biografii pun So*nata Kreutzer* în sarcina unui acces de gelozie faţă de Sofia Andreevna, mamă serioasă cu 7 copii, gospodină energică şi abraşă, care avea pasiunea muzicii. Dintre cei care au frecventat ceaiurile muzicale moscovite ale contesei Tolstoi şi au dat concerte, muzeograful român notează o suită glorioasă:

„La etaj, un fel de salon, o cameră mare şi luminoasă, cu un pian. Aici, veneau Scriabin, Rahmaninov, Şaliapin şi Rubinstein, să cânte în după-amiezile de muzică ale Sofiei Andreevna, apoi, scriitorii timpului, care-l vizitau pe romancier" (pag. 171).

Viaţa de ofiţer, de dinainte de căsătorie, s-a caracterizat prin beţii, jocuri de cărţi şi femei. Tolstoi a fost cu garnizoana prin Caucaz. A fost şi prin Bucureşti. Bacanalele şi zaiafeturile sardanapalice sunt consemnate în corespondenţa sa de ofiţer, cu remuşcări de conştiinţă, dar şi cu morga aristocratului. Este conştient că face parte dintr-o lume bună, dintr-o lume înaltă, dintr-o lume în care alţii n-au acces, nu pot avea acces, oricât de meritorii ar fi. Se surprinde singur, cu asemenea prejudecăţi şi dă din umeri. A început să scrie de tânăr, ca ofiţer, şi poveştile sale caucaziene, de chefliu, recoltate de prin garnizoane, i-au creat, de timpuriu, notorietatea. Dacă nu mă înşel, s-a căsătorit la 33 de ani şi căsătoria a fost cotitura cea mare a vieţii sale. N-am la îndemână datele bibliotecii şi bibliografiei mele tolstoiene, dar dacă-mi aduc bine aminte, soţia sa, fiică de medic, era foarte tânără la nuntă. Cotitura a fost radicală, graţie iubirii reciproce, binecuvântate cu 7 copii, cu retragerea din armată, cu înfundarea în provincie, la Iasnaia Poliana, unde Tolstoi a dat suita nemuritoare a romanelor sale; în tihnă şi armonie conjugală. Fără Sofia Andreevna, Tolstoi n-ar fi fost Tolstoi, ci un ofiţer chefliu şi genial, un geniu pustiu. Nu există geniu rodnic sau talent fără un coeficient de birocraţie, de banalitate casnică, de platitudine aparentă a vieţii. Romantica boemei artistice şi ofiţereşti se soldează cu risipa energiei. în acea cămăruţă, cu fereastră zăbrelită, cu lumină de subsol şi cu pereţi albi de var, de la conacul din Iasnaia, a compus romanele sale care i-au asigurat prestigiul nemuririi.

După ce s-a dezmeticit din creaţie, au venit în jurul vârstei semi-centenarului, problemele grele ale desăvârşirii personale, ale mântuirii, ale orientării în timp şi spaţiu intelectual.

III.

Plecarea în Germania o socotesc decisivă în lumina operei şi a corespondenţei sale. Trebuie să fii ortodox, să vii din peisajul pravoslavnic şi să te preocupe religia, pentru a înţelege noutatea, farmecul, savoarea, puritatea pietismului lutherian germanic, şi - în special - pe cel berlinez. Eu m-am aflat în *sejour*-ul meu germani (1926 - 1933), cu o întrerupere de aproape doi ani la Paris, Roma şi Bucureşti, exact în situaţia pravoslavnicului Tolstoi. Gustul preocupărilor religioase l-am luat de-acolo. Puteam exclama: *de te fabula narratur.* Tolstoi a scris pentru mine. Când Nietzsche a citi pe Schopenhauer a avut impresia că i-a scris misive personale. îl citisem pe Tolstoi, mereu, de la 11 la 22 de ani. Când am ajuns la 22 - 23 de ani, în Germania, şi am luat, rând pe rând, câte o carte pe zi şi le-am terminat în 90 de zile, am exclamat:

— Tolstoi a scris pentru mine, în mod special!

Pe-atunci, frecventam cercul C.V.Y.M. (Y.M.C.A.) şi în acel cerc, la Berlin, în Wilhelmstrasse 48, Tolstoi era un autor favorit. Nepotul preşedintelui Reichului, mareşalul Hindenburg, a făcut o criză narodnică şi tolstoiană. Nu s-a dus în Siberia, ca Nehliudov, ci la Barmen, ca să se pregătească de misionar în Africa. în loc să se facă diplomat, ministru, industriaş, latifundiar sau rentier, suferea ca şi Tolstoi. Citea Biblia, zilnic, de două ori, şi lucra la *Serviciul Social,* pentru cerşetori, şomeri şi delincvenţii recidivişti eliberaţi ai Berlinului, pentru a-i recupera, reclasa şi ameliora. Ca Rudi von Hindenburg, era o legiune de tolstoieni. Dar nu erau tolstoieni. Când m-am uitat şi i-am studiat mai bine, am constatat că erau lutherieni. Aveau anumite tipicuri, care-i diferenţiau de catolici şi de ortodocşi. în primul rând, vorbeau de unul singur cu Dumnezeu, fără intervenţia preoţilor. Acest lucru dezvolta conştiinţa de sine şi individualismul. Fiecare avea o serie de probleme, mai mult sau mai puţin acute, seriate în ordinea lor de urgenţă. Fapta bună cotidiană era de rigoare, concomitent cu studiul sârguincios al Bibliei, unindu-se teoria creştină cu practica protestantă-creştină, de mare rigoare şi observanţă. Nu se admiteau delăsări sau derogări. în cercul meu studenţesc, pietist şi lutheran, la care m-am afiliat mai mult întâmplător (o adresă şi o recomandare luată de la Y.M.C.A. - Bucureşti, strada Sălciilor 36), frecventam feciorii şi fecioarele înaltei aristocraţii şi a industriaşilor, laolaltă cu plebei, în democratism şi puritanism desăvârşit. Diferenţele de clasă, de ranguri, de obârşie naţională se estompau până la anihilare, în retorta incandescenţei religioase, care topea sufletele şi unifica minţile, în acelaşi ideal de trăire a lui Christ, după modelul dat de Dr. Martin Luther.

Una din caracteristicile fatale ale individualismului protestant este sciziparitatea în secte. De vreme ce fiecare stă de vorbă cu Dumnezeu şi interpretează pe Iisus după feleşag propriu, se ajunge la excesive exegeze, la disensiuni subtile, la controverse nenumărate, la secte. Impulsul protestant iniţial este ca, la trei miliarde de locuitori ai planetei, să se ajungă la trei miliarde de secte.

Aici este forţa lui Martin Luther şi călcâiul lui Achile. A dat voie fiecăruia să vadă pe Dumnezeu, după chipul şi asemănarea sa, a deschis oricui calea mântuirii, a intensificat noţiunea păcatului şi nevoia salvării din ghearele păcatului originar şi a păcatelor comise. Aceste daruri măreţe au ridicat demnitatea omului la rang de supra-om, l-a făcut răspunzător de mântuirea sufletului său şi a semenilor, fiindcă nimeni nu se poate mântui dacă rămâne nesimţitor la suferinţele, păcatele, nevoile şi chinurile semenilor. Luther aruncă pe individ în solitudine, despărţindu-l de biserică şi de preoţii îndrumători, dar îl readuce în comunitatea de iubire umană, prin comandamentul faptei bune mântuitoare. Până la Luther, sihastrul se putea mântui în sihăstrie prin rugăciune şi credinţă fierbinte. Era cazul călugărilor retraşi din lume şi deveniţi candele aprinse ale rugăciunii, pentru ei şi pentru păcatele celor aflaţi în afară de incinta mănăstirilor. Luther desfiinţează cinul monahicesc şi-l obligă pe călugăr să intre în lume, să se căsătorească, să nu comită adulter, să nu îngăduie şi să nu îndemne nevasta la adulter, să trăiască în lume pentru păcătoşi, în virtute şi în luptă contra păcatului.

Biserica romano-catolică, greco-catolică şi ortodoxă creează facilităţi mai mari credincioşilor decât lutheranis-mul care este, în multe privinţe, foarte exigent.

Nu vreau să fac aici apologia sau denigrarea vreunui cult creştin. Criteriile mele sunt de ştienţiat, de strictă constatare, iar nu de valorificare. Punctul meu de vedere erasmic, deci tolerant, agnostic şi estetizant, mă situează deasupra cultelor, sub culte sau în afara cultelor şi a tuturor dogmelor, inclusiv a dogmelor politice şi sociologice, atât de răspândite şi de virulente în veacul nostru. Trăim, din nenorocire, printre fanatisme şi fanatici, printre dogmatici sinceri, printre dogmatici care se agaţă de dogme din disperare metafizică, şi printre lichele fanatizate. Toleranţa, agnosticismul, frumuseţea, arta, umanismul, spiritul liber *(der freie Geist),* cugetătorul liber *(le libre penseur),* cutezanţa în gândire, liberalismul cugetării, îngăduinţa socială şi credinţa în posibilitatea pluralităţii adevărurilor sunt rău văzute pe planetă la ceasul de faţă. Se vorbeşte de umanism şi în Est şi în Vest, dar, când este vorba de pus în practică, se ajunge la controverse şi disensiuni ireconciliabile.

Scriu despre *Tolstoi şi protestantism,* în acelaşi spirit de liberă cugetare agnostică şi estetizantă, cum am mai scris şi alt capitol despre *Tolstoi şi revoluţia rusă.* Abia acum, după amurgul stalinismului, când au început să se editeze operele complete şi corespondenţa lui Tolstoi, se va verifica ipoteza lutheranismului şi natura exactă a dramei sale religioase. Prin publicarea corespondenţei cu Gandhi, s-a văzut că acest Luther rus a făcut un salt în India, fiindcă Gandhi a săvârşit o operaţie similară cu bu-dismul, pe care Tolstoi a făcut-o cu ortodoxia. L-a curăţat de scorii şi de zgură, pentru a-l moderniza. L-a încrucişat cu tolstoianism. Gandhi a murit ucis de un fiu din casta paria, nemulţumit că Mahatma i-a sfărâmat cătuşele despărţirii în cele trei caste (brahmanism, negustori şi paria). In cadrul ortodoxiei, au fost nenumărate încercări de creare a unei mişcări protestante de amploare. O trecere în revistă ar fi fastidioasă şi nu este locul. Notăm pe Tolstoi şi tolstoianismul ca pe cea mai grandioasă insurecţie protestantă împotriva Sfântului Sinod rus (a avut celebrele altercaţii cu acesta), ca pe un Luther al ortodoxiei. In această lumină, se înţeleg o serie din lucrările sale precum şi finalul activităţii şi vieţii sale.

IV.

Tolstoi a trecut prin drama traversată de Luther cu câteva secole mai devreme. Această dramă se numeşte emanciparea de Biserică şi de autoritatea Sacerdoţilor. Odată cu emanciparea, n-au ancorat în ateism sau agnosticism. Luther şi Tolstoi suni: doi creştini profund credincioşi, până la misticism abscons. Nevoile lor religioase sunt intense şi indispensabile. Religia este un articol de strictă necesitate, ca aerul, lumina, pâinea şi apa. Fără religie s-ar îmbolnăvi. Tolstoi era ofiţer şi conte, dar fără preocupări morale, metafizice şi teologice n-a fost niciodată. Morala şi teologia au fost preocupări permanente la Tolstoi.

Martin Luther era feciorul unui muncitor miner din Saxonia, a intrat ca adolescent în mănăstire, a făcut pelerinaje la Roma, unde s-a deşteptat din letargie opiomană şi din „somnul dogmatic" (cum a spus Kant despre Hume, care l-a trezit). Luther n-a ancorat în ateism. Dezmăţul moral al înalţilor prelaţi din Roma şi al clerului romano-catolic, căruia îi aparţinea, i-a trezit doar indignarea. Când a rupt cu *Santa Sede* şi a lepădat rasa călugărească *(die Kutte),* a povestit cât i-a fost de greu. Parâma de monah din spinare şi anteriul se leapădă cu greu de naturile superioare şi sincere cu cinul, îmbrăţişat şi încadrat, cum a fost cazul doctorului Martin Luther, profesor universitar de teologie. Doctorul angelic a operat ruperea de biserică, dar nu de credinţă, care a devenit mai vie, mai fierbinte, mai intimă.

Tolstoi şi Luther au trecut, concomitent cu emanciparea aventuroasă de sub autoritatea ecleziastică, prin drama carnalităţii. Luther a preconizat desfiinţarea mănăstirilor şi căsătoria călugărilor şi a călugăriţelor. Un monah depune faţă de Biserică triplul jurământ: de castitate, pauperitate şi ascultare. Luther şi Tolstoi au lepădat ascultarea faţă de Biserică. Pentru a da pildă, Luther s-a căsătorit cu o călugăriţă şi a avut mulţi copii. Unul dintre ginerii săi a fost Philippus Melanchton. Ca ofiţer, Tolstoi duce o viaţă deşucheată, călcând decalogul biblic care nu îngăduie să râvneşti la femeia altuia şi nici nu permite iubirea carnală în afara căsătoriei. Ca lector al Bibliei, Tolstoi avea remuşcări de conştiinţă pentru viaţa sa morală neregulată. Acest ofiţer nobil era, în fundul sufletului său, un călugăr alb, un călugăr fără rasă şi fără parâmă, cu nostalgia în piept a unei vieţi ordonate, după prescripţiile şi comandamentele religioase. Un agnostic insensibil şi un ateu militant pot pricepe cu greu asemenea remuşcări, preocupări, anxietăţi şi nostalgii. Ele sunt reale din punct de vedere psihologic şi cu acest material sunt prelucrate personajele centrale din *învierea* şi *Anna Karenina.* Fără drama carnalităţii în afara căsătoriei, considerată ca un păcat, nu se poate înţelege nimic din aceste două romane. Un lector frivol şi cinic, amator de triunghiuri conjugale pariziene, nu pricepe nimic din farmecul, contorsiunile şi suferinţele Annei Karenina şi ale prinţului Nehliudov. Contele Vronski, partenerul de adulter al Annei, nu pricepe învălmăşagul şi bogăţia emoţională a amantei. Finalul morţii, ca ispăşire voluntară, prin aruncare sinucigaşă în faţa trenului, este final eminamente creştin-mistic. Urmărirea Katiuşei Maslova în Siberia, prin zdrobirea carierei de către prinţul vinovat, oferta de căsătorie, remuşcările amantului, refuzul victimei, căsătoria ei şi preferinţa pentru un revoluţionar este un omagiu adus revoluţiei inexorabile împotriva trecutului vinovat. Drama *învierea* oglindeşte problematica mistică, fiindcă autorul credea în învierea morţilor ca un lucru de la sine înţeles, dar prevesteşte furtuna revoluţionară şi, anume, o revoluţie victorioasă, care cucereşte suflete şi viaţă faţă de feudalitatea sortită morţii.

Fireşte, la Tolstoi, după 50 de ani, sunt gânduri şi opere greu accesibile fără pregătire minimală teologică. Nu este vorba de o teologie înaltă şi savantă, ci de o teologie elementară. De obicei, teologia izgoneşte credinţa şi teologii sunt, deseori, atei camuflaţi sau care nu-şi dau seama de ateismul larvat în care trăiesc. La Tolstoi, este vorba de o credinţă aprigă de sectant. Romancierul e ancorat în protestantism, creându-şi o sectă. în această sectă, nu se mânca de fel carne şi nu se bea alcool. în această sectă, se refuzau tainele bisericii, spovedania şi împărtăşania. Fiecare este preotul casei sale şi al său, în conformitate cu dogma lutherană. în loc de biserici, apar case de rugăciuni, fără podoabe exterioare şi fără icoane. Protestanţii sunt iconoclaşti. în loc de slujbe cu lumânări, ţin conferinţe. în loc de preot, avem predicatorul. Oricine poate fi predicator, fiindcă fiecare credincios este sacerdot, în secta tolstoiană lacto-vegetariană şi ieşită din ortodoxie se practica pacifismul, lipsa de opunere la rău, non-violenţa, lepădarea de averi şi trăirea în comunităţi mici, ca pe timpul creştinismului primitiv care avea aspect clar comunist, lectura zilnică a Bibliei şi trăirea după aceste

adevăruri, în literă şi spirit. Cine iese din biserică este expus la bizarerii şi eşuează în sectarism, în constituirea unei tovărăşii de oameni care împărtăşesc principiile respective şi se separă de restul comunităţii. Sectarii nu mai sunt „în rândul lumii".

Tolstoi a ieşit din comunitatea ortodoxiei prin bizareria vegetarianismului şi a anti-alcoolismului, într-o religie în care vinul este „sângele Mântuitorului", iar consumul de grăsimi şi carne o consecinţă a climei continentale, cu veri arzătoare şi ierni cu viforniţe crunte. După mica bizarerie lacto-vegetariană au urmat altele, în cascadă.

Am fost în ţara mea avocat favorit al sectanţilor, avocat mereu ales, un soi de duhovnic laic al acestor religioşi.

Am avut baptişti. Pe şeful comunităţii baptiste din Periş (unde am avut o fermă cu trandafiri şi o mică podgorie), care era şi predicatorul lor, l-am scăpat, literalmente, de la moarte (morar de meserie, cu 12 copii, autodidact emerit). Am rămas prieteni şi s-a străduit să mă convertească, fiindcă sectanţii confundă criza filosofică cu amabilitatea.

Am pledat 25 de procese ale stiliştilor, creştini ortodocşi, rămaşi la stilul vechi, şi ieşiţi din Biserică, afurisiţi, anatemizaţi, daţi pe mâna procuraturilor. Am pledat pentru o stareţă şi doi stareţi de mănăstiri stiliste.

Am pledat pentru două mănăstiri vladimiriste în procese senzaţionale.

La procesul călugărului stilist Agathanghel, din iunie 1956, au participat 5.000 de ţărani în jurul tribunalului raional Buhuşi, asediat.

Am apărat şi ostaşi ai Domnului, am fost prieten şi am fost consultat de iehovişti. Secta tudoriştilor din România n-are secrete pentru mine, din 1923 până în 1963. Am fost consultat, ca jurist, în dihoniile izbucnite între 1955 - 1958 în cultele islamice din România. R.P.R. avea, între 1948 şi 1958, un total de 16 culte religioase autorizate, inclusiv cultul stilist, căruia nu i s-a retras autorizaţia de funcţionare acordată după 23 august 1944, ci nu i s-a mai reînnoit în 1948 autorizaţia de funcţionare precedentă, fără a fi o interdicţie formală, procedeu machiavelic, inspirat de micii macchiavelli din Sfântul Sinod al bisericii ortodoxe autocefale şi dominante din R.P.R., care se slujeşte pentru opresiune de unealta republicii, ca pe vremea ţarismului lui Pobodonesţev şi al patriarhului liberaloid-abuziv şi vizir, Miron Cristea.

Psihologia sectanţilor este similară. Ei au convingeri adânci. Un sectant este de o elocvenţă uimitoare, chiar dacă a fost, anteriormente, bâlbâit. Demostene şi-a corectat pelticia vorbind cu pietricele în gură, la marginea mării, în tumultul furtunii. S-a ras în cap şi a stat în bordei, cu lampa de ulei pe masă. De aceea, discursurile lui miros a ulei. Un sectant are elocvenţă demosteniană, fiindcă textele biblice sunt cunoscute pe de rost şi silogismele le-a răsucit în bordeiul lui, la opaiţ. Ortodoxia română a simţit nevoia să facă o catedră de sectologie pentru combaterea acestor fanatici, virtuoşi ai verbului şi ai exegezei.

Tolstoi este un fanatic şi un sectant în concluziile pe care le scoate mereu din Biblie sau din înţelepciunea sa lacto-vegetariană, narodnică şi pacifistă. în materie de arome, se apropie de iehovişti. Pe întinsul Rusiei ţariste, erau o sumedenie de secte, de căutători ai lui Dumnezeu şi ai adevărului, pe care Maxim Gorki i-a descris cu mult pitoresc.

Drama Vladimireştilor a pornit de la iluminarea adevărului mistic al zilnicei împărtăşanii. Biserica ortodoxă nu îngăduie, principialmente, împărtăşania cu trupul şi sângele mielului nevinovat, Christos, decât de patru ori pe an. Creştinii primitivi se spovedeau public şi se împărtăşeau zilnic. La Vladimireşti, o mănăstire cu 300 de fecioare, condusă de stareţa Veronica şi de preotul ieromonah Ioan-Silviu Iovan, s-a revenit la creştinismul primitiv, cu spovadă publică şi zilnică împărtăşanie. Dihonia s-a terminat cu încarcerarea căpeteniilor vladimiriste, cu moartea stareţei în puşcărie (La acea dată (anul 1963, Penitenciarul din Aiud), Petre Pandrea deţinea această informaţie, care, din fericire, a fost dezminţită de realitate. De fapt, Maica Veronica s-a stins din viaţă la 14 septembrie 2005, în zi de sărbătoare creştinească, înălţarea Sfintei Cruci), cu condamnări de sute de ani, cu tunderea celor 46 de călugări de la Sfânta Mănăstire Sihastru din Ploscuţeni, raionul Adjud, adepţii vladimirismului. După ce au fost tunşi, o parte au fost condamnaţi, alţii trimişi cu domiciliu forţat pe Bărăgan, alţii trimişi la comisariatele militare, pentru a face stagiu militar întârziat. Cele 300 de măicuţe au fost la fel triate. A fost o tragedie în al VI-lea deceniu al secolului XX, demnă de misticul Ev Mediu, demnă de pana lui Tolstoi. Cu adepţii săi, autorităţile ţariste procedau similar, fiindcă interpretau doctrina pacifistă şi a non-violenţei fostului ofiţer, ca pe un îndemn de a refuza intrarea în cazărmi, pentru serviciul militar. Ciracii se emancipau de învăţător, conform legii sciziparităţii care zace, iniţial şi intrinsec, în protestantism. Numai când se va ajunge la trei miliarde de secte şi sectanţi, abia atunci lutheranii îşi vor fi atins ţinta.

Prin drama lutherană trece fiecare credincios care are ambiţia să interpreteze textele sacre şi revelate după capul său. Misticii cei mai fierbinţi sunt susceptibili de a intra în acest danţ.

Când în sânul ortodoxiei s-a aflat că Tolstoi a intrat în mrejele creştinismului evanghelic şi a avut altercaţii cu prelaţii Sfântului Sinod, a fost o stupoare generală. Nici până azi preoţimea ortodoxă nu vrea să renunţe la Tolstoi, ca fiu al bisericii pravoslavnice. într-un fel, preoţimea simplă are dreptate faţă de prelaţii sinodali intransigenţi, care au privit şi privesc pe Tolstoi ca pe un schismatic, un răzvrătit şi un răzvrătitor în sânul bisericii ortodoxe. Pe lângă latura sinodală dură, se află în ortodoxie duhul blând al Athos-ului, de care Tolstoi este îmbibat până-n măduva sa. De la protestanţii germani a luat latura pietistă, care, împreună cu franciscanismul catolic, nu au certuri, disidenţe şi incongruenţe cu cei inspiraţi de muntele Athos. Nu sunt identici, dar au un numitor comun în ceea ce s-a numit creştinism evanghelic, spre deosebire de creştinismul sinodal, creştinismul iezuitic sau creştinismul anarhist din nenumăratele secte americane.

Fireşte, Tolstoi rămâne încadrat just la capitolul sectologiei. El este un iconoclast. Nu recunoaşte autoritatea bisericii ortodoxe şi a sinodului său. Cu aceste două elemente a fost expulzat ca un paria. Problemele lacto-vegetarianismului şi ale anti-alcoolismului său erau probleme secundare, cu toate că, şi în aceste probleme, ortodoxia are o experienţă aproape bimilenară pentru aceste regiuni climatice. Totul a fost fixat după matură chibzuinţă şi după îndelungată experienţă. în genere, ortodoxia nu calcă legile naturalităţii. A păstrat cinul călugăresc în castitate, dar a ordonat preoţilor săi să se căsătorească. Nici nu-i primeşte în taina preoţiei fără a-i iniţia, în prealabil, în taina căsătoriei. Nici nu recrutează sacerdoţi cu mădulare estropiate sau cu deviaţiuni psihice, fiindcă *mens sana in corpore sano* („minte sănătoasă este numai în corp sănătos"), iar preotul trebuie să fie echilibrat, senin, armonios şi curat. înţelepciunile bisericii pravoslavnice sunt nenumărate, inclusiv posturile şi comandamentele culinare pe care le-a călcat Tolstoi cu dezinvoltură, din exces de zel al credinţei sale fierbinţi.

în România, Tolstoi a avut o influenţă decisivă asupra preotului Tudor Popescu de la Cuibu-cu-Barză, care a ieşit din cadrul bisericii, într-un acces iconoclastic şi în febra dramei lutherane care l-a cuprins imediat după moartea soţiei sale (aşa cum susţin biografii săi din cercuri sinodale). Tudor Popescu şi Cornilescu au înfiinţat o sectă cu caracter protestant, având filiale în toată ţara. Cornilescu s-a dus în Elveţia, la centrală. Timp de 33 de ani, tudorismul lui Tudor Popescu a dat de furcă sectologilor ortodocşi. Se pare că, în preajma bătrâneţii şi a morţii, Tudor Popescu a simţit nevoia să revină la matca Bisericii de unde pornise în aventură spirituală. Această reîntoarcere, relatată mie de părintele Stăniloaie, în anii 1962 - 1963, a fost respinsă de sinodali, ceea ce constituie o monstruozitate. Finalul sectantului este în cumplită şi pustiitoare agonie.

Tatiana Tolstoia povesteşte ultimele zile, înainte de moarte, ale tatălui. Moartea a fost marea sa preocupare. A murit în dramă conjugală, în fugă de acasă, şi coasa l-a secerat în gara Ostapovo... N-a acceptat prezenţa soţiei, care se opusese la cedarea moşiei la ţărani, în calitatea lui de narodnic şi creştin primitiv din secta esenienilor; s-a opus la refuzul onorariilor de autor din ţară şi din străinătate, fiindcă făcuse 7 copii cu Tolstoi şi n-avea interes să îngraşe pe editori şi pe librarii-vampiri ai autorilor; a dat carne copiilor, refuzând vegetarianismul; Sofia Andreevna Tolstoia, apărată energic de Maxim Gorki, de calomniile răspândite că şi-ar fi tiranizat soţul ca o nouă Xantipa, a alungat pe ciracii tolstoieni, care erau un soi de paraziţi cuibăriţi în blana ursului; soţia lui avea răspunderea unei gospodării cu 7 copii, cu gineri şi nurori, şi cu o droaie de nepoţi, din osul lui Tolstoi, dar care aveau nevoi foarte puţin tolstoiene, fiind fiinţe materiale, care nu trăiau cu Sfântul Duh sau contemplând astrele.

Tatiana, fiica favorită, a consemnat ultimele cuvinte pe patul de moarte ale părintelui său: *Voila la Fin et c'est Rien* (în revista „Europe"). Iată sfârşitul şi urmează Neantul.

Care-i sensul? E sens budist şi acel *Rien* este Nirvana? Acel *Rien* este Neantul filosofilor existenţialişti? Este împăcarea lui Tolstoi cu ideea morţii?

Este seninătate? Sau este dezabuzare, aproape ateistă?

TOLSTOI ÎN ROMÂNIA

Care a fost influenţa lui Tolstoi în România? Ce influenţă a avut asupra oamenilor şi a romanului românesc?

Nu este momentul să intrăm într-o cercetare amănunţită asupra influenţei ideologiei tolstoiene sub forma vegetarienilor bicierdyşti, care au fost cu duiumul. Vegetarianismul implică o anumită morală şi o atitudine calmă în faţa lumii şi a vieţii. Vegetarienii au o filozofie *(ein Weltanschauung),* o etică şi o politică a lor. Acela care se interesează şi vrea să facă un inventar filosofic, etic şi politic al României între cele două Războaie Mondiale nu se poate dezinteresa de tolstoienii români, pe latura religioasă şi a alimentaţiei. Nu se poate dezinteresa nici de influenţa sa în rândurile *Oastei Domnului.*

Vegetarienii români erau tolstoieni.

În familia socrului (Scriitorul D.D. Pătrăşcanu) meu, s-a practicat mulţi ani vegetarianismul, după tipicul tolstoian. Tot ca o influenţă a lui Tolstoi, sunt cele două volume ale vieţilor sfinţilor, în colaborare cu Mihail Sadoveanu: *Drumul spre Emaus* şi *Sfintele Amintiri.* Este interesant de semnalat că în anul 1950 s-a publicat un volum comemorativ pentru Mihail Sadoveanu, având colaborarea preşedintelui Academiei R.P.R. şi a unei echipe de critici R.P.R. din acea epocă (George Călinescu, Iorgu Iordan, Ovidiu S. Crohmălniceanu, V. Mândra, N. Moraru, M. Novicov).

S-a făcut o bibliografie a sărbătoritului. Cele două volume sunt menţionate, dar s-a epurat numele colaboratorului *(D.D. Pătrăşcanu).* Se spune că sunt în colaborare, dar nu se indică numele acestuia. M. Sadoveanu mai are un volum tradus din germană, de fapt o stilizare, fiindcă nu ştie această limbă. Numele celor doi traducători (o germană şi un român) figurează la locul potrivit. In schimb, Iosif Chişinevschi a dat ordin de epurare şi de conspiraţie a tăcerii asupra anumitor persoane. Este o metodă laşă şi tipic huliganică, tipică huliganismului de stânga. De ce l-a omis pe D.D. Pătrăşcanu de la colaborarea celor două volume? Ce avea Ioşca de împărţit cu D.D. Pătrăşcanu? Defunctul nu l-a cunoscut pe sublimul gânditor al Sublimei Porţi staliniste şi kaganoviste din România. De ce-l persecuta cât a avut tuiurile în mână şi caftanul pe umeri şi nu-i putea răspunde de la crematoriu?

Drumul spre Emaus şi *Sfintele Amintiri* sunt chei tolstoiene pentru a descifra creaţia lui Mihail Sadoveanu, nu numai a lui D.D. Pătrăşcanu, care ajunsese şi la vegetarianism sub înrâurirea marelui îndrumător de la Iasnaia Poliana. Ioşca Chişinevschi & Co. au avut îndrumător pe Dr. Joseph Goebbels, care a ars cărţi la 1 Mai 1933. A ars pe Darwin, Marx, Engels şi Freud în faţa universităţii berlineze, sub ochii mei, când a pronunţat faimosul discurs: „când aud cuvântul cultură, scot pistolul şi trag". Atunci când gospodinele au cerut unt (dispărut de pe piaţă), Goebbels a declarat lozincard: „în loc de unt, tunuri *(Statt Butter, kannonen!)".* Sub ochii mei, s-au perindat şirele negre ale unei cărţulii cu caracter semi-confidenţial şi de uz intern, scoasă de Sublimul Chişinevschi, prin care opere de-ale lui Sadoveanu au fost date la topit. Nu le-a ars, ci le-a topit. Am avut, iarăşi, onoarea, după ce-am fost ars alături de maestrul Sadoveanu, de huligani de dreapta, să fiu topit de huliganul de stânga Chişinevschi. Două din lucrările mele sunt puse la index şi date la topit toate exemplarele care s-au mai găsit prin librării şi edituri. Aceste lucrări se cheamă *Criminologia dialectică* şi *Pomul Vieţii.*

E drept că în *Pomul Vieţii* am atacat direct pe „biciul lui Atila" de la Finanţe, pe acel nenorocit de Vasile Luca, dovedit agent de Siguranţă şi asasin al comuniştilor maghiari în represiunea din 1920 - 1921, după lichidarea Republicii roşii de la Budapesta. Chişinevschi l-a epurat, dându-mi *Pomul Vieţii* la topit. Ce avea, însă, cu *Criminologia dialectică!* Acolo se fac aplicaţiuni hegeliene şi marxiste, într-un domeniu în care nu s-a elaborat nici o lucrare teoretică serioasă. E drept că Ioşca Chişinevschi n-a citit în viaţa lui un op de Hegel şi l-ar durea capul dacă i-aş pune în faţă *Filosofia dreptului (Rechtsphilosophie)* sau *Fenomenologia spiritului (Phanomenologie des Geistes).* Am văzut biografia şi certificatele de şcolaritate ale acestui emul al doctorului Joseph Goebbels, care era doctor în filosofie, a scris romanul politic *Michel* şi mânuia condeiul şi oratoria ca un virtuoz. în afară de obrăznicia goebbeliană, Chişinevschi poseda trei clase comerciale, curs seral (la Cluj). Certificatul se află depus, în apărarea sa, la dosarul de la Craiova. Alt certificat nu s-a putut exhiba de apărare şi l-a decretat negustor. Limba română o mânuia deficitar ca oralitate. Mi-a spus, după 23 august:

— Pândrel dragă, să facem împreună un *gazet* mai bun decât „Adevăr" al tău de-atuncea, gazet bun, dar nu ţinut linie.

Asemenea ipochimen a dat cărţi la topit şi a interzis apariţia cărţii mele *Helvetizarea României,* care a fost o anticipare a planului Gomulka-Rapaki, despre care s-a vorbit atâta, ca şi despre neutralizarea Balcanilor, socotită zonă denucleanzată. *Helvetizarea României* i-a fost prezentată în anul 1947 pentru a-i da „bun de tipar". A spus că numai titlul îl înspăimântă. A interzis apariţia la editura Bucur Ciobanul, unde mai tipărisem alte două volume, şi eram preşedintele consiliului de administraţie. A spus ca inchizitorii Vaticanului de odinioară: *opus igne, author patibulo* („opera e bună de foc, iar autorul bun de spânzurătoare"). Ioşca a decretat opera ca interzisă de a vedea lumina tiparului, iar autorul bun pentru lagăr, unde am şi fost trimis peste câteva luni.

În mod ciudat, în lagăr, am dat peste o serie de sectanţi, în special iehovişti români, profund influenţaţi de Tolstoi şi tolstoieni declaraţi, care refuză să pună mâna pe arme şi să satisfacă legea recrutării şi a serviciului militar obligatoriu.

În Lagărul de la Ocnele Mari, au mai fost catolicii: o grupă, în frunte cu *Pater* Blei, călugăr de la Catedrala Sfântul Iosif din Capitală, bătrân savant din ordinul *Ignoranţilor,* profesorul feciorului meu care a fost elev al acelui liceu teoretic excelent până la desfiinţarea lui din 1948.

Tot în 1948, a mai fost şbilţuiala reformaţilor şi a calvinilor. Am stat cu pastorul din Episcopia Bihorului, doctor în filosofie din Zurich. N-a fost uitată nici una din cele 16 culte religioase admise în R.P.R.. Din partea „stiliştilor" a făcut lagăr 4 ani, până la căderea lui Ioşca, Pauker, Luca şi Teohari, episcopul Glicherie, stareţul mănăstirii stiliste de la Slătioara, împreună cu 120 de călugări. A fost arestat şi Evloghie, al doilea episcop stilist, stareţ la Copăceni-Vidra.

Anul 1948 a fost an de groază pentru sectanţi, pentru opoziţia politică, pentru democraţi, social-democraţi şi o parte din comuniştii care n-au acceptat pe cei patru uzurpatori înhăitaţi şi înscăunaţi, prin tertipuri, la putere tiranică.

Dacă Tolstoi nimerea în România cu numiţii Karl Marx şi Engels, li se tăiau bărbile şi erau expediaţi la ocna cea mare din Vâlcea, la înfometare şi umilinţă, la călcarea cu cizmele şi la bătaia cu ghioagele. Ar fi fost puşi să bea urină şi să mănânce fecale, aşa cum s-a practicat la noi, în lagărul meu de la Ocnele Mari, la Piteşti şi Gherla. Este drept că, între 1953 şi 1957, aceste bestii şi-au primit pedeapsa, în frunte cu Borcea de la Canalul Dunăre-Marea Neagră; cu cei care au torturat la Salcia, şi la Piteşti, şi la Gherla. Sunt curios dacă locotenentul-major Aramă (un chelner de la Brăila), un sadic tipic, şi-a primit pedeapsa.

Am văzut prin puşcării oameni lipsiţi de problemele conştiinţei şi de licărul de umanitate. Ce ne-a învăţat Tolstoi? El ne-a dat pildele conştiinţei, cutremurate de adevăr şi lumină. El ne-a arătat drumul umanităţii în epoca modernă, fiindcă drumul umanităţii şi al universului este un străvechi drum, de vârstă cu vârsta omului.

Cine nu are probleme de conştiinţă, omenie şi licăr de umanitate nu va înţelege nimic din omul şi scriitorul Tolstoi. Sunt multe bestii şi bestiole fără conştiinţă, uscaţi şi fără fibra umanităţii în componenţa lor psihică. Activitatea acestor bestii şi bestiole este pernicioasă. Se poate întâmpla să se instaleze la conducerea statală şi atunci stimulează genocidul. Crimele contra umanităţii au fost comise de 170.000 de persoane în Germania hitleristă. La această cifră s-a oprit un demnitar al Republicii Federale Germane de la Bonn, din Partidul Centrului Catolic. Această uriaşă cifră de criminali genocidali se explică prin faptul că Statul Major al Partidului Naţional-Socialist era format din meteci germani şi aventurieri fără morală, un grup de *desperados* şi de haidamaci ai spiritului. Acest grup de conducere a generat 170.000 de criminali genocidali. Grupul de sus era relativ restrâns:

1). Adolf Hitler (austriac),
2). Hermann Goering (născut în Camerun, Africa de Sud-Vest),
3). Rudolf Hess (născut în Egipt, la Alexandria),
4). Alfred Rosenberg (născut la Roval, Estonia, huligan şi
sotnie neagră de Moscova, 1917),
5). Walter Dave (francez aventuros),

(Text găsit neterminat)

ZECE GIGANŢI AI CREAŢIEI

Când se face o retrospectivă a creaţiei româneşti între cele două Războaie Mondiale, se orânduiesc rapid cele zece căpetenii. Când priveşti bine perspectiva, constaţi că te afli în faţa a zece giganţi. Aşa mi se pare la ceasul de faţă. Fac *mea culpa.* Tot ceea ce a apărut după aceşti zece creatori mi se pare absolut insignifiant, rizibil, falacios şi umflat, pe motive lăturalnice valorilor.

Iată pe cei 10 (zece) giganţi, ordonaţi alfabetic:

1. Tudor Arghezi,
2. Al. Averescu,
3. C. Brâncuşi,
4. George Enescu,
5. N. Iorga,
6. Vasile Pârvan,
7. C. Rădulescu-Motru,
8. Mihail Sadoveanu,
9. C. Stere,
10. N. Titulescu.

Aş mai adăuga, pentru a face - paradoxal - o duzină a giganţilor români, două personaje extrem de controversate: este vorba de inginerul Constantinescu, zis Sonicitatea, trăitor în Scoţia şi Londra, unde are laboratoarele, şi antropologul H. Sanielevici, a cărui monumentală operă îşi va ocupa, încetul cu încetul, locul pe care-l merită. (Este vorba de *La vie des mammiferes et des hommes, fossiles dechiffrees a l'aide de l'appareil masticateur),* adică „Viaţa mamiferelor şi a oamenilor-fosile, descifraţi cu ajutorul aparatului masticator").

Este, probabil, prea devreme, pentru a ne da seama de privelişte.

După perioada clasicilor, cu Mihai Eminescu în frunte, urmat de Creangă şi Caragiale, am avut o perioadă de stagnare a vlahuţienilor şi a eminescienilor. în peisajul liric a irupt, brusc, Tudor Arghezi, care a spart tiparele lexicale, îmbogăţind din nou limba, aşa cum făcuse şi Eminescu. Cei care au fixat tiparele limbii literare române sunt junimiştii. Aici, meritul revine lui Titu Maiorescu, care a ştiut să se înconjoare de Eminescu şi de Creangă. Eminescu a fost singurul om pe care orgoliosul şi distantul Titu Maiorescu l-a considerat ca pe un egal al său. Maiorescu a fost un byronian înzăuat, un om de gust, şi, împreună cu Eminescu, Creangă şi Caragiale, au fixat tiparele limbii culte. După ei a venit Arghezi, cu pleiada simboliştilor, a căror eflorescentă şi culme literară urmează a fi privite. Tudor Arghezi este cap de serie la următorii lirici înrudiţi, pe care i-a influenţat sau de care s-a lăsat influenţat, ca de nişte camarazi de arme: George Bacovia, Lucian Blaga, Adrian Maniu, Ion Minulescu.

Al doilea gigant este mareşalul Al. Averescu, în domeniul militar, ca scriitor şi om politic de factură neo-junimistă conservatoare şi constituţională. A reprezentat şi a stimulat vitejia pe graniţă şi, probabil, în viaţa publică. A fost un Cincinatus român.

Despre statuarul C. Brâncuşi vor vorbi veacurile, fiindcă *Pasărea măiastră (L'oiseau defeu)* este sortită să înfrunte timpul.

George Enescu se pare că a dat în *Oedip* o formă nouă de muzică a viitorului. E o operă intelectualistă în care se constată o parodiere, în surdină, a Wagnerianismului, aşa după cum *Don Quijote* este persiflarea literaturii cavalerilor rătăcitori. Parodierea şi persiflarea surdinizate sunt şi apologii ale laturilor pozitive, împliniri ultime şi monumentale. Ceea ce a fost Cervantes pentru literatura cavalerească, intrând în picaresc, tot aşa este *Oedip* al lui Enescu pentru gigantomachia wagneriană, un nou gigant decantat, rafinat şi patetic.

Despre N. Iorga se află de-abia acum măreţia lui politică şi morală. A fost un profet luat la trântă cu hitlerismul invadator în patrie, pe care l-a taxat ca pe un *Atila modernizat.* N. Iorga a fost umanist european. Opera sa de istoric înlocuieşte munca a câtorva generaţii.

Primul mileniu al istoriei românilor a fost descifrat şi sintetizat de Vasile Pârvan în *Getica.* Importanţa pârvaniană este considerabilă în etica publică a stoicismului elino-roman. Acest stoicism este o filosofie morală a ruralităţii româneşti. Pârvan a fost exponentul teoretic şi practic al acestei filosofii stoice pe plaiurile noastre.

Filosoful Motru va fi pus în evidenţă de generaţiile care vin. Filosofia personalismului energetic şi pedagogia aferentă sunt monumente de gândire sistematice. în momentul în care filosofii obişnuiesc, după Kirkegaard, să dea telegrame filosofice sau să trimită epistole pitoreşti, Motru a ştiut să facă un sistem filosofic care va dura cât va dura limba română.

TEMNIŢA LUI N. BĂLCESCU

Când a preluat puterea, într-un moment greu al coaliţiei antihitleriste, Winston Churchill n-a făgăduit imediat victoria flegmaticilor britoni, ci le-a cerut în continuare lacrimi, sânge şi sudoare.

Istoria s-a scris şi se scrie cu lacrimi, sânge şi ani grei de temniţă. Printre cei întemniţaţi a fost istoricul Nicolae Bălcescu. Din temniţa de la Mărgineni-Prahova i s-a tras moartea, la vârsta de 33 de ani, fiindcă a contractat tuberculoza. Azi, oftica este de domeniul amintirii sau se află pe cale de radicală lichidare, cu ajutorul antibioticelor lui Flemming. Odinioară, t.b.c.-ul era un flagel. Tuberculoza era boala puşcăriei. Tuberculoza era decretată *boală socială,* adică boala mizeriei, boala înfometării cronice, boala murdăriei, boala lipsei de aer şi de lumina soarelui, boala locuinţelor insalubre. Puşcăria era construită, în mod special, cu ziduri groase, cu ferestre mici şi zăbrelite. Ulterior, s-a ajuns la bestialitatea oblonului, adică, peste zăbrele de fier la fereastră s-a mai pus şi un oblon bătut în cuie, prin care nu se mai putea privi nimic în curte. Pe motiv de păstrare a secretului şi a izolării stricte, oblonul de lemn transformă celula de 2 x 4 într-o grotă, într-o cavernă preistorică a antropoidelor şi a omului de tip Neanderthal, de-acum o jumătate de milion de ani. Ne-am întors la antropoide şi caverne, când maimuţele din care a descins omul s-au refugiat din pricina coborârii temperaturii pe planetă, când a început perioada glaciară.

Puşcăriile sunt grote unde se pierde sănătatea. în aceste institute de chin şi-a pierdut sănătatea sa, în doi ani de întemniţare, istoricul şi ofiţerul Bălcescu, fiindcă a contractat morbul lui Koch, l-a dus câtva timp pe picioare, graţie tinereţii şi unei vieţi austere, dar după Revoluţia de la 1848, când a fost unul dintre cei mai tineri miniştri ai Ţării Româneşti, într-o guvernare de numai 100 de zile, boala a revenit. Se afla în emigraţie, în Franţa, după revoluţia pe care N. Iorga o calomniază ca pe „un carnaval", împreună cu sora sa a părăsit Parisul, urmat şi de Măria Cantacuzino, plecând în sudul Franţei, la Hyeres. Nu s-a putut reface. înainte de moarte, a încercat să revină în ţară. Intervenise o amnistie. Era o amnistie *sui generis.* Un dulău din fabula lui Grigore Alexandrescu spune: „Noi vrem egalitate, dar nu pentru căţei".

S-a dat amnistie de către Ştirbey-Vodă, dar nu pentru corifei. Căpeteniile revoluţionare au fost incluse într-o listă care s-a trimis la vameşii de la graniţă. Cine se afla pe acea listă, nu putea intra în ţară. Trebuia să plece în surghiun. Era o formă aberantă de expulzare a naţionalilor, care nu s-a cunoscut în dreptul ginţilor. Se cunoştea, încă din antichitate, relegaţiunea, pedeapsă politică, dar nu s-a admis niciodată să se expulzeze un cetăţean al patriei. Poetul Publius Ovidius Naso a fost trimis în surghiun la Tomis, fiindcă Dobrogea era provincie romană încă de la anul 46, înainte de cucerirea Daciei de către Traian (anul 106 e.n.) şi a rămas provincie romană până la anul 400, pe când Dacia Traiană a fost părăsită, oficial, la anul 271, prin porunca împăratului Aurelian, care n-o mai putea păstra în faţa atacurilor barbarilor, conjugate cu răscoalele interne. Aurelian a păstrat, în schimb, Dobrogea în continuare. La Tomis, a fost trimis în exil poetul Ovidiu, de către împăratul Tiberiu. Elinii au practicat surghiunul pentru politici, pe care îi trimiteau în insulele greceşti. Ruşii ţarişti trimiteau pe deţinuţii politici în Siberia, unde a stat şi Lenin. Anglia trimetea pe bandiţii săi şi vărsătorii de sânge în Australia, iar Franţa în Noua Caledonie sau în Insula Dracului (posesiuni coloniale franceze).

Nu s-a pomenit de nici un stat care să-şi expulzeze naţionalii. Acest specific infracţional a fost practicat de guvernul voievodului Gheorghe Ştirbey, care a întocmit o listă de corifei ai revoluţiei, aflaţi în emigraţie voluntară în străinătate, a dat o amnistie, aparentă, pentru cei mici şi pentru pacificarea spiritelor, dar capii au rămas apatrizi. Pe această listă de *heimatlos* s-a aflat, pe locul nr. 13, şi poetul Dimitrie Bolintineanu. Bălcescu a venit de la Paris, prin Viena, şi de-acolo a luat un vapor până la Nicopole, pe dreapta Dunării, fiindcă n-a avut voie să calce pământul patriei. A stat la Nicopole, ca să vină sora şi cumnatul său, director general al poştelor (redactor în comitetul oficiosului „Poporul Suveran", condus de Bălcescu, apoi de Bolintineanu, în timpul guvernării revoluţionare de 100 de zile). S-au făcut demersuri. Poetul n-a putut intra în patrie. A plecat, iarna, cu un medic neamţ, călător, spre Ţarigrad. Bălcescu, ftizie grav, a scris o patetică epistolă, când a aflat în portul dunărean că nu i se dă voie să intre în ţară ca să moară şi să fie îngropat în pământul patriei. Se călcau norme de dreptul ginţilor. Se călca morala tradiţională a omeniei româneşti, a acelui *umanism românesc* pe care poporul nostru l-a practicat mereu în istoria naţională. (O ţărancă, spune în mod obişnuit, despre soţul ei, *rumânul* meu, omul *meu.* Deci: român = om).

Pentru cei aflaţi pe criminala listă a expulzării indirecte a naţionalilor, fiindcă se pot expulza numai străinii, se afla Ion Ionescu de la Brad, marele agronom, publicist şi revoluţionar paşoptist. De la Paris, a mai venit şi Ion Heliade-Rădulescu, care a luat drumul emigraţiei în Turcia. Alt indezirabil în patrie a fost inginerul Zanne, la care s-a dus, pentru a cere adăpost, Dimitrie Bolintineanu, fiindcă Zanne lucra ca inginer la facerea unor şosele pe insula Samos. Printre cei indezirabili s-a aflat Ion Ghica, beizadea revoluţionară paşoptistă.

Ion Ghica s-a pus la dispoziţia Turcilor, care l-au numit Bey de Samos, adică guvernator general al insulei. Acolo a adus pe Zanne şi au primit, cu braţele deschise, pe Dimitrie Bolintineanu.

N. Bălcescu a refuzat să plece în surghiun în Turcia. Toţi emigranţii au pactizat cu imperiul turcesc, la sugestia lui Ion Ghica, ajuns prinţ de Samos, un soi de voievod local. Ion Heliade-Rădulescu a avut soarta cea mai tristă. El, filosoful, poetul şi ministrul a ajuns ofiţer turc de jandarmi. A intrat în aparatul represiv al imperiul turcesc. A lucrat la Şumla, în uniformă, ataşat pe lângă Omer-Paşa. Poetul Dimitrie Bolintineanu primea stipendii de la Sublima Poartă, de la Departamentul Externelor şi a publicat în franţuzeşte o broşură de politică internaţională referitoare la soarta Ţării Româneşti şi a Moldovei. în această broşură, se pleda pentru *status quo.* Nu se admitea nici o iotă de modificare, şi stăpânirea otomană urma să se statornicească până la înveşnicire. Programul naţional de emancipare externă al revoluţiei paşoptiste era abandonat. Este drept că această broşură era semnată cu două iniţiale: M.B. *(Monsieur Bolintineano).* Dar ataşamentul faţă de Imperiul Otoman a fost exprimat şi făţiş de Bolintineanu în articole politice, sub semnătură, când s-au reîntors cu toţii în patrie, împreună cu Ion Ionescu de la Brad şi Ghica.

Trupa Ghica - Bolintineanu - Heliade-Rădulescu a reprezentat partida turcofilă paşoptistă, care propovăduia abandonarea programului de emancipare de sub suzeranitatea otomană, proclamându-l, oral şi între patru ochi, *ad kalendas graecas.*

Nicolae Bălcescu a plecat în exil din nou, în Apus, ca să nu facă tranzacţii cu conştiinţa sa, care-i dicta o dublă emancipare a ţării: a), emanciparea de sub stăpânirea otomană, b). emanciparea maselor de sub asuprirea boierilor.

Despre boieri, N. Bălcescu spunea că nu sunt români, ci... boieri. De fapt, erau mulţi fanarioţi. Iancu Jianu şi Tudor Vladimirescu dăduseră semnalul anti fanariot la 1821, când Domnul Tudor a fost căsăpit de căpitanul grec Iordachis.

N. Bălcescu ceruse reforma agrară şi votul universal. Este caracteristic că o comisie paşoptistă hotăra compunerea Parlamentului în această formă simetrică: 1/3 boieri, 1/3 negustori, 1/3 ţărani. Nu puteau ajunge cu gândirea la votul universal, care li se părea himeric.

N. Bălcescu a fost un revoluţionar progresist consecvent şi un precursor pe multe planuri. A fost capul cel mai luminat al revoluţiei de la 1848. El a văzut reforma agrară ca punct nodal. El a indicat soluţia votului universal. Bălcescu a preconizat formarea unei armate naţionale, capabilă să lupte pentru independenţa patriei. Armata era factor de moralizare, fiindcă se alunga moleşirea şi lipsa de bărbăţie. O cazarmă adevărată este austeră, ordonată, harnică, plină de virtuţi. Acolo se învaţă iubirea de patrie şi jertfa supremă pentru apărarea şi mărirea patriei. Studiile sale de istorie a armatei române au fost novatoare şi au rămas memorabile, demne de lectură până azi, pagini sublime de educaţie cetăţenească.

N. Bălcescu a pus accentul pe morala privată şi pe morala publică. Cetăţile nu pot trăi fără tabla de valori a omului, care trebuie respectată şi în viaţa particulară şi în viaţa obştească. A preconizat jertfa pentru cei care vor să fie conducătorii Statului.

N. Bălcescu a început cu jertfa la 20 de ani. S-a aflat în complotul bărbaţilor şi ofiţerilor eminenţi care pregătea lovitura de stat de la 1840. Acest 1840 a fost prefaţa la 1848. Anul 1840, cântat de Grigore Alexandrescu (ofiţer ca şi Cârlova, ca şi Bălcescu), a eşuat.

Anul revoluţionar 1840 şi-a aflat politica, strategia şi tactica sub conducerea colonelului Câmpineanu, sub a cărui comandă se află sublocotenentul Bălcescu.

Anul revoluţionar 1848 s-a aflat sub conducerea lui Ion Heliade-Rădulescu. Formal, preşedintele guvernului provizoriu de 100 de zile a fost mitropolitul Ungaro-Vlahiei şi al Ţării Româneşti, arhiepiscop de Bucureşti, un „porc de câine", cum îl numeşte August Treboniu Laurian, care a sabotat şi a dat peste cap revoluţia, care n-a purces nici la exproprierea moşiilor şi nici la votul universal, care a tergiversat şi n-a soluţionat, aproape, nici o problemă. Programul de la Izlaz, citit de Popa Şapcă, şi care forma programul revoluţionar, a rămas o literă moartă.

Anul revoluţionar 1840 a fost disecat şi evocat excelent de istoricul P.P. Panaitescu.

Anul revoluţionar 1840 a eşuat şi a dus la încarcerarea Bălcesculuі, în afară de alţi mulţi deţinuţi politici. Pe vremuri, Snagovul era loc de închisoare şi înecare a opozanţilor politici de către voievozi. La 1840, a căpătat o urâtă faimă închisoarea Mărgineni, unde a stat Nicolae Bălcescu. L-a putut vizita la închisoare Ion Ghica, scriitor, prieten politic, iniţiat în complotul de la 1840, membru al frăţiei respective. Erau organizaţi în grupe de câte zece aderenţi, legaţi prin jurăminte şi secrete înfricoşătoare. Formau loji francmasonice, care aveau doctrina iluminiştilor francezi. înainte de 1789 în Franţa şi înainte de 1840 - 1848 pe continent, în restul Europei iluminiştii aveau formule şi rituri sacrale, formau un soi de biserică secretă, care avea ca finalitate spânzurarea ultimului rege, cu maţul ultimului preot. Iluminismul pe-atunci era net anti clerical. Se înţelege, deci, ura mitropolitului porc-de-câine, împotriva lui Bălcescu şi a „anarhiştilor" din guvern, care se vedea cu maţul strâns în jurul gâtului voievodului Gheorghe Bibescu, care, de frică, a abdicat şi a şters-o în străinătate, prin Elveţia şi Paris. A avut grijă să-şi facă depozite valutare, fiindcă îl găsim pe malurile lacului Leman de la Geneva cu o vilă somptuoasă, în plină proprietate, băşca depozitele bancare.

Colonelul Câmpineanu, şeful revoluţiei de la 1840, şi-a cheltuit o bună parte din marea sa avere cu politica. A fost la Londra, cu emigranţi polonezi, pentru a solicita sprijin împotriva Sublimei Porţi şi a ţarismului. Se făgăduise sprijinul. Au plecat cele două delegaţii, română şi poloneză. Pe urmă, sprijinul s-a retras. Colonelul I. Câmpineanu şi-a cheltuit averea, pe când voievodul Bibescu a trimis în străinătate o fabuloasă avere, cum trimisese şi Şuţu la Viena. Averile lui Hagi-Moscu, scoase la mezat, au fost achiziţionate de către domnitorul Alex. Ghica. Vodă Ştirbey a ieşit cu o avere enormă. Alexandru Ioan Cuza a ieşit sărac din domnie.

La fel de sărac a ieşit N. Bălcescu din politică. A fost secretarul guvernului provizoriu, adică, în termeni actuali, pe post de vice-preşedinte de consiliu şi ministru al propagandei. Deci, nu i-a lipsit posibilitatea de a manevra fonduri guvernamentale. A scos gazete şi putea scoate şi mai multe, dar era milos cu banul public.

N. Bălcescu era un om pur, un prob şi un jertfelnic. Nu era un om sărac de-acasă, aşa cum este prezentat în mod eronat de mulţi biografi de modă nouă, care „epurează" materialul istoric, scoţând pe toată lumea după un şablon şi calapod de cizmar sărman chilipirgiu. Tatăl lui Bălcescu era pitar, grad boieresc, şi avea moşie de câteva mii de hectare în Argeş. Avea casă în Bucureşti. Moşia familiei Bălcescu a fost în fiinţă şi moştenită până la 1948 de către Radu Mândrea, descendent pe linie feminină, ca şi inginerul Ion P. Gigurtu, din familia istoricului, care a mai avut un frate. Istoricul nu s-a căsătorit niciodată şi a murit fără urmaşi direcţi. Conacul de la Bălceşti-Argeş a fost donat de Radu Mândrea pentru o casă de creaţie a Uniunii Scriitorilor din R.P.R. Cuvântul *mândrea* înseamnă „târlă" de oi, în limba română mai veche, până în secolul XIX, inclusiv. Radu Mândrea era doctor în drept de la Paris, prieten de la studii cu I.G. Duca, unde a fost premiant. A refuzat să facă politică, păstrând linii politice cvasi republicane, în orice caz anti-Hohenzollern. A fost director general la C.E.C., pus de Duca, şi-apoi, a trecut director la Banca Vultur a vărului şi prietenului său intim, Gigurtu. Prin Banca Vultur s-au finanţat cele 14 industrii create de inginerul craiovean Gigurtu, fost şi ministru efemer al economiei, 44 de zile, şi prim-ministru, două luni.

N. Bălcescu a fost finanţat şi îngrijit de sora sa, rămasă fată bătrână, care administra şi partea de moşie din Argeş a fratelui. După ieşirea de la închisoare, în 1842, Bălcescu n-a mai putut intra în oştire ca ofiţer, unde se dusese din vocaţie, patriotism şi entuziasm, ca şi Vasile Cârlova, ca şi Grigore Alexandrescu, marii poeţi munteni ai epocii paşoptismului. S-a apucat de istorie. A răscolit Arhivele de la Bucureşti şi Iaşi. A continuat cu politica. Era un pescuitor de suflete (aşa cum îl portretizează Vasile Alecsandri şi Ion Ghica), iar la Iaşi a pescuit pentru revoluţie pe Ion Ionescu de la Brad, agronomul care învăţase agronomie în Franţa, pe cheltuiala domnitorului Mihail Sturdza, şi care a intrat în frăţia Bălcesculuі şi în Revoluţie.

Pândit de poliţie şi de aga Costache Mânu, fiul pitarului Bălcescu a trebuit să plece în prima emigraţie, pentru a nu mai risca a doua închisoare, cu sănătatea şubrezită. A vizitat şi Franţa. împreună cu Arăpilă Golescu a descoperit în cabinetele cu stampe ale muzeelor pariziene figuri de voievozi. Cei doi tineri, animaţi de pasiunea istorică şi revoluţionară, au avut adevărate comoţii.

Când a început Revoluţia franceză în 1848, Nicolae Bălcescu a fost printre primii pe baricade, a pătruns în Tuileries şi a rupt o fâşie de catifea din tronul regal, pe care a trimis-o comparşilor revoluţionari, însoţită de o scrisoare exaltată şi străbătută de un lirism proaspăt şi transmisibil până azi.

Anul 1848 a fost anul fixat pentru revoluţie de către iluminişti pe plan internaţional. A fost o conjuraţie europeană.

După ruperea fâşiei de catifea, Bălcescu a venit în ţară dornic de fapte măreţe. Teoria revoluţionară şi Programul de la Islaz trebuiau puse în aplicare. După oare-cari tergiversări, revoluţia s-a declanşat şi Bibescu-Vodă a fugit.

Revoluţia, ajunsă la putere, s-a prăbuşit în neputinţă şi insolenţă contra-revoluţionară. Ion Heliade-Rădulescu, ministru în funcţiune, s-a dovedit a fi un lamentabil lacheu al boierimii latifundiare, şi faptul că a ajuns ofiţer turc de jandarmi este un final fatal şi just al unei naturi de iobag, fericit cu starea sa. Colonelul Odobescu n-a avut insolenţa să aresteze pe miniştrii în funcţiune, eliberaţi ca

prin miracol, prin iniţiativa maselor. A avut loc cu acest prilej monstruoasa coaliţie dintre protipendada aristocratică a latifundiilor cu burghezimea înstărită prin comerţ, din prima jumătate a secolului XIX. Articolul V al Tratatului de la Adrianopole, de la 1829, prin care se instaura comerţul liber în Principatele Române, este considerat ca hrisovul de naştere al României moderne capitaliste.

După 100 de zile, Revoluţia s-a prăbuşit.

N. Bălcescu n-a emigrat la Paris. A rămas un an în Ardeal, unde revoluţia continua. Nu era singur. Era cu un grup de ostaşi şi prieteni revoluţionari, între care un erou de la Dealul Spirii. N. Bălcescu a mediat între unguri şi români, fiindcă în Transilvania dihonia naţională ameninţa să deformeze aspectul social şi libertar al paşoptismului, în zânzanie naţionalistă.

Avram Iancu a înţeles punctul de vedere al Bălcescului, deşi cu oarecare întârziere. L-a înţeles, tot târziu, şi poetul Alexandru Petoffi. Polonezul revoluţionar Bem joacă un rol similar cu istoricul şi revoluţionarul român Bălcescu.

Forţele negre ale reacţiunii europene au fost mai puternice la 1848 decât forţele revoluţionare. Revoluţia de la 1848 a fost înăbuşită în sânge în Austro-Ungaria. A fost înăbuşită şi în Germania, iar Karl Marx, care scosese *Neue Rheinische Zeitung* („Noua gazetă renană"), a trebuit să emigreze cu Engels la Paris, unde a scos *Deutsch-franzosische Fahrbucher* („Almanahuri franco-germane"). Au fost obligaţi de poliţie să plece de la Paris la Londra, fiindcă în Franţa s-a instalat curând reacţiunea, sub forma ex-cărvunarului Ludovic-Napoleon Bonaparte, care s-a proclamat împărat, călcând principiul republican al carbonarilor iluminişti.

Paşoptiştii români au emigrat la Paris. Amnistia i-a împărţit în trei grupe: cei mici au intrat în ţară, căpetenii de prim rang, ca Ion Heliade-Rădulescu şi Ion Ghica, au devenit turcofili şi funcţionari ai Sublimei Porţi. Heliade este ofiţer turc, Ghica este bey de Samos, Zanne construieşte drumuri, Ion Ionescu de la Brad administrează moşiile beilor şi face o călătorie în Dobrogea, cu caracter politic şi agronomic, avansând propuneri concrete pentru o mai bună administrare. în privinţa poetului zglobiu Dimitrie Bolintineanu, acesta se plimbă ca Vodă prin lobodă în cadrul imperiului turcesc şi cu stipendiile Sublimei Porţi, pentru care a scris în franţuzeşte odioasa broşură. Bolintineanu călătoreşte la muntele Athos şi la Ierusalim, la San-Marino a Macedoniei şi în Asia Mică, acolo unde s-au dat luptele pentru Troia, relatate de Homer. începuseră investigaţii arheologice şi Bolintineanu se pasiona de săpături, hrisoave, bucoavne vechi, aşa cum stătea bine unui iluminist. Cezar Bolliac, emulul său, era un arheolog emerit, ridiculizat în unele aspecte deficiente de Al. Odobescu, dar de mare prestigiu în epoca sa. Fireşte că Dimitrie Bolintineanu a scos material poetic din aceste călătorii. Proza sa de voiajor este mai importantă decât lirica şi se poate citi până azi, alături de cele două romane, *Manoil* şi *Elena.* Lirica *Florilor Stambulului,* ca orice lirică stipendiată, a dat faliment.

N. Bălcescu, acest „cavaler Bayard" al Revoluţiei de la 1848 din România, cavaler fără frică şi fără prihană, n-a luat drumul pactizării cu tirania otomană şi cu duşmanul secular. Bălcescu are meritul de a fi păstrat puritatea şi sensul progresist al paşoptismului. Prin faptele lor post-revoluţionare, Ghica, Eliade şi Bolintineanu au anulat patosul de la 1848 şi sensul evenimentelor. Acest an 1848 urmărea eliberarea naţională şi eliberarea socială. Eliberarea naţională se făcea în direcţia emancipării de sub stăpânirea turcească şi zăgăzuirea ţarismului, care vroia să ne cotropească în locul otomanilor. Eliberarea socială se făcea prin:

1). eliberarea ţiganilor din robie,

2). eliberarea ţărănimii din lanţurile iobăgiei,

3). vot universal,

4). împroprietărirea ţăranilor fără pământ,

5). secularizarea averilor mănăstireşti,

6). sfărâmarea jugului intern al caţaonilor (vechililor greci) şi al fanarioţilor (domni pământeni, în locul domnilor recrutaţi din scursorile Levantului şi trimişi ca voievozi pentru belirea populaţiei, prin sporirea treptată a haraciului şi umplerea buzunarelor personale, fără fund).

N. Bălcescu a păstrat puritatea revoluţiei şi simbolica ei. N-a pactizat. N-a trădat. A murit la Palermo, din ftizia căpătată la Mărgineni, ca ofiţer, la 21 de ani, şi agravată în ploile toamnei 1848 în Ardeal, în iarna 1848 - 1849 şi în primăvara şi toamna ploioasă 1849, când a murit pentru revoluţie. A murit la Palermo, cu tocul în mână, care era frate cu sabia sa: scria la istoria lui Mihai Vodă Viteazul, pagini de flacără nestinsă până azi a patriotismului. La mormântul eroului domnitor, istoricul Bălcescu a aprins o flacără care luminează veşnic. Paginile lui ating sublimul şi sunt texte antologice. Sunt pagini scrise cu degete scheletice, în han solitar italian, pline de profeţii care s-au realizat. Bălcescu a visat unirea tuturor românilor şi ea s-a realizat de la 1849 la 1919, la masa verde internaţională de la Versailles. Bălcescu visa o armată la români, iar la 1877 - 1878 această armată cucerea independenţa ţării, bătându-se cu Turcii şi învingându-i la Plevna, Smârdan şi în alte locuri glorioase. Cu o armată bravă, s-a ţinut piept armatelor teutonice cotropitoare ale lui Mackensen la Mărăşti, Oituz, Coşna, Cireşoaia şi Mărăşeşti. Cu această armată, s-a realizat unirea tuturor românilor la 1919, aşa cum a visat Bălcescu.

Când evoca temniţa de la Mărgineni, Bălcescu spunea cu o infinită mândrie:

— Puşcăria, ca şi nobleţea, te obligă la demnitate!

Meditaţiile de la Mărgineni au avut întruchipare în revoluţia din iunie până în septembrie 1848 şi au rodit în opere care se citesc până astăzi, cu folos, de către urmaşi.

POLITICĂ ŞI OŞTIRE

Momentul revoluţionar de la 1840 este dominat de figura luminoasă a cărvunarului colonel Ion Câmpineanu. Lirismul acelui moment istoric l-au dat doi ofiţeri: Grigore Alexandrescu şi Vasile Cârlova. Ultimul a murit tânăr şi G. Ibrăileanu socoteşte prematura lui moarte ca pe o calamitate a literelor române. S-a stins, înainte de vreme, un mare poet.

Revoluţia de la 1848 este, indiscutabil, legată de Nicolae Bălcescu, ofiţer, strateg, tactician şi ostaş al revoluţiei, istoric militar al armatei române, istoric al faptelor de arme şi bravură ale lui Mihai Vodă Viteazul.

În revoluţia de la 1848 apare proeminentă figura generalului Magheru. Colonelul intrigant Odobescu joacă rol de contra-revoluţionar. Colonelul Locusteanu denigrează paşoptismul într-un op caustic şi valoros.

Ceva mai înainte, un porucic din armata rusească, Tudor din Vladimirii Gorjului, a înjghebat o armată de olteni, seminţie gata de revoluţii juste şi de zurbalâc eroic, pe care a numit-o armata pandurilor. Domnul Tudor a venit cu ea asupra Bucureştilor pentru a despresura Capitala ţării de tagma jefuitorilor şi a caţaonilor. Proclamaţiile sale sunt limpezi şi arată că norodul este una, şi boierul alta, că norodul nu poate fi confundat cu tagma jefuitorilor. Proclamaţiile sale au gravitate, seriozitate politică, patetism. Moartea de martir a acestui comandant de oaste oltenească i-a încununat fruntea cu lauri şi trandafiri.

Ostaşii sunt mereu pe primul plan politic.

N. Bălcescu a creionat câteva figuri de tribuni din armata lui Avram Iancu, pe Buteanu, pe Balint, pe Groza. Se minuna cum din teologi tineri, jurisconsulţi şi pedagogi au ieşit generali de oaste ţărănească, cu prilejul celor doi ani revoluţionari (1848 - 1849). „Craiul

munţilor" şi generalul-şef a fost Avram Iancu, avocat de 24 de ani, frumos ca un zeu, elocvent ca Cicero, purtător de sabie, erou neînfricat, strateg iscusit, diplomat şi plin de demnitate. După pierderea revoluţiei, Avram Iancu s-a înfăşurat în toga melancoliei, n-a pactizat cu inamicul, a poposit din cioban în cioban, a doinit din caval şi a murit de tristeţe.

S-a spus despre oştire că trebuie să fie *marea mută* într-un stat *(l'armee c'est la Grande Muette).* S-a făcut o întreagă doctrină pe această temă. Doctrina este de origine franceză. Doctrina este mincinoasă. Documentele din trecut şi din prezent dovedesc contrariul: armata a avut şi continuă a avea un rol esenţial în organizarea şi conducerea Statului. Sabia joacă un rol tot atât de mare, poate mai mare, decât aurul în istoria universală. Sabia şi aurul sunt motoarele istoriei. Fireşte că nu trebuiesc uitate masele care fac, în prim rang, istoria, dar masele sunt purtătoare de săbii, de aur şi de tot soiul de arme.

Nu vom intra, aici, în problematica spinoasă de filosofie a istoriei care trebuie să ne răspundă la grava întrebare: cine face istoria? Care sunt factorii decisivi? Cum se face împletirea factorilor?

Deocamdată, creionăm, aici, rolul armatei în general şi al ofiţerimii în special, în istoria românească pe ultimul secol.

Marea mută a vorbit elocvent şi des în istoria contemporană. Doctrina franceză ipocrită trebuie răsturnată de pe soclu. Sabia vorbeşte mereu în politică. Este fatal să fie aşa. Este just ca sabia să-şi spună cuvântul în treburile cetăţeneşti. Ostaşii nu aparţin obştei şi nu sunt purtătorii de arme, cetăţeni ai patriei? Cum pot fi degradaţi pe viaţă *(â vie)?* Pe ce temei?

Ostaşii nu s-au lăsat degradaţi şi au vorbit mereu politic. Nu s-au lăsat narcotizaţi nici de doctrina somniferă a muţeniei celei mari, care ar fi o calitate în plus şi indispensabilă a armatei. Ostaşii nu s-au lăsat induşi în eroare de ipocrizie şi de minciună. Era, într-adevăr, de bon-ton, ca să se spună că armata nu face politică pe vremea burghezo-moşierimii. Dar, la 1907, pentru a face represiunea împotriva ţăranilor răsculaţi, care au intrat cu plugurile în moşiile boiereşti, guvernanţii au recurs la armată cu tunurile, puştile şi ostaşii ei. S-a tras cu tunurile în satele cu ţărani răsculaţi, prea mulţi şi prea dârzi. Când au avut nevoie să se rezolve o justiţie mincinoasă împotriva adversarilor politici din opoziţie şi chiar din propriile rânduri, s-a recurs la justiţia militară, pentru motive de obedienţă, corolar al disciplinei ostăşeşti. Au fost formele hidoase ale imixtiunii planurilor de activitate.

Dacă facem o statistică de istorie contemporană, rămânem uimiţi de amestecul numeros, eficient şi puternic pe care l-a avut armata în politica României dintre cele două Războaie Mondiale.

Vom face, aici, o enumerare din memorie, a generalilor care au fost să ocupe demnitatea de prim-ministru:

1). *Mareşal Al. Averescu,* fost ministru de război în 1907, delegat în tratativele diplomatice din 1918 pentru încheierea armistiţiului de la Bucureşti, când s-a întâlnit cu mareşalul von Mackensen, comandant al trupelor germane de ocupaţie din Oltenia, Muntenia şi Dobrogea, prim-ministru în 1921 şi prim-ministru în 1926;

2). *General Coandă,* preşedinte de consiliu al unui guvern de tranziţie din prima perioadă de după Războiul Mondial, camuflaj al lui Ionel Brătianu;

3). *General Artur Văitoianu,* idem;

4). *General Gh. Argeşanu,* prim-ministru după Armând Călinescu, când Vodă Carol II a făcut o sângeroasă represiune. Argeşanu a murit în masacrele de la Jilava, din 1940, ordonate de Biriş - Horia Sima;

5). *General I. Sănătescu,* preşedinte de consiliu la 23 august 1944, când s-a făcut cotitura pentru ieşirea din Axă şi intrarea în coaliţia antihitleristă. A încheiat armistiţiul de la Moscova, în septembrie 1944. A avut patru vice-preşedinţi de consiliu ca delegaţi ai partidelor:

a). Iuliu Maniu (partidul naţional-ţărănesc),

b). Dinu Brătianu (partidul liberal),

c). Titel Petrescu (partidul social democrat),

d). Lucreţiu Pătrăşcanu (partidul comunist).

6). *General Ion Antonescu,* prim-ministru şi conducător al Statului, învestit cu depline puteri de Carol II, la 6 septembrie 1940. A guvernat până la 23 august 1944, când a fost arestat şi, după doi ani, judecat şi condamnat la moarte de tribunalul poporului;

7). *Generalul N. Rădescu,* prim-ministru după Sănătescu, până la 6 martie 1945, când a făcut loc guvernului prezidat de Dr. Petru Groza.

Şapte prim-miniştri militari într-un sfert de secol -asta dovedeşte instabilitate de guvernare şi tumultul politic care nu putea fi stăpânit decât de oştire. Norma constituţională de guvernare, atât după Constituţia de la 1866, cât şi după Constituţia de la 1923, era de 4 ani. Dacă i s-ar fi lăsat câte 4 ani (4 x 7 = 28) fiecărui general să guverneze, ar fi însemnat că din 1920 până în 1945 să nu fi fost loc de guvernare pentru vreun civil.

Sunt foarte instructive listele ministeriale prezentate de mareşalul Alexandru Averescu în cele două guvernări pe care le-a patronat. Averescu avea o poziţie unică. A fost idolul maselor, din 1916 până în 1927. Ţărănimea vedea în Averescu pe ostaşul plebeian, pornit de la grad de copil de trupă şi de soldat, ajuns pe treptele înalte. Era semn de democraţie şi solidaritate populară. Averescu era, într-adevăr, feciorul unui vagmistru (militar de grad inferior) şi al unei moaşe. A făcut şcoala de meserii şi şcoală de sub-ofiţeri. Prin merite, a ajuns general. Era şi scriitor talentat. A scris nuvele la „Convorbiri Militare". Pe când era colonel, în calitate de ataşat militar trimis în misiune la St. Petersburg, a scris o carte, *Trois mois en Russie* („Trei luni în Rusia"). E un memorial instructiv până azi. A făcut studii militare superioare strălucite în Italia şi Germania. A lăsat cărţi militare şi un jurnal politico-militar suculent, din perioada 1916 - 1917. A fost un mare jurnalist şi un pamfletar de primul rang. Semnătura *XXX* a făcut vâlvă enormă în epoca sa.

Ca factură ideologică, Al. Averescu era un tipic junimist, adică un conservator constituţionalist. După acest criteriu şi-a ales colaboratorii care au fost recrutaţi dintre marii scriitori, poeţi, academicieni şi universitari. Enumerăm:

1. Duiliu Zamfirescu,
2. Octavian Goga,
3. P.P. Negulescu (filosof),
4. Ion Petrovici (filosof),
5. C. Meissner (pedagog),
6. Anibal Teodorescu (academician şi universitar),
7. Octavian Tăslăuanu (scriitor),
8. I.C. Athanasiu (scriitor ex-socialist),
9. Gr. Trancu-Iaşi (universitar),
10. C. Garoflid (economist şi publicist jurnalist),
11. M. Manoilescu (economist), etc, etc.

Butada de odinioară a lui Moş Teacă (eroul lui Tony Bacalbaşa) spunea că „este regretabil că armata se recrutează din civili". Se mai zicea că „un civil se poate militariza, dar un militar nu se poate civiliza".

Al. Averescu şi-a recrutat două cabinete ministeriale dintre civilizaţii muzelor şi ai Parnasului, dintre mandarinii turnului de ivoriu. Era militar din creştet până în tălpile cizmelor sale, ceea ce nu l-a împiedecat să fie scriitor, jurnalist, om de spirit, politician corect, patriot echilibrat şi bărbat devotat binelui public. N-a folosit sabia pentru uz personal, pentru egolatrie, aşa cum a făcut Antonescu, şi cum vin ispitele în istorie, în multe cazuri. Al. Averescu furnizează pilda ostaşului dezinteresat în viaţa publică şi care poartă sabia la cingătoare pentru binele exclusiv al patriei. El este un Cincinatus român. A murit la o viişoară, proprietate, lângă Turnu Severin. Este înmormântat în mausoleul de la Mărăşeşti.

III.
SCRISORI DIN BUFTEA
JURNAL INTIM
de la corespondentul nostru special,
Dr. Petru Ioniţă (Unul dintre pseudonimele literare folosite de Petre Pandrea)

TEME

1. Fantoma lui Barbu Ştirbey
2. Cadrul cosmologic: raiul floristic şi fructifer
3. Cavoul lui Ştirbey
4. Castel scoţian pentru Regina Măria (romantismul lui Walter Scott)
5. Soţia-cadână a beiului Barbu
6. Complicitatea la crime între Ştirbey, Ferdinand şi Regina Măria:
   a), otrăvirea lui Carol I
   b). otrăvirea primilor doi băieţi ai lui Carol II în 1916
7. Ionel Brătianu, cumnatul şi pseudonimul lui Barbu Ştirbey
8. Colonelul Barbu Ştirbey (1916-l919)
9. Guvernul Barbu Ştirbey (1928)
10. Prietenia Stere - Ştirbey (pasiuni floristice, sculptori vegetali, oameni din umbră)
11. Ştirbey şi Ernest Urdăreanu
12. Bătălia dintre Carol II şi Barbu Ştirbey (Rădoi)
13. Ştirbey şi P.C.R.
14. Ştirbey şi Marta Bibescu
15. Curtişoara şi Ciuturoaia (raiul lui Ioniţă), Oboga
16. Ştirbey şi Sir Basil Zaharof

Pepiniera de la Buftea

17. Fabrica de conserve şi de vată

(Manuscrise nereturnate de către SRI)

PRELUDII: ARTIŞTI SAU MĂSCĂRICI?

De câte ori am păşit într-o sală de teatru sau de cinematograf, mi-am pus întrebarea chinuitoare: voi asista la o producţie de artă sau de măscărici?

Din nenorocire, dramaturgia contemporană este infestată de morbul măscăriciului. Sub aspect estetizant şi jucăuş, măscăriciul refuză, în teatru şi cinematograf, să prezinte „felii de viaţă" *(tranches de vie,* cum spunea realismul de odinioară). Sub pretextul artei pure, măscăriciul este incapabil să trăiască, să ia contact sau măcar să contemple dramele şi problemele grave şi încâlcite ale umanităţii de azi. Măscăriciul n-are emoţie, n-are milă, n-are veneraţie. Măscăriciul suferă de uscăciune sufletească. Nu este lipsit de oarecare îndemânare tehnică şi nici de intelectualism. Aici este pericolul cel mare. Sub fardul tehnicităţii, se ascunde gorila purei mecanicităţi a gândirii separate de centrii săi vitali. Măscăriciul este un monstru al logisticei, care-i o logică a matematicii. El vede fenomenele vitale schematic şi matematizate, gândeşte şablonard şi lucrează după normativ. Tinde foarte repede la manierism, care-i expresia artistică a birocratismului.

Psihologia elementară arată că omul are trei facultăţi: facultatea intelectivă, facultatea emoţională şi facultatea volitivă. Aceste trei aspecte formează omul.

Măscăriciul din cinematografie rupe unitatea, fuge de emoţie şi de încleştările voinţei pentru a se refugia în pura intelectualitate. Din nou, aici este pericolul cel mare. Raţiunea are un prestigiu special şi măscăriciul încearcă să confişte lampa raţională în bezna cunoaşterii.

Separarea în teoria cunoaşterii a elementului raţional şi ignorarea afectivităţii şi a elementelor voliţionale a fost eroarea lui Immanuel Kant, a kantienilor şi a neokantienilor din Şcoala de la Marburg. Acest moment strict raţionalist este un moment burghez.

Momentul cartezian în Franţa şi momentul Kant în Germania sunt două momente iluministe şi eminamente burgheze din etapa capitalismului ascensional.

Cei mai răi dintre burghezi în epoca de azi s-au transformat în fascişti, rasişti sau toxicomani.

Cei mai buni sunt neo-raţionalişti, mitici neo-thomişti sau măscărici.

Arta occidentală este o artă a suspinelor (Albert Camus, existenţialist al premiului Nobel), o artă bestială cu lozinci beliciste sau o artă a măscăricilor dezabuzaţi şi dezafectaţi.

Măscăriciul occidental refuză să ia în consideraţie drama politică, adică încleştarea de voinţe şi bătălia contemporană esenţială. Aristotel ne-a spus-o demult, cu aproape două milenii şi jumătate în urmă, că acel care declară că nu are nici o filosofie, are o filosofie foarte virulentă, schematică, drastică şi conturată.

Cei care declară în dramaturgie, în mod deschis, că n-au politică, nu fac politică şi n-au preferinţe politice, mint sau eludează realităţile. Nu mai intră în temă. Stau în afara bătăliilor dramatice de azi.

Teatrul şi cinematograful sunt cei doi campioni la înot la distanţă şi la viteză. Cum ne vor arăta măiestria, fără a intra la apă? Dacă nu intri în valuri, nu vei învăţa niciodată să înoţi. Sunt şi hidrofobi. Sunt şi bărbaţi cu filosofie deficitară, incapabili de a învăţa înotul sau echitaţia. Am văzut asemenea vreascuri stând pe malul mării sau la bazinul „Lido" de odinioară, cu profesor de înot alături, gras plătit, care le arăta, pe uscat, mişcările, şi se chinuia să le facă demonstraţii, ore, zile, săptămâni în şir, fără a intra în valuri.

Teatrul şi cinematograful contemporan nu pot scăpa de drama şi de comedia politică. Orice eludare este moarte sau minciună.

Dintru început, teatrul a fost politic. Teatrul elin este aristofanesc. Pentru latini, Plautus a fost o culme, cu tematică social-politică. *Miles gloriosus* şi soldăţoiul lui fanfaron a rămas etern, cum eternă va rămâne *Lysistrata.*

Teatrul medieval est un teatru al misterelor religioase. El reflectează atmosfera cruciadelor şi tematica specifică a acestor veacuri întunecate şi însângerate.

Momentul Shakespeare este momentul descătuşării de medievalitatea barbară şi vâslirea în apele calde ale Renaşterii italiene şi engleze. Fără Plutarh nu se poate înţelege nimic din Shakespeare, care este un păgân, un antic, un stoic, un om care s-a reîntors la izvoarele greco-romane, lepădând carapacea feudală şi clericală. Teatrul lui Shakespeare este un teatru eminamente politic, o grandioasă bătălie cu clericalismul şi lumea Evului Mediu care se înmormânta pe vremea Elisabetei. Nu s-a spus, zadarnic, că Bacon, baron de Verulam, filosoful modern al lui *Novum Organum* şi cancelar al Angliei, ar putea fi adevăratul Shakespeare. Puţinele texte scrise de mâna actorului sunt deplorabile ca gramatică, ortografie şi caligrafie. Pentru mulţi, şi pentru mine, misterul paternităţii pieselor lui Shakespeare nu s-a lămurit. Nu mă enervează faptul că nu ştie geografie şi că pune Boemia pe hartă, cu porturi la Adriatica. Acestea-s fleacuri. Filosofia adâncă a tragediilor sale, inspirate făţiş din Plutarh, Montaigne şi cronici daneze, pare stranie când parcurgi grafologia textelor, ieşite din pana sa de gâscă. în orice caz, dramaturgia shakespeareană este, incontestabil, de o factură politică, indiferent dacă a fost concepută şi executată de actorul şi proprietarul de teatru, Shakespeare, de filosoful Bacon sau de contele de Essex sau, poate, chiar de toţi, împreună.

O anchetă asupra teatrului şi cinematografiei româneşti contemporane se va face, deci, sub această perspectivă aristofanescă şi strict artistică. Măscăricii nu vor fi eludaţi, ci arătaţi cu peniţa şi stigmatizaţi.

Vom găsi, oare, la Buftea regizori şi textieri care să-şi pună înaltele probleme şi să le rezolve cu măiestrie?

Cinematografia este o artă a mulţimilor, o artă a noastră, a tuturor spectatorilor, din toate categoriile sociale. Cinematografia naţională de la Buftea nu aparţine unui clan de esteţi, nici unor birocraţi, nici unor tehnicieni acefali, nici unor pleşcari, nici unor măscărici.

Nădejdile noastre sunt foarte des înşelate.

Visurile de artă vie, artă înaltă şi artă cu probleme nu sunt realizate.

De ce?

Care sunt cauzele?

Unde-s artiştii?

Şi care sunt măscăricii?

Cine poartă vina?

Care-i remediul?

PREMISELE CINEMATOGRAFIEI ROMÂNE

După atâtea decenii de cinematografie, n-am fost capabili să facem un film de lung metraj, un singur film convenabil, capabil să treacă graniţele. înainte de a trece graniţele, acest film de lung metraj trebuie să satisfacă gusturile băştinaşilor. De ce să nu fim sinceri? Nu avem până acum nici un film pe care l-am recomanda cu dragă inimă să fie prezentat străinilor ca pe o carte de vizită, capabilă de a sintetiza posibilităţile naţionale. Avem pictori foarte mari care rezistă la export. Avem oameni de ştiinţă. Avem muzicanţi de circulaţie extra-teritorială. Nu avem nici un film, cu excepţia lucrărilor *sui generis* ale lui Popescu-Gopo, care nu sunt filme în sensul obişnuit al cuvântului avut de spectatorul mondial, ci sunt rafinamente pentru intelectuali rafinaţi. Aici este bizareria: Buftea a reuşit să dea câteva bibelouri gustate de esteţi. Pe de-o parte, ni se cere nouă, criticilor plastici şi literari, să fim indulgenţi, fiindcă este o artă incipientă la noi, iar pe de altă parte, livrăm apusului subtilităţi, stilizări şi produse derivate filmice. în schimb, nu suntem în stare să facem un film de lung metraj capabil să facă ocolul pământului. Nu mai este o problemă de fonduri sau de tehnică. Juan Antonio Bardem face filmele lui impresionante cu parcimonie materială. Aşa a lucrat Rene Clair. Cine îşi aduce aminte de filmele marilor Pudovkin şi Eisenstein (regizori sovietici) nu a uitat culmile din *Crucişătorul Potemkin* şi *Furtună peste Asia* sau *Ţiganii,* filme realizate cu multe idei, cu mult patos şi cu puţine ruble.

Înainte de aur, se află, în artă, ideea, talentul, geniul sau inspiraţia. Deficienţa de la Buftea, socot că a venit de la lipsa de autonomie artistică şi bugetară, ambele corelate. Poate că lipsa de autonomie artistică a fost epifenomen al sclaviei bugetare, operată din umbră de anonimi iresponsabili şi birocraţi.

Mi se suflă la ureche, în ultimul moment, de realizarea giganticului film *Mitrea Cocor,* pe text de Mihail Sadoveanu. Să fim serioşi şi sinceri. Acest film a fost de o mediocritate patentă şi elocventă, fără a fi o cădere în banalitate sau în dezastru. Era un film de propagandă tipică ca şi *Nepoţii gornistului, Răsună valea, Pasărea furtunii.* Se compară cu *Zboară cocorii?* Sau cu filmele lui Pudovkin? De-altminteri, textul suferă de indigenţă, ca să nu spunem de pauperitate. *Mitrea Cocor* a fost o carte simptomatică, un mesaj propagandistic, dar nu este o realizare. Se poate compara cu *Nicoară Potcoavă!* Cu *Oameni din lună!* Cu *Venea o moară pe Şiret!*

Este timpul să vorbim deschis şi serios. Poporul român n-a luat până acum Premiul Nobel nici pentru literatură şi nici pentru ştiinţă. L-au luat grecii, polonezii, maghiarii, elveţienii, danezii, spaniolii şi o mulţime din micile naţiuni. Noi nu ne-am putut prezenta cu Mihail Sadoveanu, candidat la Premiul Nobel, fiindcă acest autor, cu o sută de volume, nu şi-a organizat nici o carte. El este un rapsod popular. Are balade fermecătoare, smălţuite ca florile pe covorul verde al păşunilor sale silvestre, carpatine şi moldovene. Eu pretind că Sadoveanu este intraductibil şi incognoscibil într-o limbă străină. Este atât de autentic, de specific şi de implântat în solul natal, încât nu poate fi vizionat decât de băştinaşi. Arta lui nu este ca aceea a lui Ion Creangă. Zadarnic au fost făcute asemănări. Ion Creangă are capacitatea de concentrare şi de sintetizare, ca un proverb. Cristalizarea sa este ca la Cehov. La Sadoveanu avem o harfă eoliană a Ceahlăului, care cântă difuz la venirea anotimpurilor. S-au adunat o sută de volume, dar nu vedem o carte. *Nicoară Potcoavă* este *Faust*-ul său. Merge până la pagina 80 şi pe urmă stopează. Totul se pierde în fum, în ceaţă, în melancolie, în neîmplinire.

Mitrea Cocor este o carte neîmplinită.

Mitrea Cocor, ca film, este un film de duzină.

Nu avem filme de lung metraj pentru export. în schimb, am exportat cu succes câteva filme de scurtă respiraţie şi de rafinament tehnic sau strict cerebral, de o cerebralitate cam uscată, ca filmele lui Gopo.

Care sunt cauzele acestor eşuări? Care sunt cauzele acestui faliment? Trebuie să fim oneşti şi să privim direct realităţile naţionale. Până acum, n-avem premiul Nobel şi ne situăm, fără mândrie, alături de albanezi, sârbi, bulgari, etiopieni şi câteva state sud-

americane. Până acum, n-avem cinematografie pentru export. Buftea este sediul cinematografiei naţionale şi se află în situaţia industriei naţionale din vremea burgheziei, care era ţinută pe catalige şi prin contra-forturi.

Vintilă Brătianu a dat lozinca *Prin noi înşine.* A fost lozinca unui naţionalism economic îngust, a unei xenofobii regretabile şi a unui pauperism industrial evident. România burghezo-moşierească nu s-a putut industrializa din cauza acestei ideologii vintiliste care masca lăcomia burgheziei autohtone ce ţinea frâiele politice şi economice în mână, dar n-a fost capabilă să ne facă şosele cu asfalt, într-o ţară a petrolului. A trebuit să moară Vintilă Brătianu la începutul anului 1928, să vină Virgil N. Madgearu şi să cheme firma suedeză Stewart, pentru a face o şosea asfaltată de la Oradea Mare, via Cluj, Braşov, Bucureşti, până la Giurgiu, pe traseu internaţional, pentru circuit internaţional.

Cei care au condus Buftea au dat faliment ca şi vintilismul economic. Formula *Prin noi înşine* a lui Brătianu s-a dovedit lipsită de creativitate pe plan burghez.

Buftea este un centru cinematografic care corespunde unor nevoi urgente şi arzătoare. Filmul a început să intre printre nevoile de primă necesitate ale maselor, înaintea uleiului, a untului şi a zahărului. Faptul pare straniu şi, în multe privinţe, regretabil. Faţă de lectură, cinematograful prezintă o artă inferioară. O carte poate fi obiect de studiu individual, de adâncire şi de rodnicie. Până când nu vor veni tehnicienii şi învăţătorii ca să ne vândă filmul ca pe o carte sau o placă de patefon, filmul rămâne o artă minoră, în care nici textierii nu-şi cristalizează eforturile de creaţie. Numai când se va ajunge ca filmele să aibă tiraj cum au cărţile, se va putea vorbi cu simpatie şi exactitate despre arta filmului. Personal, nu iubesc cinematograful, îl consider artă puţin evoluată, o artă în devenire. Momentan, filmul este o artă minoră, de categoria artizanatului utilitar, unde se creează bunuri care pot fi şi valori de bun gust oarecare. Filmul este artizanat cult, cu pretenţii de popularitate, universalitate şi exclusivitate. Nu iubesc filmul şi uneori am oroarea lui, am groaza de a vedea cum înlătură valorile reale, valorile certe ale tragediei, ale dramei, ale liricii şi ale romanului, unde se află marea creaţie antică şi modernă. Nu se poate suprima filmul, dar, dacă s-ar putea împiedeca răspândirea acestei arte, care a ajuns o boală molipsitoare, de categoria guturaiului, a ciumei şi a holerei, n-ar fi rău.

Dar se pare că timpul lucrează pentru cinema.

Se pare că gustul publicului este definitiv atras şi corupt de cinema.

Se pare că publicul preferă să stea visător şi să primească povestea serală, prin rularea filmului, care merge inexorabil, care nu poate fi oprit, ca o pagină scrisă de roman, pentru a reflecta. Filmul continuă ca un glonte ieşit din trăgaci. Lucrează asupra craniilor ca un buraj. Ceea ce este mai grav, filmul acţionează de predilecţie, în cea mai mare procentualitate, asupra subconştientului, dispreţuind căile raţionale. Lampa raţiunii, care-i lampa lui Aladin în creaţia plenitudinară, se exclude din arta filmului.

Trebuie să ne resemnăm şi să aşteptăm pe inventatorul care va îngădui caselor de film ale Buftei noastre să ne dea un film, acasă, contra cost. Să nu mai plătim 1 - 2 lei intrarea, ci să ne dea cartea filmică pe un preţ dublu, triplu sau cvadruplu, dar s-o avem în mâna noastră, s-o forfecăm, s-o proiectăm simplu la biroul nostru sau în dormitor, să-i întoarcem filele şi s-o degustăm. Până atunci, racilele de la Buftea sunt racile mondiale şi inferioritatea Buftei este inferioritate de Hollywood, de Neubabelsberg, de Roma, ca şi de Moscova.

Buftea întrece aceste centre prin pauperitate în stilul mijlociu al Epocii. Nu are motive. Buftea are toate premisele unei cinematografii de tip superior.

Arta românească a excelat şi excelează în plastică. Pictorii noştri, şi şcoala română de pictură din sec. XX, începând cu tripticul Andreescu, Grigorescu, Luchian, poate înfrunta orice şcoală străină. Actorii noştri au furnizat Parisului elemente de prim rang.

Ce ne lipseşte?

GOPO ŞI PAUL CĂLINESCU

Înainte de a înfige bisturiul în rana purulentă a măscăricilor cinematografiei de la Buftea, pentru a arunca putreziciunile şi a face drenajul puroiului cu fese şi meşe, este cinstit să arătăm, în prealabil, părţile pozitive ale întreprinderii deficitare.

Nu ne emoţionează argumentul că este vorba de o tânără întreprindere şi industrie. La Buftea, au fost prea mulţi cavaleri de industrie care au tocat, zadarnic, cu incompetenţă şi lipsă de gust, bănuţul şi dinarul spectatorilor şi contribuabililor. Cu cât o industrie sau o întreprindere este mai tânără şi mai proaspătă, cu atât are şanse mai mari să fie în ritmul contemporaneităţii şi să atingă un nivel înalt tehnic. O tradiţie poate fi şi un balast. Uneori *tabula rasa* este preferabilă tradiţiei.

La Berlin, în epoca 1926 - 1933, se afla, pe *Unter den* Linden („Pe sub tei", alee celebră a Berlinului, existentă şi în zilele noastre), un mic cinematograf intitulat „Camera". Nu avea decât 300 de locuri, permanent ocupate, de la 9 dimineaţa până la miezul nopţii. Era cea mai selectă sală cinematografică a Berlinului epocii studiilor mele universitare. Prestigiul ei nu consta în acustică sau vizibilitate, care erau de tip absolut comun. Nu avea nici mobilier arhaic sau ultra-modern, nici pluşuri roşii sau albastre, nici scaune curbate de zinc, ca la dentist. Mobilierul era banal şi confortabil, în banalitatea stilului de epocă. Originalitatea sta în creierul conducătorului Cinematografului „Camera". A adus, prin 1931 - 1932, majoritatea filmelor lui Charlie Chaplin şi a făcut o retrospectivă selecţionată care dura trei zile, de la 9 dimineaţa până la miezul nopţii. Comemorarea a fost plină de tâlc şi de învăţăminte. Atunci mi-am dat seama de mizeria tehnică prin care a trecut cinematografia, de inferioritatea fundamentală a acestei arte vizuale, grăbite şi caleidoscopice, în comparaţie cu arta care poate fi gustată tihnit, prin vizualitate muzeografică, sau, pur şi simplu, prin lectură. Cinematografia este o artă inferioară, fiindcă nu dă răgaz contemplaţiei ca să se cristalizeze şi să lucreze cu elemente obscure ale subconştientului. Când mulţi artişti au protestat, şi protestează încă, împotriva acestei arte noi care a acaparat atenţia mulţimilor, nu este lipsit de tâlc, de interes şi de fundament. Vizionând integral pe Charlie Chaplin, mi-am dat seama de lipsurile intrinsece ale cinematografiei manevrate de un virtuoz genial. Vor veni meşteri viitori şi vor modifica datele fundamentale ale acestei arte. Deja s-a trecut de la filmul mut la filmul vorbit şi această trecere a fost o revoluţie. Multă vreme, chiar marele Charlie Chaplin a refuzat să facă trecerea. I se părea o imposibilitate şi o derogare de la substanţa filmului. Când i-am vizionat opera, de la debut până la *Timpuri noi, Goana după aur* şi *Luminile oraşului,* mi-am dat seama de indigenţă tehnică a artei sale, de penuria de intelectualitate şi de limitele artistului. Charlot a fost un măscărici. A atins culmile acestei imposturi intelectuale care este măscăriciul. Firește, Chaplin este un memorabil măscărici, el este genial.

Pe Shakespeare îl poţi reciti şi îl poţi vedea jucat oricând, pe etape ale vieţii, şi după clepsidră: dimineaţa însorită, prânz august, după-amiezi înăbuşitoare, amurguri violete, la miezul nopţii, la sau între a doua şi a treia cântare a cocoşilor, când ies fantomele şi vorbesc ielele. N-aş mai avea curajul să traversez opera integrală a lui Chaplin, care a luat pilda lui Shakespeare: a fost autorul, actorul, regizorul şi directorul teatrului său cinematografic. Departe-i griva de iepure şi măscăriciul de viaţă, de probleme, de adevăr şi de epocă!

Măscăriciul escamotează problemele epocii şi le dă o turnură senzaţională sau minoră (dulceagă, drăguţă, elegiacă ori decadentă). Chaplin a dat turnură senzaţională problemelor vremii noastre şi le-a tratat dulceag, drăguţ şi cam elegiac. I-a lipsit

tragedia. A lipsit drama. A lipsit bărbăţia. A lipsit comedia. A rămas paradoxul, caricaturizarea, persiflajul şi intimismul. Se epilogheză prea mult şi avem prea puţină acţiune şi încleştare a voinţelor tragice.

Charlot este idolul măscăricilor celor mai buni de la Buftea. Gopo şi Paul Călinescu s-au dezvoltat sub steaua lui Charlot. Nu este un zeu rău ales. Dar, nouă, ne trebuie zei? N-am păşit din epoca idolatriei în epoca autonomiei conştiinţei? Putem spune, deschis, că Charlot a fost un rău îndrumător prin facilitatea şi periculozitatea lui.

N-aş vrea să fiu rău înţeles: Gopo şi Paul Călinescu sunt cele două culmi, şi părţile pozitive ale cinematografiei naţionale de la Buftea.

Ce-ar însemna filmul românesc pe piaţa internaţională fără prezenţa lui Gopo?

În privinţa lui Paul Călinescu, om timid şi timorat stupid şi inutil, din cauza originii sale sociale (fiu de colonel şi ex-moşier), am pierdut un Bardem, unul din marii regizori naţionali, capabil de creaţie europeană, dacă ar fi fost lăsat să se realizeze plenitudinar. Paul Călinescu ştie să facă un text. Paul Călinescu este un artist, dublat de un ideolog. Paul Călinescu cunoaşte lumea şi viaţa, sub aspecte felurite. Nu e un năimit incult, semicult sau sferto-doct. Paul Călinescu a vânturat cărţile, lumea, viaţa. Subtilităţile şi grobienia nu-i sunt necunoscute, deşi grosolănia îi este radical străină. A îndurat, probabil, multe afronturi şi grobienii. Artist sensibil, s-a retranşat şi s-a claustrat în rictus, în sarcasm şi formalism elegant. Avea această tendinţă din fragedă copilărie, fiindcă-l ştiu (fără a fi fost prieteni), din internatul şcolar (de la 11 - 18 ani, într-un colegiu militar), de la facultatea juridică bucureşteană şi de la universitatea Parisului. Nu l-am mai văzut, ulterior, decât pe pânză. îi ştiu bogăţiile sufleteşti şi strălucirile intelectuale din vremea studenţiei şi a efemerelor întâlniri.

Paul Călinescu şi Gopo sunt doi estropiaţi de către mediul infernal care a domnit la Buftea, mediu de cretini şi birocraţi, de inculţi ideologici şi de lichele fanatizate.

Tehnica de la Buftea, din filmele de pomină din epoca 1948 - 1953, amintea de filmele lui Charlot din epoca primelor decenii ale secolului XX. Textele erau ale unor improvizaţi cinematografişti, cu certă calificare în alte domenii. Majoritatea erau propagandişti buni pentru mediul rural de la Chiajna sau pentru mici burghezi de la Mizil. Ieşi bolnav de la asemenea filme.

Lui Paul Călinescu i s-a reproşat originea nesănătoasă socială. Impostorii ar fi putut afla dintr-o biografie elementară germană a lui Karl Marx că acesta era doctor în filosofie de la Berlin, feciorul unui bogat avocat din Trier, nepot, strănepot şi răstrănepot de sacerdoţi opulenţi. Karl Liebknecht, fondatorul-erou al Partidului Comunist German (creat, întâi, sub forma Asociaţiei „Spartacus", pe când se afla la închisoare cu Roza Luxemburg) descinde, pe linie uterină, dintr-una din fiicele lui Martin Luther, iar tatăl său, marele social-democrat şi marxist Wilhelm Liebknecht, a fost avocat, deputat şi scriitor. Ar mai fi putut afla că soţia lui Karl Marx era sora ministrului ultrareacţionar al Prusiei şi se numea Jenny von Westphalen. Cu toate diferenţierile etnice şi sociale (o aristocrată şi un fiu de burghez opulent), mariajul a fost armonios, cu mulţi copii şi nu a deranjat gândirea revoluţionară a autorului Karl Marx.

S-ar mai fi putut afla la Buftea (dacă n-ar domni o crasă incultură şi n-ar fi amatorism şablonard şi lozincard) că Friedrich Engels este fiul unui fabricant din Barmen, care a condus în Anglia câteva decenii o fabrică-filială a genitorului său. Ar mai fi putut afla că tatăl lui Lenin era profesor, iar bunicul, medic.

Mofturile semidocţilor erau armele mediocrilor. Vă amintiţi de textele infame din *Nepoţii gornistului!* Pe vremuri, apărea o revistă „Albina", scrisă pentru ţărănime. Această revistă, de care râdeau ţăranii, pleca de la premisa că ruralii sunt nişte guşaţi şi nişte debili mintali. Scriau texte idioate pentru tâmpiţi. Cei care scriau textele erau poeţi inteligenţi (ca D. Ciurezu) şi prozatori avertizaţi. Se crease un stil al imbecilizării. Prin această fază grea a imbecilizării a trecut Buftea, fiindcă nu avea autonomie culturală şi nici autonomie financiară.

Un economist ar pune diagnosticul următor: cancerul de la Buftea se datorează lipsei de autonomie bugetară. Poate că n-ar greşi. Gospodăriile agricole colective sau „Gostat Buftea" şi „Gostat N. Bălcescu-Periş", de alături, se bucură de autonomie financiară, au un statut, urmăresc rentabilitatea şi un program de investiţii, de dezvoltare şi de perspectivă. Nu este cazul cinematografiei de la Buftea, care-i condusă, financialmente, din birouri obscure bucureştene. în mod fatal, cine manevrează fondurile conduce spiritualitatea. Pe căi deturnate, se reface şi aici, fatalmente, corelaţia dintre infrastructură şi suprastructură, dintre *Unterbau* (bază) şi *Uberbau* (eflorescenta artistică). Un proverb medieval german sună aşa: *dessen Dienar bin ich wesser Brot ich esse.* (Sunt sluga celui a cărui pâine o mănânc).

Bugetivorii de la Buftea sunt în funcţie de înalţi dregători ai bugetului. Fără autonomie bugetară, fără descentralizare şi fără precizarea de răspunderi intelectuale, artistice şi financiare nu se poate vorbi de o asanare.

Valorile certe vor fi sufocate, aşa cum a fost cazul lui Paul Călinescu, cinematografist cu vocaţie veche, cu experienţă şi cu o capacitate mare de muncă. Buftea suferă de cancerul centralizării bugetare. Acesta-i un secret al economiştilor. Spectatorul constată că n-are regizori şi nici textieri. Sunt cele două racile. Fără regizor şi fără text plin de idei, aurul şi artiştii nu fac două parale.

PLASTICĂ ŞI CINEMATOGRAFIE

Între arta plastică şi cinematografie sunt raporturile cele mai strânse. S-ar putea spune chiar că sunt raporturi indelebile. Filmul este o artă care interesează şi la care au cuvânt pictorii şi sculptorii.

Am afirmat, şi nu mai este nevoie de a dovedi, fiindcă este un truism, că şcoala română de pictură este una dintre cele mai bune din Europa, începând cu impresionismul barbizonian al lui N. Grigorescu, trecând prin coloristica patetică a lui Andreescu şi prin luminozităţile lui Luchian. Problematica lui Theodor Pallady şi cromatica lui simbolistă nu stă mai prejos de a amicului său Matisse. Forţa şi exuberanţa lui Brâncuşi l-au impus pe plan mondial, ca pe un precursor al cubismului, şi un maestru statuar al primitivismului şi al geometriei.

Actriţele şi actorii noştri au fost solicitaţi peste hotare. Regizorii şi teatrul românesc au avut nivel înalt timp de o jumătate de secol. Cine a iubit teatrul, a avut posibilitatea să călătorească şi să cunoască limbi străine, până la nuanţă, nu mă va contrazice când voi afirma că teatrul de la Bucureşti rivaliza cu scenele Parisului şi ale Berlinului. Personal, n-am simţit nici o diferenţă. Opera din Bucureşti era o calamitate vetustă, cu repertoriu arhaic, cu regie prăfuită, fără ansambluri omogene. Veneam după cinci ani de operă de la Berlin şi de la Munchen. N-am putut suporta, în continuare, opera bucureşteană care făcuse, totuşi, trei ani, deliciul studenţiei mele (1923 -1926). Căderea de nivel era prea bruscă. în schimb, teatrul de Bucureşti era la înălţime. înscenările marelui regizor Soare Z. Soare au rămas memorabile. Paul Claudel, regizat de Soare, cu Aura Buzescu în rolul principal din *îngerul a vestit pe Măria,* a fost o seară memorabilă pentru toţi cei care au avut fericirea să asiste la spectacol.

Cei de la Buftea nu se pot plânge că nu au avut actriţe şi actori comerciabili. Puteau oricând descoperi un Tony Bulandra filmic, un Maximilian, un Brezianu sau un Nottara. Din nefericire, cinematografia de la Buftea a racolat actorii de teatru şi nu ne-a furnizat nimic peste Radu Beligan, Birlic şi Marcel Anghelescu. Prea puţin. Care să fie taina?

Actorii teatrelor bucureştene au fost întotdeauna înfrăţiţi cu pictorii şi literaţii. Din colaborarea actorului Ci-prian cu poetul dadaist Urmuz, a ieşit *Omul cu mârţoaga,* piesă de teatru cu răsunet internaţional. A fost jucată de multe ori la Berlin, iar criticile teatrale şi literare au vorbit de Chirică, personajul central, ca despre un Don Quijote al Balcanilor. Pictorii au fost chemaţi, regulat, să facă decorurile. între arta plastică pură (pictură, sculptură) şi dramaturgie este înfrăţire. Aşa ar fi trebuit să fie şi între cinematografia de la Buftea şi arta plastică românească.

Bizareria face ca să nu găsim nici un pictor sau sculptor de mare anvergură care să fi fost chemaţi să lucreze la Buftea. Acolo sunt domenii interzise. Nu se poate intra decât cu tunul, mitraliera sau cu şperaclu birocratic. Artiştii noştri plastici n-au avut şi n-au acces în pădurile pitoreşti de la Buftea şi în raiul floral creat de prinţul Barbu Ştirbey, amantul reginei Măria, pentru neaşteptaţii şi veselii săi moştenitori cinematografişti. Uniunea Scriitorilor n-a avut acces decât prin câteva vârfuri, dintre care, unele, de tristă memorie, escroci patentaţi, ca numitul Petru Dumitriu.

Am să mă împrietenesc cu Preşedintele Sfatului Popular din Buftea şi-l voi îndemna să primească, de-acum înainte, cu precădere, pe scriitori, poeţi, ziarişti, pictori, sculptori şi muzicanţi, dar să interzică accesul, prin pancarte mari, birocraţilor anonimi şi titanozauri, sau, cel puţin, să-i proclame „indezirabili" în regiunea sa. Actorii de la Teatrul Naţional fraternizau cu pictorii la Terasa Oteteleşanu, la Capşa, la Corso, sau fraternizau în reuniuni serale, prin ateliere ori mici localuri, unde se făceau schimburi de experienţe şi stimulente. în jurul Centrului Cinematografic Buftea pluteşte tăcerea, parcă te apropii de o cetate a morţii. Cine a văzut *Citta morte* a lui Gabriele D'Annunzio va avea o imagine a Buftei noastre, cetăţuie solitară a cinematografiei, fără roiul de albine discuţioniste, fără micile localuri în jurul uzinelor, fără viaţă. Fără boemă, fără pictori, fără sculptori, fără literaţi în juru-i.

Cum e posibil aşa ceva?

Nu vi se pare că lipseşte ceva?

Că ceva nu este în orânduială?

De ce lipsesc pictorii şi sculptorii? Pictorii şi sculptorii care ar trebui să fie îndrumătorii şi judecătorii Cinematografiei de la Buftea, cei care dau tonul şi fac critica orală competentă sunt, în principiu, excluşi dacă au un nume, o valenţă cu arta şi o vocaţie certă. Ei îşi câştigă un ban şi existenţa în alte părţi. Lucrează pentru fabrici, unde au început să fie preţuiţi dintru începutul începutului, după 23 august 1944. Lucrează pe la Sfatul Popular, pe la IGL, prin ministere. Pretutindeni, afară de Buftea, unde ar fi cei mai indicaţi. Firește, se găsesc pe-acolo pictori scenografi, cu spinări curbate şi intriganţi, care suplinesc minimalul, dar nu pot suplini lipsa talentului şi a bunului gust. De obicei, pictorii şi sculptorii formează cenacle cu tendinţă spre boemă liberă. Ei poartă lavaliere şi pălării largi, haine fistichii şi posedă un limbaj deşucheat, pe care birocraţii nu-l vor înţelege niciodată, în corectitudinea lor cenuşie, anostă, pezevenghe şi inutilă. Conducerea atelierelor de la Buftea trebuie încredinţată artiştilor, iar pictorii şi sculptorii evidenţiaţi trebuie invitaţi şi aduşi cu arcanul sau cu ispita banului. Cum se poate face cinematografie fără artă plastică? Să nu se arate un singur pictor autentic sau un sculptor mare contemporan, care au fost scoşi din atelierele lor şi duşi, cu surle, trâmbiţe, sau măcar cu afecţiune, la Buftea?

Pentru Rene Clair lucra scenarii Jean Cocteau. E inutil să epilogăm. Arta nu se face de bandiţi ca Petru Dumitriu şi nici de ciubote. Arta cinematografică de la Buftea se va face de naturi artiste şi de poeţi, de oameni naivi şi selenari, de pictori fără maniere şi de sculptori cam beţivi, de prozatori rataţi şi de ideologi, de o cohortă pe care nu o are şi n-am întâlnit-o la Buftea. Uzina de-acolo este o uzină moartă, fiindcă nu are oameni potriviţi.

Conducerea trebuie schimbată de sus până jos, ca stil de muncă şi prezentare.

Cine a trăit într-un studio cinematografic autentic va înţelege ce-i vorbesc. Eu nu vorbesc din lună, ci din cunoaşterea amănunţită a Studiourilor de la Neubabelsberg - Berlin, din anii 1928 - 1930, cunoaştere de teren, de tinereţe şi de intimitate.

Dar aceasta va fi o altă poveste.

Vreau să atrag atenţia asupra faptului că s-au creat premisele cinematografiei româneşti, că fără plastică nu-i cinematografie şi că arta noastră plastică, prin corifeii şi creatorii săi, este ţinută la index.

În al doilea rând, constat că Uniunea Scriitorilor nu este bine văzută şi chiar deranjează pe onorabilii care ţin frâiele în mână, pâinea şi cuţitul la Buftea. Poeţii, prozatorii şi jurnalistica română ignorează munca de la Buftea. Se vorbeşte, în note prizărite, din când în când, şi despre câte un film românesc. Pe bună dreptate. Nu se pot comenta băşicile de săpun sau păpădiile. Să ne mirăm că spectatorul aleargă după coproducţii sau după filme importate şi că dă din umeri la producţia internă?

Am asistat în vara 1958 la o scenă memorabilă. Trei ţărănci au lăsat, înainte de chindie, sapele de la praşila porumbului, s-au spălat şi au pornit cu pantofi decupaţi la 9 kilometri distanţă ca să vizioneze al doilea film al lui Sir Olivier Laurence. Văzuseră *Hamleî* şi le-a plăcut mult. Se duceau la *Macbeth* sau la *Regele Lear* (am uitat care film era al doilea). M-am scandalizat *pro forma.* Lăsau praşila înainte de chindie, soţii şi plozii aşteptau mâncarea de seară. Au lăsat mâncare rece şi au plecat, cu tălpile crăpate, unde ar fi putut cânta greierul, până în buza Târgului-pe-Olteţ, au pus pantofii decupaţi şi ciorapi ieftini, au păşit la vizionarea lui Shakespeare, ca într-o catedrală. Faptul s-a petrecut în satul Mărgăriteşti, regiunea Craiova. Tudor Arghezi povesteşte ceva similar într-o tabletă de odinioară. Ţăranii erau trataţi în debili mintali la ateneele populare şi li se recitau versuri de Volbură Porană, Petre Dulfu, G. Coşbuc, I.U. Soricu, Vasile Militam şi alte orori stilistice. Tudor Arghezi le-a recitat traduceri din Baudelaire. Tălmăcirile sale şi ale lui Al. Philippide poartă pecetea perfecţiunii. Acei ţărani care căscau la poezii anoste populare au cerut, insistent, să audă versuri de Baudelaire.

În momentul când voi vedea ţărănci că-şi lasă praşila înainte de chindie, pentru a parcurge 9 kilometri la dus şi 9 kilometri la întors, să vadă un film de la Buftea, atunci voi spune că atelierele de-acolo şi-au împlinit misiunea.

RECEPŢIE LA NEUBABELSBERG 1930

(Amintiri)

Neubabelsberg era în Berlin 1930 sediul cinematografiei germane, cunoscut sub numele de *UF A.* Mai era un centru important, *Emelka,* în Bavaria, la Munchen şi alt centru, firește, la Viena, care a ţinut mereu capul sus, chiar după prăbuşirea Habsburgilor. E drept că, după 1918 - 1919, Viena culturală şi economică făcea impresia unui hidrocefal: un cap uriaş, pe un trup firav.

Cinematograful vienez n-a mai fost de primul rang între cele două Războaie Mondiale. A cultivat, prea mult, opereta şi muzica uşoară, cu uşor substrat mercantil, care s-au soldat cu superficialitate. în schimb, opera şi *Burgtheater* continuau să rivalizeze cu Berlinul.

UF A a făcut epocă în cinematografia mondială. Producţia sa a atins un nivel pe care nu-l avea decât cinematografia sovietică. Au scos în serie câteva perle, dintre care amintim *Metropolis* (text Thea von Harbou) şi *îngerul albastru* cu Iannings şi Marlene Dietrich, actriţă de mâna a treia în teatru şi care nu mai era tânără. A fost o consacrare rapidă şi unanim recunoscută.

Neubabelsberg era la o distanţă de Berlin-Centru aşa cum este Buftea faţă de Capitală, numai că trenul electric mergea cu o rapiditate uimitoare şi se oprea câte un minut în circa zece staţii. Timpul pierdut între Buftea şi Bucureşti era timpul care se pierdea între Berlin şi Neubabelsberg. Cadrul era similar: crânguri, pajişti, spaţii largi. La Buftea, a lucrat cu măiestrie mâna şi mintea acelui agronom de meserie şi vocaţie care a fost prinţul Barbu Ştirbey. Se aflau, în plus, pepiniera, pădurea, via, castelul scoţian, clădit în onoarea Reginei Măria, şi, pentru a le adăposti adulterul reciproc, atât de îndelungat, aleea cu plopi pentru cavalcadele lor de îndrăgostiţi statornici şi acoperiţi de perdeaua tainei. De fapt, era secretul lui Polichinelle pentru ţăranii localnici şi pentru România oficială şi cultă.

Trandafirii de la Neubabelsberg îi regăseam în potopul floral de la Buftea şi în cei 300 de trandafiri ai mei de la Periş, alături de Dârza-Buftea. Ceea ce lipsea Berlinului era nucul falnic şi aproape semicentenar, sădit de prinţul Barbu la sosirea sa de la Londra, de la studii, sub forma nucetelor în hectare. A avut pasiunea plantaţiilor de nuci. în Oltenia, a sădit aproape o sută de hectare dintr-o dată, prin nişte hârtoape şi viroage. A trimis pământul la analiză în SUA pentru a-i fixa, cu precizie, soiul nucilor care trebuia plantat.

Neubabelsberg avea, în schimb, mesteacăn graţios, pe lângă trandafiri, specii de conifere şi meri mulţi, cu fructe acrişoare. înfloritul merilor la Werder şi la Neubabelsberg-Berlin era prilej de bacanale în miez de primăvară pentru citadinul dornic de a fugi din blestemata atmosferă a marii metropole, în care omul părea o floare otrăvită a asfaltului hidos şi insan. Abia pe centura lacurilor nenumărate, în crânguri...

(Text găsit neterminat)

IV.
POMUL VIEŢII

***(JURNAL INTIM 1966** - Material găsit incomplect)*

COPIII DE DUMINICĂ

Nemţii spun „Sonntagskinder" la copiii alintaţi care se conduc după *Lustprinzip* (principiul plăcerii) şi neglijează *Pflichtprinzip* (principiul datoriei).

Copiii de duminică sunt apolinici, bahici sau magdalenici. Nu cunosc pe Marta, fecioara harnică, şi au în stofa lor ceva din Măria Magdalena, prostituata care a turnat parfumul cel mai scump de nard din ulciorul de alabastru, pe picioarele lui Iisus, uscându-le cu cosiţele aurii.

Ce poţi face contra copiilor de duminică, de vreme ce nici Christos n-a blamat pe Magdalena şi i-a dat dreptate în faţa Martei celei harnice şi supărăcioase?

TREI CICLURI

Copiii fac educaţia părinţilor.

Educaţia copiilor o fac bunicii.

De aceea, pentru o bună educaţie umană sunt indispensabile trei cicluri de viaţă.

Surâdeţi? Cum fac copiii educaţia mamelor şi a taţilor? Să v-o spun: le fac o educaţie *indirectă.* îi leagă de cămin şi-i scot din crâşme şi din bordeluri, din muncă extenuantă şi din ambiţii deşarte. Copiii umanizează pe tată şi moralizează pe mamă. Un om fără copii are o valoare redusă la jumătate: îi lipsesc armonia şi măsura personalităţii.

CREŞTEREA COPIILOR

Copiii sunt crescuţi de bunici, şi părinţii de copii.

Să mă explic: cei mai buni pedagogi din lume sunt bunicii. Au timp, experienţă, răbdare şi afecţiune: premisele indispensabile pentru a transmite patrimoniul spiritual. Copiii fac educaţia părinţilor: îi stimulează la muncă, la dragoste, la supravegherea de sine, la alungarea viciilor, la seriozitate, pe care deseori le pierd în efervescenţa secreţiilor glandulare, a hârjonelilor erotice şi a forţei plenitudinare care se cer cheltuite. Fără copii, bărbatul puternic devine Don Juan, chefliu şi sinistru egolatru. Fără progenituri, femeia cu secreţii abundente devine animalul de lux, de pradă sau de bordel.

DICTATURA COPIILOR

Singura dictatură admisibilă pe lume este dictatura copiilor. Din când în când, dictatorii trebuie struniţi, ca să nu-şi facă de cap şi să nu se transforme în tirani.

FINANŢELE COPIILOR

Părinţii n-au voie să refuze bani în următoarele cazuri: hrana, boala şi taxele şcolare.

Restu-i floare la ureche. Dar uneori florile sunt mai costisitoare decât hainele şi taxele la un loc.

BĂUTURA ŞI COPIII

Copiii nu au voie să bea până la majorat.

Pe urmă, băiatul poate să-şi bea căciula, dacă şi-a cumpărat-o singur. Fata are voie să guste cu logodnicul, să bea cu ibovnicul şi să se îmbete cu bărbatul dintâi, fiindcă pentru ceilalţi bărbaţi devine femeie cantatrice *(dame de chantan).*

DREPTURILE FEMEII

Femeia căsătorită are dreptul de a fi umbra bărbatului şi de a-l urma pas cu pas.

Fecioara are privilegiul de a fi stăpâna tatălui.

Ibovnica este roaba dulce şi mătăsoasă a amantului ales sau closetul amanţilor multipli.

Când femeia căsătorită a realizat dublul ideal de roabă şi umbră, a fundat raiul pe pământ, pentru sine, pentru soţ, pentru copii, pentru socrii şi pentru părinţii săi.

DREPTURILE BĂRBATULUI

Bărbatul căsătorit nu are nici un drept, ci numai obligaţii, pentru că a devenit fondator, ctitor şi rob al unui templu care se cheamă familia lui, egoism sacru transpersonalist.

Bărbatul căsătorit are, însă, oarecare privilegii tacite: dragoste furtunoasă fizică şi cotidiană la tinereţe şi maturitate, admiraţia şi veneraţia copiilor la bătrâneţe, cuib cald permanent, şi roiul de viespi al grijilor care-l escortează după luna de miere până în pragul mormântului.

Becherul trăieşte ca un rege şi moare ca un câine.

DREPTURILE TATĂLUI

Tatăl are dreptul să le ceară copiilor două lucruri esenţiale: somnul şi mâncarea regulate, adică progeniturile sunt obligate să doarmă 8 ore şi să îngurgiteze 2.400 de calorii zilnic, să muncească 8 ore şi să se distreze 8 ore.

Restul sunt norme facultative.

Somnul, mâncarea şi distracţia sunt norme imperative.

NOSTALGIILE TATĂLUI

Nostalgia tatălui faţă de feciori se rezumă în a surprinde similarităţi cu sine sau cu genitorii săi.

Nostalgia tatălui faţă de fiice se rezumă în a surprinde virtuţile soţiei, slăbiciunile proprii ori ale bunicilor sale.

DREPTURILE SOŢULUI

Soţul nu are decât un singur drept faţă de soţie: să-i pretindă fidelitatea.

Nostalgia lui este ca soţia să-i ajungă o simplă umbră, la bine ca şi la rău. în viaţa de apoi, se vor prezenta împreună, spre judecată: întâi Adam, şi apoi Eva.

DREPTURILE SOŢIEI

Soţia nu are decât un singur drept faţă de soţ: dreptul la iubire mereu tânără, mereu proaspătă. (Restul sunt bagatele sau norme facultative).

DREPTURILE SOACREI

Soacra are dreptul inalienabil al hranei şi al protecţiei bătrâneţilor sale sub acoperământul fiului. Acoperământul fiicei şi al ginerelui este o normă facultativă.

DREPTURILE SOCRULUI

Socrul nu are nici un drept, în afară de acela de a i se accepta darurile fără murmur, fiindcă nu se caută la dinţi calul dăruit.

GINERE ŞI SOCRU

Raporturile dintre socru şi ginere sunt raporturi fireşti dintre prieteni de vârste diferite, dintre maistru şi ucenic.

GINERE ŞI SOACRĂ

Raporturile dintre ginere şi soacră sunt raporturi bizare, dintre câine şi pisică. Am văzut, câteodată, câine pupându-se bot în bot cu pisici. Ţuţi al meu şi cu Ţuleta sunt în raporturi de distanţă protocolară. Ţuţi muşcă şi Ţuleta zgârie. De 8 ani au încheiat un pact de neagresiune. Sunt animale domesticite.

NORĂ ŞI SOCRU

Nora îşi află în socru un al doilea **tată, uneori mai** bun decât tatăl natural.

NORĂ ŞI SOACRĂ

Nora îşi află în soacră o a doua mamă. Depinde de tactul nurorii ca să nu devină soacra **o** maşteră, iar nora o paria.

PREMISELE FAMILIEI ARMONICE

Premisa familiei armonice este autonomia personalităţii fiecăruia. Dacă tiranul poate fi tolerat în Cetate sau în puşcărie, naturile satrapice nu au acces în familie.

FAMILIA PEPINIERĂ...

Familia este o pepinieră în care încolţesc seminţe, cresc pui, puiandri, pomi maturi şi pomi fructiferi scorburoşi. Rând pe rând, fiecare îşi cere dreptul la lumină, la spaţiu, la viaţă, la boală, la moarte. îngăduinţa reciprocă şi talentul grădinarului *(pater familias,* bunic, Nenea) fac o grădină rodnică sau o grădină părăginită.

CINE-I GRĂDINARUL FAMILIEI?

Dacă familia este o grădină, cine-i grădinarul?

În primul rând, *pater familias,* cel care munceşte şi aduce în casă hrana. 'Un jucător de cărţi sau un turfist nu poate fi *pater familias.* Dacă lipseşte gospodarul matur, *pater familias* devine bunicul. Primul născut are drept la titlul de Nenea şi de ocrotitor general. Uneori, un frate mezin sau chiar un zăpârstea pot lua conducerea grădinii în locul tatălui absent, absenteist ori decedat.

CUSCRII

Raporturile dintre cuscri sunt raporturi de bună ^vecinătate.

CUSCRELE

Dacă raporturile dintre cuscri nu formează, îndeobşte, o problemă acută, şi nu au decât problematica bunei vecinătăţi (delimitarea frontierelor), relaţiile dintre cuscre se pot transforma în focare de *guerilla* şi de pungi cu venin. Atenţie sporită la raporturile dintre cele două soacre!

Sfaturi provizorii:

1) cele două soacre nu trebuie să stea sub acelaşi acoperământ: dacă sunt vecine, ginerele şi nora trebuie să se gândească bine înainte de a păşi la căsătorie - numai o iubire nebună şi sturlubatică pot împinge la o asemenea cununie;

2) vizitele sunt strict protocolare, ceremonioase şi scurte;

3) nu se uită vizitele de sărbători şi onomastici reciproce.

VĂRUL

Prietenia cea mai trainică se leagă cu verii buni de sânge. Nu prea are nici sare, nici piper. Prietenia cea mai tandră se cimentează în anii copilăriei şi ai adolescenţei. Prietenia cea mai fertilă se găseşte în schimbul de experienţe intelectuale, dintre 18 şi 25 de ani. Pe urmă, încep spiritul şi tovărăşiile de muncă sau de câştig fără muncă, bandele, clubul şi facţiunile, până la 45 de ani. După 45 de ani, prietenia se înseninează şi se purifică, ajungând la oglindire *(alter ego).*

VĂR ŞI VERIŞOARĂ

Prietenia dintre văr şi verişoară este ispita cea mai dulce, mai facilă şi mai reprobabilă.

UNCHI ŞI NEPOT

Datoria unchiului este de a da nepotului cât mai multe parale şi cât mai puţine sfaturi.

TATĂ, FIU ŞI PARALE

Tatăl poate da cât mai multe pilde personale (muncă, tenacitate, stăpânire de sine) şi cât mai puţine parale feciorului său. Banii mulţi strică feciorii. Banii puţini îi mutilează şi le creează complexele de inferioritate. Unde-i dreapta cumpănă? Eu n-am găsit-o. încerc s-o ghicesc mereu. Socrul meu şi-a nedreptăţit un fecior (socotit cel mai bun şi mai blând), i-a creat complexele sărăciei, pe urmă l-a dat buluc la moarte şi l-a „stricat". Feciorul s-a căsătorit cu o mondenă capie care l-a condus numai la dezastre.

TATĂ, FIICĂ ŞI PARALE

Un tată nu are dreptul să refuze cererile pecuniare juste ale fiicei, în raport cu punga sa. Un tată care nu se uită, din când în când, în punga soţiei şi a fiicei sale, le pregăteşte pentru prostituţie.

MAMĂ, FIU ŞI PARALE

Fără ştirea tatei, mama mi-a dat ultima ei salbă de aur, când am plecat în străinătate. Plângea, fiindcă la o boroboaţă a mea din copilărie, mi-a spus: *Du-te, duce-te-ai peste nouă mări şi nouă ţări!* Blestemul se împlinea, peste nouă ani, fără voia ei, şi în surâsul tuturor...

Nu i-am închis ochii la călătoria cea de pe urmă. Am asistat la înmormântare. Ochii suferinţei şi ai agoniei au fost închişi de fiică şi noră, cărora le dăduse numai sfaturi şi prea puţini bani.

SOACRA ŞI NORA

Soacra adevărată îşi repudiază feciorul în culpă şi îşi reţine nora, fiica aleasă de fecior, acceptată de ea şi hotărâtă de destin, fiindcă la noi, în Valahia, căsătoria este indisolubilă. O singură excepţie există la indisolubilitatea căsătoriei în ochii soacrei: adulterul nurorii.

SOCRUL ŞI ADULTERUL GINERELUI

Socrul închide ochii la adulterul ginerelui şi deschide larg băierile pungii, pentru a-şi îmbrăca şi împopoţona fiica.

Soacra capie deschide ochii fiicei şi o momeşte la răzbunare şi divorţ. Atunci, începe drama. Soacra înţeleaptă urmează pilda soţului şi se preface neinformată.

Am constatat toată viaţa, cu stupefacţie, că cinstea este mai rentabilă decât hoţia.

CONTRIBUŢIE LA STRACHINĂ

Tatăl sau mama care acceptă contribuţia copiilor la strachina comună a pierdut inima şi stima copiilor, plus paradisul căminului propriu.

STRACHINA FAMILIEI

Familia fără strachină şi pungă comună intră în disoluţie şi membrii ei în solitudine.

PUNGA SAU INIMA?

Este foarte uşor să dai unei femei inima şi numele tău. Fără pungă comună, iubirea intră în amurg.

IUBIREA CONJUGALĂ ŞI STOMACUL

Nemţii spun că iubirea trece prin stomac. Aforismul este prea digestiv.

Iubirea trece prin pat şi sfârşeşte la bucătărie sau în sufragerie, pentru reînviorare şi căpătare de noi forţe. Temeiul iubirii conjugale rămâne potrivirea la pat. Bucătăria este un accesoriu. *(Accesorium sequitur principale).*

RECEPŢIA TATĂLUI DE CĂTRE PROGENITURI

Fiul bun şi inteligent nu se uită la ţoalele tatălui când îl primeşte la minister sau în căminul său.

Fiul prost se uită la ţoale. Fiul rău îl ţine la bucătărie.

Fiica drăgăstoasă se uită la beteşugurile lui, ca să le apere sau să le vindece.

Fiica-viperă nu-l primeşte nici la bucătărie.

Nepoţii se uită la buzele lui, după basme sau în buzunare, după gologani.

RECEPŢIA PROGENITURILOR DE CĂTRE TATĂ

Tatăl primeşte cu fală pe fecior, fie în zdrenţe, fie în fireturi.

Tatăl primeşte pe fiică sărutând-o pe frunte, sau pe degete, şi cu plecăciuni, ca pe o regină, dar aşteaptă să se ducă la bucătărie să-i pregătească o cină faină comună.

Bunicul primeşte pe nepoţi, privindu-i în creştet, scociorând buzunarul.

SPĂLATUL

Cine pierde zilnic două ceasuri cu spălatul şi oglinda capătă râie.

MÂNA, FAŢA ŞI URECHEA.

Copilul îşi spală zilnic cu atenţie mâna, faţa şi urechea. Bărbatul îşi spală zilnic mâna (de trei ori), faţa (o dată) şi penisul în fiecare dimineaţă şi seară. Bătrânul îşi spală zilnic mâna, faţa şi popoul.

ZI FĂRĂ DRAGOSTE

— Tinere, o zi fără dragoste este o zi pierdută!

— Poete, o zi fără un vers este o zi neagră!

— Monahule, o zi fără rugăciune este o zi a diavolului. Nu eşti tu candela rugăciunii pentru păcatele noastre, ale laicilor?

ŞARPELE

Şarpele este simbolul înţelepciunii şi al medicinii.

Şarpele în simbolistica psihanalitică este simbolul phalusului.

într-adevăr, un phalus voinic şi puternic îţi dă înţelepciune şi bucurie. Phalus-ul vivace creează armonie, feerie, gospodărie şi bună-dispoziţie în jurul său. Este medicament omnipotent.

CATILINARII

Catilinarii Cetăţilor sunt estropiaţii, bugetul anual al crimei pe care-l plăteşte fiecare comunitate.

MĂSCĂRICII

Ah, măscăricii! Ce pot spune rău sau bine despre prietenii mei, despre lăutarii care mi-au acompaniat zaiafeturile, despre scriitorii şi avocaţii în mijlocul cărora am trăit un sfert de secol? Nu mă pronunţ!

DEASUPRA BINELUI ŞI A RĂULUI

Măscăricii sunt deasupra binelui şi răului. Filosofii sunt dincolo de bine şi de rău. Religioşii sunt în miezul binelui şi al răului. Omul politic poate face binele şi răul.

SĂMÂNŢA E OGLINDIRE

Sămânţa nu cunoaşte binele şi răul: e o simplă oglindire.

SĂMÂNŢA E FORŢĂ, CRUZIME ŞI VICTORIE

Sămânţa este oglindirea genitorilor. Când a prins rădăcini, ea este forţă, cruzime şi victorie.

CURTEZANELE

Nu m-am temut de curtezane. N-am frecventat în adolescenţă bordeluri şi actriţe? N-am fost amant, cu şi fără bani, mai ales fără bani, al unor „femei pierdute", cu experienţe bogate, în Bucureşti, Berlin sau Paris? Nu mă duceam ca un *Kronprinz* în budoarul lor, cu tinereţe, nonşalanţă şi respect?

Tineri, să nu vă feriţi de curtezane! De la ele învăţaţi mai mult decât de la o duzină de femei „cinstite” care-şi încornorează soţii, cu spaimă, grabă şi sordidezza.

Amorul adevărat se face cu o curtezană perfectă sau cu soţia aleasă de tine.

SOŢIILE

Există soţii cu vocaţie. Dacă ai noroc să găseşti una, 'rămâi la ea!

Există soţii fără vocaţie: dacă ai dat peste una, expediaz-o la bucătărie sau trimite-o să-ţi crească copiii!

Ce însemnează soţia cu vocaţie?

Soţia cu vocaţie este umbra soţului. în umbra ta proprie găseşti repaos, plăcere şi îndemn la drumul vieţii. Cine nu şi-a găsit umbra, poartă blestemul omului fără umbră, al lui Adalbert von Chamisso, cel mai cumplit blestem din istoria literaturii universale.

FII ŞI NEPOŢI

Dacă feciorii sunt orgoliul vieţii, fiicele - reazemul tău la bătrâneţe, apoi nepoţii sunt salba dracului. Este vorba de nepoţii de frate, iar nu de nepoţii sămânţei tale, care sunt bucuria maximă. Cu cât îi ai mai devreme, cu atât bucuria este mai îndelungată.

CUMNATE

Să te fereşti de gura cumnatelor, a soacrelor şi a viperelor.

FĂRĂ TEAMĂ

Să n-ai nici o teamă în faţa copiilor, a cavalerilor, a fecioarelor, a văduvelor cu un an de doliu şi a bătrânilor cu faimă.

PLĂCEREA SENZUALĂ

Plăcerea senzuală o găseşti în patul conjugal.

Dacă n-o ai acolo, te duci la ibovnică.

Dacă eşti prea tânăr şi n-ai nici nevastă, nici ibovnică, te duci la curtezane. Dacă nu găseşti curtezană plăcută şi amabilă, mai bine să te abţii, cât timp o cauţi şi până găseşti curtezana, ibovnica sau nevasta. Nu te sfătuiesc să rămâi singur în preajma majoratului. Castitatea este podoaba călugărilor, blestemul puşcăriaşilor, voluptatea neputincioşilor acriţi, ipocrizia popilor cu neveste şi predica episcopilor cu ibovnice.

PLĂCEREA GASTRONOMICĂ

Plăcerea gastronomică ai găsit-o la mama acasă. O mai poţi găsi tot „ca la mama acasă”, în propriul tău cămin, la o gazdă, în imaginaţia ta, şi, rareori, la cantină. Restaurantele de lux ruinează stomacul. N-ai ce face: te reîntorci acasă, dacă vrei stomac sănătos.

PLĂCEREA CÂMPURILOR

După plăcerea senzuală şi plăcerea stomacului (inclusiv vinurile), nu mai cunosc decât o singură plăcere fără efort: promenada prin câmpuri înflorite, călare sau pe jos. Munca este o mare plăcere, cu eforturi, ca şi conducerea oamenilor, realizarea dreptăţii pe pământ sau armonizarea familiei. Restul sunt plăceri inferioare, aproape josnice, ca cinematograful, plăceri periculoase, ca muzica (topeşte metalul nobil al voinţei), plăceri plictisitoare sau enervante, ca teatrul, plus plăcerea plăcerilor, plăcerea divină, ca lectura selecţionată a operelor fundamentale ale umanităţii.

DATORII

Nu există datorie, dacă nu o faci cu plăcere: devine corvoadă. Am venit noi pe lume pentru corvezi? Suntem la puşcărie sau la cazarmă?

SIMPLICITATEA

Fără o anumită simplitate a graiului, a veşmintelor, a gusturilor, eşti pierdut, nesuferit, plictisit şi plictisitor.

COMPLEXITATEA

Orice complexitate o poţi descompune în elementele ei simple. Dacă nu poţi, ai de-a face cu un ghem încâlcit sau cu o apă chioară tulbure.

IADUL ŞI RAIUL

Căsătoria poate fi raiul pe pământ şi devine repede iad, când murdăriile şi neplăcerile fireşti ale vieţii din afară sunt aruncate în incinta ei sacră.

Se mai spune: câte bordeie, atâtea obiceie, şi câte perechi căsătorite tot atâtea bordeie. Fără bordei strict familial se intră în iadul spaţiului comun mahalagesc.

Familia poate fi raiul pe pământ, dar şi iadul, dacă nu se separă de genitori (soacră mare şi soacră mică) şi de vecini (competitori erotici sau simpli clevetitori).

În Occident, vecinii nu se cunosc.

În România, dacă eşti înţelept, îţi cumperi vecinul odată cu casa.

În Occident, vecinul se cheamă locatar anonim.

În oraşul românesc, vecinul prea frecventat devine mahalagiu şi ambii vecini candidează la iadul vecinătăţii orăşeneşti.

VECINĂTA TE RURALĂ ŞI URBANĂ

Vecinătatea rurală este rubedenie, ajutor la muncă, încuscrire eventuală, zaiafet de nuntă, de botez sau plâns comun la înmormântări.

Vecinătatea urbană cu intimităţi este obositoare, clevetitoare şi ajunge querulantică.

VECINUL

Când îţi cumperi o casă, nu uita că-ţi cumperi şi vecinii.

Când te-ai hotărât să-ţi zideşti o casă, alege-ţi locul după criteriul vecinilor.

Vecinul este ca şi focul: dacă te apropii prea mult, te frigi, dacă te depărtezi, îngheţi!

SIHAŞTRII

Omul cel mai tihnit este sihastrul, care nu are nevoie nici de femeie gospodină şi nici de femeie troală, nici de copii şi nici de prieteni, nici de lume şi nici de merinde multe.

Sihastrul nu are nevoie decât de Dumnezeu, de ştiinţă, de artă sau de filosofic

Dar dacă Dumnezeu nu se apleacă asupra religiosului şi nu-i împrumută harul? Nu intră sihastrul la tălpile iadului? Dar, dacă ceilalţi n-au vocaţie, nu ajung rataţi şi de râsul oamenilor?

BĂRBATUL GOSPODAR

Bărbatul gospodar este ca un copoi: adulmecă vânatul şi câştigul, aducându-l acasă cu spinarea sau cu buzunarul.

Femeia gospodină (roaba şi umbra bărbatului) este ca o furnică, făcând un labirint cu merinde dintr-un bordei, ceva mai mărişor decât un muşuroi.

Oricât ar fi bărbatul de gospodar, dacă femeia aleasă este „troală", el aduce cu roaba şi ea dă cu poala, el aduce vinul cu vadra, ea îl toarnă-n ciur.

DANIA

Dania rodeşte întotdeauna, acum sau mai târziu**,** pentru cel care dăruieşte.

La început, dania aşează pajiştea verde a uimirii, a, laudei, câteodată florile recunoştinţei şi, deseori, mătrăguna ingratitudinii.

Pe urmă, vă asigur, dintr-o experienţă de ctitor, şi copil de ctitori, îţi dă rod bogat şi neaşteptat.

BĂTRÂNII

Un părinte ţine zece copii, zece copii nu pot ţine un bătrân. De aceea, bătrânul nu se cade a se lipsi de muncă sau de venit până la moarte.

Bătrânul deştept-natural este ca nucul. Cu cât înaintează în vârstă, cu atât dă rod mai bogat. Bătrânul prost de la natură este ca viţa nealtoită. Cu timpul, vinul ei se transformă în poşircă.

PILDĂ ŞI EDUCAŢIE

Pilda este pilonul educaţiei. Un Stat serios face cetăţeni serioşi. Un Stat crud educă spre cruzime, linguşire şi sclavie.

Au fost două state serioase în istorie - Roma şi Londra. Au fundat două imperii, având Justiţia ca centru energetic şi polarizator. Statul fără Lege (aplicabilă, strict, regilor, consulilor şi bandiţilor) este o piaţă a fărădelegilor, un bâlci atenian, o satrapie asiatică, o maşină de vorbe elegante pariziene.

Pilda este ferment principal în familie şi în şcoală.

Tinerii sunt maimuţe mimetice şi psitacice. Imită până a ajunge la creaţie (care-i rod individual), până ajung la sământa proprie. Din mimetism şi psitacism se ajunge la cutuma seculară, uneori milenară. E uşor să schimbi o instituţie. E greu să dărâmi cutuma.

ESTETICĂ ŞI AMOR

Estetica excesivă este contra amorului, care reprezintă o armonie a animalităţii explozive şi expresive.

SĂMÂNŢA NEMURITOARE

Temeiul familiei este sămânţa, care se cere a fi nemuritoare. Cine vrea s-o risipească este un prost.

Familia fără rod nu se conduce după principiile sămânţei nemuritoare, ci după principiul plăcerii şi al tovărăşiei de afaceri.

Miciurin ar fi fost un prost, dacă ar fi făcut apologia eredităţii zdruncinate, cum cred unii.

Miciurin are observaţii adânci, când vorbeşte atât de des despre „eredităţi zdruncinate" şi magnific, aproape nemuritor, când divaghează despre mentor. Este un Pestalozzi vegetal.

Miciurin vorbind despre mentor aş zice că spune: *de te fabula narratur.* El era educator înnăscut şi a vorbit plantelor, aşa cum vorbeşti copiilor.

Dar, cum trebuie să vorbeşti animalelor? Asta o ştiu dresorii foarte bine.

Şi cum trebuie să vorbeşti oamenilor? Ne-a spus-o Pestalozzi şi Christos: numai prin dragoste şi pilde.

Dar cum să vorbeşti copiilor?

La copii nu pot vorbi decât bunicii. Metodologia lor este infailibilă.

CRUG

Crug însemnează ciclu închis. Un cerc închis **este** viaţa noastră zăgăzuită în taina cosmică.

CRUGUL MANDARINULUI

Crugul mandarinului este ciclul închis al gospodarului, al poetului, al prietenului, al ostaşului, al medicului de leproşi, al omului antiegolatru şi serios, în genere.

VIRTUŢILE BARBA TULUI

Virtuţile bărbatului sunt în număr de trei:

1. minte rece (lucidă, logică, etc),
2. inimă caldă,
3. penis aprins (cu sămânţă).

VIRTUŢILE FEMEII

Virtuţile femeii sunt în număr de trei:

1. minte practică (gospodăreală),
2. inimă caldă (fiică, soră, soţie, mamă, bunică) ţi nimic altceva,
3. pântec fierbinte (şi uter rodnic).

VIRTUŢILE LOGODNICULUI

1. decizia de a se însura,
2. buna reputaţie,
3. virilitate.

VIRTUŢILE LOGODNICEI

1. prospeţimea,
2. sfiala,
3. dorinţa căminului propriu.

VIRTUŢILE SOCRULUI

1. bogăţia sau buna reputaţie,
2. solemnitatea,
3. capacitatea sfatului.

VIRTUŢILE SOACREI

1. limbă ascuţită (pe timpul logodnei) şi limbă tocită (pe tot restul vieţii de soacră),
2. bucătăreasă şi dădacă la nepoţi,
3. *efasare* (a se şterge în faţa fiicei, ginerelui şi tuturor rudelor).

VIRTUŢILE PRIETENULUI

1. îngăduinţă,

2. capacitatea de a da şi a primi sfaturi,
3. afecţiune.

VIRTUŢILE UNCHIULUI

1. a da cât mai mulţi bani şi cât mai puţine sfaturi,
2. afecţiunea,
3. solemnitatea.

VIRTUŢILE FIULUI *(faţă de părinţi)*

1. a trăi şi a primi bunuri,
2. a trăi şi a promite viaţă,
3. a trăi şi a continua sămânţa.

VIRTUŢILE FIICEI *(faţă de părinţi)*

1. a trăi şi a primi bunuri,
2. a trăi şi a se certa cu mama, părăsind-o imperios la căsătorie,
3. a trăi şi a le închide ochii, pe patul morţii, amândurora.

VIRTUŢILE NEPOTULUI

1. a fi „salba dracului”,
2. a fi mândria bunicilor şi a unchilor,
3. a se retrage la timp din viaţa lor.

SFAT PENTRU FLĂCĂU

Să nu-ţi faci bordei în vaginul primei muieri.

SFAT PENTRU FEMEIE

Agaţă-te de penisul care-ţi face rodul sau chiar numai bucuria pântecului.

SFAT PENTRU FIU LOGODIT

Sărută-ţi de zeci de ori logodnica, plimbaţi-vă seara sub lună şi prin stoguri şi să-mi aduci noră borţoasă.

SFAT PENTRU FIICĂ

Să-mi fii sfioasă, feciorelnică şi tandră.

Ţi-ai pierdut fetia cu un cavaler? Nu-i nimic. Vă vom cununa.

Ţi-ai pierdut fetia cu un escroc? De ce n-ai deschis ochii? Vom repara prima ta greşeală. Greşeala cu alt logodnic devine ireparabilă în ochii târgului. în casă, vei fi mereu binevenită la bucătărie.

SFAT PENTRU OMUL MILOS

Caritatea ordonată începe cu haina ta, cu părinţii, copiii şi nevasta ta. S-a lepădat Christos de mucenici? Sau mucenicii de Christos? Misiunea vieţii se împlineşte.

REPUTAŢIA

Reputaţia se compune din laudă şi bârfeală. Om politic şi femeie frumoasă nebârfiţi, scriitor necontroversat, avocat şi medic neinvidiaţi n-am văzut, n-am auzit.

MAMA

Mamă să ai, mamă să nu fii, dacă vrei, neapărat, să trăieşti tihnit şi pustnică.

TATA

Tata ţine o casă cu 12 guri, 12 guri din casă nu pot **ţine** un tată.

SOCRII

Un ginere suportă cu decenţă socrii, o noră îi suportă cu amărăciune. De aceea, părinţii se vor trage la bătrâneţe spre căminul fiicei, fără a şi-l dizolva pe al lor.

MONAHII

Monahii sunt candelele aprinse ale rugăciunii pentru păcatele noastre şi pilda strălucitoare că se poate trăi fericit în sărăcie, castitate şi contemplaţie.

CULTUL MORŢILOR

Cultul morţilor este omagiul adus de cel viu, care cădelniţează căţuia cu tămâie peste mormântul său viitor.

Respectul morţilor şi respectul învinşilor înalţă pe cei vii şi pe cei victorioşi.

PREOŢI

Preoţii buni şi preoţii răi îi oglindesc pe enoriaşi. Preotul este un frate mai mare. Mă enervează enoriaşii-fraţi mai mici care-şi bârfesc primogeneţii.

STAREŢUL

Stareţul suplineşte pe tată, pe naş, pe bunic. Pustnicii s-au lepădat de familie şi o găsesc, intactă, în mănăstiri. E ironia sortii lor.

FUGARUL

Modul de întâmpinare al fugarului îţi poate furniza cheia caracterologică a gazdelor.

HAIDUCUL ŞI DEŢINUTUL POLITIC

Deţinutul politic joacă în Valahia rolul de odinioară al haiducului. Toate rezervele de romantism, ura contra asupririlor şi anarhismul latent ţărănesc răbufnesc în simpatia generală şi în generozitatea cu care sunt întâmpinaţi deţinuţii politici la ieşirea din puşcării.

TOLERANŢĂ ŞI AMNISTIE

Fără toleranţă şi amnistiere reciprocă, viaţa publică divine un infern pentru guvernaţi şi guvernanţi.

V.
ADDENDA

GLOSARE

„Scriitorul Petre Pandrea a lăsat două manuscrise inedite la arhiva şi grefa Penitenciarului Aiud:

Universitatea din Aiud (Publicat sub titlul *Reeducarea de la Aiud.* Volumul a apărut în anul 2000, exact aşa cum şi-a dorit, premonitoriu, autorul, în hruba de la Aiud, în anul 1962) sau *Poemul pedagogic valah* (Jurnal intim penitenciar, 1961 - 1964),

Neică Ioniţă (SRI nu a returnat acest manuscris), roman.

Ultima lucrare este un roman-fluviu proiectat, parţial executat, şi supra-dimensionat la zece volume. Pare a fi un roman istoric şi filosofic, cu simboluri cam ezoterice, niţeluş romantice. Acţiunea se petrece în Oltenia şi în aria învecinată.

Neică Ioniţă are următoarea compunere, cu finisaj gata de tipar:

1. Neică Ioniţă Clăcaşul (1504),
2. Ioniţă, căpitan de plai (1592 - 1601),
3. Cavaler Floare-de-Crin (fragmentar, epoca brâncovenească),
4. Neică Ioniţă Bicigaşu,
5. Neică Ioniţă Panduru,
6. Neică Ioniţă Paşoptistu',
7. Tragedia de la Mărgăriteşti,
8. Şarja de la Robăneşti,
9. Mandarinul Valah,
10. Bătăliile Mandarinului Valah.

Pentru aceste două lucrări, autorul şi-a pregătit, meticulos, glosare cu vocabular, pe care le tipărim ca anexe pentru a uşura înţelegerea terminologiei:

a) argot penitenciar,
b) vocabular oltenesc,
c) vocabular de botanist,
d) vocabular de faună olteană,
e) vocabular paşoptist (greco-turco-balcanic),
f) vocabular de cuvinte rare şi tehnice".

Dr. Petre Pandrea

A) ARGOT PENITENCIAR

Celular (Aiud) 1919
ciripitor = denunţător
ciupilică = tichie rotundă
codoş = trompetist = informator
galenţi = saboţi = calhori
guşter verde = legionar
musăr = trompetist = informator
Neagra = celula de pedeapsă
pe blat = juma juma
pinguini = deţinuţi dezbrăcaţi
şerpărie = Jilava subterană
şuţi = miliţieni
tineta = hârdău WC
trombonist = spion = delator
ţoşca — cobur = ţaşcă = traistă
Zarea (Aiud) 1882
zeghe = manta vărgată

B) VOCABULAR OLTENESC

alam de om = om superior
anasâna = silnicia
Baba = bunica
balmoj = amestec de lapte, mămăligă, unt, brânzeturi
basamac = alcool rectificat cu apă şi zahăr
bate = a însămânţa o iapă cu un armăsar
bate putineiul = a procrea (figurat)
bâţâi = a iubi
bâţâială = actul fizic al iubirii
bâzdâc = cu pricină
bătutul = însămânţarea iepelor de armăsari
bete = cingătoare colorată din lână
bicigaş = surugiu de odinioară
bicul - taurul = buhaiul
boalfă = gâlcă
boarfe = lucruri de casă
boaşe = testicule
bolmojală = vorbă încurcată
bolmoji = a vorbi încurcat
borala = vărsătură = sperma
borangic = mătase ţesută în casă
borî = a vărsa = a ejacula
boşorog = bătrân cu hernie
boşorogeala - hernia
buba neagră = dalac

bujavercă = pălărie de postav ponosită
candriu = nevropat
cariei = organ genital mascul
cârlan = mânz
cărstei - cristei
câtă = bibilică
cauc = lingură mare de lemn pentru băut apă la vadră
călca = a însămânța găina cu cocoşul
ceşcuța = organ genital femei
chepeng = capac de lemn la intrarea în pivniță prin cârciumă
chirăi = a ţipa un copil
chirăitura = ţipăt de copil şi de femeie
chivernisi = a se gospodări
ciocoi borât - ciocoi născut
cioroi = ţigan *duci* = a sta pe vine
ciuciulete = om udat de ploaie
ciuşca = ardei mic iute = simbol al juvetelui
clănțăni = a vorbi în dodii = a vorbi vrute şi nevrute
clănțău = avocat (peiorativ)
cleanță = mânerul uşii
cobari = dăsagi la cai
cobiliţar = oltean
codârla = spatele căruței
colastru = primul lapte la fătare
conacul menzilului - conacul poştei
corăsli - a închega laptele
cosor - unealtă de vie şi de tăiat mohor = organul bărbătesc de iubire
coşuri = unelte din răchită necojită, în forme conice, pentru prins peşte
cotarlă = câine (peiorativ) *cotoi* - a iubi fizic
cotoiala = actul iubirii fizice
cotolean = organ genital viril
coţăi - a iubi (actul fizic)
coţăială = actul fizic al iubirii *covercă* = colibă
croznă = maldăr dus în spate (de găteje, lucerna, iarbă)
crumpeni = cartofi
cuciu = câinele
cucumea = cucuvaie = striga = huhurez
da baca - a cădea de pe cal
damigeana - vas de sticlă de 5, 10, 15 litri
daravelă = organ genital viril = încurcătură
dafin = salcâm
devlă = cap
dragavei = plantă cu frunza acrişoară; mâncare de bază în postul Paştelui, sub formă de ciorbă
dudău = buruiană
fâţâi = a umbla fără treabă
fâţâiala = pierdere de vreme
faţă = peşte mic
făsui = fasole
furlandiseală = vanitate
furlandisi = a se grozăvi
Gaga = sora mare
ghizduri = colaci de lemn la fântână
gloabă = marţoagă = amenda vitelor care pasc în locuri prohibite *gogi* - a zăcea (boală)
grozavealã = vanitate
haimana = vagabond *hârbar* = curvar
hram = numele unei biserici
huidumă = om voinic şi nesimţit
ipingea = pelerină cu glugă
împielma = a amesteca mălai cu făină (pentru turtă)
împopistra = a amesteca
încherba = a gospodări = a organiza
încherbatul = gospodărirea
într-o ureche = nevropat
jeg = murdărie de piele
jegos = murdar pe piele
jerăgai = jar = jeraticul

jigodie = câine (peiorativ) = boală cu bube
jipul = boală de piele la porci
jugăneală = castrarea
jugăni - a castra (armăsar şi bic)
juli = a te frige
julitură = rănire prin ardere
juvete = oltean
lălâu = dezordonat
legumi = a economisi
leita = leliţa
leorbăi - a sorbi zgomotos = a se spăla cu apă multă
lepăda = a avorta
lepădatul = avortul cu buruieni sau fus
libadea = scurtă bărbătească
libarcă = şvab de bucătărie, gândac scârbos
lingav = fără poftă de mâncare
lipcan = vornicel - ştafetă călare
lipul = murdărie (dermă)
lotru = tâlhar
lubeniţa = pepene verde = harbuz
mâinsa = mama sa
mâinta = mama ta
malotea = scurteică
marafeturi = lucruri subţiri = lucruri frivole = treburi
maramă = voal decorativ de borangic de pus pe cap, lung până la şolduri
mârlan = ţăran mojic
mârleala = însămânţarea naturală a oilor de către berbeci
mârli = a însămânţa oaia
mârli capra = idem la capre
mârtan - motan *măgădău* = flăcău
mătăuz = organ genital viril
mlada = tinereţea
modârlan = ţăran mojic
moşmondi = a pitroci = a socoti confuz
Muica = mama
natura = sperma
nădragi = pantaloni de dimie sau aba
nădrăgari = orăşeni (ţăranii poartă izmene trei anotimpuri pe an şi cămăşi lungi)
nărod = prost
nărodoi = prostălău
năvod = plasă mare de prins peşte
Neică = Nenea, om responsabil şi căsătorit
ojic - râgâială, gastrită
om de nimic = lichea
om şi jumătate = om superior
otigneala - vărsătura *otigni* = a vărsa
pandalii = criză nervoasă
pirostiile = cununia *pitulicea* = organ genital femei
pogon = 5.000 m.p.
pojidic = copilandru
prijoni = a sprijini
prohab = deschizătura nădragilor
projon = sprijin
proţăpeala = coţăiala = de-a curmezişul
proţăpi = a încorda puterile = act de dragoste fizică
pune foaia = a face dragoste (act fizic)
putinei - doniţă de lemn unde se bate laptele pentru scos untul
pută = organ genital viril
rac = cancer
rachiu roş = dovada fecioriei la nuntă se bea cu rachiu
rafie = sfoară din coajă de tei pentru legat în vie
rămas oltean = rămas lefter, fără para
refec = muştruluire
restei = bucată de lemn la jug
rustem = joc iute la horă
Sânvăsii = Anul Nou
scârtaş = plasă mică de prins peşte (stând pe mal)
scârtaţă = căpiţă de cereale pentru treieriş

sclifoseală = strâmbătură = furlandiseală
sclifosi = a se strâmba
scocioreala - investigaţia
scociorî - a scobi
sferetisi = a fura
slei = a curăţa o fântână
slobozi = a ejacula
sloi - oaie fiartă la cazan, în grăsimea ei, apoi uscată la vânt
snaga - puterea = măduva
stărosteală = peţitul
starosti = a peţi *stelniţă* = ploşniţă
storcoşeală – strivire
sulă = organ genital viril
şopăcăi = a şopti
şopocăiala = şoapta
şpagă = mită
şupoti = a şopti
şuşuroi = izvor *taină* = conversaţie
tărnosi = a bate cu smulgerea părului din cap
târnosirea = sfinţirea unei biserici
târnul = mătură de nuiele
tata mare = a da copilul la grindă ca să crească atât de mare
taxidari = acsizari = vămuitori la barieră
tăinui = a conversa
Tica = tata
toca pe vătrai = a lenevi = a sta acasă cu muierea
trage de gâlci = a înşela
trap = trap mic, trap mare, trap întins, trap legănat; buestru, galop, la pas
troaca = postăvioara unde doarme pruncul de ţâţă
ţânc = copil
ţăncuşă = proptă la topor
ţăst = cuptor din lut (uneori portativ)
ţumburuşi = sfârcuri la ţâţe *turca* = joc de copii
ududoaie - torente
ududoi = torente din dealul abrupt spre Olteţ
urdina = a vizita des
vadra =10 litri = vas de lemn pentru apă
vadră = vas de lemn pentru apă
vârşe = plase de prins peşte
vătrai = instrument de fier pentru foc *vlăgui* = a extenua
vlăguire = extenuare
zăbic - turtă sfărâmată, prăjită în untură
zăpreală = incontinenţă urinară
zăpri - boală la cal (nu mai urinează)
zăpuc = zăpuşeală = arşiţă
zăticneală = poticneală *zăticni* = a poticni
zăvozi = câini mari *zbengui* = a se juca
zbenguială = joc = act de dragoste fizic
zdrâng = organ genital viril = instrument muzical
zdreli = a jupui uşor
zdrelitură = rănire uşoară
zob = distrus = făcut praf

C) VOCABULAR DE BOTANIST

amarante = flori violete
buxus = cimişir
caralabe = gulii
călinul = arboraş cu flori albe (*boule de neige, Schneebal*
cărpiniţa = sfineac
cătina = arbust, tufă, flori trandafirii mici, frunze solzoase (tamarix ramosissima)
dematite = flori albe, curpeni agăţători de pădure
colilia = părul zânelor
cornul = flori galbene
glicine = curpeni agăţători, flori albastre, violete asemănătoare cu floarea de salcâm *(Wistaria chinensis)*
macul = papaver orientale, roşu
răchita = salix fragilis
salcie albă = salix alba
smărdarul = bujor de munte (Bucegi)
tărtăcuţă = dovleac ornamental

teiul roşu = tilia parrifolia (cu foi mici)
tidva = la genaria vulgaris = ulcior = gât lung
trâmbiţe = flori portocalii, pâlnii, curpeni (originar din Texas)
Gard viu:
iasomia (philadelphus) = flori albe parfumate
lemn câinesc (ligustrum) - frunze purpuriu închis şi iarna
liliacul (syringa vulgaris)
mălinul de grădină = flori albe în luna mai
tufişuri de bârcoace (cotmeaster) = fructe roşii şi iarna
Arbuşti pletoşi de grădină:
bradul argintiu (abies concolur) = adus în 1851 din California
dărmoz = flori albe ca ghemurile
frasin pletos ienupăr = conifer
ilex = familia buxus (cimişir)
lemn câinesc (ligastrum)
răchitica (claeagnus angustofolia) = frunze argintii, flori albe în iunie, miros plăcut
salcie pletoasă tisa = conifer *tuia* = conifer
Flori:
cercei = flori trandafirii
lalele = tulipe
lăcrămiţă = dumbrăvioară = specie de mărgăritar
zambile = iacint
zarnacadeaua = narcisa (galbenă)
Plante de baltă:
broscariţa
cosor (brădiş)
foarfecă bălţii (asemănătoare cu agavele)
mălura bălţii
mătasea broaştei
matriţa
nufăr alb
nufăr galben
otrăţelul de baltă
papura
pipirig
rogoz
sârmuliţa !-
trestie (sau stuf)
Plante medicinale (otrăvitoare):
bryonpia albă = brionină (purgativ)
măselariţa = nebunariţa (calmant)
mătrăguna = atropină (calmant)
păştite galbene de Kamciatka = otravă pentru săgeţi
poama vulpii (Paris quadrifolia) = vindecă dalacul
pulmonariţa (Pulmonaris oficialis) = mierea ursului
zârna = umbra nopţii (solanum nigrum) - fructe asemănătoare cireşelor
Flori de primăvară:
brânduşe de primăvară (Crocus moesiacus) = galbenă ca şofranul
brebenel (Corydalis cava) brebenel de Moldova = ciocănei
floarea Paştelui: a) anemone ramunculoid (coltuce galbene) şi b) anemone nemerosa (coltuce albe)
ghiocelul (Galanthus nivalis) = clopoţel alb
grâuşorul = floare galbenă
laptele păsării = Goldstern
popivricul = piperul lupului (Banat) - rizom cu miros de piper
variante de ghiocel: a) noduţe *(leucojan vernum)* şi b) *ghiocel bogat,* involt
viorica (Scilla bifolia)
Flori pentru daruri (oraş):
anemone
busuioc (mortuar)
cana
cârciumăriţa
ciclamene
cinerarii (argintii)
crinul alb (Lilium candidum)
crinul roşu
crizantemă (mortuar)
garoafa

ghiocel
gladiola
gura leului
lalele
muşcata
petunii
salvia
stănjenelul
tămăioară
trandafiri
violete de Parma
zambilă (mortuar)
Flori ornamentale şi exotice:
asparagus
buxus = cimişir
cactuşi (în ghivece)
dârmoz = flori albe, ca ghemurile
a) de grădină, *b) siringa josikaea* (liliac sălbatic), c)
lemnul vântului
ficuşi
filodendroni frasinul pletos ghivece cu begonii
iasomia (Philadelphus) = flori albe mirositoare
leandri (în butoaie)
lemnul câinesc (Ligustrum)
liliacul (alb, bătut, albăstrui): *a) siringa vulgaris* (liliac *mălinul de grădină (Deutzia scaba*
salcia pletoasă
D) VOCABULAR DE FAUNĂ OLTEANĂ
albişoara
barza
boncălui = a intra în rut (la cerb)
boncăluitul = vremea rutului
broasca
broasca ţestoasă
brotăcelul
cârtiţa = sobolul
căprioara
cerbul
cioara
ciortocrapul
cocorul
cocostârcul
codobatura
corbul
coropişniţa
coţofana
crapul
cucovă = lebădă sălbatică
dihorul
găsea sălbatică
groşioara
helghea = nevăstuică albă
libarca
libelula = calul dracului
lupul
mormolocul
musca
năpârca
pitpalacul
piţigoi
popândăul
prigorie
racul
rândunica
raţa sălbatică = lişiţa
scărtaş
scobarul = peşte gras de Olt şi Olteţ
scoica
scufundarul

somnul
stăncuţa
şarpe
şoarecele
şobolanul
şopârla
ştiuca
ţânţarul
ursul
vidra
viezurele = bursucul
vrabie
vulpea
zvârluga

Unelte de prins peşte

coşuri
năvod
plasă
vârşe

E) VOCABULAR PAŞOPTIST

(greco-turco-balcanic)
adia/or = nepăsător
agă = ofiţer turc
agriehisit = agrement
ainegi = înşelătorul înşelat
alagea = in = mătase vărgată
amelie = neglijenţă
analogon = proporţionalitate
anarghirie = împrumut neplătit
antep = vişin
arzmahzar = rugăciunea obştei
asidot = scutit
baciuc - steag tătăresc
baclava = prăjitură cu miere şi nucă
baş-ahirlii = gardă de corp
başbuluc-başa =şeful gărzii domneşti
bazarghidean = afacerist
beglerbeg = guvernatorul unei mari provincii *i* -
behadir = erou
bei-mu = lumina mea
bicigaş = vizitiu de poştalion
biniş = haină de boier pentru solemnităţi
bogasier = textilist
bogasiu = căptuşeală
bozafer = cenuşiu
buhuru =lână sau mătase fină
buluc = companie de soldaţi
buluc-başa = comandantul unei companii
bumbaşir = slujbaş la Finanţe
cadiu = judecător
caftan = haină pentru domn sau demnitar (albă, lungă, largă, cu mâneci lungi până la pământ, despicată la umăr, cu fir de aur şi mătase)
caifet = asemănare *caimacam* = locţiitor
calamgiu = funcţionar *calem* = cancelarie = slujbă
calemgiu = cinovnic = funcţionar
calpac = căciulă mare sferică, cu blană albă
calpaccii = căciulari de boier
calpuzan = falsificator de monezi
camohaş = mătase orientală
canavăţ = pânză rară pentru anterie
capagi-başi = căpetenia portarilor
capan = magazia cu aprovizionare
capioldaş = prieten
capugilar-chehaia = conducătorul căpeteniilor portarilor Seraiului *capugiu* = trimis al Sultanului
capugiu-başa = trimis-şef al Sultanului
*carageal*ar = negru închis
caravani = pantaloni
casas = zăbrele, ostreţe la gard

câslar-aga = şeful eunucilor
catastis = situaţie
cazaclâi = negustori de blănuri.
ceacşiri = pantaloni largi turceşti (şalvari)
cealma = turban
ceauş - vătaf, aprod
cesnipristav = crainic care anunţă preţul pâinii
chiabapuri = fripturi
chilati fachire = caftan domnesc
chinovie – comunitate
ciceacliu = stofă cu flori *cinovnic* = funcţionar
ciohondar = cizmarul Sultanului (sau de Voievod)
cioltar = pătură sub şa *ciriviş* = untură
cit = ţesătură de bumbac ieftină
citarie = stofă pentru anterie
ciubucciu =ciubucar
ciurechi = cozonăcel
condoragiu = pantofari
cordonaş al plaiului = grănicer
croazea = stofă în 4 iţe
cuca = căciulă înaltă, piramidală, cu pene de struţ, îmbrăcată pe dinafară cu catifea aurie (numai pentru boieri şi calemgii)
cumaş = mătase pentru rochii
cupeţ = precupeţ = negustor
cutnie = mătase cu bumbac
dârvar = om de alergătură
dichemă = drept
discolie - dificultate
dodecar = funduc - mahmudea (aur) = rubia (aur)
eclogarion = antologie = crestomaţie
ecpaia = suită
englingea = petrecere
epistasie – supraveghere
epithalam = cântare de nuntă
felegean = ceaşcă fără toartă
feregea = mantilă din stofă scumpă
fermenă = scurtă feminină
fetva – sentinţă
firoseală = pagubă, risipă
fos-mu = dragostea mea
gazie = tafta *gear* = şal de India
gebeî = tutun arab *ghelir* = chilipir
ghizdav = frumos, elegant (nume: Ghizdărescu, Ghizdăveanu)
giubea = haină largă *gubav* = ticălos
gugiuman = căciulă
hale = boier în slujbă
hanăma = cadână nobilă
hares-pungiuc =stofă de atlas vărgat cu flori
hataia = stofa fină de mătase
havadis = ştire = noutate
haznadar-başa = vistier
hoget = osândă Ia moarte
huzmet = funcţie
iamac = logofeţel de la Divan
iazâc şi tura = riscă
iazulic = monedă de argint de 8V2 lei
ichilic = 50 de grame
ichilic = monedă de argint de 6V2 lei
icioglan = paj
ideat = priceput
idicliu = slujbaş la palat
imam-baialdâ = vinete la cuptor, cu mult ulei
imanea = capul ciubucului
imbrohor = grăjdar-şef
imiclic = raţie de mâncare pentru slugi
iminei = pantofi de postav
iorgangii = plăpumari
ipotesiarii = împricinaţii j *isnafuri* = bresle
işlic = căciulă

iuzchiuzerlic = şiretenie
îngrădiş = gard
însuraş - însurăţel
jac=jaf
jăcui = a jefui
jitnicier = administratorul grânarelor domneşti
lastră = stofa de lână
libadea = scurtă pentru bărbaţi
libov = iubit
libovie = iubire
lude = contribuţie
lude = unitate fiscală
madea = chestie = problemă
maharagi-iamac = logofeţel boier
malotea - scurteică pentru femei
maltef= mătase de Malta
manaf- soldat
mandră = târlă (Radu Mandrea-Bălcescu)
manită = stofa groasă pentru anterie şi rochii
mansup = slujbă
maziî = boier destituit
menzilhanea = conac de poştă
meşi = cizme fără toc
metahrisis = mijloc
meîarhia = a se folosi
morico = roşu vineţiu
mumbaşir = slujbaş
nafe = blană din burţi de vulpi
namestie = construcţie
nefer = soldat
neramze = portocale
ocină = imobil rural moştenit
ocrug = circumscripţie
orta = trupe
otpres Olt = din dreapta Oltului
otizbic=Joc la 31
pambriu = stofa de lână
paradigma = pilda, morala
paradosie = a preda
paragrafie — sorocit prigonirii
paravalisi = a colaţiona
peic = soldat din garda domnească
pembe = roşu deschis
peristasis = împrejurare
perusia = avere
peşcheş = dar, plocon
pezodrom = curier
pliroforie = informaţie
pliroforosi - a lămuri '
po = câte
podgheaz = incursiune, prădăciune
podorojnă = ordin de a se da cai de poştă
podvadă - angara
poturi = nădragi
predlojenie = hotărâre
proeştos = şef, staroste
progon = deplasare cu poşta
pronomion = slobozenie
provalisi = a propune
rahtivan = îngrijitor de cai domneşti
regeal = mare demnitar la Poartă
regealâc - rugăminte
reghie = certificatul mocanilor pentru deplasarea turmelor în Moldo-Valahia
Reis Effendi = cancelarul cel mare al Imperiului Otoman
ruşfet = mită
sacnasiu = iatac la etaj
saftian = marochin din piele de capră
saia - adăpost de vite

saivan = adăpost de
vite saltanat = alai
sandal = pânză de mătase
sangeac = guvernator
sangeac = steag verde, împodobit cu semiluna
sangilie = maramă
sarai-iamac = logofeţel de Ia Serai
sarailie = prăjitură cu miere şi nucă
satâraş = soldat cu satâr
satărgi-başa = şeful gărzii
scatoalcă = bătaie
scatolcă = încuviinţare
schimbea = burduf
scoate la silimet = a ruina
seleam-ceauş = cel care anunţă sosirea Voievodului
serascher = general, comandant de armată
serdăria = cârmuirea unui ţinut
serhat = fortăreaţă
sevai = stofă albă de mătase
silimet = sărăcie lucie
sinet = poliţă
sistisi = a prezenta
sluger = dregător cu aprovizionarea Curţii
socoteală cu tahmin - aproximaţie
sofologiotatos = cărturar
spudaxit = cărturar
staroste za negustorii = staroste pentru negustori
stasia = oprire
Sultana-valide = mama Sultanului
suvai = stofă albă de mătase
suveccii = negustori de vite
şamalgea = stofă de Damasc
şatrange = şah
şişinea = puşcă lungă
tabaccii = tutungii
taclit = cingătoare
tactul cârmuirii = prefectura, localul stăpânirii
talhăz = raport
taxid = taxă pe marfa străină
teftendar = ministru de finanţe
tefterdar = ministru de finanţe la turci
teoria = cercetare, analiză
teorisi = a lua în considerare
terzibaşa - staroste de croitori
tifarichi = capodoperă
tocană de schimbea = tocană de burtă
tocorosi = a lehăi
tufecciu = lefegiu din gardă
tuiul = steag, făcut din două sau trei cozi, lungi, albe, de cal
tumbac = bronz
tuneslui = stofa de Tunis
vechilime = mandat, procură
za = pentru
zabet = stăpânire
zaharea = hrană (pentru armată)
zalisi = a zăpăci
zapis cu diorie = termen
zapis în nart = preţ fix
zarf = suport metalic pentru cești de ceai
zăbavă = zăticnire
zuf= stofa fină uşoară

F) CUVINTE RARE

agia = prefectura poliţiei *alabastru* = ghips alb marmorean
arvanit = arnăut = albanez
blende = porţiuni de stofa greşit colorate
cabaniţă = mantie îmblănită
calemgiu = funcţionar
caraule de dorobanţi = patrule de legătură între olacuri

cavaf= cizmar
călăfătui = a astupa găuri de corabie cu cârlţi îmbibaţi în smoală
călăjatuială = a repara corăbii
ceair - loc de păşunat caii
celeng = decoraţie turcă mică
chervane = convoi de căruţe
chisea = chiselniţă (cu dulceaţă)
ciuciur (a face gura) = a-şi turna apa din gură iţ
conabiu = roşior la faţă
diata = testament
drum de olac = drum de poştă
dubi = a argăsi
dubitul = argăsitul
hăndrălău = curvar
iminei = cizmuliţe
ispravnic = prefect, ocârmuitor
leica = pâlnie
maimarbaşa = arhitectul şef al oraşului
masalale = faclă
mămular = negustor de mărunţişuri (pamblici)
Medgidia = decoraţie turcă cu briliante (maximă)
mucaricul = lampagiul
mustru = exerciţii militare
năpistan = deîndată
onix = agată, mineral dur, policrom, semipreţios
otcupuri = biruri, contribuţii fiscale
paretis = demisia
parucic = locotenent
patronase = genţi cu muniţii
păscălar = zodier
păscălitor = zodier ghicitor
polcovnic = colonel
poturi = pantaloni
rafenea = refec, socoteală
ravac = vin de prima calitate
sigisbiu = cavaler, însoţitor cocoane
striuri = greşeli la colorat textile în dungi
suhat = loc de păşunat, izlaz
surpătura = hernia
şmotru = ţinută de gală
tabie = fortăreaţă
tabietliu = om cu tabiete
tacrir = interogator
tactul cârmuirii = localul cârmuirii
tarniţe = desagi = samare = coburi
tist = sentinelă
tist de dorobanţi = sentinelă de dorobanţi
tuzluci = jambiere de stofă
ţiţie = nicovală la căldărar

DESCÂNTECE, VRĂJI

broaşte arse de vii sub oală, în jăratec
ceas-rău
implantarea toporului în grinda casei
întâlnitura
Leac vrăjit: fiert în trei luni pe lună nouă, plămădit în stropi de apă de la o moară cu roată spre răsărit, tăiat cu cuţit furat, amestecat în oală cu pai de mătură părăsită, se bea cu faţa la răsărit
lipitura
milostive
moroi
muma-pădurii
oase de liliac îngropate la răspântii
pocitura
rusaliile
scrumul aruncat spre casa duşmanului care face vrăji
sfârâiala lemnului verde = picurată în fiertură, dă... turbare
strigele
strigoi
şoimane şi iele = zâne rele

turtă în spuză, înţepată cu acul
zburătorul
zmeul

Remedii la şarpe intrat în burtă

inimă friptă de barză (barza mănâncă şerpi)
pene de barză arse

Boli de copii

boala câinelui = când se topeşte pe picioare
boala lupului = nu suge şi dormitează
boala şarpelui = când suflă fierbinte cu gura căscată

Remedii

bolile de stomac se vindecă cu: fum de piele de şarpe
sperietura se vindecă cu: fum de păr de urs
tuberculoza se vindecă cu: fum de păr de câine (în oala pentru fum se pun: sămânţă de măselarită, cânepă sălbatică, oase de peşte, oase din tigvă de cal, găinaţ de cioară, scârnăveală de lup. Oala se dă la cuptor).

În pregătire pentru anul 2007:

PRAVILA DE LA CRAIOVA Izvoarele şi etica Iui Constantin Brâncuşi

(extras)

Ce reprezintă Pravila craioveană?

Această Pravilă s-a formulat în proverbe, în basme, în legende şi în versuri populare, ca un cod etic, stoic şi rural. Izvoarele Pravilei sunt eminamente rurale în sursele primordiale. Constantin Brâncuşi a ajuns la Paris la vârsta de 28 de ani, deci ca un bărbat deplin format. Nu era un începător. Avea două patalamale la buzunar: diploma de la Şcoala de Arte şi Meserii din Craiova, secţia sculptură (1894 - 1898) şi diploma de la Şcoala de Belle Arte din Bucureşti (1898 - 1903). Nu este vagabondul exotic şi ciobanul lui Jean Cassou. Şi-a păstrat latura rurală, în mod voluntar şi conştient, din dispreţ faţă de citadinism şi faţă de cosmopoliţii mercantili dezrădăcinaţi şi desbrăcinaţi. Acest dispreţ, camuflat cu greu prin politeţea onctuoasă şi cu ceremonial de ţăran-moşnean, se suporta cu greu de cei palizi, de florile otrăvite ale asfaltului parizian, de „gogoşile mătăsoase" fără suflul vitalităţilor. Fenomenul observat de „gogoaşă închistată" socială şi teoria piramidei fatale provocau mult sânge rău citadinilor din toate seminţiile, inclusiv românilor sadea. Brâncuşi avea o conştiinţă de clasă rurală foarte dezvoltată şi foarte sensibilă. Şi-a păstrat Pravila sa până în amănunte şi pe coordonate.

A părăsit România, într-un voiaj goethean de studii (de doi ani), foarte planificat. N-a plecat ca vagabond pitoresc goethean, sau *ă la* Panait Istrati, denumit de Romain Rolland „noul Maxim Gorki al Balcanului", ci ca „pasăre călătoare", pe jos, cu meseriaşi amici maghiaro-germani şi cu prietenul său, fagărăşanul pictor Peter Neagoe. în patrie se aflau următoarele clase sociale: pălmaşi, moşneni, latifundiari, proletariat incipient (meseriaşi) şi burghezie mercantilă în ridicare. Arta îşi are rădăcinile în clasa artistului, Brâncuşi aparţinând moşnenilor panduri, în mod deliberat şi în fibra sa intimă. Constantin Brâncuşi a dus la Paris zestrea sa rurală de moşnean oltean, zestrea profesională de meseriaş în *Wandervogel* (cam arhaic deşi plurivalent), spiritul pandurului gorjan şi talentul (sau geniul) de sculptor prin vocaţie. Vocaţia s-a dovedit şi s-a şcolit de timpuriu în atelierul de tâmplărie lăsat de tatăl său Nicolae-Radu Brâncuşi, un cioplitor în arabescuri de lemn şi un plugar-moşnean cu o curea ereditară de pământ arabil şi posesor de câteva fişteici (grădini şi zăvoaie). Genitorul a pierit de timpuriu, lăsându-şi soţia moşneancă (Măria Diaconescu) cu şapte copii orfani. Mezina Frusina s-a născut la câteva luni după înmormântarea tatălui (complexul abisal Jocasta). Constantin a plecat ciobănel la oi, în munţii Parângului şi ai Negoiului, cu baciul satului şi alţi ciobănei. Erau în turmă şi oile sale, fiindcă moşnenii aveau drept de păşunat şi drept de lemne în munţi. Munţii erau ai săi, iar nu ai principilor fanarioţi şi caţaoni, inexistenţi în Gorj, după îndelungatele bătălii ale lui Tudor (1821), înainte de Tudor şi de Iancu Jianu (prietenul Vladimirescului). Oltenii s-au luptat trei secole cu adalâiii şi cârjalâiii turci, plus cu fanarioţii-lipitori ai Balcanului. Nu se cunosc dezertori şi defetişti pe plaiurile oltenești. Ei sunt alungaţi de Muica, de Tuşa, de fraţii şi de surioarele lor, ca nişte câini turbaţi. Cine nu se opune cu fapta şi viaţa în momentele de cumpănă şi s-a predat inamicului şi răului din lume, comite trădarea faţă de cătun, de sat, de târg, de patrie şi de Pravila de la Craiova. Specificităţile şi localismele artei şi criticii lui Brâncuşi sunt consemnate într-o serie de pravile obscure, legendare, dar foarte virulente printre ruralii şi băştinaşii noştri:

Pravila lui Mihai Bravul, Banul Craiovei, şi a aghiotanţilor săi, fraţii Radu, Preda şi Stroe Buzescu (de la sfârşitul secolului XVI);

Pravila lui Tudor Vladimirescu (1821), un moşnean care a depus jurământ de iluminist european la Viena, în limba germană, ucis de „fraţii" săi eterişti. Tudor este figura strălucitoare de ofiţer, de morar, de neguţător-exportator, de mic demnitar oltean, erou, apostol şi martir naţional (textele sale sunt cutremurătoare şi sublime ca artă şi ca poezie pură;

Pravila haiducului Iancu Jianu, prietenul pandurului Tudor, sosit la 1821 cu ceata sa;

Pravila de la Izlaz (1848), în cele 21 de *ponturi* ale ei, scrisă de N. Bălcescu şi rostită de Popa Radu Şapcă de la Celei, în glas de tunet şi cu ecouri care nu s-au potolit nici până astăzi;

Pravila de la Smârdan şi Plevna, a Independenţei naţionale şi de stat (1877).

Când s-a născut la 1876, şi a plecat în lume, Constantin Brâncuşi era înarmat şi încărcat în dăsaga sa cu aceste cinci pravile. A fost fidel destinului său de moşnean cobiliţar, afişat cu un orgoliu nemaipomenit. Brâncuşi spunea: *moşnenii olteni sunt boieri de la facerea lumii.* Aristocraţii de-aici şi bancherii de pe uliţele Parisului sunt nişte mascarale şi nişte lepădături ofilite, fără vigoare, incapabile de muncă şi de rânduială, fără vlagă şi fără „snagă".

DE ACELAŞI AUTOR

Cărţi

Germania Hitleristă, Editura Adevărul, 1933;

Psihanaliza judiciară, Editura Cultura Românească, H. Steinberg, 1934;

Beitrage zu Montesquieus deutschen Rechtsquellen (Eine Untersuhung der hinterlassenen Manuskripte), Editura Cultura Românească, 1934;

Filozofia politico — juridică a lui Simion Bărnuţiu, Editura Fundaţiilor Regale, 1935;

Procedura penală, Editura Spor, 1938;

Criminologia dialectică, Editura Fundaţiilor Regale, 1945;
Portrete şi Controverse, volumul I, Editura Bucur Ciobanul, colecţia Meridian, 1945;
Pomul vieţii, Jurnal intim 1944, Editura Bucur Ciobanul, colecţia Meridian, 1945;
Portrete şi Controverse, volumul II, Editura Fundaţia Regală pentru Literatură şi Artă, 1946;
Brâncuşi, amintiri şi *exegeze,* Editura Meridiane, 1967.
Traduceri
Aurel C. Popovici: ***Stat şi Naţiune*** **(din** limba germană), Editura Fundaţia Regală pentru Literatură şi Artă, 1939 *(reeditare:* Editura Albatros, 1997);
Dimitrie Cantemir: *Descrierea* ***Moldovei*** (din latină şi germană), Editura E.S.P.L.A., 1955.
Postume
Eseuri, Editura Minerva, 1971;
Brancuşi, amintiri şi exegeze, Editura Meridiane, *\91b (Reeditare);*
Atitudini şi controverse, Editura Minerva, 1981;
Memoriile Mandarinului Valah, Editura Albatros, 2000;
Reeducarea de la Aiud, (Jurnal penitenciar: 1961 -l964), Editura Vremea, 2000;
Brancuşi, amintiri şi exegeze, Editura Fundaţiei Constantin Brancuşi, Târgu - Jiu, 2000;
Garda de Fier, Jurnal de filosofie politică (Memorii penitenciare), Editura Vremea, 2001;
Helvetizarea României (Jurnal intim, Pomul vieţii 1947), Editura Vremea, 2001;
Crugul Mandarinului (Jurnal intim: 1952 - 1958), Editura Vremea, 2002;
Călugărul Alb, Editura Vremea, 2003;
Turnul de Ivoriu (Memorii), Editura Vremea XXI, 2004;
Soarele Melancoliei (Memorii), Editura Vremea XXI, 2005.